

**ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK HALK BİLİMİ ANA BİLİM DALI**

**KALİFORNİYA ÜNİVERSİTESİ LOS ANGELES (UCLA)
KÜTÜPHANESİ TÜRKÇE EL YAZMALARI
KOLEKSİYONU 2395 NUMARALI CÖNK
(İNCELEME-METİN)**

Yüksek Lisans Tezi

**Hazırlayan
Hazal GÜNEY KORKMAZ**

**Danışman
Prof. Dr. Bülent ŞİĞVA**

HAZİRAN 2026, ERZİNCAN

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK

“Kaliforniya Üniversitesi Los Angeles (UCLA) Kütüphanesi Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu 2395 Numaralı Cönk (İnceleme-Metin)” başlıklı “Yüksek Lisans” tezim tarafımca incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim. Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim.

Hazal GÜNEY KORKMAZ

T.C.
ERZİNCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Ana Bilim Dalı :Türk Halk Bilimi
Program Adı :Tezli Yüksek Lisans
Tez Başlığı :Kaliforniya Üniversitesi Los Angeles (UCLA)
Kütüphanesi Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu 2395
Numaralı Cönk (İnceleme-Metin)

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının a) Giriş b) Ana bölümler ve c) Sonuç kısımlarından oluşan (Kapak, Ön söz, Özet, İçindekiler ve Kaynakça hariç) toplam 332 sayfalık kısmına ilişkin 29/06/2026 tarihinde Turnitin intihal programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre tezin benzerlik oranı %15'tir.

Filtrelemeye tırnak içerisindeki alıntılar dahil edilmiştir. Filtrelemede yedi (7) kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç tutulmuştur.

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez İntihal Raporu Uygulama Esaslarını inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmasının herhangi bir intihal içermediğini, aksinin tespit edilmesi durumunda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim. 29/06/2026

Danışman: Prof. Dr. Bülent ŞİĞVA

Öğrenci: Hazal GÜNEY KORKMAZ

KILAVUZA UYGUNLUK

“Kaliforniya Üniversitesi Los Angeles (UCLA) Kütüphanesi Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu 2395 Numaralı Cönk (İnceleme-Metin)” başlıklı Yüksek Lisans Tezi Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Lisansüstü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır.

Hazırlayan

Hazal GÜNEY KORKMAZ

Danışman

Prof. Dr. Bülent ŞİĞVA

KABUL VE ONAY TUTANAĞI

Prof. Dr. Bülent ŞİĞVA danışmanlığında **Hazal GÜNEY KORKMAZ** tarafından hazırlanan “**Kaliforniya Üniversitesi Los Angeles (UCLA) Kütüphanesi Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu 2395 Numaralı Cönk (İnceleme-Metin)**” adlı bu çalışma jürimiz tarafından Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Halk Bilimi Ana Bilim Dalı’nda **Yüksek Lisans Tezi** olarak oy birliğiyle kabul edilmiştir.

29/06/2026

JÜRİ:

Danışman : **Prof. Dr. Bülent ŞİĞVA**
Üye : **Prof. Dr. Özkan DAŞDEMİR**
Üye : **Doç. Dr. Muhammet Emin ALTINIŞIK**

ONAY:

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu’nun /.... /2026 tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

..... /..... /2026

Doç. Dr. Müge MANGA

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

Türk halk biliminin en özgün ve mürekkep kaynakları arasında yer alan cönkler, sadece şiir ve edebiyat tarihi açısından değil; dil, kültür ve toplumsal bellek araştırmaları bakımından da vazgeçilmez birer belge niteliği taşımaktadır. Sözlü kültür ortamında doğan ve yazılı kültürle buluşan bu eserler, derleyicilerinin kim olduğundan bağımsız olarak içinde bulundukları toplumun değerlerini, inançlarını ve estetik anlayışını doğrudan yansıtmaktadır. Cönkler üzerine yapılan akademik çalışmalar, bu alandaki bilgi birikimini her geçen yıl biraz daha derinleştirmektedir. Özellikle yurt dışı kütüphanelerinde muhafaza edilen örneklerin gün yüzüne çıkarılması, söz konusu araştırmaların kapsamını da genişletmektedir.

Bu çalışma, Kaliforniya Üniversitesi Los Angeles (UCLA) Kütüphanesi Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu'nda “Cönk 2395” adıyla kayıtlı bulunan eserin incelenmesi ve günümüz alfabesine aktarılması amacıyla hazırlanmıştır. Çeşitli nazım şekillerini bünyesinde barındıran bu cönk; beşerî ve ilahî aşk, tasavvuf, Ehl-i Beyt sevgisi, hiciv ve toplumsal eleştiri gibi geniş bir konu yelpazesine sahiptir. Klasik edebiyat temsilcilerinin yanı sıra halk edebiyatının köklü isimlerini de bir araya getiren bu eser, iki geleneğin kesişim noktasında duran özgün bir derleme olarak değer taşımaktadır. Çalışmanın hem halk bilimi alanındaki araştırmacılara hem de Türk edebiyatı ve kültür tarihi çalışmalarına katkı sağlaması en büyük temennidir.

Hazal GÜNEY KORKMAZ, Erzincan, 2026

TEŞEKKÜR

Tez sürecinin başından sonuna kadar tecrübesiyle yol gösteren, akademik birikimini ve deneyimini paylaşan, çalışmaya yönelik eleştiri ve önerileriyle bu araştırmayı daha sağlam bir zemine oturtmama vesile olan danışmanım Prof. Dr. Bülent ŞİĞVA'ya şükranlarımı sunarım.

Tez savunma aşamasında değerli görüş ve katkılarıyla çalışmanın gelişmesine katkıda bulunan Prof. Dr. Özkan DAŞDEMİR'e ve Doç. Dr. Muhammet Emin ALTINIŞIK'a teşekkür ederim.

Son olarak, bu uzun ve zorlu süreçte varlıklarıyla güç veren, sabırlarını ve desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen aileme en içten duygularla teşekkür ederim.

Hazal GÜNEY KORKMAZ

KALİFORNİYA ÜNİVERSİTESİ LOS ANGELES (UCLA) KÜTÜPHANESİ
TÜRKÇE EL YAZMALARI KOLEKSİYONU 2395 NUMARALI CÖNK
(İNCELEME-METİN)

Hazal GÜNEY KORKMAZ

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi,

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Yüksek Lisans Tezi, Haziran 2026

Tez Danışmanı: Prof. Dr. Bülent ŞİĞVA

ÖZET

Bu çalışma, Kaliforniya Üniversitesi Los Angeles (UCLA) Kütüphanesi Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu'nda LSC.0896 arşiv numarasıyla "Cönk 2395" olarak kayıtlı bulunan cöngün inceleme ve metin bölümlerini kapsamaktadır. İncelemeye konu olan cönk, 177x79 mm ebadında olup 135 varaktan oluşmaktadır. Metinlerin büyük çoğunluğu siyah mürekkep, bazı beyitler ise kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Eserin mürettibi hakkında doğrudan bir bilgiye ulaşılamamış olmakla birlikte, yazı karakterlerindeki yapısal benzerlikler cöngün tek bir mürettip tarafından kaleme alındığını düşündürmektedir. Cönkte yer alan 1240, 1270 ve 1278 tarih kayıtları, eserin 19. yüzyılda yazılmış olabileceğine işaret etmektedir.

Cönkte 406 manzum, 12 mensur olmak üzere toplam 418 metin yer almaktadır. Üç ana bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde cöngün şekil, dil ve muhteva özellikleri ayrıntılı olarak incelenmiştir. Biçim bakımından cönkte hem aruzlu hem de heceli nazım şekillerinin bir arada kullanıldığı, muhteva açısından değerlendirildiğinde ise birbirinden farklı konuların metinlerde işlendiği tespit edilmiştir. Cönkte adı tespit edilen şairler arasında klasik edebiyatın öncü isimleri ile halk edebiyatının önde gelen temsilcileri bir arada yer almaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde, adı geçen bu şairlerin hayatları ve cönkte yer alan şiirleri hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümünde ise cöngün tamamı Osmanlı Türkçesinden Latin harflerine aktarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Halk Bilimi, Cönk, Şiir.

UNIVERSITY OF CALIFORNIA, LOS ANGELES (UCLA) LIBRARY TURKISH
MANUSCRIPTS COLLECTION NO. 2395 CÖNK (REVIEW-TEXT)

Hazal GÜNEY KORKMAZ

Erzincan Binali Yıldırım University

Graduate School of Social Sciences

Master Thesis, June 2026

Supervisor: Prof. Dr. Bülent ŞİĞVA

ABSTRACT

This study encompasses the analysis and text sections of the *cönk* registered as "Cönk 2395" under the archive number LSC.0896 in the Turkish Manuscripts Collection of the University of California, Los Angeles (UCLA) Library. The *cönk* subject to this analysis measures 177x79 mm and consists of 135 folios. The vast majority of the texts were written in black ink, while some couplets were written in red ink. Although no direct information regarding the compiler of the work could be found, structural similarities in the handwriting characteristics suggest that the *cönk* was penned by a single compiler. The date records of 1240, 1270, and 1278 [AH] found in the *cönk* indicate that the work may have been written in the 19th century.

The *cönk* contains a total of 418 texts, consisting of 406 verse and 12 prose pieces. In the first part of the study, which consists of three main sections, the formal, linguistic, and content characteristics of the *cönk* are analyzed in detail. In terms of form, it has been determined that both *aruz* and syllabic verse forms were used together in the *cönk*, and when evaluated in terms of content, it was found that a variety of different topics were treated in the texts. Among the poets whose names were identified in the *cönk*, pioneering figures of classical literature and prominent representatives of folk literature take place together. In the second section of the study, information is provided about the lives of these aforementioned poets and their poems included in the *cönk*. In the third section, the entirety of the *cönk* has been transliterated from Ottoman Turkish to Latin letters.

Keywords: Folklore, Conk, Poetry.

İÇİNDEKİLER
CÖNK 37 (KALİFORNİYA ÜNİVERSİTESİ LOS ANGELES (UCLA)
KÜTÜPHANESİ TÜRKÇE EL YAZMALARI KOLEKSİYONU 2395
NUMARALI CÖNK (İNCELEME-METİN)

BİLİMSEL ETİĞE UYGUNLUK	i
TEZ ÖZGÜNLÜK SAYFASI.....	ii
KILAVUZA UYGUNLUK	iii
KABUL VE ONAY TUTANAĞI.....	iv
ÖN SÖZ.....	v
TEŞEKKÜR.....	vi
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xv
TABLolar LİSTESİ	xvi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

2395 NUMARALI CÖNGÜN ÖZELLİKLERİ

1.1. Cöngün Şekil Özellikleri.....	4
1.1.1 Aruzlu Nazım Şekilleri.....	5
1.1.2 Heceli Nazım Şekilleri	9
1.1.3 Vezin.....	10
1.2. Cöngün Muhteva Özellikleri.....	22
1.3. Cöngün Dil ve İmla Özellikleri.....	32

İKİNCİ BÖLÜM

CÖNKTE YER ALAN ŞAİRLER

2. 1 Ahmedî	34
2. 2 Akîf.....	34
2. 3 Ârif.....	35
2. 4 Âsım	35
2. 5 Âşık Cevâbî	35
2. 6 Âşık Ömer	36
2. 7 Âşık Resûlî	36
2. 8 Âşık Sıdkî	36
2. 9 Atâyî	37
2. 10 Azmî	37
2. 11 Bâkî.....	38
2. 12 Basrî.....	38
2. 13 Behcet.....	38
2. 14 Behiştî.....	38
2. 15 Dehrî.....	39
2. 16 Dertlî.....	39
2. 17 Kerem	40
2. 18 Dâgî	40
2. 19 Derviş Çelebi Pirizâde	40
2. 20 Enderunlu Vâsîf.....	40
2. 21 Erzurumlu Emrâh	41
2. 22 Eşrefoğlu Rûmî.....	42
2. 23 Fazlî	42
2. 24 Fedâ'î.....	42

2. 25 Fennî	43
2. 26 Ferâhî	43
2. 27 Feriduddin Attar	43
2. 28 Feryâdî	44
2. 29 Fevzî	44
2. 30 Feyzî	45
2. 31 Fuzûlî	45
2. 32 Garîb	45
2. 33 Gaybî	46
2. 34 Gedâyî	46
2. 35 Gevherî	47
2. 36 Gurbetî	47
2. 37 Hâfız Alî	47
2. 38 Hakîkî	47
2. 39 Halîlî	47
2. 40 Hâlîme	48
2. 41 Hâsılî	48
2. 42 Hayalî	48
2. 43 Hengâmî	49
2. 44 Hikmetî	49
2. 45 Hulûsî	49
2. 46 Hüdâyî	50
2. 47 Hüseyinî	50
2. 48 Hüsnî	51
2. 49 İlhamî	51

2. 50 İrfânî	51
2. 51 İsmâil Hakkı Bursevî.....	52
2. 52 İşretî.....	52
2. 53 İzzet	53
2. 54 Karacaoğlan.....	53
2. 55 Kâtipzâde	54
2. 56 Kırımlı Rahmî.....	54
2. 57 Koniçeli Mûsâ Kâzım Paşa	54
2. 58 Leylâ Hânım	55
2. 59 Lezîzî	55
2. 60 Lisânî	55
2. 61 Niyâzî Mısırî.....	56
2. 62 Murâdî	56
2. 63 Nakdî	56
2. 64 Nef'î.....	57
2. 65 Nev'î.....	58
2. 66 Râif	59
2. 67 Re'fetî.....	59
2. 68 Rahîmî	60
2. 69 Ref'î.....	60
2. 70 Rûhî	60
2. 71 Sabrî.....	61
2. 72 Sâfî.....	62
2. 73 Sâlim.....	62
2. 74 Sânî.....	62

2. 75 Sârbân Ahmed	62
2. 76 Seyrânî	63
2. 77 Seyyâhî	63
2. 78 Seyyid Nesîmî	63
2. 79 Seyyid Seyfî	64
2. 80 Sezâyî	65
2. 81 Sırrî	65
2. 82 Sinânî	65
2. 83 Suâlî	66
2. 84 Sümbülzade Vehbî	66
2. 85 Şahin Giray	67
2. 86 Şâmî	67
2. 87 Şâzî	67
2. 88 Şem'î	68
2. 89 Şemsî	68
2. 90 Şevkî	69
2. 91 Takrîrî	69
2. 92 Tâli'î	69
2. 93 Tûrâbî	70
2. 94 Üftâde	70
2. 95 Ülfetî	71
2. 96 Velî	71
2. 97 Virânî	72
2. 98 Yektâyî	72
2. 99 Yûnus Emre	72

2. 100 Zarîfî.....	74

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CÖNGÜN LATİN HARFLERİNE AKTARIMI

3.1. Metin.....	75

SONUÇ.....	301

KAYNAKÇA.....	303

EKLER.....	312

ÖZ GEÇMİŞ.....	315

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Bkz. : Bakınız

C. : Cönk

Ed. : Editör

Haz. : Hazırlayan

TDK : Türk Dil Kurumu

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1: Cönkte Yer Alan Aruzlu Nazım Şekilleri ve Sayısı	9
Tablo 1.2: Cönkte Yer Alan Heceli Nazım Şekilleri ve Sayısı	10
Tablo 1.3: Cönkte Yer Alan Aruz Kalıpları	11
Tablo 1.4: Cönkte Yer Alan Hece Vezinleri	11
Tablo 1.5: Cönkte Yer Alan Şiirlerin Tasnifi	12

GİRİŞ

Sözün var oluşundan çok sonra icat edilen yazı, duygu ve düşüncelerin dilde vücut bulup kayıt altına alınmasını sağlayarak kültür aktarımında yeni ve önemli bir dönemi başlatmıştır. Yazılı kültürün hayatımıza girmesiyle birlikte, daha önce sadece insan hafızasında yaşayan ritüeller, inanışlar ve pratikler gibi kültürel unsurlar kalıcı hâle gelmiştir. Bu durum, toplumun kültürü geleceğe taşıma sorumluluğunun yükünü hafifletmiş, geçmişin tecrübelerini yeni nesillere ulaştırarak geleceğe dair bir ufuk çizgisi çizilmesine olanak tanımıştır. Türk edebiyatı sahasında günümüze ulaşabilen en önemli yazılı kaynaklardan biri olan cönkler, kültürel kodlarımızı barındıran birer hazine niteliğindedir. Yazılı kültürün bir ürünü olmalarına rağmen asıl kökenlerinin sözlü kültür ortamına dayanması, cönkleri ayrıca kıymetli kılmaktadır. Belli bir zümre veya sınıfa ait olmayan bu eserler, halkın farklı kesimlerinden kişiler tarafından tertip edilmiş olup sözlü gelenekte asırlarca yaşayan ve çeşitlenen malzemenin yazıya dökülmüş birer yansımasıdır.

Geniş coğrafyalarda hüküm süren ve çok uluslu yapısıyla diğer kültürlerle sürekli etkileşim içinde olan Türk milletinin sosyal, ekonomik, siyasi ve kültürel belleğini en doğal hâliyle yansıtan en önemli vesikalar, halkın içinden çıkan halk edebiyatı ürünleridir. Bu yazılı kaynakların başında gelen ve büyük çoğunluğu Osmanlı Türkçesiyle kaleme alınan cönkler; muhtevalarında şiir ve hikâye gibi edebî metinlerin yanı sıra din, siyaset, ekonomi ve sağlık gibi sosyal hayatın her alanına dair değerli bilgiler barındırır.

Halka ait yazılı metinleri ve sözlü anlatıları belirli metotlar çerçevesinde inceleyen halk biliminin en nadide eserleri cönklerdir. Sözlü kültür ortamında ortaya çıkan ürünler, kaynak kişilerin hafızalarında yer tutarken, yazının kullanılmasıyla birlikte yerini cönklere bırakmıştır. Geçmişin kültürünü aktarmada öncü olan cönkler, içerisinde birçok bilgi barındırarak Türk kültürünün aktarımı rolünü üstlenmiştir. Böyle bir görevi üstlenen eserleri, kültürel sürekliliği sağlayarak toplumsal devamlılığı beraberinde getireceği düşüncesiyle de korumak gerekmektedir.

Kendine özgü fiziksel bir forma sahip olan cönkler, sadece şiirlerden oluşan mecmualar değildir. Aksine hayatın pratiklerine dair birbirinden bağımsız pek çok içeriği bünyesinde barındırır. Müretteplerinin kişisel zevklerini ve bazen birden fazla kişinin ortak duygu dünyasını yansıtan bu eserler, anonim halk şiirinden âşık edebiyatına, tasavvuftan divan şiirine kadar Türk edebiyatının birçok şubesine ait ürünler içerir. Ayrıca

türkü, ninni, mâni, hikâye, atasözü ve deyim gibi folklor unsurlarına da ev sahipliği yaparlar.

Sözlü kültürün taşıyıcısı olan cönkler, bünyesinde sadece âşık şiiri ve anonim şiiri değil divan edebiyatı geleneği ile üretilmiş şiirleri ve halk kültürüne ait birçok ürünü ihtiva etmektedir. Bu nedenle cönkler üzerine çeşitli çalışmalar yapılarak cönklerin ihtiva ettiği hususlar gün yüzüne çıkarılmıştır.

Cönklerin Osmanlı Türkçesi ile yazılmış olması, standart bir imla düzeninden yoksun olmaları, mahalli söyleyişleri barındırmaları ve geçen asırlar boyunca uğradıkları fiziki yıpranmalar, eğitim durumu çok iyi olmayan kişiler tarafından tertip edilmesi cönk okumalarında her ne kadar zorluklar yaratsa da halk bilimi açısından ünik olan bu eserler üzerinde yapılan çalışmaları sürdürmeye engel olmamıştır.

Cönkler, yazıldıkları dönemin dil özelliklerini, ait oldukları muhitin düşünce ve duygu dünyasını günümüze taşıyan eserlerdir. Bu eserler sayesinde edebiyat tarihinde daha önce hiç bilinmeyen şair ve şiirlere ulaşmak, bilinen şiirlerin farklı varyantlarını keşfetmek mümkün olmaktadır. Bu çok yönlü ve zengin yapıları nedeniyle cönkler hem halk bilimi hem de Türk edebiyatı çalışmaları için geçmişe ışık tutan, geleceğe ise yön veren birer akademik kaynak konumundadır. Cönklerde, şairlerin eserlerinin barındırılması bu eserlerin farklı nüshalarının bulunmasıyla birlikte şiirler üzerinde karşılaştırmalar yapılabilmesi veya hiç bilmeyen bir şiirin yer alması, çeşitli dinî içerikli metinlerin, ilahilerin, bazen bir duanın yer alması; mâni, tekerleme, türkü bazen de bir not gibi birçok hususu içerisinde barındırması sebebiyle cönkler, önemini koruyarak üzerinde yapılan çalışmalarla gün yüzüne çıkmaya devam etmektedir.

Yapılan ve yapılmakta olan cönk çalışmalarına katkı sunacağı temennisiyle incelemeye tabi tutulan cönk, California Üniversitesi Los Angeles (UCLA) Kütüphanesinde bulunmaktadır. LSC.0896 numaralı Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu'nda "Cönk 2395" olarak kayıtlıdır. 177x79 mm ebadındadır. Eserin mürettibi ile ilgili bir bilgiye rastlanılmamıştır.

Çalışmamıza öncelikle cöngün Osmanlı Türkçesinden günümüz Türkçesine aktarımının yapılmasıyla başlanmıştır. Günümüz alfabesine aktarımı yapılırken gerek mürettip kaynaklı gerekse de zaman içerisinde çeşitli sebeplerden dolayı oluşan tahribatlardan dolayı okunamayacak durumda olan kısımlar olduğu tespit edilmiştir. İçerisinde tahribata uğramış sayfalar, mürekkep kaymaları, karalamalar mevcuttur. Bu

durum bazı kelimelerin okunmasını zorlaştırmıştır. Okunamayan yerler “...” şeklinde gösterilmiştir. Şiirlerde karşılaşılan vezin bozuklukları ise mısra sonlarına “*” eklenerek gösterilmiştir.

Her sayfaya mürettip tarafından sayfa numarası verilmiştir fakat numaralar bazı sayfalarda okunamamaktadır. Bu yüzden her sayfaya varak numarası verilerek yeni bir düzenleme yapılmıştır. Ayrıca okumalardaki karışıklığı önlemek ve tahlil edilirken kolaylık sağlanması amacıyla her şiirin ayrıca numaralandırılması yapılmıştır.

Metin, günümüz alfabesine aktarılırken tarafımızdan eklenen ifadeler köşeli parantez “[]” içinde verilmiştir. Çıkarılan kelime veya ekler de “< >” şeklinde gösterilmiştir. Metinde hemzede (’), ayında (‘), kaf-ı nûnî de ise (ñ) kullanılmıştır. Okunuşundan şüphe edilen kelimelerin yanına (?) işareti konulmuştur.

İmla ve yazım hataları, aruz kusurları, silik sayfalar her ne kadar metnin okunmasında zorluklar yaratsa da eş nüshalar incelenip yer alan benzerlik ve farklılıklar karşılaştırma yapılarak dipnotlarda belirtilmiş ve ana metin ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Cönkte bulunan şiirlerin bazıları doğrudan âşıkların divanında yer alırken bazılarında ise farklı ifadeler kullanılmıştır. Tenkitli incelenen şiirlerin yazmadaki şekli “C” şeklinde belirtilmiştir. Diğer kaynak gösterimleri ise dipnotta verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

2395 NUMARALI CÖNGÜN ÖZELLİKLERİ

1.1. Cöngün Şekil Özellikleri

Çalışmanın konusunu oluşturan cönk, Kaliforniya Üniversitesi Los Angeles (UCLA) Kütüphanesi Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu'nda LSC.0896 arşiv numarasıyla “Cönk 2395” adıyla kayıtlıdır. 177x79 mm ebadında olan eser 135 varaktan oluşmaktadır. Metinlerin büyük çoğunluğu siyah, bir bölümü ise kırmızı mürekkep ile yazılmıştır. Cöngü derleyen kişiye ilişkin herhangi bir bilgiye ulaşılamamış olmakla birlikte yazı karakterlerindeki belirgin benzerlik, eserin tek bir kişi tarafından kaleme alınmış olabileceğine işaret etmektedir.

Cönk içerisinde yer alan bazı metinlerin altında bulunan tarih kayıtları eserin hangi tarihler arasında yazılmış olabileceği konusunda bilgi vermektedir. Cöngün ilk sayfasında, “133b” varağında yer alan şiirin yanına 1240, “91b” varağında yer alan şiirin yanına ise 1270 tarihleri yazmaktadır. Bu durum cöngün 19. yüzyılda yazılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Cöngün büyük bir kısmı manzum metinlerden oluşmaktadır. Cönkte şiirlerin bitişi “mim”, devamı ise “velehû” ifadesi ile belirtilmiştir. Tekrar yazılan mısralar için de “eyzen” ifadesi kullanılmıştır. Mürettip, sayfaya bir görsellik katmak için bazı beyitleri sayfaya dik ve yatay olacak şekilde yazmıştır.

Cönk içerisindeki metinlerin büyük çoğunluğunu manzum eserler oluşturmakla birlikte her ne kadar beyit gibi yazılmış gibi görünse de vezni olmayan mensur metinler de tespit edilmiştir. Bu metinler, “90a-b, 91a, 126a, 130a, 132a-b, 133a, 134b” varaklarında yer almaktadır. İncelemeye konu olan cönkte 406 manzum, 12 mensur olmak üzere toplam 418 metin yer almaktadır. Metinlerin bazılarında metni tanımlayıcı

(şair adı, nazım şekli, türü) başlıklar yer almaktadır. Mahlası olmayan veya eksik yazılan şiirler yer almaktadır. Bunlardan bazılarının tespiti yapılmıştır. Şiirlerin birçoğunda mahlas kullanılmıştır. Mürettip, mahlası belirtmek için mahlasın yazılı olduğu yerin üstünü çizerek bilgi vermiştir.

Biçim açısından manzum metinlerde hem aruzlu hem de heceli nazım şekilleri kullanılmıştır. Aruzlu nazım şekilleri arasında Gazel, Murabba, Müseddes, Müstezat, Mesnevi, Tuyuğ, Şarkı, Kıt'a, Beyit yer almaktadır. Şiirlerin hangi nazım şekliyle yazıldığına dair bilgi verilirken nazım şeklindeki kafiye sistemi esas alınmıştır. 2-4 beyit arasında yazılan manzumeler, bir eserin içerisindeki şiirden alınmış parça beyitler olabileceği düşüncesiyle kafiye sistemi esas alınarak mesnevi olarak kabul edilmiştir.

1.1.1 Aruzlu Nazım Şekilleri

Gazel: Sevgiden, sevgilinin aşkından ve şaraptan söz eden gazeller, aa ba ca kafiye şemasıyla yazılmaktadır. Aruz vezninin çeşitli kalıpları kullanılarak 4-15 beyit arasında yazılmıştır (İpekten, 2004: 17). Cönkte yer alan şiirlerin önemli bir kısmı gazel şeklindedir. Cönkte gazel nazım şekliyle yazılmış 95 şiir bulunmaktadır. Gazellerin cönklerde daha sık yer alması, cönk yazarının bilgisi, şairlerin toplum üzerindeki etkisi ve yazıldığı muhit gibi nedenlerde açıklanabilir (Altınışik, 2023:129-130). Son beyitte mahlas kullanımı yaygındır: Fuzûlî, Bâkî, Nefî, Hayâlî, Şemi, Vehbî gibi. Beyitlere dayalı nazım şekillerinden olan gazelin, bentlere dayalı nazım şekillerinde başlık olarak yer alması veya gazel formunda yazılan şiire farklı nazım türü başlıklandırılması yapıldığı tespit edilmiştir. Cönklerde yer alan şiirlerin sadece nazım şekli ve türüne göre değerlendirilmeden mûsikî formuna göre de ele alındığı cönklerde karşılaşılan başlıklandırılma problemleri arasında yer almaktadır (Altınışik, 2023:130).

327. şiirde geçen “Şâhîn Girây” mahlası, doğrudan Kırım Hanı Şahin Giray’a ait, klasik edebiyatımızda “Şahin Giray Üslubu” diye kendini gösteren özel bir teknik gazelin cönkteki bir çeşitlenmesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Arslan, bu gazeli Ali Çavuşoğlu’nun “*Kırım Hanı Şahin Giray (ö. 1787) ve ‘Gazel-i Müdevver’i*” başlıklı makalesinden aktararak vermekte ve Şahin Giray’ın müdevver gazelinin Kırım Türkçesi’nin, Osmanlı edebî diline ne kadar bağlı en güzel örneklerinden biri olduğunu belirtmektedir (Arslan, 2019: 1-14). Arslan’ın aktardığı temel müdevver gazel tekniği, her beytin başında ve sonunda aynı harf/hece simetrisinin değişimi ile her beytin son

harfinin değiştiğinden okunduğu zaman, sonraki beytin ilk mısraının ilk kelimesini oluşturması cönk nüshasında da görölmektedir. Her beyit “Yâ-“ hecesiyle başlamış, kafiye “-ây” sesiyle bitmekte ve bu 13 beyit boyunca devam etmektedir. Arslan’ın vurguladığı gibi bu dairesel-zincirleme yapı sadece biçimsel bir oyun olmayıp “her beytin merkezde bulunan bir harften yuvarlak olarak aynı merkezde aynı harfle bitmesi”nin tasavvuftaki, “Allah’tan geliyoruz, yine Allah’a olabiliriz” devir anlayışını yansıtmaktadır. Arslan’ın makalesinde Ketencizâde Mehmed Rüştü Efendi ve Diyarbakirli şaban Kâmî Efendi gibi şairlerin de bu üslubu taklit ederek şiirler yazdığından bahsetmektedir (Arslan, 2019:7). Cönkteki bu çeşitlenme örneği, şahin Giray Üslubu’nun sadece seçkin divan/mecmua değil, halk cönklerine de ulaşatığını göstermektedir.

Murabba: Her bendin son dizesi nakarat ya da bağlantı dizesi işlevi görmekte, uyak düzeni aaaa/bbba/ccca biçiminde olan murabbalar mütekerrir murabba, son mısra aynen tekrarlanmazsa müzdevic murabba olarak adlandırılır ve kafiye düzeni aaaA/bbbA/cccaA şeklinde (İpekten, 2004: 84). Bent sayısı 5-7 arasında değişiklik gösteren dört dizelik bentlerin bir araya gelmesiyle oluşan murabbalar, cönkte 2., 3., 7., 31., 97. şiir numaralarında yer almaktadır. İncelemeye esas alınan cönkte murabba nazım şekliyle yazılmış toplam 66 şiir bulunmaktadır. Cönkte divan edebiyatı ile yazılan nazım şekilleri arasında gazelden sonra en çok tercih edilmiştir. Alışılmış murabba kafiyelerinin yanı sıra cönkte yer alan murabbalar “aaxa ve bbbx” şeklinde yazılmıştır. Daha çok başlıksız olarak yer almaktadır. Daha önce bahsi geçen başlıklandırma problemine bu nazım şeklinde de rastlanılmıştır. Cönkte yer alan 7. ve 31. şiir gazel başlığı atılarak yazılmıştır. Bu şiirler şekil olarak murabba nazım şeklinin özelliklerini barındırmaktadır. Tespit edilen bu başlıklandırma problemlerinde cönkteki başlıklandırmaya müdahale edilmeyip gerekli düzeltici bilgiler dipnotta verilmiştir.

Müseddes: Aynı vezinde altı mısralık bentlerin birleşmesiyle meydana gelerek genellikle 5-7 bent arasında yazılan nazım şeklidir. Kafiye şekilleri çeşitlilik göstermektedir (İpekten, 2004: 103). Altı dizelik bentlerden oluşan müseddesler cönkte 5., 6., 8. şiir gibi numaralı şiirlerde görölmektedir. Bu şiirlerde ilk bendin son iki dizesi sonraki bentlerde yinelenmekte ya da benzer bir nakarat işlevi üstlenen dize eklenmektedir. “*Erenlerden ümîdüñ kesme himmet evliyânuñdur / Tevekkül kıl visâl-i yâr için virmek Hudânuñdur*” nakaratının Fuzûlî’ye atfedilen müseddeste yinelendiği

görülmektedir. İncelemeye esas alınan cönkte müseddes nazım şekliyle yazılmış toplam 4 şiir bulunmaktadır. Yukarıda bahsi geçen başlıklandırma problemleri bu nazım şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Cönkte yer alan 5. ve 6. şiirde gazel başlığı atılmış olmasına rağmen şiirler müseddes nazım şekliyle yazılmıştır. 8. şiirde ise başlık olarak şairin mahlasına yer verilmiştir. Suâlî başlığı atılan şiir müseddes nazım şekliyle yazılmıştır. Gerekli düzeltmeler yapılarak dipnotta verilmiştir.

Tuyuğ: Sadece Türk edebiyatında kullanılan bir nazım şekli olan tuyuğ, aruz vezninin “fâilâtün/ fâilâtün/ fâilün” kalıbıyla yazılmaktadır. Halk edebiyatında mâninin karşımıza olarak karşımıza çıkar. Tıpkı mânide olduğu gibi kâfiyeler cinaslı kelimelerden seçilir. Hece ölçüsünün 11’li kalıbıyla kullanılan şiirler de bulunmaktadır (İpekten, 2004: 80-81). Cönkte yer alan 194. ve 233. şiirler tuyuğ biçimindedir. İncelemeye esas alınan cönkte tuyuğ nazım şekliyle yazılmış toplam 2 şiir bulunmaktadır. Yukarıda bahsi geçen başlıklandırma problemleri bu nazım şeklinde de karşımıza çıkmaktadır. Rubâ’î başlığı atılan cönkteki 194. şiir aslında tuyuğ nazım şekliyle yazılmıştır. 233. şiirde ise murabba başlığı atılmış olsa da tuyuğ nazım şekliyle yazıldığı tespit edilmiştir. Bahsi geçen başlıklandırma problemlerinde gerekli düzeltmeler yapılarak dipnotta verilmiştir.

Rubai: Sözlük anlamıyla “dörtlü, dörtlük” demektir. Dört mısralık nazım şeklinin adıdır. Kafiye düzeni aaxa şeklindedir. Hezec bahrinin özel rubai kalıplarıyla yazılır ve bu durum ruabi nazım şeklini tuyuğdan ayırır (İpekten, 2004: 75-76). İncelemeye esas alınan cönkte rubai nazım şekliyle yazılmış 1 şiir bulunmaktadır. Beyt başlığı atılan 382. şiir, rubai nazım şekliyle yazılmıştır.

Kıt’a: Matla ve mahlas beyti bulunmayan ve düşünce şiirlerine özgü bu biçimde uyak düzeni “xa xa” ya da “ab ab” şeklindedir. Kıt’anın konusu oldukça geniştir. Felsefî, tasavvufî, tarihî ve övgü gibi çeşitli konuları içerir (İpekten, 2004: 80-81). Tezkireler ve şiir mecmualarında kıt’a veya nazm yerine rubâ’î ile nazm yerine kıt’a denildiği görülmektedir (İpekten, 2004: 81). Cönkte yer alan 231., 246., 268. şiirler kıt’a biçimindeki şiirlere örnek verilebilir ve 268. şiir bahsi geçen konuya örnek teşkil etmektedir. Şiire nazm başlığı atılarak kıt’a yerine kullanılmıştır. İncelemeye esas alınan cönkte kıt’a nazım şekliyle yazılmış toplam 5 şiir bulunmaktadır. 314. şiirde kaside başlığı kullanılmıştır. İlk dört beyit “mefâ’ilün” vezni, sonraki beyitler “fâ’ilâtün” vezni

kullanılarak yazılmıştır. Bu durum mürettibin, tarafımızca tespit edilemeyen farklı şiirleri birleştirdiği düşüncesini doğurmuştur.

Beyt/ Müfret: Aynı vezinde ve aynı kafiye ile yazılan iki mısradan oluşan şiirlere beyit, kafiye düzeni olmayanlara ise müfret denir (İpekten, 2004: 81). Kafiye bütünlüğü olmayan cönkte pek çok tek beyit örneği (4., 25., 30., 57., 61., 68., 72., 86., 116., 121., vd.) yer almaktadır. Bu beyitler çoğunlukla özdeyiş niteliğindedir. Bazı sayfalarda bağımsız ve Arapça-Farsça yazılmış beyitler yer almakla birlikte 61. ve 62. şiirlerde olduğu gibi farklı şairlerin divanlarında yer alan çeşitli nazım şekilleriyle yazılmış beyit başlığı atılmış şiirler de mevcuttur. Bunların bir kısmı tespit edilerek dipnotta açıklaması verilmiştir. Cönk müretteplerinin bir ve iki beyitten oluşan manzum parçaları beyit/müfret başlığı altında vermesi bu kavramları geniş manada kullandıklarını göstermektedir (Altınışik, 2023: 129). Cönkte karşılaşılan bir diğer problem ise bazı beyit başlıklı şiirlerin üç mısra şeklinde yazılmış olmasıdır. Cönkte yer alan 263 ve 285 numaralı şiir bu duruma örnektir. Beyit başlığı atılmış olmasına rağmen üç mısra şeklinde yazılmıştır. Bu durum şiirin mürettip tarafından eksik yazılarak problemlili başlıklandırma yapılmış olacağını düşündürmektedir. İncelemeye esas alınan cönkte beyt/müfret nazım şekliyle yazılmış toplam 96 şiir bulunmaktadır.

Müstezat: Nazım şekli olarak müstezat, gazelden türetilmiş bir nazım şeklidir. Her mısranın altına kısa bir mısra eklenmesinden meydana gelmektedir. Genellikle aruzun “Mef’ûlü/ mefâilü/ mefâilü/ fa’ûlün” kalıbıyla yazılır ve her mısranın altına “Mef’ûlü/ fa’ûlün” cüzleriyle yazılmış kısa bir mısra eklenir (İpekten, 2004: 33). İncelemeye esas alınan cönkte müstezat nazım şekliyle yazılmış toplam 2 şiir bulunmaktadır.

Mesnevi: Aynı vezinde ve her beyti kendi arasında kafiyeli nazım şeklidir. Kafiye düzeni “aa bb cc...” şeklindedir. Beyitler arasında konu bütünlüğü olmasıyla birlikte her beyit kendi içinde tamamlaması ve öteki beyitlere geçmemesi zorunludur (İpekten, 2004: 59). İncelemeye esas alınan cönkte mesnevi nazım şekliyle yazılmış toplam 10 şiir bulunmaktadır. Cönkte yer alan 254., 260., 266., 267. şiirler mesnevi biçimindeki şiirlere örnek verilebilir. Yukarıda bahsi geçen başlıklandırılma problemlerine mesnevi nazım şekliyle yazılan şiirlerde de rastlanılmıştır. 266. ve 267. şiirlerde beyit başlığı atılmasına rağmen mesnevi nazım şekli özelliklerini göstermektedir.

Şarkı: Sadece Türk edebiyatına mahsus olan nazım şeklidir. Halk edebiyatındaki türkünün karşılığıdır. Bestelenmek için söylendiklerinden genellikle kısa ve 3-5 bent arasında yazılır. Konusu genellikle aşk ve sevgilinin güzelliğidir (İpekten, 2004: 87-88). İncelemeye esas alınan cönkte şarkı nazım şekliyle yazılmış toplam 2 şiir bulunmaktadır.

Tahmis: Beşleme anlamına gelen tahmis, bir gazelin ya da bir kasidenin her beytinin önüne aynı vezin ve kafiye üç mısra eklenmesiyle meydana gelir. Kafiye düzeni “aaa(aa) bbb(bb) ccc(cc)” şeklindedir (İpekten, 2004: 100). İncelemeye esas alınan cönkte tahmis nazım şekliyle yazılmış toplam 1 şiir bulunmaktadır. 271 numaralı şiirde Tahmis-i Remihî başlıklı şiir yer almaktadır.

Tablo 1.1: Cönkte Yer Alan Aruzlu Nazım Şekilleri ve Sayısı

SIRA	ARUZLU NAZIM ŞEKİLLERİ		SAYISI
1.	Beyit/Müfret		96
2.	Gazel		94
3.	Kıt'a		5
4.	Mesnevi		10
5.	Müseddes		3
6.	Murabba		66
7.	Şarkı		2
8.	Müstezat		2
9.	Tuyuğ		2
10.	Rubai		1
11.	Tahmis		1
TOPLAM			282

1.1.2 Heceli Nazım Şekilleri

Koşma: Türk halk şiirinin en yaygın nazım şeklidir. Cönkteki halk şiiri örneklerinin de en yaygın biçimi koşmadır. Koşmalar “6+5=11 heceli” kalıplarla yazılmış olup genellikle 3-5 dörtlük olmakla birlikte, dörtlük sayısı daha fazla olan koşmalar da vardır. Koşmanın şekil özellikleri yanında en önemli özelliği ezgisidir. Ezgilerinin farklı özelliklerine göre koşmalar Acem koşması, Kerem, Kesik Kerem, Gevheri, Ankara koşması, Elpük koşması (Yelpük), Bayındır koşması, Sivrihisar koşması, Sümmanî, Cem koşması, Bülbül koşması, Topal koşma, şeklinde tasnif edilir (Sever, 2013: 70). Cönkte koşma nazım şekliyle yazılmış toplam 96 şiir bulunmaktadır. Yukarıda bahsi geçen başlıklandırma problemleri bu türde de yer almaktadır. Koşma başlığının yanında kime

ait olduğunu da belirtmek için mahlasla birlikte başlıklandırmalar yapılmıştır: “Koşma-ı İrfânî, Koşma-ı Resûlî” gibi.

Destan: Türk halk şiirinde destan, 5-8 kıtadan 100 kıtayı aşan hacimlerde olur. Genel olarak hecenin 11’li ve 8’li kalıbıyla söylenirler. Destanın kafiyelenişi koşma gibidir fakat bazı destanlar (Bekçi destanları) mânî şeklinde kafiyelenirler. Kolay hatırlanması, ezberlemeyi kolaylaştırması düşünüldüğünden genel olarak destanlar “zincirleme” olarak söylenirler (Sever, 2013: 78). Destanlar genellikle çok bentli, toplumsal içerikli şiirlerdir. “Konu sınırlaması olmaksızın âşık tarafından destan yapılmaya değer bulunan bir vakayı, bir cismi veya kavramı hikâye ederek ve sözlü kültür ortamında âşığın ele aldığı konuyu anlatım tutumuna bağlı olarak geleneksel âşık havaları eşliğinde icra ettiği nazım türüne destan denilmektedir” (Çobanoğlu 2000:3). İncelemeye esas alınan cönkte destan nazım şekliyle yazılmış toplam 5 şiir bulunmaktadır. 289., 318., 321., 324., 325. şiirler destan başlığını taşımaktadır. Bunlar içeriğine uygun olarak veya şairin adını taşıyacak şekilde başlıklandırılmıştır. “Destân-ı Hengâmî, Destân-ı Şevkî, Destân-ı Hâlîme” gibi.

Tablo 1.2: Cönkte Yer Alan Heceli Nazım Şekilleri ve Sayısı

SIRA	HECELİ NAZIM ŞEKİLLERİ	SAYISI
1.	Koşma	97
2.	Destan	5
TOPLAM		102

1.1.3 Vezin

İncelemeye esas alınan cönkte manzumeler hem hece hem de aruz ölçüsü kullanılarak yazılmıştır. Bazı beyit ve mısralarda aruz kusurlarına düşülmüş bu durum vezin bozukluklarına yol açmıştır. Metin oluşturulurken beyitlerde vezin birliği sağlanması için bazı düzenlemeler yapılmıştır. Bu düzenlemelerde eklemeler “[]” şeklinde gösterilirken çıkarılan kelime veya ekler de “< >” şeklinde gösterilmiştir.

Cöngü derleyen kişinin bilgisine ve yazımına bağlı olarak yer yer vezin problemleri tespit edilmiştir. Aynı şiirde (314. şiir) birden fazla vezin kullanımı, bazı ilahi konulu şiirlerde (308. ve 311. şiirler gibi) nakaratlar, şiirin veznine uygun olmayacak şekilde yazılması gibi çeşitli problemler tespit edilmiştir. Bazen türü ve vezni farklı olan iki şiirin bileştirildiği de görülmüştür. “Bunların daha çok, bulunulan mecliste okunan

manzumenin o anda cönk mürettibi tarafından yazıya geçirilmesine bağı olarak manzumeden bildiğı mısra ya da dizeleri yazmayıp hızlı bir şekilde bilmediğı mısra ya da dizeleri yan yana veya alt alta yazması sonucunda ortaya çıktığı tahmin edilebilir” (Altınışık, 2023: 138).

Aruz kalıbı ile yazılmış şiirlerde en çok kullanılan “Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün” kalıbıdır. Hece ile yazılmış şiirlerde ise en çok 11’li hece ölçüsü kullanılmıştır. İncelemeye esas alınan cönkte kullanılan aruz kalıpları, hece vezinleri ve sayıları aşağıdaki tablolarda verilmiştir.

Tablo 1.3: Cönkte Yer Alan Heceli Nazım Şekilleri ve Sayısı

ARUZ KALIBI	SAYISI
Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün	114
Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün	41
Mef’ûlü/ Mefâ’ilü/ Mefâ’ilü/ Fe’ûlün	11
Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün	9
Fe’ilâtün/ Fe’ilâtün/ Fe’ilâtün/ Fe’ilün	6
Mef’ûlü/ Fâ’ilâtü/ Mefâ’ilü/ Fâ’ilün	5
Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Fe’ûlün	4
Fe’ilâtün/ Mefâ’ilün/ Fe’ilün	3
Mefâ’ilün/ Fe’ilâtün/ Mefâ’ilün/ Fe’ilün	2
Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilün	2
Müfte’ilün/ Müfte’ilün/ Fâ’ilün	1
Mef’ûlü/ Mefâ’ilün/ Fe’ûlün	1
Toplam	199

Tablo 1.4: Cönkte Yer Alan Hece Vezinleri

HECE ÖLÇÜSÜ	SAYISI
5’li	1
7’li	2
8’li	15
10’lu	2
11’li	101
14’lü	1
15’li	6
16’lı	5
Toplam	133

Çalışmaya konu olan cönkte hem halk edebiyatı hem de divan edebiyatı şairlerinin şiirlerine yer verilmiştir. Cönkte adı tespit edilen şairler arasında klasik edebiyatın temsilcileri (Fuzûlî, Bâkî, Nefî, Hayâlî, Sünbülzâde Vehbî, Kemalpaşazâde) ile halk edebiyatının önde gelen temsilcileri (Âşık Ömer, Gevherî, Tûrâbî, Karacaoğlan, Dertlî, Seyyid Nesîmî, Eşrefoğlu Rûmî, Yûnus Emre) ve daha az bilinen mahlas sahipleri (Sâdıkî, Sâlim, Fevzî, Cevâbî, Hüdâyî, Şemî, Sadâyî, Seyfî, Virânî, Resûlî, Sâfî, Zarîfî, Hâfız Alî, Takrîrî, Feyzî vb.) bir arada yer almaktadır. Bu çeşitlilik, cöngün kapsamlı olduğunu göstermektedir. Aşağıda yer alan tablodan hareketle halk edebiyatı şairlerinden en çok Âşık Ömer'e (42), Tûrâbî (18) ve Gevherî'ye (14) ait şiirler bulunmaktadır. Divan edebiyatı şairlerinden ise en çok Fuzûlî'ye (11) ait şiirlere yer verilmiştir. Cönkte yer alan şairlerin hayatı ve şiir numaralarına ait detaylı bilgiler çalışmanın ikinci bölümünde yer almaktadır.

Tablo 1.5: Cönkte Yer Alan Şiirlerin Tasnifi

ŞİİR NUMARASI	ŞAİR	NAZIM ŞEKLİ	ÖLÇÜ
1.	Belirsiz	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
2.	Belirsiz	Murabba	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
3.	Belirsiz	Murabba	Mef'ülü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/ Fâ'ilün
4.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
5.	Fuzûlî	Müseddes	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
6.	Enderunlu Vâsîf	Müseddes	Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün
7.	Sârbân Ahmed	Murabba	Mef'ülü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ülün
8.	Suâlî	Müseddes	Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün
9.	Fuzûlî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
10.	Fuzûlî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
11.	İşretî	Gazel	Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün
12.	Belirsiz	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
13.	Rûhî	Gazel	Mef'ülü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ülün
14.	Fuzûlî	Gazel	Mef'ülü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ülün
15.	Sâlim	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
16.	Feryâdî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
17.	Sâlim	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
18.	Fuzûlî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
19.	Seyfî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
20.	Behişî	Gazel	Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün
21.	Fuzûlî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
22.	Fuzûlî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün

Tablo 1.5: Cönkte Yer Alan Şiirlerin Tasnifi (Devamı)

23.	Fuzûlî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
24.	Seyyid Nesîmî	Gazel	8+7=15'li hece ölçüsü.
25.	Feriduddin Attar	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
26.	Sümbülzâde Vehbî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
27.	Fuzûlî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
28.	Fevzî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
29.	Şem'i	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
30.	Belirsiz	Beyit	4+3=7'li hece ölçüsü
31.	Hüdâyî	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
32.	Şem'i	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
33.	Fuzûlî	Şiir	Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün
34.	Ülfetî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
35.	Âşık Cevâbî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
36.	Gurbetî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
37.	Eşrefoğlu Rûmî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
38.	Sadâyî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
39.	Sânî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
40.	Hüdâyî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
41.	Âsım	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
42.	Şâmî	Gazel	Mef'ülü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/ Fâ'ilün
43.	Virânî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
44.	Belirsiz	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
45.	Âşık Ömer	Murabba	8+7=15'li hece ölçüsü
46.	Şükrî	Gazel	8+7=15'li hece ölçüsü
47.	Âşık Ömer	Murabba	8+7=15'li hece ölçüsü
48.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
49.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
50.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
51.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
52.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
53.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
54.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
55.	Belirsiz	Belirsiz	Belirsiz
56.	Belirsiz	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
57.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
58.	Hâsılî	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
59.	Bâkî	Müfred	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
60.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
61.	Fuzûlî	Beyit	Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün
62.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
63.	Nev'i	Beyit	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
64.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
65.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün

Tablo 1.5: Cönkte Yer Alan Şiirlerin Tasnifi (Devamı)

66.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
67.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
68.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
69.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
70.	Halîlî	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
71.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
72.	Belirsiz	Beyit	Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ûlün
73.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
74.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
75.	Hüseyinî	Murabba	Belirsiz
76.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
77.	Şâzî	Murabba	6+5=11'li hece ölçüsü.
78.	Hâfız Alî	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
79.	Türâbî	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
80.	Türâbî	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
81.	Türâbî	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
82.	Türâbî	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
83.	Türâbî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
84.	Türâbî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
85.	Türâbî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
86.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
87.	Türâbî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
88.	Türâbî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
89.	Türâbî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
90.	Türâbî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
91.	Türâbî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
92.	Türâbî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
93.	Türâbî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
94.	Türâbî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
95.	Türâbî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
96.	Dehrî	Gazel	Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ûlün
97.	Belirsiz	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
98.	Hüdâyî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
99.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
100.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
101.	Kerem	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
102.	Gevherî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
103.	Kerem	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
104.	Dertlî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
105.	Dertlî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
106.	Kâtipzâde	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
107.	Âşık Ömer	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
108.	Âşık Ömer	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
109.	Belirsiz	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
110.	Sinânî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
111.	Seyyâhi	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
112.	Gevherî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.

Tablo 1.5: Cönkte Yer Alan Şiirlerin Tasnifi (Devamı)

113.	Âşık Ömer	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
114.	Gevherî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
115.	Fedâî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
116.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
117.	Yektâyî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
118.	Sâlim	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
119.	Gedâyî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
120.	Gevherî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
121.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
122.	Gevherî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
123.	Dertlî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
124.	Dertlî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
125.	Hikmetî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
126.	Hikmetî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
127.	İrfânî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
128.	Âşık Ömer	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
129.	Âşık Sıdkî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
130.	Belirsiz	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
131.	Hikmetî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
132.	Hikmetî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
133.	İrfânî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
134.	Şemî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
135.	Belirsiz	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
136.	Şevkî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
137.	Sâfî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
138.	Murâdî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
139.	Sırrî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
140.	Gevherî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
141.	Yektâyî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
142.	Sâlim	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
143.	Sâlim	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
144.	Belirsiz	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
145.	Sabrî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
146.	Şemî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
147.	Âşık Resûlî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
148.	Şükrî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
149.	Zarîfî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
150.	Gevherî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
151.	Gevherî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
152.	Hikmetî	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
153.	Gevherî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
154.	Şükrî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
155.	Belirsiz	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
156.	Seyrânî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
157.	Gevherî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
158.	Belirsiz	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
159.	Sâfî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
160.	Gevherî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
161.	Tâli'î	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.

Tablo 1.5: Cönkte Yer Alan Şiirlerin Tasnifi (Devamı)

162.	Belirsiz	Belirsiz	6+5=11'li hece ölçüsü.
163.	Kerem	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
164.	Kerem	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
165.	Belirsiz	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
166.	Belirsiz	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
167.	Basrî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
168.	Belirsiz	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
169.	Belirsiz	Dü-Beyit	4+4=8'li hece ölçüsü.
170.	Belirsiz	Dü-Beyit	4+4=8'li hece ölçüsü.
171.	Gevherî	Dü-Beyit	4+4=8'li hece ölçüsü.
172.	Emrah	Dü-Beyit	4+4=8'li hece ölçüsü.
173.	Âşık Garîb	Dü-Beyit	4+4=8'li hece ölçüsü.
174.	Âşık Ömer	Dü-Beyit	4+4=8'li hece ölçüsü.
175.	Garîb	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
176.	Belirsiz	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
177.	Dertlî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
178.	Belirsiz	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
179.	Belirsiz	Gazel	Belirsiz
180.	Hüsnî	Koşma	4+4=8'li hece ölçüsü.
181.	Râif	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
182.	Belirsiz	Belirsiz	4+4=8'li hece ölçüsü.
183.	Râif	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
184.	Râif	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
185.	Belirsiz	Gazel	Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün
186.	Sümbülzâde Vehbî	Gazel	Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ûlün
187.	Hâfız Alî	Gazel	Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ûlün
188.	Belirsiz	Beyit	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
189.	Belirsiz	Gazel	Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ûlün
190.	Âşık Ömer	Müstezat	Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ûlün
191.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
192.	Belirsiz	Belirsiz	6+5=11'li hece ölçüsü.
193.	Nesîmî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
194.	Belirsiz	Tuyuğ	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
195.	Kırımlı Rahmî	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
196.	Bâkî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
197.	Lezîzî	Gazel	Belirsiz
198.	Şemsî	Gazel	Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün
199.	Sezâyî	Gazel	6+5=11'li hece ölçüsü.
200.	Gevherî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
201.	Ferâhî	Gazel	4+4+4+4=16'lı hece ölçüsü.
202.	Refetî	Belirsiz	Belirsiz
203.	Âşık Ömer	Gazel	4+4+4+4=16'lı hece ölçüsü.
204.	Ârif	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün

Tablo 1.5: Cönkte Yer Alan Şiirlerin Tasnifi (Devamı)

205.	Âşık Ömer	Gazel	4+4+4+4=16'lı hece ölçüsü.
206.	Hayalî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
207.	Belirsiz	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
208.	Hüsni	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
209.	Nakdî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
210.	Nefî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
211.	Fuzûlî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
212.	Bâkî	Gazel	Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/ Fâ'ilün
213.	Maraşî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
214.	Belirsiz	Beyit	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
215.	Takrîrî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
216.	Âşık Ömer	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
217.	Hakîkî	Gazel	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
218.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
219.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
220.	Fennî	Müstezat	Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ülün
221.	Belirsiz	Gazel	Belirsiz
222.	Belirsiz	Müfred	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
223.	Belirsiz	Murabba	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
224.	Belirsiz	Beyit	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
225.	Belirsiz	Beyit	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
226.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
227.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
228.	Belirsiz	Beyit	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
229.	Belirsiz	Şarkı	6+5=11'li hece ölçüsü.
230.	İzzet	Gazel	5+5=10'lu hece ölçüsü.
231.	Belirsiz	Kıta	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
232.	Belirsiz	Müseddes	Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün
233.	Belirsiz	Tuyuğ	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
234.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
235.	Ahmedî	Beyit	Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ülün
236.	Belirsiz	Beyit	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
237.	Derviş Çelebi Pirizâde	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün

Tablo 1.5: Cönkte Yer Alan Şiirlerin Tasnifi (Devamı)

238.	Belirsiz	Belirsiz	Belirsiz
239.	Azerioğlu	Beyit	Belirsiz
240.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
241.	Sultan Selîm	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
242.	Şemsî Paşa	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
243.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
244.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
245.	Belirsiz	Beyit	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
246.	Belirsiz	Kıta	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Fe'ülün
247.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
248.	Bu numaralı metinler mensurdur.		
249.			
250.			
251.			
252.			
253.	Belirsiz	Belirsiz	Belirsiz
254.	Belirsiz	Mesnevi	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
255.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
256.	Bu numaralı metin mensurdur.		
257.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
258.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
259.	Bu numaralı metin mensurdur.		
260.	Hulûsî	Mesnevi	Belirsiz
261.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
262.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
263.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
264.	Fedâî	Beyit	Belirsiz
265.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
266.	Atâyî	Mesnevi	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
267.	Gaybî	Mesnevi	4+4+4+3=15'li hece ölçüsü.
268.	Belirsiz	Kıt'a	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
269.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
270.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
271.	Rahîmî	Tahmis	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
272.	Feyzî	Murabba	Belirsiz
273.	Feyzî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
274.	Feyzî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
275.	Rahîmî	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
276.	Feyzî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
277.	Feyzî	Murabba	Belirsiz
278.	Âşık Ömer	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
279.	Feyzî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
280.	Belirsiz	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
281.	Feyzî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
282.	Belirsiz	Beyit	Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün
283.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz

Tablo 1.5: Cönkte Yer Alan Şiirlerin Tasnifi (Devamı)

284.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
285.	Belirsiz	Müfred	Belirsiz
286.	Belirsiz	Müfred	Belirsiz
287.	Belirsiz	Müfred	Belirsiz
288.	Belirsiz	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
289.	Gevherî	Destan	6+5=11'li hece ölçüsü.
290.	Azmî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
291.	Âşık Ömer	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
292.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
293.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
294.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
295.	Belirsiz	Gazel	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
296.	Niyâzî Mısrî	Gazel	4+4=8'li hece ölçüsü.
297.	Yûnus Emre	Gazel	Belirsiz
298.	Yûnus Emre	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
299.	Belirsiz	Belirsiz	4+4=8'li hece ölçüsü.
300.	Üftâde	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
301.	Yûnus Emre	Belirsiz	7+7=14'lü hece ölçüsü.
302.	Yûnus Emre	Gazel	4+4+4+4=16'lı hece ölçüsü.
303.	Sezâyî	Gazel	4+4=8'li hece ölçüsü.
304.	Velî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Fe'ülün
305.	Eşrefoğlu	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
306.	Yûnus Emre	Koşma	4+4=8'li hece ölçüsü.
307.	Niyâzî	Gazel	Belirsiz
308.	Belirsiz	Koşma	4+4=8'li hece ölçüsü.
309.	Yûnus Emre	Koşma	4+7=7'li hece ölçüsü.
310.	Belirsiz	Gazel	5+5=10'lu hece ölçüsü.
311.	Belirsiz	Koşma	4+4=8'li hece ölçüsü.
312.	Sezâyî	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
313.	Niyâzî Mısrî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
314.	Belirsiz	Kıt'a	Belirsiz
315.	Seyyid Seyfî	Gazel	Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün
316.	İsmail Hakkı Bursavî	Koşma	5'li hece ölçüsü.
317.	Fazlî	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
318.	Şevkî	Destan	6+5=11'li hece ölçüsü.
319.	Belirsiz	Şarkı	4+4+4+3=15'li hece ölçüsü.
320.	Belirsiz	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
321.	Hâlîme	Destan	6+5=11'li hece ölçüsü.
322.	Akîf	Gazel	4+4+4+4=16'lı hece ölçüsü.
323.	Karacaoğlu	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
324.	Âşık Ömer	Destan	6+5=11'li hece ölçüsü.
325.	Hengâmî	Destan	6+5=11'li hece ölçüsü.
326.	Belirsiz	Beyit	Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Tablo 1.5: Cönkte Yer Alan Şiirlerin Tasnifi (Devamı)

327.	Belirsiz	Gazel	Müfte'ilün/ Fe'ilün/ Müfte'ilün/ Fe'ilün
328.	Belirsiz	Müfret	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
329.	Şemî	Gazel	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
330.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
331.	Belirsiz	Murabba	Belirsiz
332.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
333.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
334.	Belirsiz	Beyit	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
335.	Belirsiz	Beyit	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
336.	Belirsiz	Belirsiz	Belirsiz
337.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
338.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
339.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
340.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
341.	Belirsiz	Koşma	4+4=8'li hece ölçüsü.
342.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
343.	Hüsni	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
344.	Belirsiz	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
345.	Belirsiz	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
346.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
347.	Behcet	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
348.	Belirsiz	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
349.	Belirsiz	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
350.	Lisânî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
351.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
352.	Belirsiz	Müfret	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
353.	Belirsiz	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
354.	Belirsiz	Murabba	6+5=11'li hece ölçüsü.
355.	Mevlanâ	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
356.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
357.	Belirsiz	Müfret	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
358.	Âşık Ömer	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
359.	Belirsiz	Kıt'a	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
360.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
361.	Belirsiz	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
362.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
363.	Belirsiz	Beyit	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
364.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
365.	Belirsiz	Belirsiz	Belirsiz
366.	Hüdâyî	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
367.	Belirsiz	Murabba	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
368.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz

Tablo 1.5: Cönkte Yer Alan Şiirlerin Tasnifi (Devamı)

369.	Belirsiz	Müfret	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
370.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
371.	Belirsiz	Müfret	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
372.	Bu numaralı metin mensurdur.		
373.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
374.	Belirsiz	Mesnevi	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Fe'ülün
375.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
376.	Belirsiz	Müfret	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
377.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
378.	Belirsiz	Murabba	Fe' ilâtün/ Mefâ' ilün/ Fe' ilün
379.	İlhâmî	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
380.	Kerem	Koşma	6+5=11'li hece ölçüsü.
381.	Feyzî	Murabba	Belirsiz
382.	Belirsiz	Rubai	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
383.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
384.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
385.	Belirsiz	Gazel	Mef'ülü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ülün
386.	Belirsiz	Beyit	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Fe'ülün
387.	Belirsiz	Beyit	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
388.	Nesîmî	Belirsiz	Belirsiz
389.	Belirsiz	Müfret	Müfte' ilün/ Müfte'ilün/ Fâ'ilün
390.	Belirsiz	Beyit	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
391.	Belirsiz	Beyit	Mef'ülü/ Fâ'lâtü/ Mefâ'ilü/ Fâ'ilün
392.	Belirsiz	Beyit	Belirsiz
393.	Bu numaralı metin mensurdur.		
394.	Belirsiz	Murabba	Belirsiz
395.	Sümbülzade Vehbî	Murabba	Belirsiz
396.	Belirsiz	Mesnevi	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
397.	Belirsiz	Beyit	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
398.	Belirsiz	Beyit	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün
399.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
400.	Belirsiz	Mesnevi	Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün
401.	Belirsiz	Müfret	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün
402.	Şemî	Gazel	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
403.	Leylâ Hanım	Beyit	Mef'ülü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ülün
404.	Belirsiz	Beyit	Mef'ülü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ülün
405.	Belirsiz	Müfret	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
406.	Bu numaralı metin mensurdur.		
407.	Bu numaralı metin mensurdur.		
408.	Belirsiz	Mesnevi	Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün

Tablo 1.5: Cönkte Yer Alan Şiirlerin Tasnifi (Devamı)

409.	Belirsiz	Beyit	Mef'ûlü/ Mefâ'ilün/ Fe'ûlün
410.	Bu numaralı metin mensurdur.		
411.	Belirsiz	Mesnevi	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
412.	Belirsiz	Beyit	Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün
413.	Belirsiz	Beyit	Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/ Fâ'ilün
414.	Belirsiz	Gazel	Belirsiz
415.	Belirsiz	Mesnevi	Belirsiz
416.	Bu numaralı metin mensurdur.		
417.	Belirsiz	Belirsiz	Belirsiz
418.	Refî'	Gazel	Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün

1.2. Cöngün Muhteva Özellikleri

Araştırmaya konu olan cönkte yer alan manzumeler, nazım türleri ve muhtevaları bakımından çeşitlilik göstermektedir. Muhteva açısından dikkat çeken hususlardan biri cönkte yer alan ilk dört şiirin (murabba ve beyitler), doğrudan cöngün kendisine fiziksel ve manevi varlığına yazılmış övgü niteliğinde olmasıdır. Şiirlerde cönk; mahzun kalpleri ferahlatan, içinde gizli neşeler barındıran, sînenin geniş denizinde yüzen bir gemiye (sefine) ve ariflerin yanında ağzına kadar dolu bir hazineye (define) benzetilir. Bu muhteva, eseri derleyen kişinin cöngü ve yazıya verdiği kıymeti gösterir. Derleyen kişi cöngü nitelendirip buna özgü anlatım sergilemektedir. Cöngü hem över hem de Allah'a dua ederek mecmuanın uğurlu ve mübarek kılınması için temennilerde bulunur. Cönkte farklı dönemlere, farklı kültürel zemine ve farklı edebî geleneklere ait şiirlerin bir arada bulunması, eserin belirli bir dönemin ya da ekolün ürünü olmadığını ortaya koymaktadır.

Cönkte yer alan manzumeler konusuna göre birden fazla türü bünyesinde barındırmaktadır. Aşk şiirlerinin yanı sıra ilahi ve münacatlar, bilmece ve muammalar, destanlar, dinî-tasavvufî konular, peygamberler ve mucizeleri, On İki İmam, Hacı Bektaş-ı Veli, Hz. Ali sevgisi, kahramanlık ve toplumsal eleştiri içeren şiirler bir arada bulunmaktadır. Bunun dışında içerik yönünden belirgin bir kategoriye girmeyen şiirler de mevcuttur. Bu durum cöngün sadece edebî bir zevk kaynağı değil aynı zamanda bir başvuru kitabı, eğlence kitabı ve dinî rehber işlevi gördüğüne işaret etmektedir.

Aşk ve Sevgili: Cönkteki şiirlerin büyük çoğunluğu beşerî ya da ilahî aşk ekseninde şekillenmiştir. Bu şiirlerde sevgilinin güzellik unsurları (kaş, göz, zülûf, gerdân, leğ, kâkül, ben) klasik mazmunlar çerçevesinde işlenmektedir. Cönkteki gazel,

murabba ve divanların bir kısmı, divan ve âşık edebiyatının lirik/klâsik aşk estetiğine dayanır. Beşerî aşk, sevgili ve tabiat şiirlerinde işlenen konular arasındadır. Sevgilinin boyu (serv-i hırâmân), saçları (ejder-i gîsû), kirpikleri (tîr-i müje) birer aşk silahı olarak sîneyi deler. Cöngün “14b” varağında yer alan 31. şiirde sevgilinin fiziksel özellikleri çeşitli benzetmelerle halk şiirinin somut sevgilisi resmedilir. Aşığın çilesi ve sitemini anlatan 22. şiir Fuzûlî’nin meşhur gazelidir. “*Felekler yandı âhımdan murâdım şem’i yanmaz mı*” mısrasının bulunduğu şiir cöngün “11a” varağında yer almaktadır. Cöngün “15a” varağında yer alan 32. şiirde Şem’î baharın gelişiyiyle tabiatın canlanması (yeşil atlas giymesi, zambak, nergis, sümbül ve gülün açılması) ve aşıkların sahraya yayılması anlatılarak klâsik bahâriye teması işlenir. Âşık Ömer’e ait şiirlerde (44., 45., 48., 50., 65., 66., 99., 107., 108., 113., 128., 149., 191. gibi) ise halk şiiri geleneğiyle uyumlu biçimde somut bir sevgili tasvirinden yola çıkılmakta, yerel ve gündelik imgeler öne çıkmaktadır. “Kara kaşlı”, “kara gözlü”, “al yanaklı” gibi sıfatlar bu söylemin tipik göstergeleridir.

Türâbî, Gevherî, Dertlî, Hüdâyî, Sâlim, Sâdıkî, Şükrî, Hikmetî gibi mahlaslı şairlerin şiirlerinde de aşk teması benzer şekilde işlenmekle birlikte, bu şiirler dil ve söylem bakımından daha yerel ve sade bir yapı sergilemektedir.

H. Peygamber, Ehl-i Beyt ve On İki İmam: Cöngün dinî kulvarında işlenen konulardan biri Hz. Ali’yi ve Kerbela vakasını konu edinen şiirlerdir. Cöngün “18b” varağında yer alan 43. şiirde “*Zehrini nûş eyledim koydum Hasan râhına baş/ Ūş Hüseyin’em Hüseyin-i Kerbelâ’dan dönmezem*” şeklinde yer alan beyit bahsi geçen konuya örnektir. Hem maktel hem de tarihsel anlatı özelliği taşıyan bu eserler, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’in şahsında yaşanan olayı ele alarak Alevî-Bektaşî şiir geleneğinin duygusal, matemli ve ağıt yönünü yansıtmaktadır. Cöngün beşerî aşk ve kahramanlık gibi klasik halk edebiyatı temalarının yanında manevî değerleri, inanç dünyasını ve Ehl-i Beyt sevgisini işleyen bir muhtevaya sahiptir. Cöngün “9b” varağında yer alan 19. şiirde On İki İmam sevgisi işlenmektedir. “*Bihamdillâh ki İslâm’a delilim Mustafâ geldi/ Emânım rehberim şâhım Aliyyü’l-Murtazâ geldi*” beytiyle başlayan şiirde Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin ve Kerbelâ matemi ile başlayıp İmam Mehdî’ye sadakat ilan edilir.

Peygamberler tarihi ve kıssalar cönkte yer alan şiirlerde işlenen konular arasındadır. Cöngün “20b” varağında yer alan 47. şiirde İslami literatürdeki mucize ve kıssalar kronolojik ve lirik bir dille aktarılır. Hz. Muhammed’in alınının terinden gülün

yaratılması, Hz. İsmâil'in ayağının altından Zemzem'in fışkırması ve Hz. Yusuf'un güzelliği yüzünden köle olup babası Hz. Yakub'un gözlerini kör etmesi anlatılmaktadır.

Cönkte Hz. Muhammed'e methiye niteliğinde şiirler ve Ehl-i Beyte duyulan sevginin ifade edildiği şiirler bir arada yer almaktadır. 19. şiirde On İki İmam'ın sırasıyla zikredilmesi, 43. şiirde Kerbela şehitlerine bağlılık ifadesi ve 312. şiirde Muharrem ayı matemi bu temaların yoğunlaştığı örnekler arasında sayılabilir. Söz konusu şiirler cöngün Alevî-Bektaşî geleneğiyle de temas noktalarının bulunduğu işaret etmektedir.

Tasavvuf: Cönk içindeki şiirlerin önemli bir kısmı, kulun Allah'a olan aşkını, dünya hayatının geçiciliğini ve tasavvufu işler. Şiirlerde kişinin şan, şöhrat ve dünya malını terk ederek melâmet ve dünyadan el çekmesi sıkça işlenir. Cöngün "12a" varağında yer alan Nesimî'ye ait, 24. şiirdeki "*Men melâmet gezer iken âh u zârım kime ne/ Âr u nâmûs şîşesini taşlara çaldım kime ne*" mısraları bu düşüncenin örneğidir. Kulun başına gelen bela ve musibetleri felekten bilmeyip Hak'tan bilmesi ve sabretmesi öğütlenen tevekkül ve sabır içerikli şiirler mevcuttur. Cöngün "2a" varağında yer alan 5. şiirde geçen "*Hakka tefvîz-i umûr it ne elem çek ne keder*", "*Erenlerden ümîdüñ kesme himmet evliyânûndur / Tevekkül kıl visâl-i yâr için virmek Hudânûndur*" nakaratları, teslimiyet hırkasına bürünmeyi anlatır. Kul ile yaratıcı arasındaki birliğe ulaşıldığında, bu sırrın avama açıklanmaması gerektiği savunulan vahdet-i vücud konusu işlenen konular arasındadır. "5a" varağında yer alan 7. şiirdeki "*Ser virmek olur sırrı ayân eylemek olmaz*" mısrası, tasavvuftaki "sırrı ifşa etmeme" (ketm-i esrâr) ilkesini anlatan şiirlere örnektir. Cöngün önemli bir bölümünü ilahiler, münacatlar ve tasavvufi içerikli şiirler oluşturmaktadır. Yunus Emre'ye atfedilen şiirler (297., 298., 302., 306., 309.) tasavvufi içerik bakımından dikkat çekicidir. Bu şiirlerde Hakk'a teslim olma, dünyadan el çekme, ölüm ve ahiret kaygısı gibi temalar işlenmektedir. Niyâzî-i Mısırî'ye atfedilen 313. şiirde ruhun bedene hapsolması anlatılmaktadır: "*Gökde uçar iken seni indirdiler / Çâr 'unsur bendlerine urdılar / Nûrî iken aduñ Niyâzî virdiler*. Allah'a yalvarma ve yakarışı ele alan manzum ve mensur türlerden biri olan münacat türüne ait şiirler de cönkte yer almaktadır. Cevâbî mahlaslı 35. şiirde "*Bir kerem kıl hâlîme gafletde kaldım yâ Vedûd/ Vahdeti dil görmedi kesretde kaldım yâ Vedûd*" mısraları ile 'Âşık Ömer'in, "*İns ü cinn [ü] şems ü kamer cümlesi kuldur saña/ Bu Ömer'e dert virüb dermâna muhtâc eyleme*" mısralarının yer aldığı şiirler münacat türünün işlendiği şiirlere örnek teşkil eder.

Cönkte ahlaki nasihat içeren şiirler de önemli bir yer tutmaktadır. Hüsnî mahlaslı 208. şiirde kalplerin kırılmaması gerektiği, Kemalpaşazâde mahlaslı 237. şiirde kaderin değiştirilemezliği, 268. şiirde servet sahibi olmanın getirdiği gururdan kaçınma gibi temalar işlenmektedir. Eşrefoğlu Rûmî'ye ait 37. ve 305. şiirler ile Sezâyî'ye ait 199. ve 303. şiirler de tasavvufî bir söylemle Hakk'a yönelişi konu edinmektedir.

Mizah ve Hiciv İçerikli Şiirler: Sosyal hayat ve dönem eleştirisi gibi konularında şiirlerde işlendiği tespit edilmiştir. Cöngün "17a" varağında yer alan 39. şiirde Sânî, doğrudan dönemin zenginleri ve devlet yöneticileri hedef alır: "*Kerem göstermek ümmîd eyleme ashâb-ı devletden/ Zamâne agniyâsında (zenginlerinde) kerem-güster mi kalmışdır*". Bu mısralar, cönklerin yazıldığı dönemin toplumsal ahlakına tutulmuş birer ayna olarak da düşünülebilir. Nakdî mahlaslı 209. şiirde zamanın bozulmuşluğu, adaletin ortadan kalktığı bir toplumsal tablo çizilmektedir: "*Kamu zâlimlerüñ zulmi cihân bâgın vîrân itdi / Anı ma 'mûr iden şâhda 'adâlet kalmamış eyvâh*".

358. şiirde Batılılaşma ve toplumun dinî değerlerden uzaklaşması konusu işlenmiştir. Şiirde; Frenk tarzı davranışların yayılması, Fransızca eğitimin medrese eğitiminin yerini alması, yabancı dilbilgisi kurallarının toplumda yarattığı kargaşa ve nihayetinde namaz, oruç, zekât gibi temel İslami ibadetlerin terk edilmesi eleştirilmektedir. Şiirin hicivli üslubu, döneminin toplumsal değişimine karşı duyulan rahatsızlığın edebî bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

Kabasakalzâde Köse Bey'e ait olan ve cönkte yer alan 415.şiir, edebiyat tarihimizde "Dekadanlık Tartışmaları" olarak bilinen döneme ait, yeni şiir akımının ve dil anlayışını yansıtan mizahi ve ironik bir hiciv örneğidir. Dekadan olmakla itham edilen, şair ve yazarların kullandığı yeni kelime ve terkiplerin alaya alınmasıdır. Örneğin Ahmet Rasim, "Şehir Mektubu"nda, umarsız bir derde düştüğünden söz eden bir kişinin matbaaya gelerek yardım talebinde bulunduğunu, eğlenceli bir dille anlatılır (Gökçek, 2014: 357). Ahmet Rasim, "Şehir Mektubu" ve "Malumat-ı Usbuiye" yazılarında "Kabasakalzade Köse Bey" gibi şairlerden bahsetmiş, bu isimler tarafından yazıldığını belirttiği -asında kendisinin yazdığı- manzumelere yer vermiştir (Nerkiz, 2023: 349). Şair, "*Dekâdân-vârî kurulmuş üslûb*" ifadesiyle doğrudan Servet-i Fünûn sanatçılarından Fransız sembolistlerinden etkilenen, aşırı süslü ve anlamı musikiye değişen tarzını hedef almakta; yeni şiirdeki iç kafiye ve aliterasyon arayışlarını "tob tob, lub lub, hub hub, zub

zub” gibi absürt ses tekrarlarıyla eleştirerek metindeki tabirle “*tahıl danesi ayıklar gibi*” içi boş bir ritim yaratmaktadır. Dönem şiirinin estetik unsurları olan “gün batımı (gurûb) manzaraları” ile “sarı hülyalara dalmış mahbûb” gibi bu ifadeleri “*terli terli karlı şurup içip mide/göğüs sancısına mağlup olmak*” gibi alelade ve komik bir gündelik durumla bilinçli olarak sonlandırır. Söz konusu şiir, muhteva bakımından yenilikçi şiirin anlaşılabilirliğini ve yapaylığını eleştirir.

381. şiirde, muhteva açısından akrabalık (karâbet) müessesesine yönelik bir eleştirel tutum sergilenmektedir. Şair, içine dalmış hüznü ve perişanlık halleri karşısında, özellikle akrabalarından beklediği desteği görememiş olaylar hayalini şiire taşımıştır. Akrabalık bağının zaman içinde kaybetmiş bir “*hayıf*” olarak nitelendirmiş, “*karâbetden kimse hayır görmüş değildir*” şeklinde bir yargılamaya ulaşmış ve insan tabiatının hilekâr, meçhul bir mahiyet aldığını vurgulamıştır. Şair, mahlas beytinde kendi nefesine hitapla, kardeşe karşı bile temkinli olunması ve “*sâlûs*” (ikiyüzlü, münafık) barındırılmasından kaçınılması gerektiğini telkin ederek nasihatte bulunmuştur. Nitekim şair, soy bağına değil doğrudan Hak’ka tevekkül etmeyi önererek akraba eleştirisini, insanın dünyevî ilişkilerinden yüz çevirip ilahî olana yönelmesini vurgulamaktadır.

Gurbet ve Ayrılık: Cönkte ayrılık ve gurbet teması bağımsız bir bütünlük oluşturacak yoğunluktadır. Bu tema özellikle koşma ve divan formundaki şiirlerde belirginleşmektedir. 127., 139., 149., 171., 174., 175., 176. şiirlerde gurbet elde yalnız kalan aşkın acısı dile getirilmektedir. Karacaoğlu mahlaslı 323. şiirde gurbet imgesi şu dizelerle somutlaşmaktadır: “*Kalenüñ kapısı daşdan demürden / Yanlarım çüridi yaşdan çamurdan / Anam babam yokdur delâl çağırdum*”. Bu dizeler, gurbetin hem mekânsal hem de duygusal boyutunu birlikte yansıtmaktadır.

Münacat: Münacat, sözlük anlamı bakımından “gizlice konuşma, fısıldama” anlamında olan ve terim olarak “Allah’a yalvarma, yakarma ve sığınma” içerikli manzum ya da mensur dua türlerini kapsar. Allah’a yalvarma ve yakarışı ele alan manzum ve mensur bir tür olan münacatın Hz. Muhammed için yazılanları da mevcuttur (Güzel, 2003: 333-334). 272. şiir, Farsça ağırlıklı dizeler içeren dil yapısıyla dikkat çekmektedir. Feyzî mahlaslı şair bu şiirde, Hz. Muhammed’in hürmeti adına Allah’a hitap etmekte ve günahkârlığını açıkça itiraf etmektedir: “*Rûy-ı siyâham cürm-i bî-şümâr / Her rûz u şebânım güzeşt günâhâ*”. Şiirde, Hz. Muhammed’in şefaatine sığınma duygusu “*Ümmîd-*

dârem şefâ ‘at ez-peygamberâ” mısrasında dile getirilir. 35. şiir, Âşık Cevâbî mahlasıyla yazılmış ve biçimsel olarak gazel başlığını taşıyan bu şiir, münacattır. Her beyitte tekrar eden “yâ Vedûd” nidası hem Allah’ın bir ismine doğrudan sesleniş hem de münacatın temel söyleme özelliği olan yakarışı göstermektedir. “*Bir kerem kıl hâlîme gafletde kalmayı başardım yâ Vedûd / Vahdeti dil görmedi kesretde okudum yâ Vedûd*” matlaı, kulun kesret kalbinin dağınıklığını ve vahdet özlemini dile getirir. Şiirin beşinci beytinde “*Biñ bir ismüñ birisin Âşık Cevâbî çağırır / Gel yetiş imdâdına hasretde Annem yâ Vedûd*” mısralarıyla, Allah’ın güzel isimlerine olan inanç ile seslenmektedir. 408. şiir ise daha kısa ve parçalı bir yapıdadır. Kerbela matemini, şeb-i firakatı ve İslam ehline yönelik duayı iç içe bulunduran bu münacatta, Alevî-Bektaşî geleneğine yaklaşılmaktadır. “*Kerbelâda revân olan dem için / Şeb-i firkatde ağlayan göz için*” mısralarıyla başlayan münacat, Hz. Hüseyin’in anısına ve Ehl-i Beyt sevgisine bağlı bir tevekkül ve sığınmayı da anlatır. “135a” varışındaki 418. metin aşıklar için tertiplenmiş olduğu belirtilen bir parçadır. Tasavvufi bir dil ile Allah'a yakarış, cennet, gufrân, tavaf ve velilere sığınma gibi dinî kavramları bir araya getirir. İçerik bakımından bu metin, cönkte yer alan münacat ve tevhit türündeki manzum parçalarla aynı düşünceleri yansıtmaktadır.

Tevhit: Sözlük anlamı “birlemek” olan tevhit, dinî-tasavvufi Türk edebiyatında Allah’ın varlığı ve birliğine dair yazılan manzum veya mensur eserlere verilen adıdır. Sadece dinî-tasavvufi mahiyetteki eserler değil her konudaki eserin tevhitte başlaması gelenekselleşmiştir (Güzel, 2003: 332). 309. şiir, doğrudan tevhit davetini içermesi açısından dikkat çekicidir. “*Gel terk eyle dünyâyı / Tevhîde gel tevhîde / Allâh cânım Mevlâ’yı*” mısralarının nakarat olarak tekrarlanmaktadır. Şiirde “*Velî dervîşleriñ Ka‘be’si*” dizesiyle velilere ve dervişlere yönelik gönderme yapılmaktadır. 310. şiir “*Bilürem bende sensin Allâh’ım / Cân-ıla tende sensin Allâh’ım*” mısraları ile başlayan bu şiirde tevhid, vahdet-i vücûd konusu işlenmektedir. Kulun Allah’ı hem içinde hem de her yerde bulması, tasavvuftaki “benden sana / senden bana” ilkesini ifade etmektedir.

Naat: “Bir şeyi methederek anlatma, vasıflandırma” anlamına gelen naat, edebiyatımızda Hz. Muhammed’i övmek maksadıyla yazılan şiirler için kullanılır. Manzum veya mensur olan bu tür, yalnız Hz. Muhammed’le sınırlı kalmayıp halifeler, din büyükleri, veliler, mürşitler hakkında da yazılmıştır (Güzel, 2003: 334). Sezâyî mahlaslı 303. şiir cönkte en belirgin naat özellikleri içeren şiirlerden biri olarak öne çıkar. “*Kapuña geldiler ümmet Muhammed / Dilerler merhamet şefkât Muhammed*” mısralarıyla

doğrudan Hz. Muhammed'e hitap edilmekte, onun şefaat makamındaki konumu vurgulanmaktadır. "*Cihâna Hak Te 'âlâ kıldı ihsân / Vücûduñ bâ 'is-i rahmet Muhammed*" beytiyle Hz. Muhammed, Allah'ın dünyaya ihsan ettiği rahmetin esas sebebi olarak tanıtılır. "*Sezâyî var kapusunda niyâz it / Seni kırmızı eylemez elbet Muhammed*" dizesiyle şair, Hz. Peygamber'in kapısından dönülmeyeceğine dair inancını dile getirir. 308. şiirde "*Bağrımdaki batan başlıyor / Efendim Muhammed'üñ 'aşkındandır / Bu gözümde akan yaşlar / Efendim Muhammed'üñ 'aşkındandır*" mısralarıyla şair, tüm acıları Hz. Muhammed sevgisine bağlamaktadır. Nakaratta tekrarlanan "*Efendim Muhammed'üñ 'aşkındandır*" ifadesi, şiirin söyleminin bütünlüğünü göstermektedir. "*Her şâm u seher yandığım / Efendim Muhammed'üñ 'aşkındandır*" ve "*Îmânım Muhammed'üñ 'aşkındandır*" mısraları Hz. Muhammed sevgisini vurgulamaktadır. 314. şiirde "*Nokta-i yâr-ı hakikat sensin ol şâh-ı likâ / Dört kitâbuñ âyeti vasfuñda olmuşdur edâ*" mısralarıyla şair, Hz. Muhammed'in tüm ilahî kitaplarda vasıflandırıldığını belirtmektedir. "*Sûre-i Tâhâ vü Yâsin Hakdan olmuşdur 'atâ / Ol mübârek vechüñ için nazil oldu ve'd-duhâ*" dizesiyle Kur'an surelerini Hz. Muhammed'in yüzü şerefine inmiş ilahi hediyeler olarak sunan şair, "*Zülfine ve'l-leyli dedi kaşlarına besmele / Kaddine tûbâ dinildi bir de sidretü'l-müntehâ*" beytiyle sürdürdüğü teşbihler aracılığıyla Hz. Muhammed'i Kur'an'ın kendisiyle özdeş kılmaktadır. 50. şiirde "*Ol Muhammed Mustafâ'nuñ rûhuna yüz biñ selâm / 'Îsâ göklere ref' idüb kıldı makâm*" mısralarıyla Hz. Muhammed'e salâvat getirilirken onun konumu vurgulanmaktadır. 311. Şiirde Nakşibendî geleneğine atıf yapılmaktadır. Bu şiirde naat, bir tarikatla iç içe işlenmektedir. "*Şerî'at bâgınuñ güli / Tarîkat Ahmed'üñ yolu / Hakikatde tutuñ eli / Şâhî sultân hû Nakşibendî hû yâ hû*" mısralarıyla şariat-tarikat-hakikat üçlüsü olarak sıralanmakta ve şair, "*Pîrimizdir Bahâe'd-dîn/ Şâhî sultân hû Nakşibendî hû yâ hû*" mısralarıyla Bahaeddin Nakşibendî'ye övgüde bulunarak naat türüne özgü anlatım sergilemektedir.

İlahi: Dinî-tasavvufî konuda yazılmış manzum ürünlere verilen genel bir isim olan ilahi hem aruz hem de hece ile yazılır. İlahi, Alevi-Bektaşî geleneğinde nefes, Gülşenilerde tapuğ, Halvetilerde ise durak ismiyle anılmaktadır (Güzel, 2003: 333). Cönkte en çok ilahîsi bulunan şair Yunus Emre'dir (297., 298., 299., 301., 302., 306., 309.). İncelenen cönkteki ilahîler, muhteva çeşitliliği açısından cöngün dinî şiir kategorisini oluşturur. Bu şiirler muhteva açısından dört ana tema etrafında şekillenmektedir. Ölüm, mahşer ve hesap endişesi: 297., 306., 307. şiirlerde belirginleşen

bu tema, insanı dünyadan koparmaya ve ahirete yöneltmeye hizmet etmeyen bir işlev üstlenmektedir. Allah'a sığınma ve dua: 300., 302., 305., 316. şiirlerde görülen bu tema, münacat türüyle bağlantılı olarak ortaya çıkmaktadır. Tasavvufi seyrüsülük : 296., 301., 313. şiirlerde işlenen ruhun yolculuğu, vahdet özlemi, nefis terbiyesi gibi temalar, cöngün tekke kültürüyle olan bağıni ortaya koyar. Hz. Muhammed ve Ehl-i Beyt sevgisi: 303., 308., 312. şiirlerde bu tema öne çıkmaktadır.

Cönkte beyit hâlinde aruz vezniyle yazılan ilahiler, gazel nazım şekliyle yazılmış olarak değeriendirilmiş, dörtlükler hâlinde hece ölçüsü kullanılarak yazılanlar koşma nazım şekli olarak ele alınmıştır. Dörtlük hâlinde aruz vezniyle yazılanlar ise murabba olarak değeriendirilmiştir.

302. şiirde “*İlâhî cennet eve girenlerden eyle bizi / Varub anda cemâlünü görenlerden eyle bizi*” mısralarıyla dua ile talep öne çıkarken, 306. şiirdeki “*Vücûdum hoş ‘imâretdir / Harâb olmak ne müşkildir / Çürüyüb ol yer altında / Türâb olmak ne müşkildir*” mısralarıyla faniliği, kabir imgesiyle yüzleştirir. Niyâzî-i Mısri mahlasının kullanıldığı 296. ve 313. şiirlerde “*Dervîş olan ‘âşık gerek hem yolunda sâdık gerek / Bagrı anuñ yanık gerek cân gözleri açık gerek*” mısralarıyla dervişliğin şartları sıralanmaktadır. Üftâde mahlasının kullanıldığı 300. şiirde, “*İlâhî yârî kıl baña ki sende gayrı yârîm yok / Ne yüz ile varam saña günden gayrı kârîm yok*” mısralarıyla Üftâde, kulun Allah’a teslimiyetini ifade etmektedir.

Kalenderî: Kalenderîler, aruzun “mef’ûlü/ mefâ’îlü/ mefâ’îlü/ fe’ûlün” kalıbıyla yazılırlar. Gazel, murabba, muhammes, müseddes şekilleri vardır. Ezgilerine göre düz kalenderî, Acem kalenderîsi ve Emrah kalenderîsi olarak çeşitlenirler. Kafiye örgüsü, divan ve semainin aynısıdır. Şekil olarak kalenderî ve ayaklı/yedekli kalenderi olmak üzere iki türüdür (Sever, 2013: 140). Kalenderî başlığı atılan 96., 186., 187., 200., şiirler gazel nazım şekliyle yazılmıştır.

Divan: Halk şiirinin divan türü, aruzla yazılan ve bent sonlarında nakarat ya da eyzen sözcüğü kullanılan şiirlerdir. Âşıklarca, aruzun “fâilâtün/ fâilâtün/ fâilâtün/ fâilâtün” kalıbıyla gazel, murabba, muhammes, müseddes biçiminde yazılan (Dilçin 1995: 354) ve divan veya divanî adı verilen şiirlerdir. Halk şairleri divanları özel bir ezgi ile okumuşlardır. Divanların hafdî, orta, konya, yenikapı gibi muhtelif kısımları vardır. Aralarındaki fark, yazılışlarında farklı makamlarda bestelenmiş olmalarındadır (Sever,

2013: 132). Cönkte divan başlığını taşıyan şiirler, halk şiirindeki divan türünü temsil etmektedir.

Semai: Hece ve aruzla yazılan iki çeşit semai vardır. Heceyle yazılan semai, şekil açısından koşmaya benzer. Koşmadan farklılığı dizelerindeki hece sayısındadır. Hecenin 4+4=8’li kalıbıyla söylenirler. Kafiye şeması xaxa/abcb, dddb, eeeb şeklindedir. Aruzlu olanlar ise “mefâilün/ mefâilün/ mefâilün/ mefâilün” kalıbıyla yazılmaktadır. Semailerde genel olarak tabiat güzellikleri, sevgi, aşk, ayrılık, vb. konular işlenir. Özel bir ezgiyle söylenirler (Sever, 2013: 120). İncelemeye esas alınan cönkte semai türüyle yazılmış 1 şiir bulunmaktadır.

Bilmece, Muamma ve Lügaz: Cönkte yer alan ve sayıca az olmakla birlikte dikkat çekici olan bölümde lügazlar (253., 254., 255.), muammalar (257–262.) ve bilmece (256.) bulunmaktadır. Bu unsurlar cöngün bir eğlence ve zekâ testi işlevi de gördüğüne işaret etmektedir. Muamma ve lügazların kesin olmamakla birlikte cevapları tarafımızca verilmiştir. Cöngün şekil özelliklerinin anlatıldığı bölümde bahsi geçen başlıklandırma problemleri muamma ve lügaz türlerinde de karşımıza çıkmaktadır. “Cönklerde muamma ve lügaz ayrımı yapılmadan bu türdeki ürünlerin muamma ya da müfret başlığı altında verildiği benimsenmiştir” (Altınışik, 2023: 150). 253. ve 254. şiirlerde başlık olarak muamma türü kullanılmış olsa da doğru olan başlıklandırmanın lügaz olarak yapılması gerektiği tespit edilerek dipnotta gösterilmiştir.

Tarih Düşürme: Arap alfabesindeki her harfin sayısal bir değere sahip olması esasına dayanan ve klâsik şiirde önemli olayların (ölüm, savaş, cami yapımı vb.) yılını bir mısraya gizlemek ve tarih düşürmek için kullanılan ebcet hesabı içerikli şiirler de vardır. Cönkte yer alan 267. şiirde “*Kırım fethine iden olur ise matlab/ Ayn râ gayın bâ târihi ‘argab*” mısralarında Kırım Savaşı dönemi anlatılmaktadır. Cönk mürettibi, klâsik tarih düşürme geleneğinde harflerle yapılan ebcet hesabının yanına, şiirin yazıldığı veya kaydedildiği yılı doğrudan “Sene 1271” notunu yazarak eklemiştir. Bu durum, şiirin Kırım Harbi esnasında ya da sonrasında kaleme alındığını düşündürmektedir. 325. şiirde “*1280 Revüü’l-ahîr 15*” tarihi, 414. şiirde ise “*Sene 1216 sa’ât 5 1240*” tarihleri not düşülmüştür.

Yaşnâme: Klasik Türk edebiyatındaki yaşnâme, insanın ömür basamaklarını anlatan eserdir. 406. Şiir bu türün özgün bir örneğidir. Hz. Ali’ye (Haydar-ı Kerrâr)

yapılan aslan (şîr) benzetmesiyle giriş yapan metin, insanın 10 yaşındaki çelik çomak oynayan çocukluk hâinden, 20 yaşındaki gençlik ve aşk arayışına, 50 yaş sonrası başlayan fiziki yavaşlamadan, 70 ve 80 yaşlarındaki tecrübe, hesaplaşma ve ölüme yakınlık dönemlerine kadar ömrün her on yılını Arapça tamlamalarla nitelendirmektedir. Asırlık bir çınara dönüşen 100 yaşındaki insanı, dünyevi arzulardan ve biyolojik rollerden tamamen arındığı için “ne kadın ne erkek artık sadece bir ruh” olarak tasvir edilir.

Cönkte yer alan bu anlatımların yanı sıra argo içerikli müstehcen şiirler de yer almaktadır. 217. şiirde Hakîkî, bu duruma örnek bir söylem benimsemiştir. Tekerleme başlığı kullanılan 336. şiirde ise şairin bir mısra veya beyit içinde önce bir hüküm, bir ifade ya da bir benzetme ortaya koyup hemen ardından bundan dönerek onu düzeltmesi ya da değiştirmesi esasına dayanan rücu sanatı (Mermer vd., 2006: 165) yer almaktadır. Hatta bu şiir, Divan’ında yer almasa bile birçok kaynakta rücû sanatının başarılı bir örneği olarak Sümbülzade Vehbi’ye atfedilen şiirle benzerlik göstermektedir. “*Şöyle bir içireyim/ mest edüb ben geçireyim/ Gayrı düñle ey şâhım/ Parmagina hâtem zer-feşân/ Şöyle bir yol sokayım/ Kalmasun hîç taşrada/ Düşmânuñ bagrına/ Hançeri tîg perrân*”.

Cönkte yer alan mensur metinler muhteva açısından değerlendirildiğinde “90a” varlığında 248-252 numaralarla yer alan “Aşk Nedir, Âşık Nedir, Maşuk Nedir, Rakîb Nedir ve Engel Nedir” başlıklarını taşıyan Aşık, sevgili, rakip ve engel arasındaki ilişkiyi anlatan mensur parçalar olarak ele alınmıştır. Bu metinler, sözlü gelenekte yaygın olan tanımlamalar ve tariflerin yazıya geçirilmiş örnekleri olarak okunabilir. Bu beş kısa mensur metin, muhteva açısından birbirini takip eden bir tanımlamalar dizisinden oluşur. İlk metin üç (Aşk, Âşık, Maşûk) divan ve halk şiirinin ortak söz dağarcığından beslenerek aşk bir şans, âşığı bir çaresiz ve perişan kişi, sevgiliyi ise gönül eğlencesi ve can dinlencesi olarak nitelendirerek klasik aşk anlayışının üç temel ilkesini tanımlamaktadır. Ancak “Rakîb Nedir” ve özellikle “Engel Nedir” metinlerine geçildiğinde muhteva tanımlamasından kargışa doğru evrilmektedir. Rakîb için kullanılan “dîvâne olası, boğazından asılası” gibi kargış ifadeleri ile “mel’ûn-ı ebedî, merdûd-ı sermedî” gibi dinî lanetleme sözleri, aşkın bir araya gelmeyi engellemeye yönelik beddua geleneğinin örneğidir. “Engel Nedir” metninde ise engel önce “*sohbet baltası, işret tahrası, ömrün törpüsü*” gibi somutlaştırılmakta, ardından “*Allâh'uhn biñ dürlü belâsına ugrasın âmîn*” kargışıyla lanetler. Bu beş metin, muhteva açısından cönklerin, sözlü kültürden edinilen kargış söylemlerini de barındırdığını göstermektedir.

“134b” ve “135a” varaklarında yer alan metinler birbirinden farklı iki muhteva sergilemektedir. 416. metin, yenilik ve taklit kavramları üzerine kısa bir düşünce notu niteliğindedir. Şiirdeki geçici heves ve özentiye kimsenin kanmayacağını ifade eden satırlar, döneme özgü bir edebî tartışmaya -muhtemelen Batılılaşma ve Dekadanlık tartışmalarına- dolaylı bir gönderme olarak okunabilir. Bu kapsamda metin, cöngün yalnızca dinî ve aşk içeren içerikleri değil dönemde yer alan güncel edebî meseleleri de barındırdığını göstermektedir.

1.3. Cöngün Dil ve İmla Özellikleri

Cönkteki şiirler dil bakımından tek düze bir görünüm sergilememektedir. Bu durum, eserin farklı kaynaklardan derleme yoluyla oluşturulduğunun açık bir göstergesidir. Divan şiiri geleneğine ait şiirlerde (özellikle Fuzûlî, Bâkî, Nefî, Hayâlî, Lezîzî, Vehbî gibi şairlere ait örneklerde) klasik şiirin söz varlığı ve sözdizimi hâkimken, halk şiiri geleneğinden gelen örneklerde (Âşık Ömer, Gevherî, Karacaoğlan, Dertlî, Kerem, Tûrâbî vb.) dil belirgin biçimde sadeleşmektedir.

Divan geleneğine ait şiirlerde yoğun Arapça ve Farsça sözcük ve tamlamalar kullanılmaktadır. Bu durum mürettibin Arap ve Fars diline aşına olduğunu göstermektedir. Örneğin: “*bahr-ı muhît-i sîne, goncâ-i handân, serv-i revân, murg-ı dil, çarh-ı bî-vefâ, nâr-ı hicrân*” gibi Farsça tamlamalar, “*leyl ü nehâr, rûz [u] şeb, ‘azâb, ‘isyân, cemâl, rızâ, visâl*” gibi Arapça unsurlar ve “*bahr-ı muhît-i sinede, genc-i cevher gencîne*” gibi çeşitli terkipler yer almaktadır.

Halk şiirine özgü örneklerde bu unsurların kullanımı belirgin biçimde azalmakta, yerli sözcükler ve deyimler öne çıkmaktadır: “*Karadır gözlerüñ kiprigüñ okdur / Bilürem efendim ‘âşıkuñ çokdur.*” Dönemin ağız özelliğini ihtiva eden çeşitli kelimeler kullanılmıştır. “Bahçe-bagçe, gonca-konca, kavga-gavga, sümbül-sünbül, bergüzar-belgüzar, garib-karib”, baha-pahâ kullanımları örnek olarak verilebilir. Âşık Ömer, Gevherî, Karacaoğlan ve benzeri halk şairlerinin şiirlerinde yerel ve Türkçe sözcükler önemli bir yer tutmaktadır. 323. şiirde Karacaoğlan: “*Kalenüñ kapısı daşdan demürden/ Yanlarım çüridi yaşdan çamurdan*” mısralarında *daş* (taş), *demür* (demir), *çürümek* gibi yerel telaffuzlar halk ağzının izlerini taşımaktadır. Pek çok şiirde, özellikle Âşık Ömer ve Tûrâbî’nin şiirlerinde, Arapça-Farsça sözcükler ile sade Türkçe bir arada kullanılmaktadır. 44. şiirde: “*Hak te‘âlâ kudret-ile seni mahbûb eylemese/ Söyledikce*

mâ ‘il oldum söziñe dilber senüñ” mısralarının ilkinde Arapça-Farsça ağırlıklı bir söylem varken ikinci dize Türkçeye doğru kayar. Bu karma kullanım halk-divan sentezinin dil düzeyindeki somut yansımasıdır.

Cönkte pek çok atasözü ve deyim şiiirlerin bünyesine ustalıkla yerleştirilmiştir. Deyim örnekleri: ” *Göñlüme lâ şeydir (olmayacak şey anlamında)*” 157. şiiir, “*Başını taşa çalmak*” 40. şiiir, “*Kaddinîdâl etmek (belini bükme)*” 90. şiiir, “*Ser vermek (canından geçmek)*” 7. şiiir, “*Bagrı yanık (içi yanık, dertli)*”. Özdeyiş biçimindeki dizeler: “*Hemîşe yahşı yine yahşı virir yamân yamân*” 33. şiiir, “*Çünkü ‘âlemde kişi etdiğini bulsa gerek*” 20. şiiir, “*Devlet insânüñ başında kuş gibi konar göçer*” 53. şiiir, “*Mekr bünyâdı üstüvâr olmaz / Hîle âsârı pâyidâr olmaz*” 61. şiiir örnek olarak verilebilir.

Cönkteki şiiirlerin farklı tarihlere ait olması dil tarihçisi açısından da değerli bir malzeme sunmaktadır. 16. yüzyıl dili (Fuzûlî): “*Âşık olmayan ne bilsün zevkini ‘aşk ehlinüñ/ Bir ‘aceb meydîr muhabbet kim içen hüşyâr olur.*” Bu mısralardaki *kim* bağlacı henüz günümüzdeki *ki* biçimine geçmemiştir. Sözdizimi ve söz varlığı 16. yüzyıl klasik Türkçesini yansıtmaktadır. 19. yüzyıl başı dili 321. şiiirde (Destân-ı Hâlîme) daha güncel bir dil dikkat çekmektedir: “*Kilîse yapıldı mescîd yerine/ İmdâd gönderdin İslâm yoluna.*” Bu dizeler siyasi içeriklidir ve Fransız işgali bağlamında okunabilir. Kullanılan dil görece daha sade ve sözdizimi itibariyle modern Türkçeye yakındır.

Metinde ‘aşk, ‘ömür, ‘arş gibi sözcüklerde ayın () işareti kullanılmış olması, metnin yazıcılarının klasik Osmanlı imla kurallarına vakıf olduğunu göstermektedir. Ancak bu kullanım tutarsızlık göstermekte, aynı sözcük kimi yerlerde ayınlı () kimi yerlerde ayınsız yazılmaktadır. Bir kelimenin farklı yazımları mevcuttur. “Kaf, kef, sin, sad” gibi kullanımları farklı olan harfler hatalı olarak yazılmıştır. 2. tekil şahıs ile çekimlenmiş bazı kelimeler “*ک*” ile değil de “*و*” ile yazılmıştır. Kelime yazımlarındaki farklılıklar imla birliğinin olmadığını göstermektedir. Metin içerisinde kullanılan “için” kelimesi hem “için” hem de “içün” şeklinde yazılmıştır. 24. gazelde “içün” şeklinde kullanılırken 14. gazelde “için” şeklinde kullanılmış ve metin boyunca bu konuda birlik sağlanamamıştır. Gece kelimesi ise “*ج*” harfi kullanılarak “gice” şeklinde okutturmuştur. Okutucu “*ج*” harfinin kullanımları değişiklik göstermektedir. Örneğin; “etmek-itmek”, “virmek-vermek” gibi kelimelerin farklı yazımları mevcuttur. Bu kelimelerin yazımı hususunda cönkteki yazım şekli dikkate alınmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

CÖNKTE YER ALAN ŞAİRLER

2.1 Ahmedî

14. yüzyıl divan şiirinin önemli şairlerinden biridir. 735/1334-35 yılında doğmuştur. Asıl adı İbrâhîm, lakabı Tâceddîn, babasının adı Hızır’dır. Hayatı hakkındaki bilgiler yetersiz ve tutarsız olsa da Amasya’da doğduğu düşünülmektedir. İlköğrenimini nerede ve nasıl yaptığı bilinmemekle birlikte Mısır’a gittiği ve orada Şeyh Ekmeleddîn’in öğrencisi olduğu söylenmektedir. Asıl adı Ahmed olan şair, şiirlerinde hem “Ahmed” hem de “Muhtar” mahlaslarını kullanmıştır. Divan’ındaki şiirler onun dinî-tasavvufî ve hikemi (öğretici) bir edebi anlayışa sahip olduğunu göstermektedir. Muhtemelen 812/1410 yılından hemen sonra seksen yaşlarında Amasya’da vefat etmiştir (Günay, 2026).

Ahmedî’nin, çalıştığımız cönk içinde 3 adet şiiri bulunmaktadır. Bu şiirlerde genel olarak anlaşılır bir dil kullanılmıştır.¹

2.2 Akîf

Doğum yeri ve tarihi bilinmemektedir. Asıl adı Mehmed Âkîf’tir. Âkîf, edebiyatımızda şairliğinden daha çok Mir’ât-i Şi’r adlı tezkiresi ile tanınmaktadır. Enderunlu Âkîf eserin ön sözünde, şairlik yeteneği olmadığı için farklı bir tezkire yazarak adının anılmasını amaçladığını belirtmektedir. Bir zümreye ait şair biyografilerinin yer alması Mir’ât-i Şi’r’i diğer şuara tezkirelerinden ayrı kılmaktadır (Kesik, 2020).

Akîf’in, çalıştığımız cönk içinde 1 adet şiiri bulunmaktadır. Bu şiirde genel olarak anlaşılır bir dil kullanılmıştır.²

¹ Şiirler için bkz. 3b,11b, 88b.

² Şiir için bkz. 111a.

2.3 Ârif

Asıl adı Süleyman'dır. Şiirlerinde Ârif mahlasını kullandığı için Ârif Süleyman veya Süleyman Ârif olarak tanınmıştır. İstanbul'da doğmuştur fakat doğum tarihi hakkında net bir bilgi bulunmamaktadır. Defter eminiyken orduyla gittiği bir sefer esnasında 1183/1769 yılında İsakçı'da vefat etmiş ve aynı yere defnedilmiştir (Tunç, 2020).

Ârif'in, çalıştığımız cönk içinde 1 adet şiiri bulunmaktadır. Sade ve anlaşılır bir dil kullanılmıştır.³

2.4 Âsım

18. yüzyılın en önemli şair ve tarihçilerindendir. Osmanlı Devleti'nin resmi yapmıştır. 1685/1096'da doğmuştur Şeyhülislamlik makamına kadar yükselmiş yüksek düzey bir devlet adamıdır. Hem tarihi metinlerinde hem de Divan'ında çok ağır, ağıdalı ve sanatkârane bir üslup kullanmıştır. Asıl ismi İsmail'dir. Reisü'l-küttâb Küçük Çelebi Mehmed Efendi'nin oğlu olması sebebiyle “Küçük Çelebi-zâde” veya “Çelebi-zâde” lakabıyla tanınmıştır. 1173/1760 yılında vefat etmiştir (Öztekin, 2020).

Âsım'ın, çalıştığımız cönk içinde 1 adet şiiri bulunmaktadır. Bu şiirde genel olarak ağır bir dil kullanılmıştır.⁴

2.5 Âşık Cevâbî

Âşık Cevâbî 17. yüzyılın son yılları ile 18. yüzyılın ilk arasında yaşamış saz şairlerimizdendir. Doğum ve ölüm yılları hakkında net bir bilgi bulunmamakla beraber nereli olduğu husûsunda da kesin bir bilgi yoktur. Şairin Konyalı olduğu düşünülmektedir. Hem hece hem de aruzla şiirler söylemiştir. Aruz veznini kullanmakta ustadır. Şiirlerinde kullandığı vezin ve işlediği konular onun iyi bir tahsil gördüğüne işaret etmektedir (Yavuz, 2023: 97).

Âşık Cevâbî'nin, çalıştığımız cönk içinde 1 adet şiiri bulunmaktadır. Bu şiirde genel olarak ağır bir dil kullanılmıştır.⁵

³ Şiir için bkz. 83a.

⁴ Şiir için bkz. 17b.

⁵ Şiir için bkz. 15b.

2. 6 Âşık Ömer

Âşık Ömer'in doğum ve ölüm tarihleri kesin olarak bilinmemektedir. Doğum tarihi olarak 1691, 1621 ve 1651 yılları düşünülmektedir. Konya veya Kırım doğumlu olduğu yönünde rivayetler vardır. Saz şairlerinin büyük ustası olarak kabul edilir. Hem heceyle halk tarzı şiirler hem de aruzla divan tarzı şiirler yazmıştır. Divan edebiyatı tarzıyla yazdığı şiirler hece ile yazdığı şiirlerden fazladır. Bu durum şairin iyi bir tahsil gördüğüne işaret eder. Ağız özelliklerini şiirlerine çok az yansıtmıştır. Şiirlerinde Ömer, Âşık Ömer, Adlî, Vehbî mahlaslarını kullanmıştır (Karasoy-Yavuz, 2015: 18-20).

Âşık Ömer'in, çalıştığımız cönk içinde 42 adet şiiri bulunmaktadır. Şiirlerinde hem hece hem de aruz ölçüsü kullanmıştır. Cöngün büyük bir çoğunluğunu Âşık Ömer'in şiirleri oluşturmaktadır.⁶

2. 7 Âşık Resûlî

Resûlî'nin hayatı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. 16. yüzyılda yazılmış olan Pervâne Bey Nazire Mecmûası'nda Resûlî'ye ait iki nazire gazel bulunmaktadır. Yine 16. yüzyılın sonlarında yazıldığı tahmin edilen ve Süleymaniye Kütüphanesi, Hasan Hüsnü Paşa 1031'de kayıtlı olan başka bir nazire mecmuasında bir nazire bulunmaktadır. Her iki mecmuanın da yazıldıkları dönem göz önünde bulundurulduğunda Resûlî'nin 16. yüzyıl şairlerinden olduğu söylenebilir (Kaplan, 2020).

Âşık Resûlî'nin, çalıştığımız cönk içinde 1 adet şiiri bulunmaktadır.⁷ Şiir sade ve anlaşılır bir dille yazılmıştır. Söz konusu şiir bahsi geçen mecmualarda kayıtlı olan nazirelerden farklıdır.

2. 8 Âşık Sıdkî

Asıl adı Zeynel Abidin olan Sıdkî Baba, 1865 yılında Mersin'in Tarsus ilçesine bağlı Yenice köyünde dünyaya gelmiştir. Sıdkî'nin ailesinin soyu Oğuzların Bozok koluna bağlı Dede Garkın aşireti ve ocağından gelmektedir. Sıdkî'nin henüz altı yaşındayken "Pervane" mahlasıyla şiir söylemeye başladığı rivayet edilmektedir. 12 yaşındayken evden kaçarak ününü duyduğu Hacıbektaş Veli Dergâhı'na gider. Cemalettin

⁶ Şiirler için bkz. 19b, 20b, 21ab, 22ab, 23a, 24ab, 25b, 26a, 27ab, 28b, 29b, 30ab, 42ab, 46ab, 49a, 55a, 64b, 73b, 79b, 80a, 82b, 83a, 86a, 96b, 99b, 112b, 117ab, 118ab, 119a, 120ab, 112a, 123ab.

⁷ Şiir için bkz. 63b.

Efendi kendisine on dört yaşındayken o zaman kadar şiirlerinde kullanmış olduğu “Pervane” mahlası yerine, “Sıdkî” mahlasını verir. Sıdkî, “On dört yıl dolandım pervanelikte/ Sıdkî ismin buldum divanelikte” şeklindeki dizelerinde ve daha birçok şiirinde bu mahlası alışını konu edinir. Alevi-Bektaşî şiir geleneğinin izlerini görmek mümkündür. Hem hece ölçüsü hem de aruz ölçüsüyle şiirler yazmıştır. Sıdkî Baba’nın şiirlerinde sadelik söz konusudur. Dili halk dili olduğu gibi, işlediği konular da halkın kendisini yansıtır (Akbulut, 2020: 224-226).

Âşık Sıdkî’nin, çalıştığımız cönk içinde 1 adet şiiri bulunmaktadır. Bu şiirde genel olarak sade bir dil kullanılmıştır.⁸

2.9 Atâyî

Osmanlı edebiyatının en büyük mesnevi yazarlarından biridir. Ünlü şair Nev’î’nin oğludur. Kadılık yapmış ancak asıl şöhretini “Hâfız-ı Şîrâzî” ve “Genceli Nizami” ekolünü yerleştirerek yazdığı Hamse (beş mesnevi) ile kazanmıştır. Ekim 1583’de İstanbul’da doğmuştur. Ölüm tarihi Keşfü’z-Zunûn’da 1044/1634, Tezkire-i Rızâ’da 1046/1636 olarak gösterilmiştir. Atâyî, dışında ömrünün büyük bir çoğunluğunu İstanbul’dan uzakta, Balkanlar’daki çeşitli kadılıklarda geçirmiştir. Dedesi ve babası gibi o da tasavvufa yönelmiş ve Celvetiyye’nin kurucusu Aziz Mahmud Hüdâyî’nin müritlerinden olmuştur. Bursalı Mehmed Tâhir’in bildirdiğine göre Aziz Mahmud Hüdâyî Türbesi’nin kapısı üstündeki Arapça tarih kitâbesi onundur (Karaköse, 1994: 1-4).

Atâyî’nin, çalıştığımız cönk içinde 1 adet şiiri bulunmaktadır.⁹ Söz konusu şiir, Atâyî’nin Tûtînâme adlı eserinde geçmektedir.

2.10 Azmî

Azmî’nin yaşadığı yüzyıl konusunda farklı görüşler vardır. Azmi Baba, 16. asrın sonlarında yaşadığı tahmin edilen bir Bektaşî şairidir. “Fezmî, Kazmî, Kuzmâ ve Azmî” mahlasını kullanır. Hayatı hakkında bilgi yoktur. Azmî’nin ne zaman ve nerede doğduğu ve ölüm tarihi bilinmemektedir. Şathiye muhtevalı bir tek şiiri ve iki adet koşması bilinmektedir.

⁸ Şiir için bkz. 55b.

⁹ Şiir için bkz. 91b.

Azmî'nin, çalıştığımız cönk içinde 1 adet şiiri bulunmaktadır.¹⁰ Çalışmamıza konu olan cönkte yer alan şiir daha önce tespit edilen şiirlerden farklıdır.

2. 11 Bâkî

Bâkî (1526-1600), Osmanlı divan şiirinin zirvesine ulaşmış, “sultânü’ş-şuarâ” (şairlerin sultanı) lakabıyla anılan en büyük Osmanlı şairlerinden biridir. Asıl adı Mahmud Abdülbâkî olan şair, İstanbul’da doğmuştur. Yoksul bir aileden gelen Bâkî, sarp ve zorlu bir öğrenim sürecinden geçerek devrin büyük bilginlerinden ders alarak müderrislik, kadılık ve kazaskerlik gibi yüksek ilmiye mevkilerine ulaşmıştır. Devrinin padişahı Kanunî Sultan Süleyman’ın takdir ve himayesini kazanmış, Kanunî’nin ölümü üzerine yazdığı “Kanunî Mersiyesi” Türk edebiyatının en güzel mersiye örneklerinden biri olarak kabul edilmektedir. Şiirlerinde dünyevî zevk ve güzelliği, doğayı, aşkı ve insanî duyguları işlemiştir (Küçük, 1994: 17).

Bâkî’nin, çalıştığımız cönk içinde 2 adet şiiri bulunmaktadır.¹¹ Aruz ölçüsü kullanarak yazdığı şiirlerinin ilkinde sevgilisine duyduğu hayranlığı anlatırken diğerinde dünyanın gelip geçiciliğinden bahseder.

2. 12 Basrî

Asıl adı Hasan Basrî Efendi’dir. İstanbul’da 1246 senesinde doğmuştur. Sicill-i Osmânî’de doğum tarihi 1241 olarak gösterilmektedir. 1257 yılında Enderûn-ı Hümâyûn’a kabul edilmiştir. 1861 yılında vefat ettiği yazılmıştır (Arslan, 2020).

Basrî’nin, çalıştığımız cönk içinde 1 adet şiiri bulunmaktadır.¹²

2. 13 Behcet

Çalışmamıza konu olan cönkte Behcet’in 1 adet şiiri bulunmaktadır.¹³ Hayatıyla ilgili bilgiler tespit edilememiştir.

2. 14 Behiştî

Asıl adı Ramazan’dır. Kaynaklar, Behiştî’yi, kendisinden önce yaşamış olan Sinan Behiştî ile karıştırmamak için, “Vizeli Behiştî”, “Behiştî-i Sâni”, “Vâiz Behiştî”, “Behiştî

¹⁰ Şiir için bkz. 99a.

¹¹ Şiirler için bkz. 81a, 85a.

¹² Şiir için bkz. 72a.

¹³ Şiir için bkz. 120b.

Ramazan bin Abdulmuhsin”, “Ramazan bin Abdulmuhsin er-Rûmî” ve “Mevlana Behiştî” gibi adlarla anılmışlardır. Behiştî’nin eserlerinde şâirin doğum tarihine dair doğrudan bir bilgiye rastlanılmamıştır. Vize’de doğmuştur. Hayatını uzun müddet Çorlu’da geçiren Behiştî, 979/1571 yılında, Çorlu’da vefat etmiştir (Aydemir, 2018: 3-19).

Behiştî’nin, çalıştığımız cönk içinde aruz ölçüsü kullanarak yazdığı 1 adet şiiri bulunmaktadır.¹⁴

2. 15 Dehrî

Dehrî’nin hayatı hakkında kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamakla birlikte İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Bölümü’nde 1532 arşiv numarası ile kayıtlı mecmuada şaire ait 3 manzume yer almaktadır (Efe, 2021).

Dehrî’nin, çalıştığımız cönk içinde hece ölçüsüyle yazdığı 1 adet şiiri bulunmaktadır.¹⁵

2. 16 Dertlî

Dertlî (1772-1845), XIX. yüzyılın en önemli halk şairlerinden biridir. Asıl adı İbrahim olan şair, Bolu’nun Gerede ilçesinde doğmuştur. Kaynaklar onun tasavvufa ilgi duyduğunu ve çeşitli şehirleri dolaştığını aktarmaktadır. Hem hece hem de aruzla şiirler yazan Dertlî, Anadolu saz şairliği geleneğinin güçlü temsilcilerinden biri sayılmaktadır. Şiirlerinde aşk, gurbet, ölüm ve kader temalarını işlemiştir. Çocukluğunu çobanlıkla geçirmesine rağmen âşık kahvelerinde ve tekkelerde geçen hayatı, âşık zümresine mensup bir saz şairi olmuştur. Bektaşî tekkelerinde Bektaşî ve Şî’î ananelerini öğrenmiş, Bektaşî şiirleri, devriyeler, nefesler, Kerbela şehitleri için mersiyeler de yazmıştır.

Dehrî’nin, çalıştığımız cönk içinde hece ölçüsüyle yazdığı 4 adet şiiri bulunmaktadır.¹⁶

¹⁴ Şiir için bkz. 10a.

¹⁵ Şiir için bkz. 40a.

¹⁶ Şiirler için bkz. 45a, 52b, 53b, 75a.

2. 17 Kerem

Boratav'ın Âşık Müdâmi'den derlediği rivayete göre Kerem'in 17 yaşında gurbete çıktığı düşünülürse Koroğlu'nun babasının kör edilmesi ile Kerem'in doğum tarihi 1591 olarak kabul edilebilir (Boratav 1946: 39-40).

Âşık Kerem'in, çalıştığımız cönk içinde hece ölçüsüyle yazdığı 3 adet şiiri bulunmaktadır.¹⁷

2. 18 Dâgî

Gelibolu doğumlu olan Dâgî'nin asıl adı Şeyh Mehmed'dir. Düzce'ye bağlı Üçköprü'de bir süre imamlık yapmış, Halvetiye tarikatine intisap ederek Şeyh Hüsameddin Efendi'nin müridi olmuştur. Bir gece Gelibolu Ağası tarafından yanlışlıkla tutuklanıp hapsedilmesi üzerine haksızlığa uğradığını düşünerek dağlara çekilmiş ve ibadetle meşgul olmaya başlamış, bu olay dolayısıyla “Dâgî” mahlasını benimsemiştir. III. Murad döneminde İstanbul'a davet edilerek Mabeyn-i Hümayun'a alınmış ve bu yıllarda Atâî ile tanışmıştır. Sultan III. Mehmed ve I. Ahmed devirlerinde, şairin ikamet ettiği yer onarılarak buraya bir mescit, bir zaviye ve bir türbe inşa ettirilmiştir. Gelibolu'daki evi 1594'te medreseye dönüştürülmüş, şair 1611'de Gelibolu'da vefat etmiştir (Yıldız, 2020).

2. 19 Derviş Çelebi Pirizâde

Hiz. Mevlânâ'nın soyundan gelen çelebilerden olduğu yazılmıştır. Konyalı olan şair, Pîrî-zâde lakabıyla meşhurdur. V. Mehmed'in Kamanîçe Kalesi'nin fethi için çıktığı sefere katılmıştır. Fakat seferde hastalanır ve Silistre'de vefat etmiştir (Yeniterzi, 2020).

Pirizâde'nin çalışmamıza konu olan cönkte bir güftesi bulunmaktadır.¹⁸

2. 20 Enderunlu Vâsıf

Asıl adı Osman'dır. 18. yüzyılın ortalarında İstanbul'da doğmuş ve 19. yüzyılın ilk çeyreğinde vefat etmiştir. Klasik Türk edebiyatı şairidir. Sadrazam Arnavut Halil Paşa'nın yeğeni, Şehzade Selim'in musiki hocası Sadullah Efendi'nin ise kardeşidir. Doğum tarihi kesin olarak bilinmemekle birlikte saray eğitimine başladığı yıllardan hareketle 1750 veya 1753 yıllarında doğduğu tahmin edilmektedir (Sezgin, 2024: 6-7).

¹⁷ Şiir için bkz. 43a, 128a, 127b.

¹⁸ Şiir için bkz. 89a.

Eğitim hayatına akrabalık bağlarının da etkisiyle Galata Sarayı’nda başlayan Vâsıf, burada 7 yıl eğitim görmüştür. Kendisini çekemeyenlerin engellemeleri sebebiyle bir üst kademe olan Enderun Mektebine doğrudan geçememiş, hayatının bir dönemini saray dışında geçirmek zorunda kalmıştır. Sultan IV. Mustafa ve II. Mahmut dönemlerinde kariyerinin en parlak dönemini yaşamıştır. Sırasıyla Has Oda mülazımlığı, Hünkâr Başlalası, Peşkir Ağası, Anahtar Ağası ve Kiler Kethudâlığı gibi yüksek makamlara getirilmiş ve Sultan II. Mahmut’un huzurunda hilat giyme şerefine nail olmuştur. Şiir yazmaya çocuk yaşlarda Galata Sarayı’ndaki eğitimi esnasında başlayan Vâsıf, edebi kudretini saray hiyerarşisinde yükseldiği dönemlerde daha da geliştirmiştir. Çağdaşı Enderunlu Mehmet Akif’in Mir’âtü’ş-Şi’r adlı eserinde belirttiği üzere, 1789’da saray görevine iade edilmesinden sonraki şiirleri çok daha tesirli ve sanatsal bir olgunluğa erişmiştir. Şiirlerinde binicilik, okçuluk ve cirit gibi saray sporlarına ait kavramlara da sıkça yer veren Vâsıf, divan şiiri geleneği içerisinde kendine has bir yer edinmiştir (Sezgin, 2024: 8-10).

Çalışmamıza konu olan cönkte Enderunlu Vâsıf’a ait 1 şiir bulunmaktadır.¹⁹

2. 21 Erzurumlu Emrâh

Âşık Emrâh (1778-1860), XIX. yüzyılın en önemli halk şairlerinden biridir. Asıl adı İsmail olan şair, Yapılan çalışmalardan yola çıkarak Erzurumlu Emrâh’ın Erzurum’un Tanbura köyünde doğduğu, 19. yüzyılın başında yaşadığı anlaşılmaktadır. Genç yaşta âşıklık geleneğine adım atmıştır. Bir dönem İran’a giderek Farsça ve Azerbaycan edebiyatından beslenmiştir. Ömrü gurbetlerde geçen şair Tokat Niksar’da vefat etmiştir. Şiirlerinde aşk, gurbet ve doğa güzellikleri ön plana çıkmaktadır. Hem hece hem de aruz vezniyle eserler veren Emrâh, Doğu Anadolu âşıklık geleneğinin güçlü bir temsilcisidir (Köprülü, 2004:625-230).

Emrâh’ın çalışmamıza konu olan cönkte hece ölçüsüyle yazdığı bir şiiri bulunmaktadır.²⁰

¹⁹ Şiirler için bkz. 2b, 3ab.

²⁰ Şiir için bkz. 73a.

2. 22 Eşrefoğlu Rûmî

Eşrefoğlu Rûmî (1352/53-1469/70), Osmanlı tasavvuf edebiyatının en köklü isimlerinden biridir. Asıl adı Abdullah olan şair, İznik'te doğmuş ve orada vefat etmiştir. Hacı Bayram Velî'nin önde gelen müritlerinden biri olan Eşrefoğlu, daha sonra şeyhinin kızıyla evlenmiş ve onun izniyle Kadiriyye tarikatına intisap ederek İznik'te dergâhını kurmuştur. Eşrefiyye kolunun kurucusu olan şair, sade ve içten bir dille kaleme aldığı ilâhî ve nefesleriyle asırlarca okutulmuştur. Rûmî ve İznikî mahlaslarını da kullanmıştır. Lirizm ve didaktizmin hâkim olduğu Dîvân'da Yûnus Emre tesirini görmek mümkündür (Tatçı, 2016: 10-14).

Eşrefoğlu Rûmî'nin, çalıştığımız cönk içinde 2 adet şiiri bulunmaktadır.²¹ Bu şiirlerinde hem aruz hem de hece ölçüsü kullanmıştır.

2. 23 Fazlî

Osman Fazlî 1041/1632'de Şumnu'da doğmuştur. 17 yaşında iken Edirne'ye gidip Saçlı İbrahim Efendi'ye intisap etmiştir. Daha sonra Saçlı İbrahim Efendi'den ayrılarak İstanbul'a gitmiştir. Burada Zâkirzâde Abdullâh Efendi'ye gönderilmiştir. Eğitimi tamamlandıktan sonra Aydos kasabasında halifelik görevini üstlenmiştir. Atpazarı'ndaki Kul Camii'nde, Süleymaniye ve Sultan Selim camilerinde vaizlik etmiştir. Kadızâde-Sivâsî mücadelesinin yoğunlaştığı dönemlerde yaşamıştır. Osman Efendi önce Şumnu'ya daha sonra Kıbrıs-Magosa'ya sürülmüştür. 1102/ 1690'da Magosa'da vefat ettiği yazılmıştır (Aydın, 2007: 25-26).

Çalışmamıza konu olan cönkte Fazlî'nin 1 adet şiiri bulunmaktadır.²² Aydın'ın Bîçâre Divânı'nı incelediği çalışmasından bu şiirden bahseder. Fazlî, Bîçâre'nin öğrencilerinden biridir. Osman Fazlî'nin, Bîçâre'nin sayesinde Arâbî çizgisine yakın olduğunu belirtir (Aydın, 2007: 185).

2. 24 Fedâî

Asıl adı Mehmed'dir. Gölpınarlı, Divanının harekeli yazma nüshaları şairin mahlâsının aslında "Fidâyî" olduğunu gösterdiğini yazar (Gölpınarlı 1983: 120). 1494'te doğmuş ve 1577'de 85 yaşında iken öldüğü çeşitli kaynaklarda belirtilse de Divanındaki

²¹ Şiirler için bkz. 11b, 103a.

²² Şiir için bkz. 107b.

tarihlere göre Fedâ'î'nin, 15. yüzyılın son çeyreği ile 16. yüzyılın ilk yarısında yaşadığı anlaşılmaktadır (Çakıcı, 2020). Burdur kasabasında yaşar ve dokumacılık yaparak yaşamını devam ettirir. Mevleviliğin öncülerinden olan Dîvâne Mehmed Çelebi'ye intisap eder. Burdur'da bir dergâh yaptırarak orada şeyhlik vazifesini sürdürmüştür. Bilinen tek eseri ise Divân'ıdır. (Çakıcı, 2020)

Fedâ'î'nin çalışmamıza konu olan cönkte 2 adet şiiri bulunmaktadır.²³

2. 25 Fennî

Asıl adı Said olan Fennî, 1850 tarihinde Yozgat'ta doğmuştur. Eğitimini Yozgat'ta bulunan Demirli Medresede tamamlamıştır. Babası Hacı Sadık Efendi'den ve meşhur hattat Ömer Ragıp Efendi'den özel olarak Arapça, Farsça ve hat dersleri almıştır. Fennî mahlasını Ankara valisi Sırrı Paşa vermiştir. Şair Yozgat'ta çeşitli görevlerde on altı yıl memurluk yapmıştır. Sonrasında Kayseri'de adliyenin çeşitli dairelerinde on yıla yakın görev yapmıştır. Ankara Valisi Abidin Paşa'ya gönderdiği şiirler paşanın dikkatini çekmiş ve Ankara Valiliği İdare Meclisi Başkâtipliğine getirilmiştir ve bu görevi esnasında Ankara İdadisi yazı ve edebiyat öğretmenliği yapmıştır. Bir süre daha memuriyete devam eden şair 1918 tarihinde Ankara'da vefat etmiştir (Şen, 2018: 2).

Fedâ'î'nin çalışmamıza konu olan cönkte 1 adet şiiri bulunmaktadır. Şiir, müstezat nazım şekli kullanılarak aruz ölçüsüyle yazılmıştır.

2. 26 Ferâhî

Ferâhî hakkında kaynaklarda çok fazla bilgi bulunmamaktadır. Hakkındaki en önemli kaynak Latifî'nin Tezkiretü'sh-Şuara ve Tabsiratü'n-Nüzemâ adlı eseridir. Ferahî, Kastamonu'ya daha sonradan yerleşmiştir. Bir debbağın çocuğuna âşık olur ve bu durum Kastamonu'da şaka konusu olur. Sevgisinden dolayı ilim yolundan ayrılarak Debbağlık mesleğine devam etmiştir (Aksoyak, 2020).

Ferâhî'nin çalışmamıza konu olan cönkte 1 adet şiiri bulunmaktadır.²⁴

2. 27 Feriduddin Attar

Ebû Hâmid Ferîdüddin Muhammed b. Ebû Bekir İbrahim-i Nîşâbûrî, İranlı meşhur şair ve mutasavvıflardandır. 1142 yılında Nişabur'da dünyaya gelmiştir.

²³ Şiir için bkz. 50a, 91b.

²⁴ Şiir için bkz. 82a.

Eserlerinden hareketle, gençliğinde birçok tasavvufî eser okuyup ilim tahsil etmiş ve çeşitli şeyhlere hizmet etmiştir. Muhtârname adlı eserinde yer verdiği bilgiye göre, otuz iki yaşında bir oğlunu kaybetmiştir. Gençlik döneminde eczacılık ve tıp ile meşgul olduğu için Attâr olarak anılmıştır. İyi bir eğitim almıştır. Tıp ilminin yanında iyi bir tasavvuf eğitime de sahiptir. Tasavvuf tarihinin en önemli şairlerinden biri olarak kabul edilen Attâr, Türk edebiyatı üzerinde derin ve kalıcı bir etki bırakmıştır. Şiirlerini Farsça kaleme alan şairin eserleri, yüzyıllar boyunca Türkçeye çevrilmiş ve şerh edilmiştir (Kunt-Özkan, 2013: 15-16).

Feridüddin Attar'ın çalışmamıza konu olan cönkte kendisine ait olan “Kitab ı Ma Hazar Şerh i Ala Pend i Attar” adlı eserinde geçen bir beyit bulunmaktadır.²⁵

2. 28 Feryâdî

Şeyh Hasan, Şeyh Hasan Baba, Dervîş Hasan Efendi olarak da bilinen Feryâdî, Erzurumludur. Asıl adı Dervîş Hasan'dır. Nüfus kayıtlarından şairin Alî Rızâ adında saraçlıkla uğraşan bir oğlu olduğu, onun 42 yıl yaşadığı ve muhtemelen 1342'de vefat ettiği bilgisi yer almaktadır. Rivayetlere göre Feryâdî, Sanamerli Hacı Ahmed Hazretlerini halife olarak yetiştirmiştir. Feryâdî'nin Dîvân (Manzûme-i Hakîkiyye) ve söylentilere göre Esrâr-ı Gayb adında iki eseri vardır. Ancak Esrâr-ı Gayb'ın günümüze nüshası ulaşmamıştır (İspirli, 2020).

Ferâhî'nin çalışmamıza konu olan cönkte aruz ölçüsüyle yazdığı 1 adet şiiri bulunmaktadır.²⁶

2. 29 Fevzî

17. yüzyılda yaşamış olan Fevzî'nin hayatı hakkında yeterince bilgi bulunamamaktadır. Tezkirelerde Fevzî adında iki şairden söz edilmektedir. İlki Bosnalı olup asıl adı Mehmet'tir. Eğitimi için İstanbul'a gelip Üsküdar'a yerleşmiştir. Saray kâtipliği görevi yapmıştır. 1673'te vefat etmiştir. Tezkirelerde adı geçen Fevzî mahlaslı şairlerden ikincisi İstanbulludur. Asıl adı Hacı Mehmet Ağadır. 1679'da hac için Mekke'ye gitmiş ve orada vefat etmiştir (Kaplan, 2008, 16-17).

²⁵ Şiir için bkz. 11a.

²⁶ Şiir için bkz. 8b.

Fevzî'nin çalışmamıza konu olan cönkte aruz ölçüsüyle yazdığı 1 adet şiiri bulunmaktadır.²⁷ Bahsi geçen şiir, Kaplan'ın Fevzî'nin Divân'ı üzerinde yapmış olduğu çalışmasında yer almamaktadır.

2. 30 Feyzî

Feyzi, Osmanlı tarihinde ve İslam kültüründe farklı dönemlerde yaşamış, eserler vermiş veya aynı mahlası kullanmış birden fazla önemli şahsiyete işaret etmektedir. Cönkte Feyzî'ye ait 8 şiir bulunmaktadır.²⁸ Şiirlerin hangi Feyzî'ye ait olduğu incelenen çalışmalarda tespit edilememiştir.

2. 31 Fuzûlî

Fuzûlî'nin asıl adı Mehmed'dir. Hayatıyla ilgili bilgiler çok azdır. Hangi tarihte ve nerede doğduğu hakkında kesin bilgi yoktur. Bazı şiirlerinde geçen “Bağdâdî” ifadesinden ve genellikle Fuzûlî-yi Bağdâdî diye anılmasından hareketle onun Bağdat'ta doğduğu düşünülmektedir. Fuzûlî'nin doğum yılı olarak gösterilen tarihler de doğum yeri gibi birbirinden farklıdır. 1480 yılları civarında doğduğu düşünülmektedir. Fuzûlî menşe itibarıyla, Akkoyunlu Türkmenleri'nin Bayat boyundandır. Eski kaynaklarda adı genellikle “Fuzûlî-i Bağdadî” veya “Mevlânâ Fuzûlî” olarak geçer. Fuzûlî tefsir, hadis, hikmet, hendese ve heyette bilgi sahibidir. Fuzûlî; Türkçe, Farsça ve Arapçayı öğrenmiş her üç dilde de eserler vücuda getirmiştir (Kılınç, 2021: 13-20). Hem Türkçe hem Farsça hem de Arapça olmak üzere üç dilde Divan oluşturmuş ender şairlerden biridir. Tasavvufi aşkı yüksek bir sanat anlayışıyla işleyen Fuzûlî, özellikle Leylâ vü Mecnun mesnevisi ve Türkçe Divanı ile edebiyat tarihinde silinmez bir iz bırakmıştır. Kerbela'ya olan coğrafi yakınlığı ve Alevi-Bektaşî çevrelerle bağlantısı, şiirlerinde Hz. Hüseyin'e ve Ehl-i Beyt'e duyulan sevginin yoğun biçimde yer almasını sağlamıştır.

Fuzûlî'nin çalışmamıza konu olan cönkte 9 adet şiiri bulunmaktadır.²⁹

2. 32 Garîb

Çalışmamıza konu olan cönkte Garîb'in 2 adet şiiri bulunmaktadır.³⁰ Hayatıyla ilgili bilgiler tespit edilememiştir. Cönkte yer alan şiirler çeşitli internet sitelerinde

²⁷ Şiir için bkz. 13b.

²⁸ Şiirler için bkz. 94a, 94b, 95b, 96a, 96b, 97ab, 128b.

²⁹ Şiirler için bkz. 2b, 5a, 6b, 9a, 10b, 11a, 11b, 13b, 85a.

³⁰ Şiirler için bkz. 73b, 74a.

bestelenmiş hâliyle yer almaktadır. “74a” varağında yer alan şiirde “Âşık Garîb” mahlası kullanılmıştır ancak çeşitli internet sitelerinde anonim olarak Tokat türküleri arasında yer aldığı yazılmaktadır.

2. 33 Gaybî

17. yüzyıl tasavvuf edebiyatının en önemli temsilcilerinden sayılır. Asıl adı “Kalburcuzade Sun’ullah Gaybî el-Kütahyevî” ve “Sun’ullah b. Ahmed b. Beşir Sun’ullah Gaybî”dir. Eserlerinde Gaybî mahlasını kullanmıştır. Kütahya’da doğmuştur. Gaybî’nin doğum tarihi hakkında kaynaklarda farklı görüşler olsa da çoğunluk 1615 yılı yazmaktadır (Ünal, 2020). Babası Kütahya müftüsü olarak da görev yapan Şeyh Ahmet (Müfti Derviş), Kütahya’nın köklü ailelerinden biri olan Kalburcu Şeyh ailesinden gelmektedir. Bu yüzden şairin Kütahyalı olduğu düşünülmektedir. Sun’ullâh-ı Gaybî’nin tahsilini nerede yaptığı ve kimlerden ders aldığı bilinmemektedir. Kaynaklarda ve eserlerinde bu hususla ilgili herhangi bir bilgi yoktur. Onun tasavvufî yönü, tasavvuf ve sûfî çevresi, mürşidi ve tasavvuf anlayışı dikkat çekmektedir. Gaybî’nin eserlerinde, Bektaşilik ve Hurûfîliğe ait işaretler görmek mümkündür. Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî ve Hacı Bayram-ı Veli’nin onun üzerinde etkisi vardır (Kemikli, 1998: 2-10).

Gaybî’nin çalışmamıza konu olan cönkte 1 adet şiiri bulunmaktadır. Yazılan şiir, Kemikli tarafından yapılan çalışmada yer almamaktadır (Kemikli, 1998).

2. 34 Gedâyî

Gedâyî hakkında kaynaklarda çok fazla bilgi yer almamaktadır. Antakyalı olduğu yazılır. Asıl adı bilinmeyen Gedâyî’nin ailesi ve nasıl bir eğitim gördüğü de bilinmemektedir. Mesleği kâtiplik idi. Mevlevî dergâhına bağlı olup kâtiplik mesleğini yapmıştır. Kâtiplik yanında hattatlık da yapmıştır. Ve nesta’likte ustadır. Gedâyî’nin ölüm tarihi bilinmemekle birlikte Köksal’ın aktardığına göre Ahdî’nin ifadelerinden Gülşen-i Şu’arâ’nın yazıldığı tarih olan 1563’te hayatta olduğu anlaşılmaktadır. Daha çok derviş mizaçlı şiirler kaleme almıştır. Şairin şiirlerinde derviş yaşamı ve tasavvufî yönü öne çıkmaktadır. Edirneli Nazmî’nin Mecma’u’n-Nezâ’ir’inde 68, Pervâne Bey Mecmuası’nda 82 şiiri mevcuttur (Köksal, 2020).

Gedâyî’nin çalışmamıza konu olan cönkte 1 adet şiiri bulunmaktadır.³¹

³¹ Şiir için bkz. 51b.

2. 35 Gevherî

Gevherî (XVII-XVIII. yüzyıl), Anadolu halk şiirinin önde gelen simalarından biridir. Hayatı hakkında kesin bilgiler sınırlıdır. Anadolu'nun çeşitli şehirlerini dolaştığı, bir dönem Rumeli'de bulunduğu ve saray çevresine yakın olduğu bilinmektedir. Hem hece hem aruzla şiirler yazan Gevherî, özellikle koşma biçiminde kaleme aldığı lirik şiirleriyle tanınmaktadır. Sevgi, ayrılık ve doğa güzellikleri şiirlerinin başlıca temaları arasındadır. 17. yüzyıl şairlerden olan Gevherî'nin doğum tarihi hakkında kesin bir bilgi yoktur. Gevherî'nin asıl adı Mustafa'dır. Doğum yeri ve tarihi belli değildir. M. Fuad Köprülü, Kırım Hanı Selim Giray'a yazdığı bir methiyeden dolayı şairin Kırımlı olduğunu söyler ve şairin hayatının son yıllarına doğru yazdığı tahmin edilen bir koşmasında geçen, "Bin yüz yirmi yedi üstüne tarih" mısraından hareketle 1715 tarihinden kısa bir süre sonra öldüğünü belirtmektedir (Köprülü, 2004: 178-180).

Gevherî'nin çalışmamıza konu olan cönkte 13 adet şiiri bulunmaktadır.³²

2. 36 Gurbetî

Çalışmamıza konu olan cönkte Gurbetî'nin 1 adet şiiri bulunmaktadır.³³ Hayatıyla ilgili bilgiler tespit edilememiştir.

2. 37 Hâfız Alî

İstanbul'da doğmuştur. Hayatı hakkında bilgiler oldukça azdır. Ölüm tarihi bilinmemektedir. Konyalı Hafız Mustafa Çelebi'nin oğludur.

Çalışmamıza konu olan cönkte Hâfız Alî'nin 3 adet şiiri bulunmaktadır.³⁴

2. 38 Hakîkî

Çalışmamıza konu olan cönkte Hakîkî'nin 1 adet şiiri bulunmaktadır.³⁵ Hayatıyla ilgili bilgiler tespit edilememiştir.

2. 39 Halîlî

Halîlî 16. yüzyıl mutasavvıf şairlerindendir. Künyesi, "Halîlî bin Yûsuf bin Hayreddîn bin Hatîb Mar'aşî"dir. Ayrıca divançesindeki Silsile-nâme'de "Halîlî El-

³² Şiirler için bkz. 43b, 48b, 49b, 52a, 52b, 60ab, 65b, 66a, 68a, 69a, 73a, 82a, 99a.

³³ Şiir için bkz. 16ab.

³⁴ Şiirler için bkz. 32a, 68a, 78b.

³⁵ Şiir için bkz. 86b.

Mar’âşî” ifadesi bulunmaktadır ve Halîlî’nin Maraşlı olduğunu göstermektedir. Şiirlerinin “Halîlî” ve “Halîl” mahlasını kullanmıştır. Şairin doğum yeri ve doğum tarihi ile ilgili net bir bilgi yoktur. Şiiri dinî-tasavvufi konuları anlatmak için bir vasıta olarak kullanmıştır. Allah ve peygamber sevgisi, mürşide bağlılık, tasavvuf yolunun adap ve erkânı şiirlerinde işler. Halîlî, bütün şiirlerini aruz vezniyle yazmıştır fakat didaktik doğrultuda yazdığı için sade bir dil kullanmıştır. Şairin şiirlerinde yer yer Eski Anadolu Türkçesi özellikleri de görülmektedir (Alıcı, 2020). Kırkıl’ın yapmış olduğu çalışmada Halîlî’nin doğum tarihi ve vefat tarihi hakkında kesin bir bilgi olmamakla beraber Halîl’in XVI. yüzyılın ilk yarısında dünyaya gelmiş olduğundan bahsedilmektedir (Kırkıl, 2005: 25).

Çalışmamıza konu olan cönkte Halîlî’nin 2 adet şiiri bulunmaktadır.³⁶

2. 40 Hâlîme

Hâlîme ile ilgili kaynaklarda net bir bilgi yoktur. Şairin cönkte yer alan şiiri, çeşitli internet kaynaklarında “Benli Halime Destanı” olarak geçmektedir. Öztelli, 1975 yılında yapmış olduğu çalışmasında böyle bir şairin yaşamadığını, Benli Halime adının gizlenmiş bir ozanın perdesi olduğunu söyler. Aşağı yukarı iki yüz yıl boyunca Benli Halime adının kullanılmasını bir gelenek olarak gördüğünü yazar (Öztelli, 1975: 309).

Çalışmamıza konu olan cönkte Benli Halime Destanı yer almaktadır.³⁷

2. 41 Hâsîlî

Hâsîlî mahlaslı şaire tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda rastlanılmamaktadır. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesinde bulunan ve 16. yüzyılın sonlarında tertip edilen bir şiir mecmuasında (Mustafa Con A 686) şaire ait bir gazel kayıtlıdır (Kaplan, 2021). Cönkte yer alan şiir³⁸, söz konusu mecmuada tespit edilen gazelden farklıdır.

2. 42 Hayalî

Bir “yeniçeri ozanı” olan Hayalî’nin, XVI. asrın büyük klasik şairi Hayalî’ye karşı beslediği sevginin tesiriyle aynı mahlası aldığı ifade edilmiştir. Eserlerinin sayısı oldukça

³⁶ Şiir için bkz. 29b, 85b.

³⁷ Şiir için bkz. 110b-11a.

³⁸ Şiir için bkz. 25b.

az olduğundan edebi şahsiyeti hakkında bir fikir edinmek de zordur (Köprülü 2004: 61). Hayalî'nin nerede doğduğu, asıl adının ne olduğu ve nerede öldüğü bilinmemektedir. 1470'te ölen Ahmet Hayalî ve 1557'de ölen Mehmet Hayalî adlı Divân şairleriyle ilgisi olmadığı ifade edilmiştir. III. Murat devrinde (1574-1595) 1578'de yapılan Çıldır savaşını anlatan bir şiirinden onun on altıncı yüzyılın ikinci yarısında yaşamış olduğu anlaşıldığı belirtilmiştir (Sever, 2013: 209).

Çalışmamıza konu olan cönkte Hayalî'nin aruz ölçüsüyle yazdığı 1 adet şiiri bulunmaktadır.³⁹

2. 43 Hengâmî

Hengâmî'nin asıl adı bilinmemektedir. Hayatıyla ilgili çok az bilgi yer almaktadır. Şiirlerinde Hengâmî mahlasını kullanır. Rumeli ve Anadolu'nun birçok yerlerini dolaşmıştır. Hengâmî, 1873 tarihinde Bursa'da vefat etmiştir (Çakır, 2020). Elçin, Hengâmî'nin cönkte de yer alan destanını kendi çalışmasında yer vermiştir. Destanın sahibi olarak "Rusçuklu Hengâmî" ifadesinin kullanmıştır (Elçin, 2004: 142). Dolayısıyla Hengâmî, Rusçukludur. Köprülü, çalışmasında Hengâmî'ye ait olan bir koşmaya yer vermiştir (Köprülü, 2004: 575).

Çalışmamıza konu olan cönkte Hengâmî'nin 1 adet destanı bulunmaktadır. Destan, çeşitli kaynaklarda "Hayvanlar Destanı" olarak geçmektedir (Elçin, 2004: 142).

2. 44 Hikmetî

Çalışmamıza konu olan cönkte Hikmetî'nin 5 adet şiiri bulunmaktadır. Hayatıyla ilgili bilgiler tespit edilememiştir. Köprülü çalışmasında Hikmetî'ye ait olan bir koşmaya yer vermiştir (Köprülü, 2004: 575). Fakat cönkte yer alan koşmalardan farklıdır.

Çalışmamıza konu olan cönkte Hakîkî'nin 1 adet şiiri bulunmaktadır.⁴⁰

2. 45 Hulûsî

Aksoyak'ın aktardığına göre Edirne'de dünyaya gelmiştir. Hulûsî, 17. yüzyıl divan şairlerindendir. Sanata ve özellikle şiire olan yeteneği genç yaşta dikkati çekmiş ve Edirne Sarayı'na alınmıştır. Daha sonra şairin İstanbul sarayına nakledildiği ve orada yetiştiği anlaşılmaktadır. Hulusî, padişahın özel görevlilerinden olmuş ve sultan

³⁹ Şiir için bkz. 83b.

⁴⁰ Şiirler için bkz. 53b, 54a, 56b, 57a, 65b.

musahipliğine kadar yükselmiştir. Hulusî'nin ölüm tarihi kesin olarak belli değildir. Sultan IV. Murad'ın 1050/1640-41'de Üsküdar'da yaptırdığı yeni köşke tarih manzumesi söylemiştir. Her ne kadar ölüm tarihi bilinmese de o tarihlerde yaşamış olduğu anlaşılmaktadır (Aksoyak, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte Hakîkî'nin 1 adet şiiri bulunmaktadır.⁴¹

2. 46 Hüdâyî

Tasavvuf tarihinde Azîz Mahmûd Hüdâyî olarak bilinen Hazreti Hüdâyî'nin asıl adı Mahmûd'dur. Dönemin padişahları ve devlet büyükleri tarafından büyük saygı gören Hüdâyî, bilgeliği ve mütevazı yaşantısıyla Anadolu'da geniş kitleler tarafından benimsenmiştir. “Hüdâyî” ise şiirlerinde kullandığı mahlasıdır. Bu mahlas ona şeyhi Üftâde tarafından verilmiştir. Celvetî okulunun kendi adıyla anılan kolunun kurucusudur. Azîz Mahmûd Hüdâyî, Fadlullah b. Mahmûd'un oğludur. 1541 senesinde Şereflikoçhisar'da doğmuştur (Tatçı-Yıldız, 2005: 11-12). Eğitimi boyunca bir yandan tefsir, hadis, fıkıh ve fen bilimleri okumuştur. Celvetî tarikatı şeyhi Üftâde'ye intisap etmiştir ve bu durum Hüdâyî'nin hayatında büyük değişimlere sebep olmuştur. Tasavvufi-ilmî eserleri haricinde, edebiyat ve mûsikîyede hakimdir. Hem hece hem de aruz kalıplarını kullanarak divanını yazar. Şiirlerinin bir kısmı da bestelenmiştir (Cevlek, 2021: 1-5).

Çalışmamıza konu olan cönkte Hüdâyî'nin 4 adet şiiri bulunmaktadır.⁴² Hüdâyî'nin cönkte 125b varağında yer alan şiiri, Cevlek'in yapmış olduğu çalışmasında bestelenmiş şiirler arasında yer almaktadır (Cevlek, 2021: 337)

2. 47 Hüseyinî

Aksoyak'ın aktardığına göre, Edirne'de dünyaya gelmiştir. Asıl adı Hüseyin'dir. Kaynaklarda, Hüseyinî veya Helvayî olarak geçmektedir. Latîfî Tezkiresi'nde şairin “meşrebi şâhî” ibaresiyle Şah İsmail'e bağlılığı vurguladığını ve Fazlullah tarzını ve onun Aleviliğini benimsediğini ifade eder. Yapmış olduğu helvalar halk arasında çok büyük ilgi görmüştür. Geçimini helvacılıkla sağladığından Halvâyî, kendi adına nispeten Hüseyinî

⁴¹ Şiir için bkz. 91a.

⁴² Şiirler için bkz. 14b, 17b, 41b, 125b.

mahlâsı kullanmıştır (Aksoyak, 2020). Gölpınarlı, Hüseyinî'nin XVII. yüzyılda yaşadığını ve Pîr Sultan Abdal'ın mensuplarından olduğunu yazar (Gölpınarlı, 1993: 13).

Çalışmamıza konu olan cönkte Hüseyinî'nin 1 adet şiiri bulunmaktadır.⁴³

2. 48 Hüsni

Çalışmamıza konu olan cönkte Hüsni'nin 3 adet şiiri bulunmaktadır.⁴⁴ Hayatıyla ilgili bilgiler tespit edilememiştir.

2. 49 İlhamî

24 Aralık 1761'de doğdu. Babası III. Mustafa, annesi Mihrişah Sultan'dır. Eğitimine beş yaşında başlar ve özellikle şehzadelere mahsus özel bir itina ile yetiştirildi. Abdülhamid 7 Nisan 1789 yılında ölünce, III. Selim Fransız Devriminin eşiğinde tahta çıkar (Durmuş, 2020). Şiirde “İlhâmî” mahlasını kullanır. Durmuş'un aktardığına göre hacimli bir divanı bulunan III. Selim'in Mevlevî'dir. Devrin ünlü şairi Şeyh Galib'i himaye ettiğini ifade eder. Şiirleri folklorik bir üslubu sezdirenen, içe kapalı bir ruh hâlini yansıtır. Savaşlara katılması sebebiyle yazdığı şiirlerinde hamâsî bir üslûp sezilir. Hece vezniyle yazdığı şiirler de vardır. Müzisyen oluşunun da etkisiyle divanında şarkı türü ağırlıklı yer tutar (Durmuş, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte İlhamî'nin 2 adet şiiri bulunmaktadır.⁴⁵

2. 50 İrfânî

Asıl adı Süleyman olan Âşık İrfânî, Ardahan'ın Çıldır ilçesinin Kunduzhev köyündendir. Doğum ve ölüm tarihleri hakkında kesin bir bilgi yoktur. Amcası olan Ardahan kale komutanı Hasan Sabri Paşa'nın yanında medrese eğitimi görmüştür. Amcasının sürgüne gönderilmesiyle köyüne dönerek çiftçilik ve imamlık yapmaya başlamıştır. Bu nedenle bazı şiirlerinde İrfânî Hoca mahlasını kullandığı da görülür (Arslan, 1980: 23-24). İrfânî'nin hayatı, yaşadığı yörelerde türkölü bir hikâyeye bağlı olarak anlatılır. Halk şairleri tarafından çeşitli olağanüstü motiflerle süslenerek anlatılmaktadır (Memiş, 2013: 61).

⁴³ Şiir için kbz. 31a.

⁴⁴ Şiirler için bkz. 76b, 84a, 119b.

⁴⁵ Şiirler için kbz. 89a, 127a.

Çalışmamıza konu olan cönkte İîrfânî'nin 2 adet şiiri bulunmaktadır. Arslan'ın çalışmasında yer verdiği koşmalar arasında cönkte yer alan koşmalar bulunmamaktadır (Arslan, 1980: 24-33).

2. 51 İsmâil Hakkı Bursevî

İstanbul'daki büyük bir yangın sonrası maddi sıkıntı nedeniyle Aydos'a (Bulgaristan) göç eden bir ailenin çocuğu olarak 1652-53 yılında dünyaya gelmiştir. Baba tarafından tasavvufa, anne tarafından ise ilmiye sınıfına mensup köklü bir aile yapısına sahiptir. İlk eğitiminin ardından Edirne'de zâhirî, İstanbul'da ise Osman Fazlî Efendi'nin yanında bâtinî ilimleri tahsil etmiş ve şeyhinden hilafet alarak Üsküp, Köprülü, Usturumca ve Bursa gibi pek çok bölgede vaaz ve irşad faaliyetlerinde bulunmuştur. İsmâil Hakkı Efendi, Magosa ziyareti sırasında Celvetiyye tarikatının şeyhliğini devralarak silsilenin 32. piri olmuştur. Hayatı boyunca iki kez hacca gitmiş, Tekirdağ, Şam ve Üsküdar'da ikamet ettikten sonra Bursalı dostlarının daveti üzerine döndüğü Bursa'da 20 Temmuz 1725'te vefat etmiştir. Şiirlerinde ve eserlerinde kullandığı "Hakkî" mahlasının yanı sıra "en-Nâsîh, Üsküdârî, Celvetî" ve özellikle de Bursa'daki uzun yılları ve mezarının orada bulunması sebebiyle "Bursevî" unvanıyla şöhret kazanan âlim, ardında tefsir, hadis, tasavvuf ve gramer gibi pek çok dalda, yaşadığı döneme göre oldukça sade bir dille Türkçe, Arapça ve Farsça kaleme alınmış 120-130 civarında üretken bir külliyyat bırakmıştır (Yurtsever, 1990: 1-17).

Çalışmamıza konu olan cönkte İsmâil Hakkı Bursevî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.

2. 52 İşretî

İşretî'nin asıl adı Mustafa'dır. İstanbul yakınında bulunan Yenihisar'da doğmuştur. Doğum tarihi ile ilgili net bir bilgi yoktur. 1566 yılında vefat etmiştir. İlmiye sınıfına dahil olarak bazı müderrislerden eğitim almıştır. Başarılı şiirleri ve güzel sesiyle şehzade Beyazid'in sevgisini kazanmıştır. Şehzade, İşretî'nin kendisinin yakınında bulunması için Eskişehir'e kadı olarak atanmasını sağlamıştır. Bayezid'in vefatından sonra, İşretî'nin şehzadeyi içki ve eğlenceye alıştırdığı söylenir. Kanûnî'ye ait olan "üstindedür" redifli gazeli padişaha sunması üzerine affedilir. Mürettep divanı bulunmayan İşretî'nin çeşitli mecmua ve cönklerde şiirleri bulunmaktadır. Aşk, şarap, sevgili ve dünyanın faniliği konulu âşıkâne ve rindâne şiirleri oldukça başarılıdır (Donuk, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte İşretî'nin 1 adet şiiri bulunmaktadır.⁴⁶ Cönkte yer alan şiir bazı mecmualarda Bakî'ye ait olduğu yazılmış (Kaplan, 2024: 81) olsa da şiir İşretî'ye aittir.

2. 53 İzzet

Ortakçı'nın aktardığı bilgilere göre 1822 yılında doğmuştur. Ahıska göçmenlerinden Nakşibendî Şeyhi Edhem Baba'nın oğludur. Öğrenimini medresede yapmıştır. Ali İzzet Efendi'nin ne zaman vefat ettiği bilinmemektedir. Şiirleri toplanmış ve yayımlanmış değildir. Tezkire-i Makamat adlı basılmamış eseri olduğu bilgisi ifade edilmiştir (Ortakçı, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte İzzet'in 1 adet şiiri bulunmaktadır.⁴⁷ Cönkte yer alan şiir, “pesendîde” başlığı ile yazılmıştır. Çeşitli internet kaynaklarında “Pesendîde Şarkı” olarak bestelenmiştir.

2. 54 Karacaoğlan

Halk edebiyatımızın en büyük temsilcilerinden biri olmasına rağmen hakkındaki bilgiler sınırlıdır. Karacaoğlan (XVII. yüzyıl), hayatı büyük ölçüde efsanevî bir karaktere bürünmüştür. Toroslardaki Türkmen aşiretleri arasında yaşamıştır. Anadolu, Suriye, Azerbaycan ve Balkanlar'ı dolaşmıştır. Tamamıyla hece vezniyle kaleme aldığı şiirlerinde insan sevgisi, doğa güzellikleri, aşkın coşkusu ve hayatın geçiciliği lirizm içinde dile getirilmiştir. Şiirlerinde belirgin biçimde görülen güzellik ideali ve somut anlatım tarzı, onu Türk halk şiirinin en özgün sesi yapmaktadır. Alptekin, Karacaoğlan'ın Oğuzların Varsak, bazı kaynaklara göre de Barak boyundan olduğunu yazar. Asıl adı bilinmemektedir. Kaynaklarda; Mehmed, Sımayıl (İsmail), Hasan ve Halil adları geçmektedir. Doğum tarihi olarak da 1015 (1606), 1045 (1636) gibi tarihlerin gösterildiğini fakat bunların doğru olmadığını ifade eder (Alptekin, 2006: 57). Doğum tarihinde olduğu gibi ölüm tarihinde de belirsizlik vardır. Yozgat, Karaman, Mersin, Kahramanmaraş, Osmaniye, Erzurum gibi illerde mezarı vardır (Alptekin, 2006: 58). Şiirlerinin dili oldukça sadedir ve derlendiği bölgenin dil özelliklerini taşır. Onun şiirlerinde Arapça ve Farsça kelimeler yok denecek kadar azdır (Alptekin, 2006: 58).

⁴⁶ Şiir için bkz. 6b-7a.

⁴⁷ Şiir için bkz. 88a.

Çalışmamıza konu olan cönkte Karacaoğlan'a ait 1 şiir bulunmaktadır.⁴⁸ Şiir, cönkte "Türki-i Gurbet" başlığı ile yazılmıştır. Çeşitli internet kaynaklarında farklı bir versiyonu yer almaktadır.

2. 55 Kâtipzâde

Aksoyak'ın aktardığına göre asıl adı Mehmed'dir. Babası Dîvân-ı Humâyûn çavuşlar kâtibi Mustafa Efendi'nin mesleğinden ötürü Kâtib-zâde olarak tanınmıştır. İstanbul'da doğan ve iyi bir eğitim alan Mehmed Refî, dönemin önde gelen hattatlarından Ârif Efendi'den ta'lik yazıyı öğrenmiş ve hat sanatında akranlarını geride bırakan bir maharet sergilemiştir. Dinî ve fikhî ilimlerin yanında tıp alanında da derinleşerek müderrislik ve hekimbaşılık vasıflarını kazanmıştır. Şiirlerinde kırk yaşına kadar Sa'îd, daha sonra ise Refî mahlasını kullanmıştır. Gazel, kaside, naat, terkîb-i bend ve tercî-i bend türlerinde başarılı örnekler vermiştir. Sadrazam Ali Paşa'ya bir Bahâriyye Kasidesi sunmuştur. Tasavvufî yönüyle Gülşenî tarikatına mensuptur (Aksoyak, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte Kâtib-zâde'ye 3 adet şiiri bulunmaktadır.⁴⁹

2. 56 Kırımlı Rahmî

Çalışmamıza konu olan cönkte Rahmî'ye ait bir beyit bulunmaktadır.⁵⁰ Rahmî'nin hayatıyla ilgili bilgiler tespit edilememiştir.

2. 57 Koniçeli Mûsâ Kâzım Paşa

Kazım Paşa, 1237/1821'de Koniçe'de doğmuş, asıl adı Mûsâ Kâzım olan bir Osmanlı şairi ve devlet adamıdır. Babasıyla İstanbul'a gelen Dîvân-ı Hümâyûn ve Mâliye kalemlerinde çalıştıktan sonra askerî bürokrasiye geçmiş, Livâ kitabeti ve alay emniğine kadar yükselmiştir. Sivri dilli hicivleri yüzünden zaman zaman sıkıntıya girmiş; Mütercim Rüşdü Paşa'yı hicvettiği için rütbesi alınarak Kıbrıs'a sürülmüş ancak sonradan affedilip İstanbul'a dönmüştür. Daha sonra Ferik rütbesine yükselmiş, 1877-78 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Dördüncü Ordu Erkân-ı Harbiyye reisliği yapmıştır. 1890'da Üsküdar'da vefat edip Aziz Mahmûd Hüdâyî Türbesi haziresine gömülmüştür. Özellikle kaside ve mersiye de üstün kabul edilen Kâzım Paşa, Nâmık Kemal ve Muallim Nâci tarafından gerçek bir şair olarak takdir edilmiş, Encümen-i Şu'arâda yer almıştır. Ehl-i Beyt muhibbi

⁴⁸ Şiir için bkz. 111b.

⁴⁹ Şiirler için bkz. 45b, 71a, 135a-b.

⁵⁰ Şiir için bkz. 80b.

ve tasavvuf ehli olarak da yönlendirilmiştir. Hiciv ustalığıyla dönemin birçok kişisini etkilemiştir. Dîvân-ı Kâzım Paşa, Makâlîd-i Aşk, Mersiye ve Kasîde, Mersiye, Mersiyeler, Riyâzü'l-Asfîyâ eserleri arasındadır (Arslan, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte Kâzım Paşa'ya ait 1 şiir bulunmaktadır.

2. 58 Leylâ Hânım

İstanbul'da doğan Leylâ Hanım'ın kesin doğum tarihi bilinmemektedir. Şair, dönemin köklü bir ailesine mensuptur. Babası, 1825 yılında vefat eden Kazasker Morali-zâde Hâmid Mehmed Efendi, annesi ise Tanzimat dönemi öncesinin önemli devlet adamı ve şairlerinden Keçeci-zâde İzzet Molla'nın ablası Hadîce Hanım'dır. Anne tarafından Konya kökenli olan şairin ailesinin ve kardeşinin Bursa ile de yolları kesişmiştir. II. Mahmûd ve I. Abdülmecîd saltanatlarına tanıklık eden Leylâ Hanım, saray ve devlet ricaline yakın bir ortamda büyümesine rağmen, özellikle babasının vefatından sonra ciddi maddi sıkıntılar yaşamıştır. Bu durumunu saraya sunduğu manzumelerle dile getirmiş ve vefatından sekiz yıl önce kendisine cüzi bir maaş bağlanmıştır. Aile geleneği doğrultusunda Mevlevî tarikatına intisap eden ve Galata Mevlevîhânesi'nin kültürel ikliminden beslenen şair, 1848 yılında vefat etmiştir. Leylâ Hanım, kendini rind olarak tanımlar. Beşerî aşka, Ehl-i Beyt ve Mevlâna sevgisini vurgulayan, kimi zaman da erkekçe bir üslupla şiirlerini kaleme alan bir şairdir (Karaman, 2019: 4-20).

Çalışmamıza konu olan cönkte Leylâ Hânım'a ait 1 beyit bulunmaktadır.⁵¹

2. 59 Lezîzî

Şairin hayatıyla ilgili kaynaklardaki bilgiler sınırlıdır. Çakır'ın aktardığına göre asıl adı bilinmemektedir. Şiirlerinde Lezîzî mahlasını kullanmıştır (Çakır, 2020). Çalışmamıza konu olan cönkte Lezîzî'ye ait 1 şiir yer almaktadır.⁵²

2. 60 Lisânî

Şairin hayatıyla ilgili kaynaklardaki bilgiler sınırlıdır. Asıl adı Ahmed Çelebi'dir. Adana'da doğmuştur. Adana'da üst düzey yöneticilik yapan ve bu şehre pek çok eser kazandıran Ramazanoğlu Pîrî Paşa'nın sır kâtibi olarak görev almıştır. Üçüncü vezir Mustafa Paşa'nın oğlu Mehmed Paşa Halep'te beylerbeyi iken onun divan kâtipliğine

⁵¹ Şiir için bkz. 131b.

⁵² Şiir için bkz. 81a.

atamıştır. Paşa'nın ölümünden sonra İskender Paşa'nın oğlu Ahmed Paşa'nın hizmetine girerek Lahsa'ya gidip orada divan kâtipliği görevini sürdürmüştür (Solmaz, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte Lisânî'ye ait 1 şiir yer almaktadır.⁵³

2. 61 Niyâzî Mısırî

1027/1618 yılında Malatya'da dünyaya gelmiştir. Asıl adı Muhammed/Mehmed'dir. Şiirlerinde ise “Niyâzî” mahlasını kullanmıştır. Nakşibendi tarikatına mensup Soğancı-zâde Ali Çelebi'nin oğlu olan Niyâzî, babasının arzusunun aksine Halvetî şeyhi Hüseyin Efendi'ye intisap ederek tasavvuf yoluna girmiştir. İlk ilmi ve tasavvufî eğitimini Malatya'da almıştır. Şeyhinin şehirden ayrılması üzerine yirmi yaşlarında memleketini terk ederek ilim tahsili için seyahatlerine başlamıştır (Kavruk, 2020). Malatya'dan ayrıldıktan sonra sırasıyla Diyarbakır ve Mardin'e giden şair, buralarda ilmi birikimini artırmıştır. Ardından Kerbelâ, Bağdat, Kahire ve İskenderiye'yi kapsayan bir Hicaz ve Mısır seyahati gerçekleştirmiştir. Mısır'da bulunduğu süre zarfında Câmiü'l-Ezher'de zahiri ilimlerle meşgul olmuş ve tasavvufî arayışlarını sürdürmüştür. Sonraki dönemlerde “Mısırî” lakabıyla şöhret bulması bu sürece dayanmaktadır (Gölpınarlı, 1972: 183-185).

Çalışmamıza konu olan cönkte Mısırî'ye ait 2 şiir yer almaktadır.⁵⁴ Şair, “100a” varağında yer alan şiirinde “Mısırî” mahlasını kullanırken “106a” varağındaki şiirinde “Niyâzî” mahlasını kullanmıştır.

2. 62 Murâdî

Murâdî, Osmanlı tarihinde ve İslam kültüründe farklı dönemlerde yaşamış, eserler vermiş veya aynı mahlası kullanmış birden fazla önemli şahsiyete işaret etmektedir. Cönkte Murâdî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁵⁵ Şiirin hangi Murâdî'ye ait olduğu incelenen çalışmalarda tespit edilememiştir.

2. 63 Nakdî

Hayatı hakkında biyografik kaynaklarda kısıtlı bilgi bulunan Nakdî, 18. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış bir Garp ocakları şairidir. Şiirlerinde kronolojik olarak işlediği

⁵³ Şiir için bkz. 121b.

⁵⁴ Şiirler için bkz. 100a, 106b.

⁵⁵ Şiir için bkz. 59b.

vakalar, Cezayir Dayısı (Beylerbeyi) Baba Muhammed Paşa'nın parlak yönetim dönemine (1179-1205) rastlamaktadır. Sanatçı, bu dönemde Avrupalı devletlerin donanmaları tarafından Cezayir'e yönelik gerçekleştirilen deniz saldırılarını ve bu saldırılara karşı Osmanlı denizcilerinin kazandığı muzafferiyetleri canlı birer tarihi vesika niteliğinde eserlerine taşımıştır (Güvenç, 2020). Fuat Köprülü'nün tespitlerine göre, Nakdî'nin manzumelerinde Muhammed Paşa, adeta dönemin efsanevi amirali Barbaros Hayreddin Paşa ile özdeşleştirilmiş, askeri dehasının yanı sıra keramet sahibi batını bir veli portresiyle de yüceltilmiştir (Köprülü, 2004: 454). Alptekin, hayatı hakkında bilgi sahibi olmadığımız Nakdî'nin bir ordu şairi olduğunu ifade eder. Şiirlerinde tasvir ettiği olaylardan hareketle yüzyılın ikinci yarısında yaşadığını yazar (Alptekin, 2006: 92).

Çalışmamıza konu olan cönkte Nakdî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁵⁶

2. 64 Nef'î

Kaynaklarda adı “Ömer Bey” veya “Nef'î Ömer Efendi” olarak geçen şair, Erzurum'un Pasinler (Hasankale) ilçesinde doğmuştur. Kesin doğum tarihi bilinmemekle birlikte, Gelibolulu Âlî'nin 1591 tarihli Mecma'u'l-Bahreyn adlı eserindeki kayıtlar ve şairin kendi manzumelerindeki ipuçları onun 1572 (H. 980) civarında doğmuş olabileceğine işaret etmektedir. Nef'î, köklü ve bey soylu bir aileye mensuptur. Pasinler Sancakbeyi Mirza Ali'nin torunu, Mıcingerd Sancakbeyi Mehmet Bey'in oğludur. Soyunun Dulkadiroğulları'na mı yoksa Çağatay/Timurlu Türklerine mi dayandığı hususu ise akademik ortamda tartışmalıdır. Kendisi de bir şair olan babası Mehmet Bey, Kırım Hanı'na nedimlik yapmak üzere ailesini Erzurum'da yoksul ve korumasız bırakarak ayrılmıştır. Şair, ünlü eseri Sihâm-ı Kazâ'da babasının bu vefasızlığını ve kendisini düşürdüğü maddi çaresizliği sert bir dille hicvetmiştir. Eğitim hayatına Pasinler'de başlayıp Erzurum'da devam eden Nef'î, yüksek düzeyde bir medrese tezhiplerinden geçmiştir. Farsça kaleme aldığı Dîvân'ı bu yetkinliğin en somut belgesidir. Şiir ve Fars kültürü alanındaki estetik formasyonunu, 1585-1588 yılları arasında Erzurum Defterdarı olarak görev yapan şair ve tarihçi Gelibolulu Âlî'den almıştır. Şairin ilk dönemlerinde “zarara mensup” anlamına gelen Darrî mahlasını kullandığı rivayet edilse de bu bilgi kesin değildir. Ancak olgunluk dönemi mahlası olan ve “menfaatli/faydalı” anlamına gelen Nef'î mahlası, bizzat hocası Gelibolulu Âlî tarafından şairin üstün zekâsı ve nazım

⁵⁶ Şiir için bkz. 84a.

kabiliyetine istinaden verilmiştir. Nef'î, İran edebiyatının büyük ustalarını yakından takip etmiş ve kendini Anadolu'nun yegâne şiir üstadı ilan ederek İran şairlerine meydan okumuştur. Kendini kontrol edemeyen “dilin belası” neticesinde, Sultan IV. Murad'ın kesin emriyle 1635 yılının Şaban ayında (Ocak 1635) idam edilmiştir. Ölüm fermanı, Sadrazam Bayram Paşa'nın nezaretinde Boynu eğri Mehmed Ağa tarafından saray odunluğunda boğulmak suretiyle infaz edilmiştir. Cenazesinin denize atıldığı popüler bir rivayet olsa da Sihâm-ı Kazâ'nın bir nüshasında, Babıali'nin Sirkeci tarafındaki Soğukçeşme kapısı yakınlarında, çalılıklar içindeki yazısız iki mezar taşının ona ait olduğu yönünde bir kayıt da mevcuttur. Ölümünün ardından edebi çevrelerce “Geçdi Sihâm-ı Kazâ” (Kaza okları geçti/bitti) gibi manidar tarihler düşürülmüştür. Klasik Türk edebiyatının İran etkisinden sıyrılıp boy ölçüşme ve özgünlük evresine geçtiği dönemde yetişen Nef'î, ilk dönemlerinde doğu klasiklerini derinlemesine incelemiştir. Nef'î, Klasik Türk şiirinde kaside nazım şeklinin en büyük üstadı ve bir okul (ekol) kurucusudur (Akkuş, 2018: 4-15).

Çalışmamıza konu olan cönkte Nefî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁵⁷

2. 65 Nev'î

H. 940 (M. 1533) yılında Malkara'da doğmuştur. Babası Halvetî şeyhi Pir Ali'dir. Nev'î'nin şeceresi ve doğumu hakkındaki en teferruatlı malumat, kendisi gibi âlim ve şair olan oğlu Atâyî'nin Şakâyık Zeyli adlı eserinde yer alır. İlk eğitimini babasından tasavvuf ağırlıklı olarak almış, 1550'de İstanbul'a gelerek dönemin ünlü hocaları “Ahaveyn” (Karamanlı Ahmet ve Mehmet Efendi) bünyesinde eğitim görmüştür. Bâkî ve Hoca Sa'deddîn Efendi gibi isimlerle medrese arkadaşlığı yapmıştır. Eğitiminin ardından mülazım olmuştur. Gelibolu ve İstanbul'daki çeşitli medreselerde (en son Sahn-ı Semân/Çınarlı Medresesi) müderrislik yapmıştır. Memnun kalmadığı Bağdat kadılığına tayin edilmiş ancak gitmek üzereyken III. Murad'ın şehzadesine hoca olarak atanmıştır. En rahat dönemini III. Murad zamanında geçirmiştir. III. Murad'ın kendisine hürmeten ayağa kalktığı, derslerine iştirak ettiği rivayet edilir. En bilinen eseri Netâyicü'l-Fünûn'u bu padişaha sunmuştur. III. Mehmed döneminde de 8 yıl şehzade hocalığı yapmış, ardından yüksek bir maaşla emekli edilmiştir. 24 Haziran 1599 (H. 30 Zilkade 1007) yılında vefat etmiş, cenaze masrafları saray tarafından karşılanarak Şeyh Vefâ Camii'ne

⁵⁷ Şiir için bkz. 84b.

defnedilmiştir. Arapça ve Farsçaya hâkim olmasına rağmen, Türkçeyi ve halk dilindeki atasözü/deyimleri büyük bir ustalıkla kullanmıştır. İran taklitçisi şairleri eleştirmiş, şiirlerinin herkesçe anlaşılmasını ve hissedilmesini amaçlamıştır. Sanat (tasannu) kaygısı gütmemiş, içten, doğal ve âşıkane bir üslup benimsemiştir. Hüner gösterisi yapan “ehl-i sanâyi” şairleri eleştirmiştir. Edebî sanatları amaç değil araç olarak, anlatımı zorlaştırmayacak şekilde kullanmıştır. Yer yer halk edebiyatını andıran “didüm/didi” (dedim/dedi) tarzı yapıları yer vermiştir. Kasidelerinin nesip ve teşbip bölümleri başarılı olsa da o daha ziyade bir gazel şairidir. Şiirlerinde tasavvuf, beşerî aşk ve rindlik temalarını işlemiştir. Aruz veznini neredeyse hatasız denecek kadar iyi kullanmıştır (Arslan, 2011: 5-11).

Çalışmamıza konu olan cönkte Nevî’ye ait 1 beyit bulunmaktadır.⁵⁸

2. 66 Râif

Hayatı hakkında biyografik kaynaklarda kısıtlı bilgi bulunan Râif, İstanbul’da doğmuştur. Asıl adı Mehmed Râ’if Bey olan bu devlet adamı ve şair, Kastamonulu şair Mehmed Ârif Efendi’nin oğludur. Medrese eğitimi aldıktan sonra gençlik yıllarında bir dönem Sadâret Mektûbî Kaleminde görev yapmıştır. Daha sonra kariyerini İlmiye sınıfında sürdürmüştür. 1823 yılında Üsküdar kadılığına, 1829 yılında ise Edirne kadılığına atandı. İlerleyen süreçte kendisine Mekke payesi ve İstanbul payesine layık görülmüştür. 1837 ve 1839 yıllarında olmak üzere iki kez fiilen İstanbul kadısı olarak görev yaptı. 1841 yılında Anadolu Kazaskerliği payesini alan Mehmed Râ’if Bey, 1843 yılında ise bizzat Anadolu Kazaskerliği makamına getirildi. Daha sonra Rumeli Kazaskerliği payesini alabilmek için Dönemin Şeyhülislamı Mekki-zâde Mustafa Âsım Efendi’ye hitaben bir kıt’a kaleme alarak talepte bulunduysa da bu isteği kabul görmedi. 1847 yılında İstanbul’da hayatını kaybetti (Arslan, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte Râifâ’ya ait 1 şiir bulunmaktadır.⁵⁹

2. 67 Re’fetî

Re’fetî Osmanlı tarihinde ve İslam kültüründe farklı dönemlerde yaşamış, eserler vermiş veya aynı mahlası kullanmış birden fazla önemli şahsiyete işaret etmektedir.

⁵⁸ Şiir için bkz. 26b.

⁵⁹ Şiirler için bkz. 77a, 77b.

Cönkte Re'fetî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır. Şiirin hangi Re'fetî'ye ait olduğu incelenen çalışmalarda tespit edilememiştir.⁶⁰

2. 68 Rahîmî

Rahîmî hakkında kaynaklarda yer alan bilgiler oldukça sınırlıdır. Kütahya'da doğan Rahîmî, II. Selim'e sunduğu kaside ve şiirlerle onun iltifatını kazanmış, bunun sonucunda alay beyi olmuştur. Daha sonra III. Murad'ın maiyetinde de görev yaptığı düşünülmektedir. Doğum ve ölüm tarihleri bilinmemekle birlikte, Ahdî'nin 971/1563 tarihli tezkiresinde ölümünden söz edilmemesi, bu tarihte hayatta olduğunu düşündürmektedir. Ahdî, Harîmî mahlasıyla şiirler yazan İbrahim Bey'in Rahîmî'nin oğlu olduğunu belirtmektedir. Rahîmî'nin bilinen tek eseri Dîvân'ıdır (Kaplan, 2020). Çalışmamıza konu olan cönkte Rahîmî'ye ait 2 şiir bulunmaktadır.⁶¹

2. 69 Refî

Refî Çelebi, Refî-i Leng ve Topal Refî adlarıyla tanınmış, Çorlu'da doğmuştur. Doğum tarihi bilinmemektedir. Kınalı-zâde Ali Efendi gibi âlimlerden eğitim aldıktan sonra Anadolu Kazaskeri Pervîz Efendi'den mülazım olmuş, çeşitli yerlerde kadılık ve nâiblik görevlerinde bulunmuştur. Daha yüksek görevlere ulaşmadan, yirmi ve otuz akçe derecesinde kadı iken 983/1575-76 yılında vefat etmiştir. Çorlu'da yaşayan Behiştî ile arkadaşlık kurmuş, onun edebî meclislerinde bulunmuştur. Bağdatlı Ahdî, Refî ile arkadaşlık yaptığını; onun derviş tabiatlı, hoş sohbet, yetenekli ve ilim sahibi bir kişi olduğunu belirtmektedir. Refî'nin mürettep bir divanı veya başka bir eseri günümüze ulaşmamıştır (Donuk, 2020).

2. 70 Rûhî

XVI. yüzyılda Fuzûlî ve Bâkî'den sonra gelen en önemli isimlerden biri olan Bağdatlı Rûhî, aşk ve kahramanlık gibi popüler temalar yerine toplumun din anlayışının ve idari sistemin bozukluklarını açık sözlülükle, sade bir dille eleştiren müstesna bir düşünce ve hiciv şairidir.

Asıl adı Osman olan şair, ailesinin Anadolu kökenli olmasına rağmen Bağdat'ta doğup büyüdüğü için "Rûhî-i Bağdadî" olarak anılır. Hayatı hakkındaki temel bilgiler

⁶⁰ Şiir için bkz. 82b.

⁶¹ Şiirler için bkz. 93a, 95a.

çağdaşı Ahdî'nin Gülşen-i Şu'arâ ve Esrar Tezkiresi'ne dayanmaktadır. Babası gibi sipahi (asker) olan Rûhî, derviş meşrepli ve "serseri ruhlu" bir yapıya sahiptir. Necef, Kerbela, Erzurum ve Şam gibi bölgelerde görev yapmış, buralarda sanat ve devlet büyükleriyle tanışmaya çalışmıştır. Tasavvufun "Vahdet-i vücûd" anlayışını kuru bir bilgi olarak değil, bir hayat tarzı ve coşku olarak benimsemiştir. İçkiye olan düşkünlüğünü, hatta Ramazan Bayramı'nı içki meclisi kurarak beklediğini saklamayan, kalıplara sığmayan tam bir rind şairdir. Maddi açıdan umduğunu bulamamış, ikiyüzlü devlet büyüklerinden yakınlıkla bedbin bir ruh hâline bürünmüştür. Çağdaşı Baki devrin ihtişamını anlatırken Rûhî toplumun aksayan yönlerini, rüşvete ve mevkiye tapanları, ikiyüzlü dindarları ve zenginlerin bencilliğini Türk töresi ve gerçek İslamiyet süzgecinden geçirerek sertçe eleştirmiştir. Hicivlerinde Taşlıcalı Yahyâ gibi sert ve uzlaşmaz bir asker mizacı sergiler. Bu hırçın yönüyle, daha yapıcı ve yumuşak dilli olan Nâbî'den ayrılır. Arapça ve Farsçayı şiir yazacak kadar iyi bilmesine rağmen süslü sanatlardan kaçınmış, halk diline yakın ve sade bir üslup tercih etmiştir. Şiiri cansız kelimelere ruh üfleyen bir hazine olarak görür. Ancak nazım tekniği ve kusursuzluk bakımından dönemin diğer büyük şairlerine göre daha zayıf kabul edilir. Terkîb-i Bend en önemli eseridir. Türk düşünce edebiyatının sosyal hiciv ve ahlaki öğütler içeren en önemli eseridir. Yüzyıllar boyunca bu esere nazireler yazılmış ve bir ekol hâline gelmiştir. 19. yüzyıl Tanzimat şairlerinden Ziyâ Paşa, yazdığı meşhur Terkîb-i Bend'inde Rûhî'yi geçemediğini ama onunla aynı seviyede olabildiğini itiraf ederek bu ekolün gücünü ortaya koymuştur (Sarıkaya, 2018: 3-6).

Çalışmamıza konu olan cönkte Rûhî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁶²

2. 71 Sabrî

Sabrî mahlaslı şairle ilgili çok fazla bilgiye rastlanılmamaktadır. Köprülü Çankırı muhitinde şöhret kazanan şairler arasında Sabri'yi yazar (Köprülü, 2006: 481). Alptekin ve Sakaoğlu şair Âşık Ali İzzet Özkan'ın 15 yaşında Emlek yöresi aşıklarından Sabri ve Ali' den saz ve söz dersleri aldığını ifade ederler (Alptekin- Sakaoğlu, 2006: 348). Çobanoğlu, XIX. yüzyılda âşık tarzı edebiyat ve kültür geleneğinin mensupları arasında Sabrî'nin olduğundan bahseder. (Çobanoğlu, 2009 :304).

Çalışmamıza konu olan cönkte Sabrî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁶³

⁶² Şiir için bkz. 7b.

⁶³ Şiir için bkz. 62b.

2. 72 Sâfi

Sâfi mahlasını kullanan şairin asıl adı bilinmemektedir. Şairin hayatıyla ilgili kaynaklardaki bilgiler oldukça sınırlıdır. Kocatürk'ün çalışmasında Sâfi mahlasıyla şiirler yer almaktadır (Kocatürk, 1963, 283). Çalışmamıza konu olan cönkte Sâfi'nin 2 şiiri yer almaktadır.⁶⁴ Bu şiirler söz konusu çalışmadaki şiirlerden farklıdır.

2. 73 Sâlim

Şairin hayatıyla ilgili kaynaklardaki bilgiler oldukça sınırlıdır. Elçin, Sâlim'in ölüm tarihi olarak 1866 yılını yazmıştır. Doğum tarihi belli değildir (Elçin, 1988: 267). Sâlim'e ait bir şiir kayıtlıdır fakat çalışmamıza konu olan cönkteki şiirlerden farklıdır (Elçin, 1988: 267).

Çalışmamıza konu olan cönkte Sâlim'e ait 5 şiir bulunmaktadır.⁶⁵

2. 74 Sâni

Çalışmamıza konu olan cönkte Sâni'nin 1 adet şiiri bulunmaktadır.⁶⁶ Hayatıyla ilgili bilgiler tespit edilememiştir.

2. 75 Sârbân Ahmed

Kanuni Sultan Süleyman'ın Irak Seferi'ne (1533-1534) “sersârbân” (baş deveci) olarak katılmış ve lakabını buradan almıştır. Ordu Karaman'dayken Bayramî şeyhi Pîr Ali Aksarâyî ile tanışmış, sefer dönüşü ordudan ayrılarak onun yanında tarikat eğitimini tamamlamıştır. Memleketi Hayrabolu'da on yedi yıl şeyhlik yapmıştır. Pîr Ali Aksarâyî'nin oğlu İsmâil Ma'sûkî'nin idam edilmesinin ardından Bayramî Melâmîleri'nin başına Sârbân Ahmed geçmiştir. 1546 yılında doğum yeri olan Hayrabolu'da vefat etmiş ve oraya defnedilmiştir. Şiirlerinde çoğunlukla “Ahmedî” bazen de “Kaygusuz” mahlaslarını kullanmıştır. Tasavvufi bir derinliğe sahip olmasına rağmen sanatlı ve süslü bir dilden kaçınarak sadeliği tercih etmiştir. Şiirlerinde Eski Anadolu Türkçesinin ses özellikleri görülür (Gönel-Er, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte Sârbân Ahmed'e ait 1 şiir bulunmaktadır.⁶⁷

⁶⁴ Şiirler için bkz. 59b, 68b.

⁶⁵ Şiirler için bkz. 7a, 8b-9a, 51a, 61a, 61b.

⁶⁶ Şiir için bkz. 17a.

⁶⁷ Şiir için bkz. 3b.

2. 76 Seyrânî

1807’de Everek’te bir cami imamının oğlu olarak doğmuş, medrese eğitimi almıştır. Sultan Abdülmecid döneminde geldiği İstanbul’dan, yazdığı hicivler nedeniyle takibe uğrayınca memleketine kaçmıştır. Hayatının son dönemlerini cezbe içinde geçirerek 1866’da vefat etmiştir. Son dönemin en güçlü halk şairlerinden biridir. Güzel bir dile, insanlığı kucaklayan bir dünya görüşüne ve sosyal olayları inceleyen keskin bir zekaya sahiptir. Şiirleri belirli bir zümreyle sınırlı kalmayarak tüm halka mal olmuştur (Gölpınarlı, 1993: 18-19). XVI. ve XVII. yüzyıllardan sonra durağanlaşan ve bir tekrardan ibaret hâle gelen Alevi-Bektaşî edebiyatına, XIX. yüzyıldaki sosyal değişimleri yansıtarak yeni bir soluk getirmiştir. Bu toplumsal değişimleri zaman zaman taşlamalarıyla zaman zaman da yeni bir bakış açısıyla başarıyla tespit etmiştir (Gölpınarlı, 1993: 7).

Çalışmamıza konu olan cönkte Seyrânî’ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁶⁸

2. 77 Seyyâhî

Kaynaklarda hayatına dair ayrıntılı bir bilgi bulunmamaktadır. Baki’nin aktardığına göre Karahisarlıdır. 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşamış ve Anadolu’nun doğu bölgelerinde tanınmış bir saz şairidir (Baki, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte Seyyâhî’ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁶⁹

2. 78 Seyyid Nesîmî

XV. yüzyılın başlarında, inancı ve şiirleri yüzünden, Halep’te derisi yüzülerek öldürülmüştür. Hurufiliğin kurucusu Fazlûllâh’ın halifesidir. Kul Nesîmî mahlaslı bazı şiirleri de vardır (Gölpınarlı, 1993: 16). Doğum yeri hakkında kaynaklarda tam bir uzlaş yoktur. İran kaynakları Şiraz veya Şirvan’ı, Osmanlı tezkirecilerinden Âşık Çelebi Diyarbakır’ı, Latîfî Bağdat’ı, çağdaşı İbn Hacer ise Tebriz’i işaret eder. Türkmen veya Arap asıllı olduğuna dair farklı görüşler bulunmakla birlikte genel kanı ana dilinin Türkçe olduğu yönündedir. “Seyyid” unvanıyla da anılmaktadır. Arapça ve Farsçayı çok iyi kullanan şair, edebi yönünü fikirlerini yaymak için bir araç olarak görmüştür. Şiirlerinde Hurûfiliğin sembollerine ve bu akımın temel kitabı olan *Câvidânnâme*’ye atıflarda

⁶⁸ Şiir için bkz. 67b.

⁶⁹ Şiir için bkz. 48a.

bulunmuştur. En belirgin fikri özelliği, Muhyiddin İbnü'l-Arabî'nin sistemleştirdiği vahdet-i vücûd anlayışını Hurûfî düşüncesiyle yoğurarak sunmasıdır. Şiirlerinde Hz. Ali'yi öven deyişlere yer vermiştir (Bilgin, 2007: 3-5).

Çalışmamıza konu olan cönkte Seyyid Nesîmî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁷⁰

2. 79 Seyyid Seyfî

İstanbul'da doğmuş ve asıl adı Seyyid Seyfullâh Kâsım'dır. Halvetiyye tarikatının Sinaniyye koluna mensuptur. 17. yüzyıl tekke şairidir. Babası Seyyid Nizameddin Ahmed Efendi'nin ardından Silivrikapı Emirler Tekkesi'nde şeyh olmuş ve 1601 yılındaki vefatına kadar burada irşad faaliyetlerini sürdürmüştür (Çakır-Öztürk, 2020). Şairin ilahi aşk, Ehl-i Beyt sevgisi, on iki imama bağlılık, seyitlik ve tarikat adaplarını işlediği zengin bir külliyyatı mevcuttur. Bu külliyyat içinde Dîvân'ından başka Mi'râcû'l-mü'minîn, Câmi'ü'l-ma'ârif, Şeref-i Siyâdet, Ma'denü'l-ma'ârif, Esrârü'l-Ârif'in, Seyr-i Sülûk, Tâc-nâme ve Miftâh-ı Vahdet-i Vücûd gibi tasavvufî-didaktik nitelikte birçok manzum risalesi yer almaktadır. Edebi bir sanat kaygısı gütmekten ziyade irşad ve öğreticilik çabasını ön planda tutan Nizamoğlu, şiiri dinî-tasavvufî düşüncelerini mürid ve müşidlere aktarmak için bir araç olarak görmüştür. Bu nedenle lafız sanatlarından ve külfetli kelimelerden kaçınarak son derece sade, samimi ve anlaşılır bir dil kullanmıştır. Şiirlerinde geçen tasavvufî terimleri bile halkın anlayacağı şekilde yine şiirleri içinde açıklamıştır. Aruz vezniyle yazdığı şiirlerinde zaman zaman Nesîmî tesiri ve muhtelif vezinleri karıştırmak gibi teknik kusurlar göze çarpsa da asıl edebi başarısını temiz bir dil ve lirik bir ruhla kaleme aldığı saz şiiri tarzındaki eserlerinde göstermiştir. Bu yönüyle düşünce, dil ve eda bakımından tam bir Yunus Emre takipçisidir. Döneminin kahvehaneleri gibi sosyal unsurlarını da eserlerine yansıtarak geleneksel tekke tefekkürünü canlı tutmuştur. Derin ve orijinal bir şahsi üslup geliştirememiş olsa da hecede Yunus'a en çok yaklaşan olgun ilahileri sayesinde asırlarca halk tarafından sevilerek okunmuş ve tekke şiirinin belli başlı şahsiyetleri arasında yer almıştır (Özdemir, 1996: 5-12).

Çalışmamıza konu olan cönkte Seyyid Seyfî'ye ait 2 şiir bulunmaktadır.⁷¹

⁷⁰ Şiir için bkz. 12a.

⁷¹ Şiirler için bkz. 9b-10a, 107a.

2. 80 Sezâyî

1699-1700 yıllarında doğmuştur. Dedesi Kurdbeyzâde Hüseyin Bey, babası ise Âlî Bey'dir. Doğum yeri hakkında kaynaklarda tam bir fikir birliği yoktur. Edirne, Mora/Gördes veya Lârende (Karaman) olduğuna dair farklı kayıtlar mevcuttur. Dünyevi arzulardan uzak, özü sözü doğru bir şahsiyet olarak tanınır. Sezâyî mahlasını kendisine Niyâzî-i Mısırî vermiştir. Bir süre divan kalemlerinde kâtiplik yaptıktan sonra manevi yönünün ağır basmasıyla Edirne'de La'li Mehmed Efendi'ye bağlanmıştır. Hem zahiri hem batini ilimlere vakıftır. Şeyhinin yerine Gülşenî Tekkesi şeyhi olmuştur. Aralık 1738'de vefat etmiş ve Edirne'de kendi adıyla anılan dergâha defnedilmiştir. Vefatına çeşitli mısralarla tarih düşürülmüştür. Âşıkane ve arifane bir üslupla şiirler kaleme alan şairin mürettep bir Divan'ı bulunmaktadır. Bu divanın nüshaları Süleymaniye ve Murad Molla kütüphanelerinde yer almaktadır. Ayrıca şairin Mektubât adlı bir eseri daha mevcuttur (Aksoyak, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte Sezâyî'ye ait 3 şiir bulunmaktadır.⁷²

2. 81 Sırrî

Şair hakkındaki kaynaklardaki bilgiler sınırlıdır. Asıl adı Abdullah'tır. Diyarbakırlı olan şairin doğum tarihi bilinmemektedir. Eğitimini tamamladıktan sonra memleketinde kalmayı tercih etmiştir. 1785-86 yılında vefat etmiştir (Akçara, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte Sırrî'nin ait 1 şiir bulunmaktadır.⁷³

2. 82 Sinânî

Köprülü, Âşık Ömer'e nazire yazan şairlerden bahsederken Sinânî'den bahseder (Köprülü, 2004: 238). Hayatı hakkında tezkire gibi biyografik kaynaklarda ayrıntılı bilgi yoktur. Köksal'ın aktardığına göre şairin varlığı, Edirneli Nazmî'nin Mecma'u'n-Nezâ'ir'i ile Pervâne Bey Mecmuası'nda yer alan nazireleri sayesinde tespit edilebilmektedir. Dönem kaynaklarında, bu mecmualarda şiirleri yer alabilecek zaman dilimine uyan başka bir Sinânî kaydı mevcut değildir (Köksal, 2020).

⁷² Şiir için bkz. 81b, 102b, 105b.

⁷³ Şiir için bkz. 59b-60a.

Çalışmamıza konu olan cönkte Sinânî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁷⁴

2. 83 Suâlî

Dönemin biyografik kaynaklarında hakkında yeterli bilgi bulunmamaktadır. Genellikle 15. ve 16. yüzyıl şairlerinin eserlerini barındıran mecmua ve cönklerde şiirlerine rastlanması sebebiyle 15. veya 16. yüzyılda yaşadığı tahmin edilmektedir. Memleketi, ailesi ve mesleği hakkında bilgi yoktur. Bir şiirinde geçen “miskîn” ifadesi ve dinî içerikli şiirlerinin yoğunluğu, şairin tasavvufî bir eğilime sahip ve tarikat ehli olduğunu göstermektedir. Mensup olduğu tarikat kesin olarak bilinmemektedir. Şiirlerinin yapısı onun bir divan şairi olduğunu ortaya koymaktadır. Günümüze ulaşan şiirlerinin çoğunluğunu gazeller oluşturmaktadır. Şiirlerinde ilahi ve beşerî aşkı, kaderden şikâyeti, dinîve tasavvufî konuları işlemiştir. Dönemine göre sade bir dili vardır. Sade dille yazdığı şiirleri deyimler yönünden zengin olup, bu eserlerinde karşılıklı konuşma temelli olan dedim-dedi sanatına sıkça başvurmuştur. Şiirlerinin hem mecmualarda hem de cönklerde yer almaktadır (Donuk, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte Suâlî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁷⁵

2. 84 Sümbülzade Vehbî

Sünbül-zâde Vehbî (1718-1809) 18. yüzyıl klasik Türk edebiyatının ve Osmanlı ilmiye sınıfının en şairlerindendir. Asıl adı Mehmed bin Râşid bin Mehmed olan şair, Hicri 1133 (M. 1718) yılında Maraş'ın köklü ailelerinden Sünbül-zâdeler'e mensup olarak dünyaya gelmiştir. Dönemin Maraş müftüsü olan dedesi Mehmed Efendi ve âlim-şair olan babası Râşid Efendi'nin gözetiminde medrese tahsili görerek Muntehâ dersleri okutmuştur. Yazdığı resmi nâme-i hümayun müsveddelerinin beğenilmesi üzerine 1182 yılında Sultan III. Mustafa tarafından hâcegânlık sınıfına yükseltilmiştir. Farsçaya olan hakimiyeti sebebiyle 1190 yılında Sultan I. Abdülhamid tarafından İran'a elçi olarak gönderilmiştir. Şiraz dönüşü kendisini “İran tarafını tutmak ve gayriahlaki eylemlerle devleti küçük düşürmekle” suçlanmış ve hakkında bir ferman çıkarılmıştır. Dostlarının uyarısıyla bir posta tatarı kıyafetinde İstanbul'a kaçarak Üsküdar'da saklanmış ve padişaha sunduğu meşhur Tannâne Kasidesi ile suçsuzluğunu kanıtlayıp affedilmiştir. Sadrazam Halil Hamid Paşa'nın himayesine girerek onun çocukları adına meşhur Farsça-

⁷⁴ Şiir için bkz. 47b.

⁷⁵ Şiir için bkz. 5a.

Türkçe manzum sözlüğü Tuhfe-i Vehbî'yi kaleme almış, ardından atandığı Rodos kadılığı esnasında Kırım Hanı Şahin Giray'ın yakalanıp idam edilmesindeki rolünü Tayyâr Kasidesi ile taçlandırarak saraydaki itibarını yeniden kazanmıştır. Manisa, Siroz, Manastır, Bolu, Tırhala ve Şumnu kadılıklarında bulunurken kendisine “Sultânü’ş-şuarâ” unvanı verilmiştir. Türkçe, Arapça ve Farsça olmak üzere üç dilde şiir yazabilen nadir şairlerden biri olarak üç lisan üzere yeniden tertip ettiği Divan'ını 1205 yılında III. Selim'e sunan Vehbî, ömrünün son yıllarını İstanbul'da geçirmiş ve 1809 yılında vefat etmiştir (Yenikale, 2017: 5-13).

Çalışmamıza konu olan cönkte Sümbülzâde Vehbî'ye ait 3 şiir bulunmaktadır.⁷⁶

2. 85 Şahin Giray

İkinci Devlet Giray'ın torunu ve Topal Ahmed Giray'ın oğlu olan Şahin Giray, Edirne'de doğmuştur. 48. ve en son Kırım hanı olmuştur. Gençlik yıllarında yaşanan 1768-1774 Osmanlı-Rus Savaşı sonunda imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması'yla Rus baskılarına dayanamayan Şahin Giray, 1783'te hayatını kurtarmak için hanlığı Rus ordularına teslim etmiş, 1787'ye kadar St. Petersburg'da ev hapsinde tutulmuş, ardından Rusya'yı terk ederek Edirne'ye gelmiş ancak Rodos'a sürgün edildiği aynı yıl idam edilmiştir. Güzel sanatlarla ve şiirlerle de ilgilenen Şahin Giray, şiirlerinde kendi adını mahlas olarak kullanmıştır.

Çalışmamıza konu olan cönkte Şahin Giray'a ait 1 şiir bulunmaktadır.

2. 86 Şâmî

Şâmî'nin hayatı hakkında tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Çalışmamıza konu olan cönkte Şâmî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁷⁷

2. 87 Şâzî

Şâzî, asıl adı ve doğum tarihi bilinmemektedir. Hakkında birbiriyle tam olarak ilişkilendirilmemiş iki farklı biyografik kabul bulunan 18. ve 19. yüzyıl Maraşlı halk şairidir. Maraş Yenice kale'nin Çınarpınar köyünden olan şair, 1798'de Napolyon'un Mısır'ı işgali üzerine bölgeye sevk edilen Kalender Paşa komutasındaki Osmanlı ordusunda asker olarak yer almış ve memlekette bıraktığı nişanlısının hasretiyle paşaya

⁷⁶ Şiir için bkz. 12b-13a, 78a, 130a-130b.

⁷⁷ Şiir için bkz. 18a.

sunduğu şiir sayesinde memleket izni almıştır (Uluişik, 2020). Şiirleri cönklerde ve el yazmalarında yer almaktadır. Şazî, hece ölçüsüyle söylediği samimi deyişleri ve üslup özellikleri bakımından Karacaoğlan söyleyiş tarzına yakınlığıyla dikkat çekmektedir. Şirâzî ile kardeştir. XIX. Yüzyılda yaşamıştır. Bugüne ulaşmış şiirleri vardır (Yakar-Alparslan, 2009: 75).

Çalışmamıza konu olan cönkte Şâzî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁷⁸

2. 88 Şem'i

Prizenli Şem'i (ö. 936/1529-30) Rumeli coğrafyasında yetişmiştir. Asıl adı kesin olarak bilinmemekle birlikte bazı mecmualarda “Şem'ullah” lakabıyla da anılmaktadır. Üsküp'e bağlı Prizen doğumlu Klasik Türk edebiyatı şairidir. Hayatı boyunca resmî veya düzenli bir meslek icra etmemiştir. Rind ve kalender meşrepli yapısıyla dikkat çeken şair, iyi bir eğitim gördüğüne dair işaretler barındırmaktadır. Kaynaklarda fiziki zayıflığı, hassas ruh dünyası, meclisleri aydınlatan nüktedanlığı ve can yakıcı şiirleri sebebiyle sıklıkla “mum” istiaresiyle özdeşleştirilir. Tasavvufî yönü itibarıyla Mevlevî tarikatına mensubiyeti bulunan şair, ömrünün son döneminde İstanbul'daki Şeyh Vefâ'ya intisap ederek Ali Dede'nin terbiyesinden geçmiştir. Edirne'deki Şeyh Muslihiddin Dergâhı'nda şeyhlik vazifesinde bulunduktan sonra tekrar İstanbul'a dönmüştür. Kroniklerde aniden ve adeta sönen bir mum gibi derviş dostlarıyla vedalaşarak ecel uykusuna daldığı rivayet edilen ve vefatına Edirneli Nazmî tarafından tarih düşürülen şairin kabri, İstanbul'daki Şeyh Vefâ Camii haziresinde yer almaktadır (Karavelioğlu, 2014: 17-21).

Çalışmamıza konu olan cönkte Suâlî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁷⁹ Cönkte “115a” varağında yer alan “Gazel-i Şemî” başlıklı şiir, divanında yer almaktadır.

2. 89 Şemsî

Şemsî, Osmanlı tarihinde ve İslam kültüründe farklı dönemlerde yaşamış, eserler vermiş veya aynı mahlası kullanmış birden fazla önemli şahsiyete işaret etmektedir. Cönkte Şemsî'ye ait 2 şiir bulunmaktadır.⁸⁰ Şiirin hangi Şemsî'ye ait olduğu incelenen çalışmalarda tespit edilememiştir.

⁷⁸ Şiir için bkz. 31b.

⁷⁹ Şiirler için bkz. 15a, 58a, 62b, 115a, 131b.

⁸⁰ Şiirler için bkz. 81b, 89a.

2. 90 Şevkî

Şevî'nin hayatı hakkında tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Aksoyak, şairin İstanbul'da doğduğunu ve divan kâtipliği yaptığını, elimizde şiir örneği olmadığını ifade eder (Aksoyak, 2020). Çalışmamıza konu olan cönkte Şevkî'ye ait 2 şiir bulunmaktadır.⁸¹

2. 91 Takrîrî

Takrîrî'nin hayatı hakkında tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Çalışmamıza konu olan cönkte Takrîrî'ye ait 2 şiir bulunmaktadır.⁸²

2. 92 Tâli'î

Tâli'î'nin kaynaklarda asıl adı Mehmed veya Mahmûd olarak geçmektedir. Kastamonu ya da Manisa doğumlu olduğu tahmin edilen 15-16. yüzyıl Klasik Türk edebiyatı şairidir. Ferâiz, hesap ve kitabet ilimlerindeki mahareti sayesinde Fâtih Sultân Mehmed döneminde hazine kâtipliğine getirilmiştir. II. Bâyezîd'in oğlu Şehzâde Mahmûd'un Saruhan'daki maiyetinde Necâtî Bey ile yer alarak defterdarlık yapmış, şehzadenin vefatının ardından İstanbul'a dönerek Yavuz Sultân Selîm döneminde yeniçeri kâtipliği görevine atanmıştır. Tezkirelerde aktarılan rivayetlere göre Yavuz Sultân Selîm'in kendisinden istediği Acem seferi tarihini yazamaması ve padişahla yaşadığı bazı gerilimli diyaloglar şairin saray çevresinden uzaklaşmasına neden olmuştur. Özellikle Amasya'daki yeniçeri isyanı sonrası padişahla girdiği bir iddialaşma ve kapıldığı büyük korku neticesinde kâtiplik görevinden ayrılmış ve kısa süre sonra vefat etmiştir. Çaldıran Zaferî'ne (1514) yazdığı tarih kıtasından hareketle, kaynaklarda geçen 925 sonları (Kasım 1519) tarihindeki ölüm kaydı doğru kabul edilmektedir (Köksal-Kardaş, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte Tâli'î'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁸³

⁸¹ Şiirler için bkz. 58ab, 108ab.

⁸² Şiir için bkz. 86a.

⁸³ Şiir için bkz. 69b.

2. 93 T r b 

T r b  (Hacı Ali T r b ), 19. yüzyılda ya amı , Alevi-Bekta i zümreleri içerisinde büyük bir sevgi ve saygıyla anılan,  iirleri cem törenlerinde sıkça okunan bir mutasavvıf ozan ve Bekta i Dede babasıdır. Asıl adı Ali olan ve   hretinden ötürü “Yanbolulu Hacı Ali T r b ” olarak tanınır. Şairin doğum yeri kesin olarak tespit edilememiştir. Halil Revnak  Baba’dan mücerred ikrarı alarak tarikata giren T r b , basamakları hızla tırmanmı tır. Hacı Bektaş Derg h  postuna oturmuştur ve bu görevde 19 yıl kalmıştır. 1285 (1868/1869) yılında vefat etmiş ve Hacıbekta ’taki Pir Evi’ne defnedilmiştir ( anaklı, 2002: 5-10). Edebi mirasını bir Dîvân ve Hurufili e dair bir risale ile sınırlandıran T r b , her şeyden önce inancını yaşayan ve telkin eden “mutasavvıf şair” kimliğiyle  ne çıkar. Dönemin olumsuz şartları ve Bekta ili e karşı takınılan tavırlar sebebiyle klasik şair tezkirelerinde kendine yer bulamamıştır. Şiirlerinde vahdet-i vücud nazariyesini açık, samimi ve duru bir üslup ile işleyen ozan, teknik açıdan bazı vezin kusurları barındır sa da i tenli iyle bu açığı kapatmıştır. Hem aruz hem de hece ölüsünü b arıyla kullanan T r b , başta Fuzûlî olmak üzere klasik dönem şairlerinden ve Alevi-Bekta i edebiyatı geleneğinden beslenmiş, eserlerinde halk ağzına, mahalli s yleyi lere ve Ehli Beyt sevgisine geniş yer vermiştir (Azar, 2005: 73-75).

Çalışmamıza konu olan cönkte T r b ’ye ait 13 şiir bulunmaktadır. Şiirlerin tamamı div nında yer almaktadır.⁸⁴

2. 94  ft de

 ft de Hazretleri (Mehmed Muhyiddin) (1490-1581), Kanuni Sultan Süleyman döneminde ya amı , Celvetiye tarikatının kurucusu olan Bursa doğumlu mutasavvıf, âlim ve  airdir. Manyaslı Mehmet Efendi’nin oğlu olan ve babasının vefatı üzerine genç yaşta ailesinin geçimini ipek ticaretiyle sağlayan müellif, medrese eğitimi alarak zahiri ilimleri   renmi , Bursa Ulu Camii’nde müezzinlik ve Doğan Bey Camii’nde imamlık yapmıştır. Çeşitli camilerdeki bu görevleri karşılığında aldığı ücret sebebiyle rüyasında manevi mertebeden d   p “yere d  en, düşkün,   ık” manalarına gelen “ ft de” olduğu ikazını alınca maaşı terk etmiş ve bu lakabı mahlas olarak benimsemiştir. Tasavvuf yolunda Bayramiye piri Karacabeyli Hızır Dede’ye intisap ederek batını ilimlerde derinleşen  ft de Hazretleri, ir at vazifesini üstlendikten sonra Aziz Mahmud Hüdâyî gibi büyük

⁸⁴ şiirler için bkz. 32b, 33a, 33b, 34a, 34b, 35a, 35b, 36a, 36b, 37a, 37b, 38a, 38b, 39b, 40a.

bir evliyaı yetiştirmiş ve vefatında kendisinden sonraki vekili olarak oğullarından Şeyh Mehmed Efendi'yi vasiyet etmiştir. 1581 yılında vefat eden mutasavvıf, sağığında Bursa'da kendisinin yaptırdığı caminin haziresine defnedilmiştir (İlhan, 2020: 10-14).

Edebi ve tasavvufî kişiliğı Celvetiye usulü, seyrüsüluk, ilahi marifetler ve vahdetivücut felsefesi etrafında şekillenen Üftâde Hazretleri'nin günümüze ulaşan eserleri Dîvân ve Hutbe Mecmuası'dır. Ayrıca kendisinin Farsça bilmediğı hâlde Mevlânâ'nın rüyadaki himmetiyle Mesnevi'den verdiği vaazlar ve yaptığı nasihatler, talebesi Aziz Mahmud Hüdâyî tarafından Arapça olarak Vâkı'at adlı eserde tarihleriye not edilerek derlenmiştir. Şiirlerinde Kur'an-ı Kerim ayetlerine sıkça telmihte bulunan, dörtlük ve beyit formlarını kullanarak Divan edebiyatının etkilerini yansıtan şair, irşat gayesine binaen genel olarak Yunus Emre ekolünü takip eden saf, duru ve halkın rahatça anlayabileceğı yalın bir dil tercih etmiştir. Keşif ve kerametlerin ifşa edilmesine karşı çıkan, aklın sınırlarını zorlayan şathiyelerden kaçınan Üftâde Hazretleri'nin birçok şiiri günümüzde ilahi formunda bestelenmiş olup başta Üftâdezâde Şeyh Mehmed Efendi ve Aziz Mahmud Hüdâyî olmak üzere yetiştirdiğı önemli halifeleri vasıtasıyla düşünceleri geleceğı taşınmıştır (İlhan, 2020: 14-17).

Çalışmamıza konu olan cönkte Üftâde'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁸⁵

2. 95 Ülfetî

Asıl ismi Hüseyin'dir. Bağdat'da doğmuştur. Bağdat valilerinin kethüdalarına kâtip olarak hizmet etmiştir. Askerî mahkeme katipliğı görevindeyken İstanbul'da vefat etmiştir. Şairliğinin yanında inşada da kendini yetiştirir. Muamma söyleme ve tarih düşürmede ustadır (Arslan, 2018: 86-87).

Çalışmamıza konu olan cönkte Üftâde'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁸⁶

2. 96 Velî

Velî'nin hayatı hakkında tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Çalışmamıza konu olan cönkte Velî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁸⁷

⁸⁵ Şiir için bkz. 101b.

⁸⁶ Şiir için bkz. 15b.

⁸⁷ Şiir için bkz. 103a.

2. 97 Virânî

Virânî, Bektâşî geleneğine göre Nefes'teki Bektâşî tekkesinde babalık yapmış ve Safevi Şahı ile görüşmüştü. Yedi Ulu Ozan'dan biri olan mutasavvıf şairdir (Kaya, 2022: 7-10). Yine aynı gelenek uyarınca onun ölmediğine, "sırrolduğuna" inanılır. Abdülbâki Gölpınarlı da Bektâşî dergâhında üstünde tacı bulunan bir sütunun şairin sırrolduğu yer olarak ziyaret edildiğini aktarır. Şiirlerinde Hz. Ali'nin uluhiyetini (Tanrılığını) açıkça dile getiren Virânî, bazı manzumelerinde kendisini "Nusayrî" olarak nitelendirse de bu durum onun doğrudan Nusayrî mezhebinden olduğunu göstermez. Şairin edebi mirasını hacimli bir Dîvân ile Hurûfiliğe dair kaleme aldığı, taş baskısı ve hurufatla muhtelif defalar basılan küçük bir Risâle oluşturur. Hurufatla basılan bu nüsha, "Nazm ü nesr-i Virânî Baba" başlığı altında olup şairin divanından seçilmiş az sayıda şiiri de bünyesinde barındırmaktadır (Gölpınarlı, 1993: 20). Şiirlerinde yoğun şekilde Hurûfîlik, Bektaşîlik ve Ali-ilahilik tasavvufî telakkilerini işleyen önemli bir mutasavvıf şairdir (Kaya, 2022: 11-12). Çalışmamıza konu olan cönkte Virânî'ye ait 1 şiir bulunmaktadır.⁸⁸

2. 98 Yektâyî

Yektâyî'nin hayatı hakkında tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Çalışmamıza konu olan cönkte Yektâyî'ye ait 2 şiir bulunmaktadır.⁸⁹

2. 99 Yûnus Emre

13. ve 14. yüzyıllarda yaşamıştır. Şiirlerinde de belirttiği üzere Tapduk Emre'ye mensuptur. Tapduk Emre'den Barak Baba'ya (1307-1308'de Geylan'da öldürülen), ondan da Sarı Saltuk'a uzanmaktadır. Tarihî kaynaklar Yûnus Emre ve çağdaşlarının, Hacı Bektaş'ın da dâhil olduğu "Babalılar" zümresine mensup olduğunu ortaya koymaktadır. Temelleri bu zümreye dayanan ve kurumsallaşmasını ancak 16. yüzyılda tamamlayan Bektaşîlik geleneği içindeki yeri bakımından Yûnus Emre, Bektaşî şairleri arasında kabul edilir (Gölpınarlı, 1993: 20-212). Bektâşî geleneği, Anadolu'daki büyük mutasavvıfların neredeyse tamamını Hacı Bektaş Velî'nin müridi olarak gösterme eğilimindedir ve bu doğrultuda Yunus Emre hakkında da detaylı anlatılar sunar. 15.

⁸⁸ Şiir için bkz. 18b-19a.

⁸⁹ Şiirler için bkz. 50b, 60b.

yüzyılda biraz zorlama bir şekilde ortaya çıkan bu anlatılar, tarihi gerçeklerle çelişse de ciddi bir tarihi eleştiriden geçirildiğinde döneme dair faydalı ipuçları barındırır. Bu geleneğe göre; Hacı Bektaş Velî Anadolu'ya geldiğinde, orada Emre adında güçlü bir şeyh vardır. Hacı Bektaş'ın davetine diğer tüm erenler katılırken Emre gitmez. Bunun üzerine Hacı Bektaş, müridi Sarı İsmail'i göndererek Emre'yi huzuruna çağırır ve gelmeme sebebini sorar. Emre, kendisine bir perde arkasından el verilerek nasip sunulduğunu, o erenler meclisinde ise Hacı Bektaş adında birini görmediğini söyler. Hacı Bektaş Velî, kendisine el veren o elin bir işareti olup olmadığını sorunca, Emre elin avucunda yeşil bir ben olduğunu belirtir. Hacı Bektaş elini uzatıp avucundaki yeşil beni gösterince, Emre karşısındakinin o gizemli mürşit olduğunu anlar. Büyük bir hayretle üç kez “Taptuk Padişahım!” der ve o günden sonra adı Taptuk Emre olarak kalır (Köprülü, 1976: 257-259). Yûnus Emre'nin Risâletü'n-Nushiyye ve Dîvân-ı İlâhiyât olmak üzere, bilinen iki eseri vardır. Risâletü'n-Nushiyye, Yûnus Emre'nin H. 707 / M. 1307 yılında mesnevi tarzında kaleme aldığı, insanın manevi yolculuğunu ve nefis mücadelesini anlatan 600 beyitlik tasavvufî bir eseridir. Girişteki aruzla yazılmış kısa bölümün ardından mensur bir kısım gelir ve asıl manzum hikâyeler bu bölümden sonra başlar. İnsanın yaratılışındaki toprak, su, ateş ve hava (anâsır-ı erbaa) unsurlarının doğurduğu zıt karakter özellikleri, birbiriyle savaşan ordular ve binbaşılar şeklinde tasvir edilir. Kibir-tevazu, öfke-sabır, cimrilik-cömertlik gibi çatışmalar destansı bir dille anlatılır. Eserde sultan, taht, ordu, zindan ve harami gibi devlet ile şehir hayatına ait kavramların somutlaştırıcı bir malzeme olarak sıkça kullanılması, Yûnus Emre'nin şehir kültürünü yakından tanıyan ve Anadolu Selçuklu toplumunun sosyal gerçekliklerine hâkim bir mutasavvıf olduğunu göstermektedir (Tatcı, 2021: 70-83). Dîvân-ı İlâhiyât ise Yûnus Emre'nin asıl sanatını, ilahi aşkını ve tevhit anlayışını yansıtan eseridir. Şairin henüz hayattayken bir divan tertip ettiği kendi beyitlerinden anlaşılabilir; o dönemden kalma orijinal bir yazma nüsha günümüze ulaşmamış; mevcut el yazmaları şiirlerin daha çok sözlü gelenekten derlendiğini ortaya koymuştur. Yapılan tenkitli metin çalışmalarında Yûnus'a ait 400'den fazla otantik şiir tespit edilmiş, dil ve üslup yönüyle ayrılan diğer “Yûnus” mahlaslı şiirler ise sonraki dönem şairlerine atfedilmiştir. Hem aruz hem de hece veznini kullanmıştır. Şiirlerin tamamı beyit esasına göre yazılmış olsa da pek çoğu musammat (iç kafiyeli) yapıda olduğu için ortadan bölündüğünde dörtlük görünümü kazanır. Biçimsel olarak gazel yapısında olan bu ilahi, nutuk ve nefesler, Türk dilini estetik bir olgunlukla işleyen

ve edebiyat tarihinde “Yûnus tarzı” olarak bilinen kendine özgü yalın üslubun doğmasını sağlamıştır (Tatçı, 2021: 83-87).

Çalışmamıza konu olan cönkte Yunus Emre’ye ait 7 şiir bulunmaktadır.⁹⁰

2. 100 Zarîfî

Zarîfî (Zarîfî Baba / Ömer Efendi), kaynaklarda geçen muhtelif unvanlarından anlaşıldığı üzere asıl adı Ömer’dir. Bugünkü Bulgaristan sınırları içerisinde yer alan Rusçuk doğumlu 18. yüzyıl mutasavvıf şairidir. Eğitim süreci ve hocaları hakkında kesin bilgi bulunmayan müellif, Sa’diye tarikatına intisap ederek şeyhlik makamına kadar yükselmiş ve tekke geleneği içerisinde irfanı bir olgunluğa erişmiştir. Hüsnuhat sanatı ile meşgul olduğu ve pek çok Kur’an-ı Kerim nüshası kaleme aldığı rivayet edilen Zarîfî, 1795 yılında vefat etmiş ve Rusçuk’taki Bey Mezarlığı karşısında bulunan Tonbul Camii türbesine defnedilmiştir. Şiirlerinde ağırlıklı olarak Zarîfî mahlasını seçmekle birlikte Zarîf, Âşık Zarîfî veya Âşık Zarîf isimlerini de kullanan şairin eserleri, tasavvufî konuları büyük bir sadelikle işlemesi, edebi dile olan hâkimiyeti ve şiir bilgisiyle öne çıkmaktadır (Gönel, 2020).

Çalışmamıza konu olan cönkte Zarîfî’ye ait 2 şiir bulunmaktadır.⁹¹

⁹⁰ Şiirler için bkz. 100a-100b, 101a, 102a-102b, 103b, 104b.

⁹¹ Şiir için bkz. 64b.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CÖNGÜN LATİN HARFLERİNE AKTARIMI

3.1. Metin

[1b]

[1]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Şâzlık-ıla ...⁹² olsun ibtidâsı mecmû' uñ
Her görenler mahbûb olsun mübtelâsı mecmû' uñ
Elli lebden elli rûhdan elli gerdân ey velî
On sekiz biñ pût deger okuması mecmû' un

[2]

MURABBA'

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün]

1. Zihî mecmû' a kim ârâyîş-i dîger-gûnı*
Virir tab' -ı güşâyîş hürrem eyler kalb-i mahzûnı
Derûnında nihân bir neş'e var kim viremem her dem
Mezâk-ı ehl-i ' irfâna safâ-yı câm-ı gülgûnı

[3]

MURABBA'

[Mef'ûlû/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/ Fâ'ilün]

1. Eş'âr u gülşen ile bu mecmû' a-ı gûyâ

⁹² Bu kısımda sayfa başı görünmediği için okunamamıştır.

Bahr-ı muhîr-i sînede işler sefinedir
Cins-i cevâhir-i suhan rûh-bahş eyler*
Bir ‘ârifûn yanında leb-â-leb defînedir

[4]

BEYT

İt mecmû‘ a-i mübârek hûb-ı dil-güşâ
Yâ Rab huçeste bâd-ı subhı Mustafâ râ

[2a]

[5]

GAZEL⁹³

[Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün]

1. Baña⁹⁴ hicrân belâsı heb bu çarh-ı bî-vefânuñdur
Şefâ‘ at rahmet [ü]⁹⁵ şefkat Resûl-i Kibriyânuñdur
‘Atâ vü lutf [u] bahş[iş]⁹⁶ Hâlık-ı kevn ü mekânuñdur
Dilâ⁹⁷ bî-hûde sanma sen⁹⁸ bu söz bir nüktedânuñdur
Erenlerden ümîdüñ kesme himmet evliyânuñdur
Tevekkül kıl visâl-i yâr için⁹⁹ virmek Hudânuñdur
2. Belâ vâdîsinüñ Mecnûn’ı oldum bî-ser ü bî-pâ¹⁰⁰
Recâyı kat‘ idüb hicrândan itme¹⁰¹ kimseye şekvâ
Olursañ cân-ıla tâlib seni mahrûm ide hâşâ
Eger başında ‘akluñ var ise ey âşık-ı şeydâ
Erenlerden ümîdüñ kesme himmet evliyânuñdur
Tevekkül kıl visâl-i yâr için¹⁰² virmek Hudânuñdur

⁹³ Gazel başlığı atılan bu şiir, müseddes nazım şekliyle yazılmıştır.

⁹⁴ Baña: sana İsmail Parlatır, *Fuzulî Türkçe Divan*, (Ankara: Akçağ Yayınları, 2012).

⁹⁵ Rahmet [ü]: merhamet İsmail Parlatır neşrinde.

⁹⁶ Lutf [u] bahş: Redd ü bahşış İsmail Parlatır neşrinde .

⁹⁷ Dilâ: Dil İsmail Parlatır neşrinde.

⁹⁸ Sen: kim İsmail Parlatır neşrinde.

⁹⁹ visâl-i yâr için: visâl-i yâre çün İsmail Parlatır neşrinde.

¹⁰⁰ Mecnûn’ı oldum bî-ser ü bî-pâ: mecnûn olmalı serveri pâ C.

¹⁰¹ İtme: itmem İsmail Parlatır neşrinde.

¹⁰² Visâl-i yâr için: visâl-i yâre çün İsmail Parlatır neşrinde.

3. Cefâsından¹⁰³ safâ kesb eyle yâre¹⁰⁴ olma bîgâne
Derûnuñ râzını cânuñda sakla açma¹⁰⁵ nâdâna
Çerâğ-ı ‘aşkuñı¹⁰⁶ yandır getir şevk ile meydâna
Tevekkül râhı mezelletde¹⁰⁷ eger düşdünse hicrâna
Erenlerden ümîdüñ kesme himmet evliyânuñdur
Tevekkül kıl visâl-i yâr içün¹⁰⁸ vermek Hudânuñdur

[2b]

4. Gam-ı hicrân beni öldürdi gördüm çâre yok nedür¹⁰⁹
Varub ağlayub etdüm bir ‘azîze hâlümü¹¹⁰ takrîr
Fırâk eyyâmınıñ [her ser]-güzeştin söyledüm bir bir
Bu derde çâre var mıdır dedüm baña¹¹¹ ol pîr
Erenlerden ümîdüñ kesme himmet evliyânuñdur
Tevekkül kıl visâl-i yâr içün¹¹² vermek Hudânuñdur
5. **Fuzûlî** aldanub kalma cihânuñ ‘izz ü câhında
Bilürsün çok vefâ¹¹³ yok ‘âkıbet devlet külâhında
Yüri âlûde-dâmen ol muhabbet hâk-râhında
Murâda irmek isterseñ bu ‘âlem tekye-gâhında
Erenlerden ümîdiñ kesme himmet evliyânuñdur
Tevekkül kıl visâl-ı yâr içün¹¹⁴ vermek Hudânuñdur

¹⁰³ Cefâsından: fırâkından İsmail Parlatır neşrinde.

¹⁰⁴ Yâre: yârun İsmail Parlatır neşrinde.

¹⁰⁵ Râzını cânuñda sakla açma: sırrını sakla sakın ‘arz etme İsmail Parlatır neşrinde.

¹⁰⁶ Çerâğ-ı ‘aşkuñı: Çerâğ-ı sîneni İsmail Parlatır neşrinde.

¹⁰⁷ Tevekkül râhı mezelletde: gönül râh-ı mahabbetde İsmail Parlatır neşrinde.

¹⁰⁸ Visâl-i yâr içün: visâl-i yâre çün İsmail Parlatır neşrinde.

¹⁰⁹ Çâre yok nedür: gayra yok tedbîr İsmail Parlatır neşrinde.

¹¹⁰ Ağlayub etdüm bir ‘azîze hâlümü: ahvâlümü bir pîre bir bir eyledüm İsmail Parlatır neşrinde.

¹¹¹ Var mıdır dedüm baña: olmaz mı didüm ana didi İsmail Parlatır neşrinde.

¹¹² Visâl-i yâr içün: visâl-i yâre çün İsmail Parlatır neşrinde.

¹¹³ Çok vefâ: kim bekâ İsmail Parlatır neşrinde.

¹¹⁴ Visâl-i yâr içün: visâl-i yâre çün İsmail Parlatır neşrinde.

[6]

GAZEL¹¹⁵

[Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün]

1. Kim olur zûr ile maksûdına reh-yâb-ı zafer
Gelür elbetde zuhûra ne ise hükm-i kader
Hakka tefvîz-i umûr it ne elem çek ne keder
Kıl sözüm 'ârif iseñ gûş-ı kabûl[üñe] geçer¹¹⁶
Mihneti kendüñe zevk itmedir 'âlemde hüner
Gam u şâdî-i felek¹¹⁷ böyle gelür böyle gider

[3a]

2. Râh-ı 'irfân-ı hakîkatle bu¹¹⁸ de' b [ü] ûsûl
Matlabı terk iledir menzil-i maksûd[a] vusûl
Ne alış¹¹⁹ kâma [ne] ol kat' -ı ümmîd ile melûl
Yâr ise başuñ'a 'akluñ sözimi eyle kabûl
Eyzen Mihneti
3. Tut râh-ı 'aşk iriş menzile ir rehbera uy
Yola gel rind-i kalender dervîş ol pendimi duy
Câme-i fikr-i sivâdan dil-i dîvâneysi soy
Güft u gû-yı gamem kimdir ki saña gûşına koy
Eyzen
4. Seni vâsıl idemez şehr-i murâda bu gidiş
Meclis-i aşk-ı muhabbete¹²⁰ edeb öğren<üb> alkış¹²¹
[Sen] ko<y> bîgâneligi mürşid-i râh ile biliş
Yâr olub hâtır -ı ehl-i dile şekvâ degil iş
Eyzen

¹¹⁵ Gazel başlığı atılan bu şiir, müseddes nazım şekliyle yazılmıştır.

¹¹⁶ Geçer: gevher Rahşan Gürel, *Enderunlu Vâsîf Divanı*, (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2019).

¹¹⁷ şâdî-i felek: şâd... cihân C.

¹¹⁸ hakîkatle bu: hakikatde budur Rahşan Gürel neşrinde.

¹¹⁹ Alış: alış Rahşan Gürel neşrinde.

¹²⁰ aşk-ı muhabbete: ehl-i mahabbetde Rahşan Gürel neşrinde.

¹²¹ Alkış: alış Rahşan Gürel neşrinde.

5. Merd olan sohbet-i âlâmı diline tolamaz
Dil-i ehl-i dile¹²² gam anuñ içün yol bulamaz
Tolsa ‘âlem¹²³ gam ile hatır-ı ‘ârif tolamaz
‘Âlemi¹²⁴ zevke buluşdurma kadar zevk olamaz
Eyzen

[3b]

6. Zâhir-i hâle bakub itme dahil bir ferdi
Çekilür çille degil çille-i berd¹²⁵ ü serdi
Kendi hâlince olur her kişinüñ bir derdi
Dükenür mi felegüñ mihnet-i germ ü serdi
Eyzen
7. Bir zamân nagme-i ney nâle-i ¹²⁶nisbet ne idi
Tâbiş-i mihr ü muhabbet ile yagım eridi
Kime derdimi¹²⁷ bunalub derdimi baña didi
Zevk-i firâk¹²⁸ eylememek gamdan o demlerde idi¹²⁹
Eyzen
8. Diñleme bir¹³⁰ birini nâsuñ ‘ayıbdır¹³¹ faslı
Kalmasun zeng-i nedâmetle¹³² derûnuñ paslı
Elemüñ ‘an-asıl ‘âlemde emeldir aslı
Vâsıfâ zevkine bak bu¹³³ gamuñ aslı faslı
Eyzen

¹²² ehl-i dile: ehlden C.

¹²³ ‘âlem: dünyâ Rahşan Gürel neşrinde.

¹²⁴ ‘Âlemi: elemi Rahşan Gürel neşrinde.

¹²⁵ Çille-i berd: çille-i germ Rahşan Gürel neşrinde.

¹²⁶ nâle-i: nâleme Rahşan Gürel neşrinde.

¹²⁷ Kime derdimi: - C.

¹²⁸ Zevk-i firâk: zevk fark Rahşan Gürel neşrinde.

¹²⁹ o demlerde idi: - C.

¹³⁰ Bir: her Rahşan Gürel neşrinde.

¹³¹ ‘ayıbdır: ‘abesdir Rahşan Gürel.

¹³² Nedâmetle: mezemmetle Rahşan Gürel neşrinde.

¹³³ Bu: yok Rahşan Gürel neşrinde.

[7]

GAZEL¹³⁴

[Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ûlün]

1. Bûlbûl gibi 'aşk ehli figân eylemek olmaz
Esrâr-ı sözün<i> halka beyân eylemek olmaz
Gencîne-i 'uşşâka ziyân eylemek olmaz
Ser virmek olur sırrı 'ayân eylemek olmaz

[4a]

2. Hicr-âteşine cânımı cânân¹³⁵ yakarsa
Bâzâr-ı gama şem' <i> gibi iletüb asarsa
Mikrâz-ı belâ-yıla başım dahı keserse
Ser virmek eyzen
3. Cânâne içün hançer-i bürrâna düşersem
Dürdâne gibi lücce-i 'ummâna düşersem
Pervâne gibi âteş-i sûzâna düşersem
Eyzen¹³⁶
4. Kassâm-ı ezel derd-ile¹³⁷ kıldı nasîbim
Dil derdine oldur yine 'âlemde habîbim¹³⁸
Her yârimi¹³⁹ eylerse kulagımca habîbim
Eyzen

¹³⁴ Gazel başlığı atılan bu şiir, murabba nazım şekliyle yazılmıştır.

¹³⁵ Cânân: cânâna Ayfer Karabaş, "Sarban Ahmet Divânı" (Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995).

¹³⁶ Bu dörtlükten sonra Ayfer Kayabaşı neşrinde aşağıdaki dörtlük yer almaktadır:

Bûlbûl gibi ol gonca seni zâr ider olsa

Eyüb gibi derdle bahâr ider olsa

Mansûr gibi zülfine ber-dâr ider olsa

Ser virmek olur sırrı 'ayân eylemek olmaz

¹³⁷ derd-ile: derd ü belâ Ayfer Kayabaşı neşrinde.

¹³⁸ Habîbim: tabîbim Ayfer Kayabaşı neşrinde.

¹³⁹ Yârimi: pâremi Ayfer Kayabaşı neşrinde.

5. Cevr etse n'ola cânıma mahbûb-ı zamâne
Dest-i sitemi kaddimi döndürdi¹⁴⁰ kemâne
Tîr-i müjesi¹⁴¹ cânımı eylerse nişâne
Eyzen

6. Seng-i gam-ıla âhen-i kalbimi çıkarsa
Kav¹⁴² gibi beni âteş-i sûzân yakarsa
Circîs gibi cânımı biñ kerre çıkarsa
Eyzen

[4b]

7. Biz nûş ideriz yed-i felek¹⁴³ tâsını yersem¹⁴⁴
Hem-dem olmayız¹⁴⁵ bezmimizüñ cam-ıla cem*
Yokdur sözimiz re'y virir¹⁴⁶ olsa dü-^c âlem
Eyzen

8. Mest eyleyli rûhımızı bâde-i vahdet
Biz hâne-i dilde ideriz yâr-ıla sohbet
Mühr urdı bizim agzımıza hâtem-i kudret
Eyzen

9. Yerin¹⁴⁷ ^c arz-ı cemâl etdi bize lutf-ıla ol yâr
Bizden ne umarsın yûri ey zâhid-i hüşyâr
Mahrem idinübdür bizi¹⁴⁸ esrârına dil-dâr
Eyzen

¹⁴⁰ Döndürdi: döndürse Ayfer Kayabaşı neşrinde.

¹⁴¹ Müjesi: mihene Ayfer Kayabaşı neşrinde.

¹⁴² Kav: kor Ayfer Kayabaşı neşrinde.

¹⁴³ yed-i felek: yedi-i felek Ayfer Kayabaşı neşrinde.

¹⁴⁴ Yersem: pür-nîm Ayfer Kayabaşı neşrinde.

¹⁴⁵ Olmayız: alıma Ayfer Kayabaşı neşrinde.

¹⁴⁶ re'y virir: zir ü zeber Ayfer Kayabaşı neşrinde.

¹⁴⁷ Yerin: çün Ayfer Kayabaşı neşrinde.

¹⁴⁸ Bizi: bizleri C.

10. Zâhid sözimi kıssa-i efsâne mi sanduñ
Dil-hânesini bir kurı virâne mi sanduñ
Bizden ne umarsın yûri divâne mi sanduñ
Eyzen

11. Mikrâs-ı gamuñ bagrımı biñ pâre iderse
Tekrâr sözini dönüb¹⁴⁹ gamze-ıla iderse*
Ben râzıyım etsün baña düşmem ne iderse
Eyzen

[5a]

12. Şol tîr-i müjeñ sînemizi¹⁵⁰ çâk ider olsa
Zülfüñ hevesi gönölümü gam-nâk ider olsa
Ser-te-ser ecel yeli beni hak¹⁵¹ ider olsa
Eyzen

13. **Ahmed** saçı zencîrine divâne geçersin
Bezm-i gama ser-halka-i rindâne geçersin
Terk-i dil [ü] cân itmede merdâne geçersin
Ser virmek olur sırrı ‘ayân eylemek olmaz

[8]

SU‘ÂLÎ

[Fe’ilâtün/ Fe’ilâtün/ Fe’ilâtün/ Fe’ilün]

1. Yine nakkâş-ı ezel nakş-ı ruhuñ sâde kodı
Yüzine karşı gönül murgını feryâda kodı
Beni gözyaşı gibi bir ulu deryâda kodı
Seni cân gülşeni¹⁵² serv-veş âzâde kodı
Kimini sevdi Hudâ kimini sevdâda kodı

¹⁴⁹ sözini dönüb: dönüp sûzen-ı Ayfer Kayabaşı neşrinde.

¹⁵⁰ tîr-i müjeñ sînemizi: tur-ı müzen cânümüzü Ayfer Kayabaşı neşrinde.

¹⁵¹ Hak: gam-nâk C.

¹⁵² Gülşeni: gülşenine Suat Donuk, “Bilinmeyen Bir Şair: Su’âlî Ve Şiirleri, Turkish Studies, 8/9 (2013).

Güli ârâyiş idüb bülbüli gavgâda kodı

2. İşigüñ yaslanuban¹⁵³ bil iderem derdine¹⁵⁴ zâr

Sakınuram ki zafer eylemeye sen güle hâr

Deheniñ fikriyile ola¹⁵⁵ cihân başıma dar

Saña gülmek sanemâ¹⁵⁶ aglamak oldu baña kâr

Kimini sevdi Hudâ kimini sevdâda kodı

Eyzen

[5b]

3. N’ola yoluñda çekersem elem [ü] derd [ü] gamı

Dünyâda kimse mi var çekmeye derd [ü]¹⁵⁷ eleme

Hele sen zevk [ü] safâ ile süregör bu demi

Kim ezel kâtibi bu resme çalıbdır kalemi

Eyzen

4. N’ola aglarsa gözüm gül gibi sen gül¹⁵⁸ sanemâ¹⁵⁹

Yeridir bülbul-i dil eylese gulgul sanemâ

Ola bezmiñde gözüm sâgar-ı pür-mül sanemâ

Seni gül kıldı beni sen güle bülbul sanemâ

Eyzen

5. Görelî sen güli dîdem gibi kan oldu yürek

Göge irer¹⁶⁰ dikilür âh duhânumla direk

Nazar it hâl-i **Su’âlf**’ye gel ey katı yürek

Beni aglatma didim didi ol dilber gülerek

Eyzen

¹⁵³ Yaslanuban: yaslanub ben C.

¹⁵⁴ yaslanub ben yel iderem derdine: yaslanuban kim kıluram derdile Suat Donuk neşrinde.

¹⁵⁵ Ola: oldu Suat Donuk neşrinde.

¹⁵⁶ Sanemâ: cönkte “sanma” şeklinde yazılmıştır.

¹⁵⁷ derd [ü]: işbu Suat Donuk neşrinde.

¹⁵⁸ gül gibi sen gül: gibi seni güle C.

¹⁵⁹ Sanemâ: sanma C.

¹⁶⁰ İrer: yir yir Suat Donuk neşrinde.

[9]

GAZEL

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Nice yıllardır ser-i kûy-ı melâmet bekleriz
Leşker-i sultân-ı 'irfânız velâyet bekleriz
2. Sâkin-i hâk-i der-i mey-hâneyiz şâm u seher
İrtifâ' -i kadr için bâb-ı sa' âdet bekleriz

[6a]

3. Cîfe-i dünyâ degil kerkes gibi matlûbumuz
Bir bölük ' ankâlarız Kâf-ı kanâ' at bekleriz
4. H'âb görmez çeşmimiz endîşe-i agyârdan
Pâsbân-ı genc-i esrâruz¹⁶¹ muhabbet bekleriz
5. Sûret-i dîvâr idübdür hayret-i ' aşkıñ bizi
Gayrı¹⁶² seyr-i bâg ider biz¹⁶³ künc-i ' uzlet¹⁶⁴ bekleriz
6. Kâr-bân-ı râh-ı tecrîdiz hatar havfin çeküb
Gâh Mecnûn gâh ben derd ile¹⁶⁵ nevbet bekleriz
7. Sanmañız kim giceler bî-hûdedir feryâdımız¹⁶⁶
Mülk-i¹⁶⁷ ' aşk içre hisâr-ı istikâmet bekleriz
8. Yatdılar Ferhâd u Mecnûn mest-i câm-ı ' aşk olub¹⁶⁸
Ey **Fuzûlî** biz olar¹⁶⁹ yatdıkça sohbet bekleriz

¹⁶¹ Pâsbân-ı genc-i esrâruz: Pâsbânız genc-i esrârı C.

¹⁶² Gayrı: Gayr İsmail Parlatır neşrinde.

¹⁶³ Biz: bir C.

¹⁶⁴ ' uzlet: mihnet İsmail Parlatır neşrinde.

¹⁶⁵ derd ile: devr içre İsmail Parlatır neşrinde.

¹⁶⁶ Feryâdımız: efgânımız İsmail Parlatır neşrinde.

¹⁶⁷ Mülk-i: felek-i C.

¹⁶⁸ Olub: İdüb C.

¹⁶⁹ Olar: onlar C.

[6b]

[10]

GAZEL

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Hüsniñ oldukça füzün 'aşk ehli artık zâr olur
Hüsn her mikdâr olur ise 'aşk ol mikdâr olur
2. Cennet için men' iden 'âşıkları dîdârdan
Bilmemiş kim cenneti 'âşıklaruñ dîdâr olur
3. 'Aşk derdinden olur âşık mizâcî müstakîm
'Âşıkın derdine dermân etseler bîmâr olur
4. Zâhid-i bî-hod ne bilsün zevkini 'aşk ehliniñ
Bir 'aceb meydîr muhabbet kim içen hüşyâr olur
5. 'Aşk sevdâsına sarf eyler **Fuzûlî** 'ömrünü
Bilmezem ol¹⁷⁰ h'âb-ı gafletden kaçan bîdâr olur

[11]

GAZEL-İ 'İŞRETÎ

[Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün]

1. Sanma' aşk ehlini mevt ile güzâr eylediler
'Aşka sabr idemeyüb terk-i diyâr eylediler
2. Sûretâ görmeyelim deyü rakîbüñ yüzini
Bindiler mahmel-i tâbûta firâr eylediler

[7a]

3. Götürüb ayagını mülk-i fenâdan el-ân
Vardılar 'âlem-i bekâda karâr eylediler

¹⁷⁰ Ol: bu İsmail Parlatır neşrinde.

4. Terk idüb tâcî kabâyî sarınub bir kefene
Câme-i ‘âriyeti giymege ‘âr eylediler
5. Arkası üzre yatur ehl-i kubûr itdi huzûr
Gam [u] mihnet bize ey ‘İşretî zâr eylediler

[12]

GAZEL

[Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün]

1. Gözümden hâb-gâhuñ gitdi giryân olduğım kaldı
Çıkardım zülfiñi elden perişân olduğım kaldı
2. Benimle olmaduñ hem cân h’âb ey hûy u haşî
Ser-i kûyuñ Mecnûn gibi ‘üryân olduğım kaldı
3. Dirîgâ menzil-i maksûda vâsıl olmadım gitdim
Hemân bî-hûde yollarda şitâbân olduğım kaldı
4. Felek yandırmadı şem‘-i ümîdim bezm-i ‘âlemde
Şeb-i târîk gamzesine sûzân olduğım kaldı

[7b]

[13]

GAZEL

[Mef‘ûlü/ Mefâ’îlü/ Mefâ’îlü/ Fe’ûlün]

1. Dil safha-i haddüñ gibi rengîn semen ister
Cân sine-i hattüñ gibi müşkîn çemen ister
2. Bir gül eline girmez iken bâg-ı ruhuñda
Hem nergis hem sünbül hem nesteren ister

3. Zevk eylemenüñ geldi zamânı ne turursuñ
Ey cân-ı hazînim seni ol sîm-ten ister
4. Ya' kûb dilüñ Hak buña var agladığınca
Cân Mısır ne bir Yûsuf-ı gül pîrâhen ister
5. Cân-ı revân irer vashıma dime sen o güzel
Rûhî kuluñ ol günleri Allâh'dan ister

[14]

GAZEL KALENDERÎ

[Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ûlün]

1. Âh eyledigim serv-i hırâmânuñ içindir
Kan agladığım gonce-i handânuñ içindir
2. Ser-geşteligim kâkül-i müşğînüñ¹⁷¹ ucundan
Âşüfteligim zülf-i perişânuñ içindir
3. Bîmâr¹⁷² tenim nergis-i mestüñ eleminden
Hûnîn cigerim lâ'l-i dür-efşânuñ içindir
4. Yakdum tenimi¹⁷³ vasl günü şem' tek ammâ
Bil kim bu tedârük şeb-i hicrânuñ içindir¹⁷⁴

[8a]

¹⁷¹ kâkül-i müşğînüñ: kâhkül-i mestüñ C.

¹⁷² Bîmâr: Bîmâre C.

¹⁷³ Yakdum tenümi: yakduñ teni C.

¹⁷⁴ Fuzûlî'ye ait bu gazelin son üç beyti cönkte yazılmamıştır. İsmail Parlatır neşrinde yer alan üç beyit şu şekildedir:

Kurtarmağa yağma-yı gamuñdan dil ü cânı
Sa'yum nazar-ı nergis-i fettânuñ içündür
Cân vir gönül ol gamzeye kim munca zamândur
Cân ile seni sakladugum anuñ içündür
Vâ'iz bize dün dûzah-ı vasf itdi Fuzûlî
Ol vasf senüñ külbe-i ahzânuñ içündür

[15]

GAZEL

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Aglarım leyl [ü] nehâr bir lahza şâd etmez felek
Bir dem insâfa gelüb ' arz-ı vedâd etmez felek
2. Bir cefâ-pîşe¹⁷⁵ zen-i mekkâreye dil virme kim
Tâ murâd kor hâsılı hîçbir murâd etmez felek
3. Dest-i kahr-ile ider hâk-ıla yeksân ' âlemi
Bir kişi bir kerre iylik ile yâd etmez felek
4. Zulm ider şefkat yüzün açmaz cihânuñ halkına
Ta' accüb kim dehrde bir yahşı ad etmez felek*
5. Geçirir çengâl¹⁷⁶-i kahrına girîbânuñ komaz
Kanber varsuñ bulur elbette yâd etmez felek
6. Sâlim'üñ çekdigini andan nakd-ı Mevlâ bilür*
Kim teşekkî eylemez gör ki dâd etmez felek

[8b]

[16]

GAZEL

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Kâmetüñdür ' âşîka cennetde Tûbâ'dan lezîz
Sîne-i sîmüñdür Firdevs-i a' lâdan lezîz*
2. Nûr-ı hûrşîdüñ ziyâsı girmez oldı ' aynıma
' Ârızuñdur pür nûr-ı mücellâdan lezîz*

¹⁷⁵ Pîşe: pîşeden C.

¹⁷⁶ Çengâl: çengel C.

3. Nûr-ı vechûnden ziyâ buldı kamu hulk-ı cihân
Kaşlaruñ kavs-ı kuzah tigrâ-ı şâhâdan lezîz
4. Bu fenâ gülzârınuñ bâg-ı bahârdan neylerim
Nakşî rûyuñ ruhları ter virir hamrâdan lezîz*
5. Ugruña ser virmegi devlet bilür üftâdeler
Vuslatuñ çün var mı a‘ dâlarla gavgâdan lezîz
6. Bunca yıldır reh-güzerüñ yaslanır **Feryâdiyâ**
Ravza-ı hâk-i derüñ ‘arş-ı mu‘allâdan lezîz

[17]

GAZEL

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. ‘Aşk-ı dildâr-ıla tâ ben ‘azm-ı Bagdâd eylerin
Rü‘yet-i yâr-ıla bu mahzûn dili şâd eylerin
2. Hasret-i hecr [ü] firâkıyla ‘aceb ben nice dem
Nice bir cism-i hakîm böyle berbâd eylerin

[9a]

3. Ol ferâgat dâmenin tutdıysa ‘aşk içre bugün
Ben girîbân-ı vefâyı komazın yâd eylerin
4. Beyt-i hüzn içre nice Ya‘kûb-vâr zâr eyleyem
Yûsuf-âsâ geçme gamdan dilim âzâd eylerin
5. Râh-ı ‘aşkda yâ budur Ferhâd-veş cânım virem
Sâlimâ yâ Kays-veş ‘âlemde bir ad eyleri

[18]

GAZEL

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Hüsnuñ oldukça füzûn 'aşk ehl[i] artık zâr olur
Hüs'n her mikdâr olursa 'aşk ol mikdâr olur
2. Cennet için men' iden 'âşıkları dîdârdan
Bilmemiş kim cenneti 'âşıklaruñ dîdâr olur
3. 'Aşk derdinden olur 'âşık mizâcî müstakîm
'Âşıkunñ derdine dermân etseler bîmâr olur
4. Zâhid-i bî-hod ne bilsün zevkini 'aşk ehlinüñ
Bir 'aceb meydîr muhabbet kim içen hüşyâr olur
5. Aşk sevdâsında¹⁷⁷ sarf eyler **Fuzûlî** 'ömrünü
Bilmezem ol¹⁷⁸ h'âb-ı gafletden kaçan bîdâr olur¹⁷⁹

[9b]

[19]

GAZEL

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün]

1. Bihamdillâh ki İslâm'a delîlim Mustafâ geldi
Emânım¹⁸⁰ rehberim şâhım Aliyyü'l-Murtazâ geldi

¹⁷⁷ Sevdâsında: sevdâsına İsmail Parlatır neşrinde.

¹⁷⁸ Ol: bu İsmail Parlatır neşrinde.

¹⁷⁹ Fuzûlî'nin bu gazeli cönkte iki kere kaleme alınmıştır.

¹⁸⁰ Emânım: emirim Canan Özdemir, "Seyyid Nizamoğlu Divanı" (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996).

2. Emânım¹⁸¹ ol kerem kânı nice sevmeyeyim¹⁸² anı
Resûlün kurretü'l-ayni¹⁸³ Hasan Hulk-ı Rızâ¹⁸⁴ geldi
3. Fedâ olsun saña¹⁸⁵ cânım hem oldur dîn [ü]¹⁸⁶ îmânım
İki ' âlemde sultânım Hüseyin-i Kerbelâ geldi
4. Aña ins ü melek bende hem¹⁸⁷ ednâ bendesi bende
Cihânuñ kutb-ı ' âlemde ' Alî Zeyne'l-Âbâ geldi
5. Muhammed Bâkır ol şâhım İmâm Câ' fer dur[ur]¹⁸⁸ mâhım
Bulardan¹⁸⁹ Mûsâ-ı Kâzım ki ol nûr-ı Hudâ geldi
6. Takî şâh-ı vilâyetdür Nakî nûr-ı hidâyetdür
Bular¹⁹⁰ makbûl-i¹⁹¹ hazretür ki bize reh-nümâ geldi
7. İmâm-ı ' Askerî¹⁹² kıblem eşiği taş[ı]dır Kâ' bem
Yoluna cân [u] dil verem¹⁹³ baña gâyet safâ geldi
8. Yüzidir kâf¹⁹⁴ ve'l-Kur'ân mezârı Kâ' be-i ' irfân
Cihâna rahmet-i Rahmân ' Alî Mûsâ Rızâ¹⁹⁵ geldi

[10a]

¹⁸¹ Emânım: İmâmım Canan Özdemir neşrinde.

¹⁸² Sevmeyeyim: ben sevmeyim Canan Özdemir neşrinde.

¹⁸³ Resûlün kurretü'l-ayni: Resûlüm kurretü'l-ayn C.

¹⁸⁴ Hulk-ı Rızâ: Hulkü'r-Rızâ Canan Özdemir neşrinde.

¹⁸⁵ Saña: aña Canan Özdemir neşrinde.

¹⁸⁶ dîn [ü]: dînim Canan Özdemir neşrinde.

¹⁸⁷ bende hem: benden Canan Özdemir neşrinde.

¹⁸⁸ Câ' fer dur[ur]: Câ' fer dirür Canan Özdemir neşrinde.

¹⁸⁹ Bulardan: bunlarda C.

¹⁹⁰ Bular: bunlar C.

¹⁹¹ makbûl-i: makbûl Canan Özdemir neşrinde.

¹⁹² İmâm-ı ' Askerî: Hasan el-' Askeri Canan Özdemir neşrinde.

¹⁹³ dil verem: baş virmem Canan Özdemir neşrinde.

¹⁹⁴ Yüzidir kâf: Yüzündür kaaf Canan Özdemir neşrinde.

¹⁹⁵ Rızâ: El-Rızâ Canan Özdemir neşrinde.

9. Muhammed Mehdî âhir gele bir gün ola zâhir
O vaktüñ¹⁹⁶ hâricî münkir bu¹⁹⁷ dergâhdan cüdâ geldi
10. Sözüñ **Seyfî** İlâhîdir bu varsuñ¹⁹⁸ nutk-ı şâh[î]dir
Hakîkat burc-ı mâhîdir bu yola bi-riyâ¹⁹⁹ geldi

[20]

GAZEL

[Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün]

1. Çünkü takdîr-i ezel her ne ise olsa gerek
Ben senüñ cevır [ü]²⁰⁰ cefâña tururam n'olsa gerek
2. Tâzelikde beni hüsnüñden ırag eyleme kim
Güli bu gülşenüñ ey gonca-dehen solsa gerek
3. Leb-i mey-gûnda görüb hatt-ı gubâruñ bilürem
Dîde-i peymânesine hûn-ı dilüñ²⁰¹ tolsa gerek
4. Etdigim fikr-i visâlüñdür umarım ki bulam
Çünkü ' âlemde kişi etdigini bulsa gerek
5. Ey **Behiştî** bu cihânda gidecek rûz-ı bahâr
Lâle kan aglaya²⁰² sünbül saçını yolsa gerek

[10b]

¹⁹⁶ Vaktüñ: vakitin Canan Özdemir neşrinde.

¹⁹⁷ Bu: - Canan Özdemir neşrinde

¹⁹⁸ bu varsuñ: cevâbın Canan Özdemir neşrinde.

¹⁹⁹ yola bi-riyâ: yoldan baña ' inâyet C.

²⁰⁰ cevır [ü]: tîr-i Yaşar Aydemir, Ramazan Behiştî Divanı, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018).

²⁰¹ hûn-ı diliñ: hâk-i fenâ. Yaşar Aydemir neşrinde.

²⁰² Aglaya: aglasa Yaşar Aydemir neşrinde.

[21]

GAZEL

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Yakma cânım nâle-i bî-ihtiyârımdan sakın
Dökme kanım âb-ı çeşm-i eşk-bârımdan sakın
2. Su virür her subh[a]-dek²⁰³ gözyaşı tîg-ı âhıma
Çok beni incetme tîg-ı âb-dârımdan sakın
3. Cevr<i> odı²⁰⁴ yakdı beni yanımda durma ey göñül
Bir tutuşmuş âteşem kurb u civârımdan sakın
4. Ten evinden rahtını cehd eyle ey cân²⁰⁵ taşra çık
Âfet-i seyl-i sirişk-i bî-karârımdan sakın
5. Gelme²⁰⁶ kabrim üzre ey ' aşk içre ben tek²⁰⁷ ölmeyen
Ta' n²⁰⁸ taşıdır saña seng-i mezârımdan sakın
6. Gerçi bir hâk-i rehem kimse beni almaz göze
Çok hakâretle nazar kılma gubârımdan sakın
7. Şâh-ı mülk-i mihnetem hayl ü sipâhım derd [ü] gam
Hayl-i bî-hadd [ü] sipâh-ı bî-şümârımdan sakın
8. Ey **Fuzûlî** kankı mahbûbı ki sevsen rahm²⁰⁹ var
Kıl hazer ancak benim bî-rahm yârımdan sakın

[11a]

²⁰³ Subh[a]-dek: subh-dem İsmail Parlatır neşrinde.

²⁰⁴ Odı: urdı C.

²⁰⁵ Cân: dil. İsmail Parlatır neşrinde.

²⁰⁶ Gelme: durma İsmail Parlatır neşrinde.

²⁰⁷ Tek: teng C.

²⁰⁸ Ta' n: Ta' na İsmail Parlatır neşrinde.

²⁰⁹ Rahm: rahmi İsmail Parlatır neşrinde.

[22]

GAZEL

[Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün]

1. Beni cândan usandırdı cefâdan yâr usanmaz mı
Felekler yandı âhımdan murâdım şem^ç i yanmaz mı
2. Kamu bîmârına cânân devâ-yı derd ider ihsân
Niçün kılmaz baña dermân beni bîmar sanmaz mı
3. Gamım pinhân tutardım ben didiler²¹⁰ yâre kıl rûşen
Disem ol bî-vefâ bilmen inanur mı inanmaz mı
4. Şeb-i hicrân yanar cânım döker kan çeşm-i giryânım
Uyarır halkı efgânım kara bahtım uyanmaz mı
5. Gül-i ruhsârına karşı dîdemden²¹¹ kanlı akar su
Efendim²¹² fasl-ı güldür bu akan²¹³ sular bulanmaz mı
6. Degildim ben saña mâ'îl sen etdiñ ^çaklımı zâ'îl
Baña tan^ç eyleyen gâfil seni görgeç²¹⁴ utanmaz mı
7. **Fuzûlî** rind-i şeydâdır hemîşe halka rüsvâdır
Sorun kim bu ne sevdâdır bu sevdâdan usanmaz mı

[11b]

²¹⁰ Didiler: derd ile C.

²¹¹ Dîdemden: gözümde İsmail Parlatır neşrinde.

²¹² Efendim: habîbüm. İsmail Parlatır neşrinde.

²¹³ Akan: akar. İsmail Parlatır neşrinde.

²¹⁴ Görgeç: görünce C.

[23]

GAZEL

[Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün]

1. Göñül yetdi ecel zevk-i ruh-ı dil-dâr yetmez mi
Agardı mûy-ı ser sevdâ-yı zülf-i yâr yetmez mi
2. Yetürdi başını gerdûn ayaga bâr-ı mihnetden
Hayâl-i halka-i gîsû-yı ‘anber-bâr yetmez mi
3. Saña yetdi ecel peymânesin nüş etmege nevbet
Hevâ-yı çeşm-i mest ü gamze-i hûn-h‘âr yetmez mi
4. Yeter oldı kulaga bang-ı rihlet dehr bâğından
Ne durmuşsın temâşâ-yı gül-i ruhsâr yetmez mi
5. Yeter cem‘ eyle bâr-ı ma‘ siyet tagyîr-i etvâr it
Hayâ kıl yok mıdır insâfın ol kim var yetmez mi
6. Hidâyet menziline yetdiler sa‘ y ile akrânuñ
Dalâlet içre sen kalduñ saña ol ‘âr yetmez mi
7. **Fuzûlî** dime yetmek menzil-i maksûda müşkildir
Tutan dâmân-ı şer‘-i Ahmed-i Muhtâr yetmez mi

[12a]

[24]

GAZEL

[8+7]

1. Men melâmet gezer iken âh [u] zârım kime ne
‘Âr u nâmûs şîşesini taş<lar>a çaldım kime ne
2. Gâh çıkarım gökyüzine seyr iderem ‘âlemi
Gâh inerim yeryüzine çüş iderem kime ne

3. Gâh giderem medreseye ders okuram Hak için
Gâh giderem meyhâneye cûş iderem kime ne
4. Sûfiler harâm dimişler bu ‘ aşkıñ şerbetine
Ben tolduram ben içerem günâh benim<dir> kime ne*
5. Zâhidler secde kılmışlar câmi‘ üñ mihrâbına
Mihrâb yârüñ işigidir kılaram kime ne*
6. Seyyid Nesîmî’ye soruñ [senüñ] yârüñ hoş mudur
Yâ hoş olam yâ olmayam yâr benimdir kime ne

[25]

BEYT

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

Hâl-i hod râ ez-dü-kes pinhân me-dâr

Ez-tabîb-i hâzık ü ez-yâr-ı gâr²¹⁵

[12b]

[26]

GAZEL

[Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün]

1. Dilimde pertev-i aks-i ruh-ı dil-dâr gizlenmiş
Sadef cevfinde gûyâ lü’lü-i şeh-vâr gizlenmiş
2. Boyunca ejder-i gîsûları zîr-i ‘ arakçîne
Sanasuñ genc-i cevher gencîne pür-mâr gizlenmiş
3. Beni şol nâr-ı ‘ aşka yakan ey şâhım kerem eyle
Elüñ virme sakın hâkister içre nâr gizlenmiş

²¹⁵ Bu beyit Feridüddin Attar'ın "Kitab-ı Ma Hazar Şerh-i Ala Pend-i Attar" adlı eserinde geçmektedir.

4. Dime n'oldı görünmez kûyım içre pâsbân-ı şeb
Hücûm-ı leşker-i esrârîden ebrâr gizlenmiş
5. Sakın hâlî sanub ey murg-ı dil dâma yakın varma
Kime gâh içre ol sayyâd-ı pür-mekkâre gizlenmiş
6. Neden ruhsârûñ üzre baş çeküb durmuşsın mûylar
Meger kim kal' a-i İslâmla küffâr gizlenmiş
7. İnanma handesine goncanuñ destüñ dırâz atma
Ki zîrâ berg-i gülde sûzen-âsâ hâr gizlenmiş
8. Tehî olduğına hummâr mezâk-ı hamr-ı vahdetden
Anuñçün mey-kede ma' lûn olub hummâr gizlenmiş

[13a]

9. Neden **Vehbî** görünmez oldı şimd[i] fikr-i zümre-i ' irfân*
Zuhûr-ı fitne-i mestânedden hüşyâr gizlenmiş

[27]

GAZEL

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Gördüm ol hûşîd-i hüsnüñ ihtiyârım kalmadı
Sâye tek bir yerde durmaga karârım kalmadı
2. Bir gün olmaz tal' atüñ görmek müyesser âh kim
Zerrece ol gül²¹⁶ yanında i' tibârım kalmadı

²¹⁶ Gül: gün İsmail Parlatır neşrinde.

3. Pâk kıldı sûretimden levh²¹⁷ dehr âyînesin
Öyle mahv oldum ki bir zerre gubârım kalmadı
4. Gam günü hem-demlerim gark oldılar gözyaşına
Silmege gözyaşımı bir gam-güsârım kalmadı
5. Rûzgârım hoş geçerdî âh kim devrân dönüb
Oldı ahvâlîm harâb ol rûzgârım kalmadı
6. Râh-ı ‘aşk içre baña ancak fenâ maksûd idi
Şükr kim maksûda yetdim intizârım kalmadı

[13b]

7. Ey **Fuzûlî** il kamu agyârım oldı yâr içün
Sûz-ı dilden özge²¹⁸ bir dil-sûz yârim kalmadı

[28]

GAZEL

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Bir garîbim gurbet elde kimse bilmez hâliyâ
Hâlime şükr eylerim bir kimseden ummam vefâ
2. Kimseye hâl-i tecellîmden teşekkî eylemem
Hak karîn itmiş tecellîmden tesellîler baña
3. “**Kenz lâ yefnâ**” vü hem “**el-fakru fahrî**” kisvetim
Hırka-i berdûşem hakîki fukarâyâ fahr-ı fenâ*
4. Şûr şerrinden bu halkuñ çekilüb bî ber-taraf
Bezmi-i vahdet gûşesinde kıldım ‘uzlet inzivâ

²¹⁷ Levh: za’f. İsmail Parlatır neşrinde.

²¹⁸ Özge: gayrı. İsmail Parlatır neşrinde.

5. Zemm-i gıybet kîn kibr **Fevzî** hased bilmem nedir
Zümre-i Hak hemdemiye nakd-i cândan bî-riyâ
6. Sıdkla teslîm-i tevekkül olmuşam öz Hakk’a ben
Beklerim sabrı gınâyı yâ Nebî subh [u] mesâ

[14a]

[29]

GAZEL

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Esme ey bâd-ı sabâh zülf-i dil-âra sarsılır
İrgalansa bir teli rûyunda dünyâ sarsılır
2. Çıkmasun ârzû çeken ‘âşıklarun âhı göge
Bâb-ı cennet feth olur darb-ıla Tûbâ sarsılır
3. Sevdigim bassa kadem rûy-ı zemîn titrer turur
Bir ‘azîm hengâm olur bi’l-cümle eşyâ sarsılır
4. Nîm-nigâhıyla iner yeryüzine şems ü kamer
Nüh-felek raksa girince ‘arş-ı a’lâ sarsılır
5. Bir kez ma’ nâsında gördi yâr hâlin **Şem’iyâ***
Lezze düşdi cismine cânı hâlâ sarsılır*

[30]

BEYT

[4+3]

Herkesün var bir kesi
Bu kesün yok bir kesi
Kimsesiz kaldım meded
Ey kimsesizler kimsesi*

[14b]

[31]

GAZEL²¹⁹

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Dilberâ rûy-ı münevver yâya beñzer kaşlaruñ
Yeñi togmuş üç gicelik aya beñzer kaşlaruñ
Bir nevreste gonca-dehân gelür çeşmüñ süzelüñ
Taht-ı hünkârda olan tigrâya beñzer kaşlaruñ
2. Dâne dâne gerdânuñda serpilmişdir beñleri
Nâzik beden sîm bâzûlar penbe gibi elleri
...
Merra tâvusda olan cığaya beñzer kaşlaruñ
3. Salınub nâz ile gelür bir menend Yûsuf-misâl
On üç on dört yaşındadır dahı nevres-i kemâl*
Dişlerüñ incü dizilmiş leblerüñ âb-ı zülâl
Bir 'acâyib nergis-i zîbâya beñzer kaşlaruñ
4. Ey **Hüdâyî** hîç gelmemiş şöyle bir hüsn-i âfet*
Ol mînâ gerdânı gördüm bakışına yok menend
Yedi kral hazînesinde ne mümkün aña kıymet*
Ebu'l-hâricde olan kîmyâya beñzer kaşlaruñ*

[15a]

[32]

GAZEL

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Geldi mevsim-i bahâr hûblar edâsın gösterir
Kurulur bâzâr-ı 'aşk cevher bahâsın gösterir

²¹⁹ Gazel başlığı atılan bu şiir, murabba nazım şekliyle yazılmıştır.

2. Ebr u zulmet berd [ü] şiddet halâsı olduk deyü
Hamd-ı Yezdân eyleyüb ‘âlem-nümâsın gösterir
3. Bir yeşil atlas ile ziynetlenür rûy-ı zemîn
Bî-nevâ ile kamu halka sehâsın gösterir
4. Açılur zanbak susam nergis menevşe lâle gül
Her çiçekden ibtidâ sünbül cilâsın gösterir
5. Âşiyânı ‘aşk olanlar yayılur sahrâlara
‘Arz ider cânâneye ‘işret safâsın gösterir
6. Meşrebi âteş gibi bir pâre meyl itmek gerek
Derd-mend **Şem‘î** gedâ yanmış ‘abâsın gösterir

[33]

Şİ‘R

[Mefâ’ilün/ Fe’ilâtün/ Mefâ’ilün/ Fe’ilün]

Cihân içinde mücerrebdır intikâm-ı zamân

Hemîşe yahşî yine yahşî virir yamân yamân²²⁰

[15b]

[34]

GAZEL

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Kande varsam benden ister dilber-i ra‘nâ gönül
Kahr ider leyl ü nehâr bir yâr içün baña gönül
2. Bu dilüñ gayrı elinden dâd [u] feryâd olmuşum
Olmak ister gördiği her hûba âşinâ gönül

²²⁰ Bu beyit “Fuzûlî Dîvânı”nda geçmektedir.

3. Gel bu dilber sevdâsından vâzgeç direm söz diñlemez*
Görmedim ‘ âlem içinde böyle bir rûsvây gönül
4. Bir sâ‘ at gâh bir dakîka bezm-i hûba varmazsam*
Ol vakit eyler benimle bir ‘ azîm gavgâ gönül
5. Ülfetî gel gir didim bu sırr-ı Hakkuñ râhına
Girmez ister dilber ile ‘ işret-i hamrâ gönül

[35]

GAZEL

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Bir kerem kıl hâlîme gafletde kaldım yâ Vedûd
Vahdeti dil görmedi kesretde kaldım yâ Vedûd
2. Bâb-ı lutfuñdan bizi yâd eyleme yâ Rabbenâ
Gözlerim kan agladı hayretde kaldım yâ Vedûd

[16a]

3. El-amân bu çekdiğim her dem bu dem ma‘ lûm saña
Her seher leyl ü nehâr zulmetde kaldım yâ Vedûd
4. Lâ-mekânız şimdi biz²²¹ seyyâh-ı ‘ âlem olmuşuz
Derd [ü] gam mihnetle heb gurbetde kaldım yâ Vedûd
5. Biñ bir ismüñ birisin ‘ Âşık **Cevâbî** çağırır
Gel yetiş imdâdına hasretde kaldım yâ Vedûd

²²¹ Şimdi biz: şimdilik Orhan Yavuz neşrinde.

[36]

GAZEL

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Bâb-ı lutfuñ dilberâ küşâd idersüñ keyfine
Bendeñi her hâlile irşâd idersüñ keyfine
2. Ben senüñ 'aşkuñ ucundan girdâb-ı mihnetdeyim
Bir terahhüm eyleyüb âzâd idersüñ keyfine
3. Bâg-ı hüsnüñ ârzûsıyla ey efendim rûz [u] şeb
Her işim bülbül gibi feryâd idersüñ keyfine

[16b]

4. Şehr-i burcî târumâr şöyle vîrân olmuş yatur
Özge baña sevdiğim âbâd idersüñ keyfine
5. Derd-mend **Gurbetî** gurbet elde ey perü*
Derd-i hasretüñ-ile ber-bâd idersüñ keyfine

[37]

GAZEL

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Ey gönül bir derde düş kim²²² onda dermân gizlidür
Gel karış bir katreye sen²²³ anda 'ummân gizlidür
2. Deyme bir dervîş fakîre²²⁴ hor görüb kılmaz nazar²²⁵
Dervîşüñ herbir sözünde sırr-ı Sübhân²²⁶ gizlidür

²²² Düş kim: Düşdüm C.

²²³ Seni: kim Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti (haz.). Eşrefoğlu Divanı. İstanbul: Tercüman Gazetesi.

²²⁴ Fakîre: hakîre Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti neşrinde.

²²⁵ kılmaz nazar: hor bakma kim Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti neşrinde.

²²⁶ Sübhân: hayvan Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti neşrinde.

3. Terk idüb nâmûs [u]‘ ârı gey melâmet hırkasın²²⁷
Ol melâmet hırkasında niçe²²⁸ sultân gizlidür

4. ‘Aşka gelmiş cân virür bulur cânân-ı²²⁹ câvidân
Kalbün²³⁰ her gûşesinde ‘arş-ı Rahmân gizlidür

5. [Gör bu] **Eşrefoglu Rûmî** bahr-i ‘aşka neyledir
Cân u başı terk idüb cânında cânân gizlidür

[17a]

[38]

GAZEL

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Dilberâ çeşmimde âb dolar taşar boşanır*
Başda sevdâ bî-hesâb dolar taşar boşanır*
2. Dâneyi gemdüm gibi un eyledi çâr-h-ı felek
Çevrilür ‘aks-i dolab dolar taşar boşanır*
3. Burc-ı ‘akreb mi ‘aceb bahtım niçün itmez karâr
Bî-siyâlet âsiyâb dolar taşar boşanır
4. Nutka geldikçe **Sadâyî** cân bağışlar ‘âleme
Bu dehânından cevâb dolar taşar boşanır*

²²⁷ Nâmûs [u] ‘ ârı gey melâmet hırkasın: can u cihânı gey ferâgat cübbesin Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti neşrinde.

²²⁸ Ol melâmet hırkasında niçe: bu ferâgat cübbesinde sırr-ı Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti neşrinde.

²²⁹ ‘Aşka gelmiş cân virür bulur cânân-ı: muhib ise can u dil bulur hayat-ı Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti neşrinde.

²³⁰ Kalbün: gönlünün Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti neşrinde.

[39]

GAZEL

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün]

1. Feşân-ı tîg [u] tîrûn olmadan bir ser mi kalmışdır
Teninde ehl-i ' aşkın zahma kâbil yer mi kalmışdır
2. Kerem göstermek ümmîd eyleme ashâb-ı devletden
Zamâne agniyâsında kerem-güster mi kalmışdır
3. Der-i cây dirhem ü dînâr ider ' uşşâkdan dilber
' Aceb harc olmadık vaslına anuñ zer mi kalmışdır
4. Geçürdi ' ıyş u ' işretle cihânda ' ömrini Sâni
Çeküb pehlüye bir sayd etmedik dilber mi kalmışdır

[17b]

[40]

GAZEL

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Dilberâ çatma gözin kaşın dimez miydim saña
Bir belâya ugradır başın dimez miydim saña
2. Her kaçan atdıkça cânâ degdiği yerleri gör
Atma cânım sîneme taşın dimez miydim saña
3. Sevdigim agyâr-ıla meyhânede cünbüş ider
Yok yire akıtma gözyaşın dimez miydim saña
4. Ey Hüdâyî zâyî' itdin ' ömrüñi âh yok yere
Menzilin buldı yaşın dimez miydim saña*

[41]

GAZEL

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Fârig olmam bâdeden âşufte meşreb böyledir
Bu tarîk-i bâde-nûşân haşre dek heb böyledir
2. Sâkiyâ sun [kim] harâbât ehliyem şâz it beni
Ben kitâb-ı 'aşkda gördüm heb mezheb böyledir*
3. Lahza lahza mey nûş bâdeyi der-âgûş eylemek*
Zâhidâ kârım benim her rûz her şeb böyledir

[18a]

4. Cîm zamânından berü o bir ta' lîm-gâh hûydur
Mey-kede sanmañ anı rindâne mekteb böyle[dir]
5. 'Âsımâ ben 'afv dilesem yâ çok mıdır
Tâ baña rûz şeb ezelden hükm-i kevkeb böyle[dir]

[42]

NÂMÎ

[Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/ Fâ'ilün]

1. Hat geldi rûy-ı dilbere ben kaşdayım dahı
Ahşam irişdi seyr-i kemân-keşdeyim dahı
2. Ey kaşları kemân halâsı olmadım henûz
Kullâb-ı zülfüñ-ile keş-â-keşdeyim dahı
3. Gönlümde bir sanem gamı var gelme ey ecel
Bir iki gün budur münakkaşdayım dahı*
4. Kurtuldı cümle kâfire tutsag olan gelüb
Ben kayd-ı bend-i zülf-i müşevveşdeyim dahı

5. ‘Aşk odı gerçi yakdı kül itdi vücûdımı

Ben ey Şâmî bir yanar akışdayım dahi

[18b]

[43]

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Gel beri ey kavm-i ‘adû ben rızâdan²³¹ dönmezem

Çün şehâdet eylemişem Mustafâ’dan dönmezem

2. Pâre pâre bu vücûdum sad-hezâr[ân] etseler²³²

Men gulâm-ı hânedânem Murtazâ’dan dönmezem

3. Zehrini nûş eyledim koydum²³³ Hasan râhına baş

Ûş Hüseyin’em²³⁴ Hüseyin-i Kerbelâ’dan dönmezem

4. Şâh ‘Alî Zeyne’l-‘Abâ²³⁵ Bâkır hakkıçün zâhidâ

Sînemi kalkan idindim ben rızâdan²³⁶ dönmezem

5. Çün baña keşf itdi²³⁷ Ca‘ fer bu²³⁸ Ene’l-Hak sırrını

Mûsâ-ı Kâzım ‘Alî Mûsâ Rızâ’dan dönmezem

6. Tâ²³⁹ tebâyiden Takî urdı binâ-yı cismime

Ol²⁴⁰ sebebden hâk-pâyem²⁴¹ reh-nümâdan dönmezem

²³¹ Rızâdan: Hudâ’dan. Taha Tuna Kaya, “Virânî Divanı (İnceleme-Metin)” (Doktora Tezi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, 2022).

²³² Pâre pâre bu vücûdum sad-hezâr[ân]: bu vücûdum sad-hezârân pâre pâre. Taha Tuna KAYA neşrinde.

²³³ Koydum: virdüm. Taha Tuna Kaya neşrinde.

²³⁴ Ûş Hüseyin’em: çün Hüseyinîyem. Taha Tuna Kaya neşrinde.

²³⁵ ‘Alî Zeyne’l-‘Abâ: Zeyne’l-‘Âbidîn. Taha Tuna Kaya neşrinde.

²³⁶ ben rızâdan: her belâdan. Taha Tuna Kaya neşrinde.

²³⁷ İtdi: eyledi. Taha Tuna Kaya neşrinde.

²³⁸ Bu: Taha Tuna Kaya neşrinde.

²³⁹ Tâ: dört. Taha Tuna Kaya neşrinde.

²⁴⁰ Ol: şol. Taha Tuna Kaya neşrinde.

²⁴¹ hâk-pâyem: hâk-i pâ-yı. Taha Tuna Kaya neşrinde.

7. Mesken etdi şâh²⁴² Nakî dil mülkiniñ sultânıdır
‘Askerî hem²⁴³ Mehdî-i sâhib-livâdan dönmezem

8. Hâricîler zümresine çok teberrâ kılmışam
Âl ü Evlâd’a bugün medh ü senâdan²⁴⁴ dönmezem

[19a]

9. Çün **Virânî**²⁴⁵ ‘Abdâl dedi ismim ‘Aliyyü’l-Murtazâ
Cümle varım Haydarî Kerrâr’dır²⁴⁶ evliyâdan dönmezem

[44]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Cân [u] dilden ‘âşık oldum hüsnüñe dilber senüñ
Kem nazarla bakmasunlar yüziñe dilber senüñ
2. Hak te‘âlâ kudret-ile seni mahbûb eylemese
Söyledikce mâ’îl oldum söziñe dilber senüñ
3. Her kaçan bir âh idersem işler sînem yarası
Agzı hakka dişleri incü yüzi bir mâh-pâresi
4. Bir bakışda ‘aklım aldı kaşlarıñ karası
Kudretten sürme çekmese göziñe dilber senüñ
5. Düşmüşem gurbet ellerde olmuşam yârdan ırak
Hayrân olmuşam çeke çeke çekdigim derd-i firâk

²⁴² Şâh: çün. Taha Tuna Kaya neşrinde.

²⁴³ Hem: ol. Taha Tuna Kaya neşrinde.

²⁴⁴ Âl ü Evlâd’a bugün medh ü senâdan: medh idürem âl-i âbâyı senâdan. neşrinde.

²⁴⁵ Virânî: Virân. Taha Tuna Kaya neşrinde.

²⁴⁶ Haydarî Kerrâr’dır: Haydarindür. Taha Tuna Kaya neşrinde.

6. Bu yârdan cüdâ düşdüm taglar oldı turak
Hasta gönölüm yatmak ister diziñe dilber senüñ

[19b]

[45]

DÎVÂN

[8+7]

1. Cân u dilden²⁴⁷ mâ'îl oldum bir kaşı karaya ben
Yitirdim ' aklımı başumdan düşeli sevdâya ben
Dost bendesin terk eylemiş salınur agyâr-ıla
Ugradmışım garîb başım bir kara sevdâya ²⁴⁸ben
2. Bizde ²⁴⁹Mecnûn oldun amma bulmadan Leylâ'mızı²⁵⁰
Her taraftan seyr ider halk-ı ' âlem ²⁵¹gavgamızı
Bu dünyânın hâkimleri görmedi²⁵² da' vâmızı
Rûz-ı mahşerde şikâyet eylerim²⁵³ Mevlâ'ya ben
3. Biz²⁵⁴ bu ' aşkıñ şarâbından içeriz²⁵⁵ bir gün olur
Mest olub kendimizden geçeriz ²⁵⁶bir gün olur
<Biz> bir ulu kervân misâli göçeriz²⁵⁷ bir gün olur
Bâkî kalmasam gerekdir şu fânî²⁵⁸ dünyâya ben
4. Dir ki ' Ömer şu cihânda var mı bir ehl-i nazar
Gurbet ele²⁵⁹ mesken tutup kılurız²⁶⁰ âh ile zâr

²⁴⁷ Cân u dilden: küçükden C.

²⁴⁸ bir kara sevdâya: ancak bir kuru gavgâya Yakup Karasoy-Orhan Yavuz, *Âşık Ömer Divanı*, (Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi, 2015).

²⁴⁹ Bizde: bende Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁵⁰ Leylâ'mızı: Leylâ bizi Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁵¹ seyr ider halk-ı ' âlem: halk-ı ' âlem seyredir Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁵² Görmedi: sormuyor Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁵³ Eylerim: ederim Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁵⁴ Biz: ben Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁵⁵ İçeriz: içerim Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁵⁶ kendimizden geçeriz: kendi özümnden geçerim Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁵⁷ Göçeriz: göçerim Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁵⁸ Fânî: yalan Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁵⁹ Ele: elde Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁶⁰ tutup kılurız: tutmuş kılıyor Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

Kimisi zevk [u] safâda kimisi ‘ üryân gezer
Cân [u] dilden ‘ âşık oldum bir kaşı karaya ben²⁶¹

[20a]

[46]

DİVÂN

[8+7]

1. Mâh-cemâliñ âfitâbdır görmese cân ârzûlar
Al yanakda gül açılmasa dermege cân ârzûlar
2. Kaşlarıñ irmese kemâle beni Mecnûn eyledi
Perçemiñ misk [ü] ‘ anberdir kokmaga cân ârzûlar
3. Ne öğrendik bu cefâdan ey çekerim pâresi
Gice gündüz âh iderem nedür bunuñ çâresi
4. Çeşmimde komadı tâkat iki kaşlarıñ arası
Ey efendim vuslâtıña irmege cân ârzûlar
5. Bakışın gâyet leylâdır lebleriñ âb-ı zelâl
Gerdâniñ südden beyâzdır memeler bulsa kemâl
6. Kudretinden sunub yaratmasa ol kerîmi zü’l-celâl
Boyun uzun belin ince sarmaga cân ârzûlar
7. Tâ ezelden mübtelâyım dilber seniñ nakşıña
Cân [u] dilden ‘ âşık olub meşgûl oldum vasfiña
8. Dir ki **Şükri** mâ’îl oldum beg sepilmiş sanki
Sâ‘ atde bir mâh cemâlin görmege cân ârzûlar

[20b]

²⁶¹ Cân [u] dilden ‘ âşık oldum bir kaşı karaya ben: Cân gözüyle nazar kıldım bir gül-i hamrâya ben.

[47]
DÎVÂN

[8+7]

1. Emr-i Hak irdi²⁶² semâya nûr-ı ekrem²⁶³ tamladı
Resûl'üñ alnı terinden²⁶⁴ gonca güller²⁶⁵ tamladı
Hikmet-i²⁶⁶ Yezdân'ı gör ki²⁶⁷ Hazret-i İsmâ'îl'[e]
Ayagı basdığı yerden âb-ı zemzem tamladı
2. Kâ'inâtı râh togrı gösterüb oldu delîl
Virdi kuluñ kısmetin aslâ eylemez melîl
Kendi kudret câmesiyle Kur'an'ı yazdı celîl
Heybetinden havk düşdi levh-i kalem tamladı
3. Dört kitâbı âsumândan Cebrâ'îl kıldı²⁶⁸ nüzûl
İndi Kur'an Mustafâ'ya okuyub kıldı kabûl
Hüsnüne magrûr olan Hazret-i Yûsuf oldu kul
[Atası] Ya'kûb'<un> gözünden²⁶⁹ kan-ıla nem tamladı
4. N'oldı bunca kahramânlar²⁷⁰ kanı On İki İmâm
Melekü'l-mevt anlarıñ destine sundı [dolu] câm
Cürm [ü] isyânım bulub²⁷¹ aglar gözüm [hem] subh [u] şâm
Dir ki 'Ömer bu ecilden dîdemden kan²⁷² tamladı

[21a]

²⁶² İrdi: erip Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁶³ nûr-ı ekrem: rahmet ol dem Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁶⁴ Terinden: teridir Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁶⁵ Güller: gül-fem Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁶⁶ Hikmet-i: rahmet-i Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁶⁷ Ki: kim Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁶⁸ Cebrâ'îl kıldı: etti Cebrâîl Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁶⁹ Gözünden: gözlerinden C.

²⁷⁰ N'oldı bunca kahramânlar: niçe oldu evliyâlar Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁷¹ Bulub: anıp Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

²⁷² dîdemden kan: iki dîdem Yakup Karasoy, Orhan Yavuz neşrinde.

[48]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Yâ İlâhî ölmeden ol yâri göster bir dahı
Ol yüzi şems [ü] kamer nûrı göster bir dahı
Ol habîbüñ hakkıçün ey ganî Perverdigâr
Ölmeden dünyâ göziyle ol yâri göster bir dahı
2. 'İlel oldu vücûdum iktidârım kalmadı
İştîyâkım hadden aşdı cânda tâkat kalmadı
Hâlimi şerh etmeye bende letâfet kalmadı
Sen 'inayet kıl yâ Rabb ol yâri göster bir dahı
3. Etdigün cevır ü cefâlar kâr eyledi cânıma
Halk-ı 'âlem 'âciz oldu âh-ıla efgânıma
'İzzetün hakkıçün Hudâ ol yâri gönder yanıma
Eylesün bu derdime dermân göster [bir] dahı
4. Yârün Allâh hûb yaratmış kudretinden Zü'l-celâl
Dili bülbül saçı sünbül lebleri âb-ı zülâl
Çeşmi âhı tâlî'inden kaşları 'ayn-ı hilâl
Bu 'Ömer'ün sevdiği mâh nûrı göster bir dahı

[21b]

[49]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Tâlîbe âfet olanlar erkâna baş indirir
El göğüsde yüzi yerde 'îrfâna baş indirür
Geldi bunca kahramânlar fethine meydân için
Fethine meydân olanlar meydâna baş indirür
2. Geldi bunca kahramânlar fethine fermân için
Saldı Yusûf-ı Ken'ân Mısr'a sultân için*
Gice gündüz feryâd ider şehîdler handân için*
'Andelîbem her seher gülşâna baş indirür
3. Der bî-çâre 'Âşık 'Ömer sırrına irsem gerek
Âhir ol mahşer güninde Hak dîvânına tursam gerek*
Nice yüz peygamber da'vâya tursam gerek

Yetmiş iki millet anda erkâna baş indirür

[50]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. On sekiz biñ 'âlemi var eyleyen karşımdadır
Ol habîbi kendüye yâr eyleyen karşımdadır
Ebûbekr [ü] 'Ömer 'Osmân şîr-i merdânım²⁷³ 'Alî
Dört emîri çâr²⁷⁴ yâr eyleyen karşımdadır*

[22a]

2. Ol Muhammed Mustafâ'nuñ rûhuna yüz biñ selâm
'Îsâ göklere²⁷⁵ref idüb kıldı makâm*
Mûsâ ile Tûr tagında söyleşdi²⁷⁶ biñ bir kelâm*
Anuñ ol 'asâsını²⁷⁷ mâr eyleyen karşımdadır
3. Sâf sâf olmuş cümle kuşlar heb anuñ dîvânına
Kimi gördük nâr eyledi 'azâb içün yârânına*
Mancılık²⁷⁸ atdı İbrâhim'i Nemrûd nârına
Taşdı sular nâr-ı gülzâr eyleyen karşımdadır
4. Bakmadı²⁷⁹ fânî cihâna²⁸⁰ âhirüñ fikr eyledi
Kesmedi dilden Hudâ'ya dâ'imâ²⁸¹ zikr eyledi
Yedi kurdlar tenini ol da²⁸² anâ şükr eyledi
Eyyûb'üñ derdine dermân²⁸³ eyleyen karşımdadır
5. 'Âşık 'Ömer gice gündüz yaş döker Mevlâm²⁸⁴ içün
Ferhâd Şîrîn ile Mecnûn²⁸⁵ Leylâ içün
Başını fedâ kıldı bilmez²⁸⁶ sırr-ı Hak a' lâ içün*

²⁷³ Şîr-i merdânım: sırr-ı meydân C.

²⁷⁴ Dört emîri çâr: Cihânadır yâr kendüye C.

²⁷⁵ 'Îsâ göklere: 'Îsâ'yı gök yüzüne Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

²⁷⁶ Söyleşdi: söyleşen Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

²⁷⁷ ol 'asâsını: asâsın C.

²⁷⁸ Mancılık: Mancılık ilen C.

²⁷⁹ Bakmadı: Yakdı C.

²⁸⁰ fânî cihâna: mâlik fenâya Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

²⁸¹ Hudâ'ya dâ'imâ: dâ' imâ Hudâ'yı Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

²⁸² Ol da: ol C.

²⁸³ Dermân: tîmâr Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

²⁸⁴ Mevlâm: Mevlâ Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

²⁸⁵ İle Mecnûn: Ucundan Mecnûn da Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

²⁸⁶ Başını fedâ kıldı bilmez: Nesîmî'yi yüzdüler ol Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

‘Âşık-ı Mansûr’u ber-dâr²⁸⁷ eyleyen karşımdadır

[22b]

[51]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Hak te‘âlâ halk eyleyüb gelmişiz îmâna biz*
Hâlimizce şükr ideriz ol Ganî Sübhân’a biz
İncîl Tevrât Zebûr nesh oldu cümlesi*
Dînimiz İslâm dînidir uyarız Kur’ân’a biz
2. Çehâr yârî Ebubekr ‘Ömer ‘Osmân hem ‘Alî*
Dört sahâbe olduğına şübhemiz yokdur belî²⁸⁸
Dirilüb mahşer yerine cem‘ olub bunca velî
Cürmümüzi bilmek için gideriz mîzâna biz
3. Sırât köprüsi kurulur nâr-ı cahîm üstüne*
Anı geçmek için cümle yalvarırlar dostuna*
Zebânîler kasd eyleyüb gelür halkuñ üstüne*
Cân Muhammed Mustafâ’ya gideriz ihsâna biz
4. Der ki ‘Ömer sînem üzre gelür ‘Azrâ’îl konar
Rûhumuz kabz itmek için çevre yanımızda döner
Her kişi günâhı kadar tamu odına yanar
Sonra taşınıp gireriz cennet-i rıdvâna biz²⁸⁹

[23a]

[52]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Ser çeküben âsumâna çıkdı âhım şimdilik
Baña rahm eylemez olub yüzi mâhım şimdilik
Düşmüşem [ben] bir melek sîmâlınuñ sevdâsına
Zerre denlü hâl-i zevk[im] yok tamâhım şimdilik

²⁸⁷ Mansûr’u ber-dâr: Mansûr’u dâr C.

²⁸⁸ Belî: velî C.

²⁸⁹ Sonra taşınıp gireriz cennet-i rıdvâna biz: Soñradan çıkub cennete gideriz rıdvâna biz C.

2. Bir toğan bir dahı toğmaz gelmişem kurbân için
Hâk-i pâyeye yüz sürerüm derdüme dermân için
On sekiz biñ ‘âlemi var ider sultânüm için*
Varsa ‘afv eyle bağışla gel günâhım şimdilik
3. Nâr-ı ‘aşka düşmeyenler derd-ile âh eylemez
Var mıdır bir kul cihânda zerre günâh eylemez
Öldürür ‘aşkuñ beni ‘âkıbet iflâh eylemez
Gel tabîbim ey benim ebrû-siyâhım şimdilik
4. Ben göñül murgın uçurdum bilmişem kande konar
Yüregim nârı söğünmez derd-ile har har yanar
Saña da kalmaz bir gün felek ecel câmin sunar*
Der ki ‘Ömer dem sürelim yâre gâhım şimdilik

[23b]

[53]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Hâr yanında biten gonca güle minnet eylemem*
‘Arabî Fârisî bilmeyen dile minnet eylemem*
Sırât-ı müstakîm üzre tut göñli ey ihvân*
İblîs’iñ ta‘lîm etdiği yola minnet eylemem*
2. Soyunuben dervîş oldum neme gerek ‘âr benüm
Aslâ mühimm degil idi²⁹⁰ dünyâ için kâr benüm
Zerrece mâlım yogısa kanâ‘atım var benüm
Harâm-ıla kazanılmış mâla minnet eylemem
3. Devlet insânüñ başında kuş gibi konar göçer
Hiç anuñ akrânı yokdur yel gibi gelür geçer
Dürr-i yektâ kelâmuñ lü’lû’ ile cevher saçar
Dâr-ı ukbâda olan lâlâyâ minnet eylemem
4. Ne yavuz sülük eylemiş bugün herkes yârine*
Zerrece tamâ‘ım yokdur şu dünyânuñ varına*
Bugün buldum bugün yerim Hak kerîmdür yarına*
Kısmetim viren Hudâ’dır kula minnet eylemem

²⁹⁰ degil idi:değildir C.

5. Der ki ‘Ömer ibtidâ var eyleyen ol Ganî Settâr iken*
Yarın şefâ‘ at idicisi Muhammed muhtâr iken*
[24a] Benim kismetim viren pâdişâhım var iken*
Bir menîden hâsıl olan insâna minnet eylemem*

[54]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. ‘Âşık idim²⁹¹ vuslat-ı dil-dâra irdim çok şükür
‘Andelîb-veş şâkırım gül-zâra irdim çok şükür
Virdi maksûdum Hudâ irdim murâda çok şükür
Bî- tekellûf iltifât-ı yâre irdim çok şükür
2. Dâne-i hâlin saçub dâm eylemiş gerdânesin
Gönlüm aldı seyr iderken²⁹² lebleri mercânesin
Eylemez<di> mahrûm nice var²⁹³ bende-i fermânesin
Böyle bir kân-ı kerem hünkâra irdim çok şükür
3. Ruhları şem‘ ine²⁹⁴ ben pervâne idim eskiden
Bilmez idi bendesinüñ hâlini ol sîm ü ten²⁹⁵
Kaddi Tûbâdır o şâhuñ dişleri dürr-i ‘Aden
Bir hilâl ebrû göz[i] sehhâra irdim çok şükür

[24b]

4. Gerçi ol eylerdi bana²⁹⁶ göz ucıyla merhabâ
Şimdi kıldı ben gedây[a] mîve-i hüsnüñ²⁹⁷ ‘atâ
Lebleri²⁹⁸ bûs etmege ol yâre²⁹⁹ etdim ben³⁰⁰ recâ
Yana minnet al didi³⁰¹ ikrâra irdim çok şükür

²⁹¹ ‘Âşık idim: âşıkım kim Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

²⁹² aldı seyr iderken: ârzû eyler iken Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

²⁹³ nice var: varınca Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

²⁹⁴ şem‘ ine: şem‘ inde Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

²⁹⁵ hâlini ol sîm ü ten: hâlin evvel sîm-beden Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

²⁹⁶ ol eylerdi bana: kim bilmezdi ol yâr C.

²⁹⁷ gedâyı mîve-i hüsnüñ: kuluna mûnis-i hüsn-i Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

²⁹⁸ Lebleri: Leblerin Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

²⁹⁹ ol yâre: şehzâdemi Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

³⁰⁰ Ben: - Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

³⁰¹ Yana minnet al didi: Vuslatın va‘ad eyledi Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

5. İtmez ‘ uşşâka vefâlar merhametsiz³⁰² dil garîb
Ol sebebdan eylerem efgân[ı]³⁰³ misl-i ‘ andelîb
Gûşe-i gam içre buldu³⁰⁴ hasta gönlüm³⁰⁵ bir tabîb
Der³⁰⁶ ‘Ömer dertli idim³⁰⁷ dermâna irdim çok şükür

[55]

BEYT

1. Yâ Rabb senden gayrı yokdur bir İlâh
Başıma dar geldi külâh
Temre[n]den gayrı yokdur bir silâh
Karnım acıkdı vallâh billâh
Meded of vaş
2. İlâhî ağaçlarda öter oldum
Revân olub Van yolına gider oldum
Evveli bayır turpu idim şimdi yeni adam oldum
Bu gice düşümde bayıla bayıla güldüm
Meded of vaş

[25a]

[56]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Bendesin terk eylemiş ol yâre bilmem neyledim
Kaşları ebrû kemân dil-dâra bilmem neyledim
‘ Arz-ı hâl sundum efendim hâlimi şerh eyledim
Mülk-i hüsnüñ sâhibi sultâna bilmem neyledim
2. İnkisârım her seherde ben sipersiz? olamam
Gice gündüz aglamakdan bir sâ‘ atcik gülemem
Mânî‘ i var gonca cânım aslâ tenhâ bulamam
Bülbülem gülzâr içinde hâre bilmem neyledim
3. Sıdk-ıla ‘ âşık olanlar ‘ ahd [u] peymânuñ güder
Dâ’imâ çeker cefâyı rûz [u] şeb medhin ider

³⁰² vefâlar merhametsiz: vefâyı merhamet her Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

³⁰³ eylerem efgân[ı]: eyler ol efgânı Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

³⁰⁴ Buldu: buldum C.

³⁰⁵ Gönlüm: gönlüme Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

³⁰⁶ Der: Ey Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

³⁰⁷ İdim: iken Yakup Karasoy- Orhan Yavuz neşrinde.

Dili kuruyan rakîb yâre yârânım mıdır [der]
Hak cezâsını viresi agyâre bilmem neyledim

[57]

BEYT

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Ayrılık düşdi yine mâ-beyne şâhım hoşça kal
Ey benim alnı kamer çeşm-i siyâhım hoşça kal
2. Bendeñi kılma ferâmûş hâtırından sen sen ol
Gâh-be-gâh yâd eyle bendeñü yüzi mâhım hoşça kal

[25b]

[58]³⁰⁸

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Bârekallâh dilberâ bulmuş kemâli perçemüñ
‘Âşıkânüñ cânına kasd eyler ‘âlî perçemüñ
Halka halka halkalanmış boynuma geçmek diler
Korkaram ber-dâr iderse ol celâli perçemüñ
2. Kelle-pûşdan taşra çıkmış sâye salmış her yaña
Her biri ejder misâli dem çeker kasdı baña
Öldürürse bendeñi şâfi cevâbım bu saña
Rûz-ı mahşerde vire Hakk’a su’âli perçemüñ
3. ‘Andelîb-veş âşiyânımdan beni kıldı cüdâ
Hânümânımı varımı terk [idüb]³⁰⁹ kıldı gedâ
Baş ile cânımı cânân ugruna kıldım fedâ
Gösterir mi gözüme hâl-i melâli perçemüñ
4. **Hâsılî** ben râzıyam her ne eylerse eylesün
Var ise mislini görmüş işte meydân söylesün
Devr-i Âdem’den beri kim gördüyse böylesün
Artırır gitdikçe dilber kîl ü kâli perçemüñ

³⁰⁸ Hâsılî mahlaslı şaire tezkirelerde ve biyografik kaynaklarda rastlanılmamaktadır. Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Kütüphanesinde bulunan ve 16. yüzyılın sonlarında tertip edilen bir şiir mecmuasında (Mustafa Con A 686) şaire ait bir gazel kayıtlıdır. Cönkte yer alan şiir, söz konusu mecmuada tespit edilen gazelden farklıdır.

³⁰⁹[İdüb]: eyledüb C.

[59]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Gark ider 'âlemleri bir katre âb-ı magfiret
Var kıyâs it vüs' at-ı deryâ-yı râhmet neydügin

[26a]

[60]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Dest urub hançerine biñ kan döken karşımdadır
Soyunub bu bendesin 'üryân iden karşımdadır
Yañılub bilmezlik ile göñlümi virdim saña
Göñlümün fermânını beyân iden karşımdadır
2. Hem cânımsın hem cânânımsın hem yürekde yagıdır*
Her kaçan görsem mâh-ı cemâlün olan 'aklım dagıdır*
Gül cemâli şems [ü] kâmer kevkeb gibi cennet bâgıdır*
Dilini bülbüllere gılmân iden karşımdadır
3. Hep yeşiller giyme dilber sen mi geldün yanıma
Evvelâ 'aklım[ı] aldın soñra kasdın cânıma
Açılmış cennet kapısı danışır Rıdvân'a*
Kendüni hûblara handân iden karşımdadır*
4. Bir müşerref ola bilsem şol bezl-i agyâr-ıla*
Görüşmesi ne güç olur ol bezl-i agyâr-ıla*
Almış sevdiğim yanına konuşur biñ nâz-ıla*
Bu 'Ömerî göz ucuyla seyr iden karşımdadır

[61]

BEYT

[Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün]

Mekr bünyâdı üstüvâr olmaz
Hîle âsârı pâyidâr olmaz³¹⁰

[26b]

³¹⁰ Bu beyit Fuzûlî divanında geçmektedir.

[62]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Bülbul iken la' l-i ... alduñ ey felek*
Bir leb-i gonca iken gül-şânımı alduñ ey felek*
Derd ü gâm ile nice ben hâke yeksân olmayın
Varımı alduñ şânımı alduñ şâhımı ey felek*
2. Ey felek şimden girü ismüñ dahı yâd itmeyem
Tâ kıyâmet haşr olunca kalbimi şâd itmeyem
[Ben o] yârüñ hasretiyle nice feryâd itmeyem
Bir 'adâvet hâcî sultânımı alduñ ey felek
3. Gerçi Mecnûn'am bu Leylâ'yı virseñ istemem
Bülbülüñ zâr<î> çekdigi şeydâyı virseñ istemem
Bu 'Ömer [dir] hâsıl-ı dünyâyı virseñ istemem
Sen benim dünyâda <bir> cânânımı alduñ ey felek

[63]

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün]

Egerçi³¹¹ hayli müşkildir kişi dünyâda kâm almak
Bütün dünyâ deger amma 'adûdan intikâm almak³¹²

[27a]

[64]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Ey cemâli mâh-ı enver hayr ola ahşamıñuz
Ey dudagı âb-ı kevser hayr ola ahşamıñuz
Mir'âtı dagıt bekleşür bülbül-i gûyâların
Ey yanagı verd-i ahmer hayr ola ahşamıñuz
2. Meclis-i uşşakı pür nûr eyledin cânân gelüb
Bendeñi vaslına mesrûr eyledin cânân gelüb
Lisânıña mâ'il idim söyledin cânân gelüb
Lebleri misk-i mu'attar hayr ola ahşamıñuz

³¹¹ Egerçi: Gerçi C.

³¹² Bu beyit Nev'i divanında geçmektedir.

3. Hüsni seyr eyleyen âhir saña ‘âşık olur
Seyre çıkan söyleşen diller saña ‘âşık olur
‘Âşıkun dostı hele dilber saña ‘âşık olur
Kâmeti serv ey semendim hayr ola ahşamıñuz
4. Bir zamân çok çekmişem cevri ü cefânı ey perî
Yok nazîri şu cihânda [ben] dolaşam her yeri
Ey ‘Ömer bendesine didi cândan ola perî
Ey benim gönlümce dilber hayr ola ahşamıñuz

[27b]

[65]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Bülbül-i şeydâya beñzer gül-i handânım ‘Alî
Salınub biñ nâz-ile [ol] serv-i revânım ‘Alî
Diler iseñ yıllığım tut ayda bir sikâleye
Tek baña cevri ü cefâlar eyle cânım ‘Alî
2. Ben senün hicrünle ‘âlem dile destân olayım
Çıkayım Mecnûn misâli daga ‘üryân olayım
Hâcîlar bayrâmı gün[i] saña kurbân olayım
Serimi fedâ ideyim yoluna cânım ‘Alî
3. Gel efendim sînem üzre gel çerâğ ol sevdiğim
Hak bağışlasın seni ‘âlemde sag ol sevdiğim
Kıymetün bilmez kişilerden ırak ol sevdiğim
Bir cevher kânında la‘l-i kaddi şânım ‘Alî*
4. Dir ki ‘Ömer derde düşdüm aglaram gündüz gice
Bulanık seller gibi çağlaram gündüz gice*
Âteş-i hicrünle yandım aglaram gündüz gice
Sarılmadıkça râhat yok çeşm-i giryânım ‘Alî*

[28a]

[66]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Dilerem Bârî Hudâ'dan al yanagın solmasun
Seni benden ayıranlar bir murâda irmesün
Agyâr-ıla sohbet itme bârî gözüm görmesün
Dilber 'aşkuñ ne belâdır beni Mecnûn eyledi
2. Heb güzeller giymiş allar bizde [giydik] karalar
Çekmiş hançerin dilber dertli sînemi pâreler*
Soyunub koynuna girsem def^c olur mı yaralar
Dilber 'aşkuñ ne belâdır beni Mecnûn eyledi
3. Dilber Allâh'ı seversen yanagın uzat³¹³ beri
Gerdânın altı kızarmış güle beñzer her biri
Ben seni sevdim seveli³¹⁴ ne ölüyem ne diri
Dilber 'aşkuñ ne belâdır beni Mecnûn eyledi
4. Ben seni sevdim seveli çıkmadım meyhânedan
İçmişem 'aşkuñ şarâbın olmuşam dîvâne ben
Sabâhuñ seher vaktinde virir Yarâdan*
Dilber 'aşkuñ ne belâdır beni Mecnûn eyledi
5. Ben seni sevdim seveli tâ ki cânım tendedir
İ' tikâdım bütün ipligine gönüm sendedir
Gel efendim sen de söyle senüñ meylüñ kimdedir*
Dilber 'aşkuñ ne belâdır beni Mecnûn eyledi

[28b]

[67]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Yâ İlâhî sen beni insâna muhtâc eyleme
Olur olmaz kimseye³¹⁵ nâdâna³¹⁶ muhtâc eyleme
Ol habîb-i³¹⁷ fahr-ı 'âlem Mustafâ'nuñ 'aşkına

³¹³ yanağın uzat: uzat yanağın C.

³¹⁴ Seveli: sevse C.

³¹⁵ Kimseye: nâ-halk C.

³¹⁶ nâdâna: nâmerde Abdülkadir Erkal, *Âşık Sümmânî Divanı* (Erzurum: Büyükşehir Belediyesi, 2015).

³¹⁷ Habîb-i: habîbüñ C.

Çâresiz koyub beni³¹⁸ düşmâna muhtâc eyleme

2. Cümleñüñ ma' bûd[1] sensin sen diye devlet kemâl
İstemem nâmerd elinden devlet-i mâl ü menâl³¹⁹
Kendi lutfuñdan kerem kıl ey Kerem-i Zü'l-Celâl³²⁰
Düşmâna degil dahı yârâna³²¹ muhtâc eyleme
3. Kıl ' inâyet³²² sensin³²³ baña hazret-i Âdem ' aşkına
Cennet ü Tûbâ³²⁴ vü³²⁵ hem ' arş-ı mu' azzam ' aşkına
Âb-ı ³²⁶zemzem dahı ol³²⁷ beytü'l-mükerrem ' aşkına
Bâb-ı lutfuñdan kalan bir câna muhtâc eyleme³²⁸
4. Biñ bir ismüñ sâhibisüñ şübhemiz yokdur saña
Gice gündüz aglayub budur niyâzım dâ'imâ³²⁹
İns ü cinn [ü] şems ü kamer³³⁰ cümlesi kuldur saña
Bu Ömer'e dert virüb³³¹ dermâna muhtâc eyleme

[68]

BEYT

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Ebr eger ez-kible âyet saht-ı bârân mî-şevd
Şâh eger ' âdil ne-bâşed mülk-i vîrân mî-şevd³³²

[29a]

³¹⁸ Çâresiz koyub beni: Bir cân eyle kalbimi Abdülkadir Erkal neşrinde.

³¹⁹ devlet-i mâl ü menâl: devleti mâlî melâl C, Abdülkadir Erkal neşrinde.

³²⁰ Kerem-i: kerîm ü OrhanYavuz- Yakup Karasoy neşrinde.

³²¹ Düşmâna degil dahı yârâna: Yalnız düşmana değil kardaşa Abdülkadir Erkal neşrinde.

³²² ' inâyet: kanâ' at OrhanYavuz- Yakup Karasoy neşrinde.

³²³ Sen: sensin C.

³²⁴ Tûbâ: ' uzmâ OrhanYavuz- Yakup Karasoy neşrinde.

³²⁵ Vü: - C.

³²⁶ Âb-ı: rûzân C.

³²⁷ Ol: - C.

³²⁸ Bu dörtlük Abdülkadir Erkal neşrinde yer almamaktadır.

³²⁹ budur niyâzım dâ'imâ: budur niyâzım sana C., niyâzım budur sana Abdülkadir Erkal neşrinde.

³³⁰ İns ü cinn [ü] şems ü kamer: ins-ile cin kurd-ıla kuş OrhanYavuz- Yakup Karasoy, ins ü cin kurt ile kuşlar Abdülkadir Erkal neşrinde.

³³¹ Bu Ömer'e dert virüb: Bu Ömer'i dertli'edip OrhanYavuz- Yakup Karasoy, Kul Sümmâna dert verip Abdülkadir Erkal neşrinde.

³³² Ebrû ez-kible bâşed/ zîk-ı bârân mî-şevd/ pâdişâh ki ' âdil ne-bâşed/ mülk-i vîrân mî-şevd C.

[69]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Ey perî böyle perîşân olduğım bilmez misin
Gice gündüz hasretüñle yandığım bilmez misin
Gicelerde uyku girmez gözüme dilber benim
Senüñ için gözyaşın[ı] dökdüğüm bilmez misin
2. 'Ahdim olsun sevmeyeyim hercây[î] dilberleri
Ben ölürsem kendim döşerim üstüme mermerleri*
Bir yanım bâg-ı gülistân ben etdim seyrânları*
Şakıyub bülbül misâli yandığım bilmez misin
3. 'Ahdim olsun sevmeyeyim ben de senden gayrısın
Mümkün olsa virirdim 'ömrüm saña yarısın*
Çok güzeller gördüm ammâ cümleñüñ serdârısın
Senüñ ile 'ahd [ü] emân etdiğim bilmez misin
4. Der ki 'Ömer seyl misâli akar çeşmimüñ yaşı*
Ben 'âşıklık bilmez iken saldı sevdâya başı
Leylâ'nun Mecnûn'ı gibi mekânım daglar başı
Yüce daglar mekân tutub kaldığım bilmez misin*

[29b]

[70]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Sevdığım la' l-i şarâbın iç sabâhuñ hayr ola
Dostuñı düşmânuñı sen sec sabâhuñ hayr ola
Kimselere ben karîb bî-çâreyi ser eyleme
Ol 'adû-yı bed-likâdan kaç sabâhuñ hayr ola
2. Sen güzeller şâhısın medhin ider diller senüñ
Kıymetüñ bilmez efendim hakkın o iller senüñ
Bâg-ı hüsnüñ gül-şânında açılır güller senüñ
Dagıdub sünbüllerini saç sabâhuñ hayr ola
3. Çok seher vakti tabîbim yanuña geldim senüñ
H'âb-ı gafletde bulub bir pûseñi aldım senüñ
O sebebden baña küsdigin cânım bildim senüñ

Ben gühâh etdim suçumdan geç sabâhuñ hayr ola

4. **Halâl'im** dir açılırsuñ kırmızı güller gibi
Lutf idüb beni bendeñi yakma yâd eller gibi*
Şakırım hüsnüñ bâgında karîb bülbüller gibi*
Bâg-ı hüsnüñ güllerini aç sabâhuñ hayr ola

[30a]

[71]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Serimi sevdâya salan dilberâ³³³ sensin sebep
Bunca gavgâya nizâyâ eşkiyâ sensin sebep
Ben garîb bî-çâreñi dillere destân³³⁴ eyledüñ
Mushaf-ı hüsnüñ hakıçün meh-likâ³³⁵ sensin sebep
2. Dem-be-dem sâ' at-be-sâ' at yanmadayım nârına
'Andelîbî meşrebinem dönmedeyim hârına
Keyfile çok söylemişem ol benim hünkârıma
Bu kadar mest olmaga ey sâkiyâ sensin sebep
3. Hâr elinden çekdigimi bülbül-i şeydâ bilür
Mecnûn'un kadrin bilirse yine ol ³³⁶ Leylâ bilür
Derd-mend 'Âşık 'Ömer'un hâlini Mevlâ bilür
'Âkıbet mevtime zâlim³³⁷ gâlibâ sensin sebep

[72]

BEYT

[Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ûlün]

Ahbâbıma da' vâ-yı mükâfât itmem
Düşmânlarıma kasd-ı mücâzât itmem
Her kârımı ma' bûduma tefvîz etdim
Besdir baña Hak gayra münâcât itmem

³³³ Serimi sevdâya salan dilberâ: Başımı derde düşürdün Mustafâ Orhan Yavuz- Yakup Karasoy neşrinde.

³³⁴ garîb bî-çâreñi dillere destân: gedâ bî-çâreyi halk içre rüsvây Orhan Yavuz- Yakup Karasoy neşrinde.

³³⁵ meh-likâ: dilberâ Orhan Yavuz- Yakup Karasoy neşrinde.

³³⁶ Mecnûn'un kadrin bilirse yine ol: Bilirse Mecnûn'un kadrin ol saç C.

³³⁷ Zâlim: dilber Orhan Yavuz- Yakup Karasoy neşrinde.

[30b]

[73]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Rahmuñ ey dilber dil-i nâlân[a] olmuş olmamış
Cân saña meyl itdi meylün câna olmuş olmamış
Şimdilik gökden yagar yirde biter <çok> ' âşık saña
Hâcetin mi ³³⁸ ben gedâ dîvâne olmuş olmamış
2. Hayli demdir firkat ü hicrândayım³³⁹ ey sîm-[ber]³⁴⁰
Cevr³⁴¹ [ü] kahruñla sararub solmuşum³⁴² mânend-i zer
Câna geçdi kirpigün okları gamzen bî-haber
Aña isnâd eylemem mestâne olmuş olmamış
3. Ey 'Ömer ol nâzlı yârün vaslına irmez³⁴³ dilek
Bil firâkuñ âteşi cânıma geçdi³⁴⁴ haşra dek
Bâg-ı hüsnünden sulu şefâlû virseñ³⁴⁵ ey melek
Hastadır göñlüm³⁴⁶ kopar bir dâne olmuş olmamış

[74]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Bu ne temâşâ bu ne esrâr ola
Gârda deryâ yogiken var ola
2. Eyleye bir keştî-i kudret zuhûr
Hâtır-ı gam-nâkî ide pür-sürûr

[31a]

³³⁸ Hâcetin mi: Hâcet midir C.

³³⁹ Hicrândayım: hicrindeyim Orhan Yavuz- Yakup Karasoy neşrinde.

³⁴⁰ Sîm-[ber]: sîm-ten C, sîm-ter Orhan Yavuz- Yakup Karasoy neşrinde.

³⁴¹ Cevr: Hicr C.

³⁴² Solmuşum: Solmadayım C.

³⁴³ Ey 'Ömer ol nâzlı yârün vaslına irmez: Der ki bu Âşık Ömer vaslına cân vermez Orhan Yavuz- Yakup Karasoy neşrinde.

³⁴⁴ Bil firâkuñ akışı cânıma geçdi: yâ firâk endişesin çeksın mi cânım Orhan Yavuz- Yakup Karasoy neşrinde.

³⁴⁵ Virsün: vermen Orhan Yavuz- Yakup Karasoy neşrinde.

³⁴⁶ Hastadır göñlüm: hasta gönlüme Orhan Yavuz- Yakup Karasoy neşrinde.

[75]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Dem midür dîdem midür bu cürm ' isyânun sâhibi*
[Şol] benim gönlüm müdür bu gam tamâ' ın sâhibi
Dalmışam ' ummâna ' aşk[ı] çağırırım yâ meded
Var m'ola bu ben gibi feryâd [u] âhuñ sâhibi
2. Yüklendim zahmet yükünü şimdi fâ'idemdir zarâr*
Kılmamışam bir ' amel ki hazret-i Hakk'a yarar
Şâzlık mülkünde gönlüm kılmağı bir dem karâr
Olmaya bu ben gibi feryâd [u] âhuñ sâhibi
3. Gül gark-ı müşk olmuş şebânım kıldı ' âşıka*
Bu cihân heb bî-vefâdır meyli yokdur sâdıka
Bilürsün fırsatı her dem düşer mi ' âşıka*
Bugün ben yârimi gördüm hûb-cemâlün sâhibi*
4. **Hüseynî** ' alem ' amel-i pür-derd kârından gelür*
Bu sadâlar ' âşıkuñ ehl-i kemâlinden gelür
Sanma k'ugradı yolu Hakk'un cemâlinden gelür
Yâ İlâhî pâdişâhlar pâdişâhuñ sâhibi

[76]

Olunca bir kişinün bahtı kavî ikbâli yâr
Kehlesi dahı vaktinde işe yarar³⁴⁷

[31b]

[77]

DÎVÂN³⁴⁸

[6+5]

1. Ne kaçarsın benden hûblar serveri
Ezelî ³⁴⁹ koynuña girmedim mi ben
Hüsn-i bâğındaki ³⁵⁰ gonca gülleri

³⁴⁷ Yazarı belli olmayan bu beyit çeşitli kaynaklarda "Olacak bir kişinin bahtı kavî tâlihi yâr/ Kehlesi dahi mahallinde anın işine yarar "şeklindedir.

³⁴⁸ Şiirde Sâdıki mahlası düşülmesine rağmen şiir Şâzî'ye aittir. Serdar Yakar-Yaşar Alparslan, *Maraş Kültürü Edebiyat Serisi: 12* (Kahramanmaraş: UKDE Kitaplığı, 2009).

³⁴⁹ Ezelî: ezelden C.

³⁵⁰ hüsn-i bâğındaki: pâk-i hüsnünde C.

Dest³⁵¹ uzadub bir bir dermedim mi [ben]

2. Ben bileydım ‘ aşk odına yanmazdım³⁵²
Âb-ı revân gibi coşub³⁵³ akmazdım
Dünyâ güzel olsa dönüb³⁵⁴ bakmazdım
Nice güzelleri görmedim³⁵⁵ mi ben
3. Aslâ³⁵⁶ bensiz olamazdın bir zamân
Beni saña geçüb kim itdi³⁵⁷ yamân
Sözünde³⁵⁸ turmadın hey kalbi³⁵⁹ yalan
Saña cândan ikrâr virmedim mi ben
4. Bu Sâdıki³⁶⁰ yâründen ne tîz usandun*
Vardun ‘ adûlarıñ³⁶¹ nârına yandun
Bu nice biñ ‘ âşıka tuymaz sandun³⁶²
Her gizli sırrına³⁶³ irmedim mi ben

[32a]

[78]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. ‘ Aceb ol nazlı cânânım şimdi râhatda mıdır
Yohsa benim gibi ol da [şimdi] mihnetde midir
Çarh-ı gaddâr [ü] felek cevır sitem itmekde midir
Gel beni şâz eyle yârim şimdi sohbetde midir
2. Serv-i kaddün görmek ister bu garîb gönül
Bâg-ı hüsnün güllerini³⁶⁴ dermek ister bu gönül
Hem ısırub al yanagı surmak ister bu gönül

³⁵¹ Dest: el Serdar Yakar-Yaşar Alparslan neşrinde.

³⁵² Ben bileydım ‘ aşk odına yanmazdım: Bileydım ben sana aba yakmazdım Serdar Yakar-Yaşar Alparslan neşrinde.

³⁵³ gibi coşub: olsam sana Serdar Yakar-Yaşar Alparslan neşrinde.

³⁵⁴ Dünyâ güzel olsa dönüb: Çok güzel olsan da sana Serdar Yakar-Yaşar Alparslan neşrinde.

³⁵⁵ Görmedim: sormadım Serdar Yakar-Yaşar Alparslan neşrinde.

³⁵⁶ Aslâ: sende Serdar Yakar-Yaşar Alparslan neşrinde.

³⁵⁷ geçüb kim itdi: kimler bildirdi Serdar Yakar-Yaşar Alparslan neşrinde.

³⁵⁸ Sözünde: ahdinde Serdar Yakar-Yaşar Alparslan neşrinde.

³⁵⁹ kalbi: kavli Serdar Yakar-Yaşar Alparslan neşrinde.

³⁶⁰ Bu sâdık: sen nazlı Serdar Yakar-Yaşar Alparslan neşrinde.

³⁶¹ ‘ adûlarıñ: bir kötünün Serdar Yakar-Yaşar Alparslan neşrinde.

³⁶² Bunca biñ ‘ âşıka tuymaz: Bîcâre Şâzîyi bilmez mi Serdar Yakar-Yaşar Alparslan neşrinde.

³⁶³ Her gizli sırrına: Gizli sırlarına Serdar Yakar-Yaşar Alparslan neşrinde.

³⁶⁴ Güllerini: gönüllerini C.

Gel benim şîveli yârim şimdi ‘işretde midir

3. Bakub gördüm ol nigârı salınur gelür yine
Nâz ile güftâr iderek geldi turdı yerine
Dedi ey gonca-i meftûn işde geldim yanuña
Dedim ey şâh-ı hûbânım şimdi vuslatda mıdır
4. Çünki yârim boyun egdi baña bir şâz eyledi
Cigerim yakdı billâh dahı büryân eyledi
Çünki bakub gördüm anı cismın ‘üryân eyledi
Dedi gel ey **Hâfız** ‘**Alî** şimdi yanmakda mıdır

[32b]

[79]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Hayrete düşmüş tabîbim derd-i bîmârım görüb
Bildi zahm-ı ‘aşk imiş bu hâl-i nâçârım görüb
Nabzımı kıldı tecessüs didi yok sıhhat saña
Nefret etdi za‘f-ı cismi zerd-i ruhsârım görüb
2. Yâr baña şâyestedir ‘uşşâkınam rahm eylemek
Gel beni dîr etme cânım bâb-ı vuslatdan gerek
Gülşen-i kûyunda efgân eylerem tâ subh[a]dek
Bülbül-i şeydâ ta‘accüb eyledi zârım görüb
3. Nâr-ı hicrân içre düşdüm dil virüb sen dilbere
Tîg-ı gam açdı sînemden sad-hezârân³⁶⁵ pencere
Ebr-i bârânım ferâgat eyleyüb dökdi yere
Dürr-efşân-ı sirişkim³⁶⁶ çeşm-i hûn-bârım görüb
4. Gâlibâ levh-i felekde necm-i dûnum ser-nigûn
Giryedir kârım cihânda gün-be-gün derdim füzûn
Bâr-ı mihnet çekmeden kaddim dü-tâ oldum zebûn³⁶⁷
Ey **Türâbî** rahm kılmaz çarh-ı devvârım görüb

[33a]

³⁶⁵ Hezârân: hezâr C.

³⁶⁶ Sirişkim: sirişki C.

³⁶⁷ Oldum zebûn: oldu füzun Birol AZAR, “Türabî Divânı (İnceleme-Metin)” (Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005).

[80]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Ülfetüñ kat^c etdi yârim âh [u] vâh şimdengerü
Ref^c -i mihr eyler nigârım âh [u] vâh şimdengerü
Âteş-i hicrânı saldı nâ-tüvânî cismime
Gün-be-gün artmakda zârım âh [u] vâh şimdengerü
2. Tîre kıldı göñlümi tende nigâhuñ ey perî
Rahmını dûr eyleyüb etdün beni sen serseri
Bed-rakîbüñ güftesiyle cevri idersün ekseri
Yok yanında i^c tibârım âh [u] vâh şimdengerü
3. Hak buña râzî degildir etdigin bulsañ gerek
Merhamet etmez misün fikr eyle ey zâtı melek
Bahtımı dün eylemiş bildim meger çarh-ı felek
Aglamaktır gayrı kârım âh [u] vâh şimdengerü
4. Bilmezem kimdir **Türâbî** feth ide bu müşkili
Zâr [u] giryân içre kaldı âhiri cân bülbülü
Çâr nâ-çâra³⁶⁸ yedimden şöyle bir ^cÎsâ gülü
Aldı yâ sabr u³⁶⁹ karârım âh [u] vâh şimdengerü

[33b]

[81]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Söyleyin ol³⁷⁰ meh-likâya eşkıyâlık itmesün
Ülfetin kessin ^cadûdan âşinâlık itmesün
Ben anuñ üftâdesi oldum mukaddem tâ ezel
Şefkatün³⁷¹ erzânî kılsun bî-vefâlık itmesün
2. Hicr-ile bîmâram derdime dermân eylesün
Bezl-i in^câm eyleyüb ^câlemde bir şân eylesün
^cÂşık-ı sâdıklara hâl üzre ihsân eylesün
Hüsine magrûr olub da kec-edâlık itmesün

³⁶⁸ nâ-çâra: nâ-çâr C.

³⁶⁹ sabr u: sabrım Birol Azar neşrinde.

³⁷⁰ Ol: - C.

³⁷¹ Şefkatün: rahmını Birol Azar neşrinde.

3. Nâmımız söyleñ³⁷² getürsin bârî bir kez yâdına
İtmesün ta‘ lîm şol müjgân-ı tîr üstâdına
Bagrımız hûn itmek için gamzesi³⁷³ cellâdına
Çok füsûn öğrenmesün hem reh-nümâlık itmesün
4. Bu **Türâbî** derd-mendi böyle bî-kes koymasun
Pür-cefâlar kılmasun eller nihânım duymasun
Şol rakîb-i türş-rûyuñ sözlerine uymasun
Nutk u pendim gûş kılsun ber-hevâlık itmesün

[34a]

[82]

DÎVÂN

[Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün]

1. Seyr-i sahrâ itmege bir âşinâ ister gönül
Murg-zâr u³⁷⁴ cûy-bâr üzre safâ ister gönül
Sâkî-i gül-çehre mey tanbûr ney sâz u kemân
Şöyle kim agyârı³⁷⁵ yok bezm-i hafâ ister gönül
2. Savt-ı bülbül vakt-i gül gülşân [u] eyyâm u bahâr
Berg-i ter eşcâr-ı³⁷⁶ sebzî bûy-ı sünbül müşk-bâr
Câm-ı pür-sâfî şarâbı³⁷⁷ sunsa ol demde nigâr
Böyle bir zevki felekden mutlakâ ister gönül
3. Neş‘e-yâbı vâsıl olsa vaslına efgendeler
‘Âşıkâ ma‘ şûkî kılsa ‘işve nâz u handeler
Beste-i³⁷⁸ şarkı gazelden başlasa h‘ânendeler
Nagme-i evc-i ‘ırakdan hûb-sadâ ister gönül
4. Gûn-a-gûn elvân şükûfeler³⁷⁹ açılsa her taraf
Goncalar ruhsârını ‘arz etseler bir sâf sâf
‘Andelîb feryâda gelse delse bagrıñ nây u def
Gam tuzagından **Türâbî** gör rehâ ister gönül

³⁷² Söyleñ: söyleyin C.

³⁷³ Gamzesi: gamze-i Birol Azar neşrinde.

³⁷⁴ Murg-zâr u: Murg-ı zârı Birol Azar neşrinde.

³⁷⁵ Ağyârı: ağyâr C.

³⁷⁶ eşcâr-ı: eşcâr Birol Azar neşrinde.

³⁷⁷ Şarâbı: şarâb Birol Azar neşrinde.

³⁷⁸ Beste-i: bestesi C.

³⁷⁹ Şükûfeler: Şükûfeler C.

[34b]

[83]

SEMÂ'Î

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün]

1. Bahâr eyyâmı geldi bâg u sahrâ sebze-zâr oldu
Şitânuñ leşkeri sındı kamu heb târ-mâr oldu
2. Çıkub çiystem kamunuñ müjdesin dehre getirmiştir
Şükûfân içre ol ' âşık anuñçün ber-hudâr oldu
3. Sabâ reftârını duymuş çimen seyrâna çıkmıştır
Haber ol şeb-neme irdi gelüb saf saf katâr oldu
4. O dem servi salındı sâyesi urmuş zemîn üzre
Kızardı rûy-ı lâle şol sabâdan şerm-sâr oldu
5. Zemînüñ dâyesi rengîn otaguñ kurмага durmuş
Hazân esbâbını cem' eyleyüb terk-i diyâr oldu
6. Açubdur kârgâhuñ yâsemîn bûyın feşân itmiş
Duyub sûsen müheyyâ hançerile³⁸⁰ âşikâr oldu
7. Benevşe sünbül ü reyhân ' arz eyler bu takrîri
Olub âgâh nergis ' aşka geldi bî-karâr oldu
8. Gül ol dem serde tâcın³⁸¹ çâk idüb meydâna çıkdıkda
Giderdi sabr-ı bûlbûl dîdeden nem cûy-bâr oldu
9. Kamu eşyâ **Türâbî** bir zamânında zuhûr eyler
Niçün kim kâf [u] nûn emrindedir fi'l-cümle var oldu

[35a]

³⁸⁰ Hançerile: hançerin C.

³⁸¹ Tâcın: tâcuñ C.

[84]

GAZEL

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Mihnet-i devrân³⁸² elinden bu dil-i şeydâ melîl
Gülmedi baht-ı siyâhım kahr-ıla hâlâ melîl
2. Rişte-i tûl-ı emel endîşe-i fikriyle heb
Kâdî vü³⁸³ müftî müderris hâfız u mollâ³⁸⁴ melîl
3. Hîç kes mihnet yatağı dehrde³⁸⁵ şâd olmadı
Ey gedâ sen mi melîlsün mü'min ü tersâ melîl
4. Pür-meşakkat çekdiler mahzun olup bin derd-ile
Gıtdiler Ferhâd Şîrîn Mecnûn dahı Leylâ melîl
5. Bir mükemmel kâma ırmış görmedim gûş itmedim
Dâm-ı hayret-câ içinde agniyâ ednâ melîl
6. Her kimün hâlin tecessüs eyledim benden beter
Deyr-i fânîde ser-â-pâ câhil ü dâna melîl
7. Yâ nice mesrûr ola eyâ **Türâbî** sevdiğim
Çeşm-i 'ibretle nazar kıldım kamu dünyâ melîl

[35b]

[85]

GAZEL

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. 'Aklımı yagmaya virdi âh efendim perçemün
Bûy-ı 'anber tel tel olmuş şâh levendim perçemün
2. Zîr-i fesden taşra çıkmış her biri ejder gibi
Cânıma kasd etmede Hüsrev menendim perçemün
3. Genc-i hüsnün hidmetinde pâs-bândır hıfz ider
Ya nice vasf itmeyem ey dil-pesendim perçemün

³⁸² Devrân: dünyâ Birol Azar neşrinde.

³⁸³ Vü: - C.

³⁸⁴ Mollâ: monlâ Birol Azar neşrinde.

³⁸⁵ Dehrde: dehrde C.

4. Sâye salmış mâr tek billûr gerdân üstüne
Zîb [ü]³⁸⁶ fer virmiş saña hakkâ begendim perçemüñ
5. Gerçi kim her mûyî bir tîr-i belâdır kasdıma
Öldürür âhir beni bil nûş-handim perçemüñ
6. Çâk iderdim ursalardı lâle-i âhen baña
Ni‘ met-i ‘ uzmâ budur kim bâgı bendim perçemüñ
7. Âteş-i ‘ aşkuñla sûz olmuş **Türâbî** neylesün
Za‘ f-ı hâl itdi³⁸⁷ vücûdum la‘ l-i kandim perçemüñ

[86]

BEYT

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

Menba‘ ıdır âb-ı sâfiye tahârret yemiş? olan
Yoksa her yerden çıkan su olamaz pâk [u] tahûr

[36a]

[87]

GAZEL

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Ey perî zülfüñ teki hâlim perişân it de git
Cây-ı mihnet hânemiz lutf eyle seyrân it de git
2. Böyle mahzûn eyleyüb gitme kerem kıl sevdigim
Gamze-i peykânuñı sînemde mihmân it de git
3. Nîm-nigâh-ıla bırakma ‘ âşık-ı üftâdeyi
Tîr-i müjgânuñla ur bu bagrımı kân it de git
4. İtmeye ta‘ mîr³⁸⁸ vücûdum derd-ile olsun harâb
Bir taraftan tîşe-i hicrûñle vîrân it de git

³⁸⁶ Zîb [ü]: Zîb-i Birol Azar neşrinde.

³⁸⁷ İtdi: itdim Birol Azar neşrinde.

³⁸⁸ ta‘ mîr: ta‘ mîr-i Birol Azar neşrinde.

5. Teşneyem dîdârına maksûdına irgör beni
‘İyd-ı vasluñ bahş idüp cânım da kurbân it de git
6. Bir dahı râm olmasun her gördigi meh-veşlere
Bir âteş sâl göñlüme gel hoşca büryân it de git
7. Yak beni ‘aşkuñla hîç nâm ü nişânım kalmasun
Kurtulam kahr u belâdan hâke yeksân it de git
8. Dâmenüñ salmam yedimden kat‘ı destim itseler
Yâ beni öldür yâhûd derdime dermân it de git
9. Ey **Türâbî** bî-vefâlardan vefâ gelmez saña
Rûz [u] şeb cevruñ çeküp bî-hûde efgân it de git

[36b]

[88]

GAZEL

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Gülşen içre ‘andelîb eyler bükâ zârım görüb
Şem‘e yakdı bagrını şol âteş-i nârım görüb
2. İhtiyâr-ıla açıldı sanma kim sen goncayı
Yakasın çâk itdiler hep âh u efkârım görüb
3. Giceler şeb-nem degildir gökülen gül üstüne
Aglayub eşkin dökerler derd-i bîmârın görüb
4. Hûn feşân itdim dü-çeşmimden firâvân eyle kim
Ebr âbuñ yerlere çaldı bu esrârım görüb
5. Nice yıllar hicrini çekdim dimez kimdir bu kim
Merhâmet kılmaz baña şol seng-dil yârim görüb
6. Bülbüli hâmûş idüb bir derde saldı ‘aşkla
Yandılar gûş eyleyenler suz-ı güftârım görüb
7. Ey **Türâbî** çekmişem ‘aşkuñ kemânuñ gerçi ben
Eyledi tahsîn felek bu kuvvet-i varım görüb

[37a]

[89]

KOŞMA

[6+5]

1. Kâm-yâb olmadım ben bu cihânda
Beni şâd itmedi âvâre bahtım
Bâr-ı mihnet-keşim deyr-i³⁸⁹ vîrânda
Dest-resi eylemez bî-çâre bahtım
2. Rehâsı müşkildir Hak'dan 'inâyet
Perîşân hâlimi sorma ne hâcet
Encâmı çâresiz düşdük nihâyet
Zulmi³⁹⁰ çok rahm[ı]³⁹¹ yok bir yâra bahtım
3. Felekdir tâli' im târına³⁹² atmış
İkbâlim³⁹³ ahterim yerlere batmış
Rûz-ı kıyâmeti gözleyüp yatmış
Uyanmaz uykudan bu kara bahtım
4. **Türâbî** hâlimiz böylece gitsün
Ecel gelüp kamu işimiz bitsün
Takdîrimiz böyle yâ nice itsün
Çeksin mi kendinîber-dâra bahtım

[37b]

[90]

KOŞMA

[6+5]

1. Dagıtdı gönlümü etdi perîşân
Bâd-ı sarsar mıdır sevdâ-yı zülfüñ
Mecnûn eylemişdir beni nev-civân
Sevâd-ı³⁹⁴ kâküli Leylâ-yı zülfüñ
2. Yaslanmışım şâhım lutfuñ derdine
Rahmuñ nümâ olsun ben kemterine

³⁸⁹ Mihnet-keşim deyr-i: mihnet-keşimdir C.

³⁹⁰ Zulmi: zulm C.

³⁹¹ rahm[ı]: rahm Birol Azar neşrinde.

³⁹² Târına: târîke Birol Azar neşrinde.

³⁹³ İkbâlim: İkbâl C.

³⁹⁴ sevâd-ı: sevdâ C.

Düşürdün ‘uşşâkı³⁹⁵ biri birine
Bırakmış ortaya gavgâyı zülfüñ

3. Kâm-yâb olmadım hûb visâlûñle
Rûz [u] şebim geçer hoş hayâlûñle
Nahl-i servi kadd [u] mû-miyânuñle
Dâ ’imâ etmekde da‘ vâyı zülfüñ

4. **Türâbî** bendesin odlara yakmış
Dermânı bulunmaz derde bırakmış
Sihr-i efsûn-ile zencîre takmış
Nice biñ ‘âşık-ı şeydâyı zülfüñ

[38a]

[91]

KOŞMA

[6+5]

1. Rû-gerdân olanlar fânî cihânda
Menzil-i ‘ukbâya ilişdi³⁹⁶ kaldı
Huşk-i riya ile zâhid gümânda
Geçmedi esmâya ilişdi kaldı
2. Nazar kıl dîde-i ‘ibretle cânâ
Gark iden ‘âlemi nedir bu deryâ
Şemsi bîn olmayan huffâş-ı a‘ mâ
Behişt ü tûbâya ilişdi kaldı
3. Kûh-ı Tûr-ı ‘aşka doğrılursa râh
Maksad-ı matlûbuñ virir şehinşâh
Şecerden hitâb-ı “**inni enallâh**”³⁹⁷
Hazret-i Mûsâ’ya ilişdi kaldı
4. ‘Aşka esîr oldı Ferhâd u Mecnûn
‘Aşk-ıla devr ider bu çarh-ı gerdûn
Tecellî eyledi emr-i kâf [u] nûn
Bu cümle eşyâya ilişdi kaldı

³⁹⁵ Düşürdün ‘uşşâkı: Düşürmüş ‘âşıkı Birol Azar neşrinde.

³⁹⁶ İlişdi: eyleşdi Birol Azar neşrinde. Bütün dörtlüklerin son mısralında aynı durum söz konusudur.

³⁹⁷ Musa, ateşin yanına gelince, o mübarek yerdeki vadinin sağ tarafındaki ağaçtan şöyle seslenildi: "Ey Musa! **Şüphesiz ben**, evet, ben alemlerin Rabbi olan **Allah'ım**." Kasas suresi, 30.ayet (30/32).

5. **Türâbî** âh ider leyl ü nehârı
Saht-ı düşvâr imiş bu ‘aşkuñ kârı
Kimse bilmez nedir ledün esrârı
Bir gizli ma‘ nâya ilişdi kaldı

[38b]

[92]

KOŞMA

[6+5]

1. Ta‘ n etme ‘uşşâkı zâhid kerem it
Fâş olunmaz dilde esrârımız var
Zühd [ü] takvâ üzre özge hâline git
Biz bizimle özge bâzârımız var
2. Ne bilsün hâlimiz câhil [ü] nâ-dân
Hûn-âb-ı eşkimiz eyleriz rîzân
Bulunmaz derdine ‘ âlemde dermân
Derd-i ‘ aşka düşmüş bîmârımız var
3. Maksûda irişmez serin virmeyen
Ma‘ rifet bâgınuñ gülün dermeyen
Şâm olur subha dek h‘âb[ı] görmeyen
Âh u feryâd iden bîdârımız var
4. **Türâbî** râhımız ‘ aşk [u] muhabbet
Bizde güşâd olur dîde-i ‘ ibret
Sıdk-ıla gûş iden sûz olur elbet
Âteşe mânendî³⁹⁸ güftârımız var

[39a]

[93]

KOŞMA

[6+5]

1. Nîm-nigâhla benim murg-ı dilimi
Zîr-i dest eyledi şeh-vâre gözler
Hayıf kemân gibi bükdi belimi
Kıyâmet bakışlı bir kara gözler

³⁹⁸ Âteşe mânendî: Âteşi mânend C.

2. Kim bendesi olmaz böyle nigâruñ
Çekeriz rûz [u] şeb âh-ile zâruñ
Keştî-i ‘aşkına bendim o yâruñ
Deryâda gözimiz hep kara gözler
3. Düşürdük bendeni hicrân nârına³⁹⁹
Düş olmuşam gam-ı firkat bârına
Mansûr-veş bu gün zülfüñ dârına
Çekdi âhir beni ber-dâra gözler
4. Sayd idüp kemendüñ boynuma takdı
Hançer-i müjgânın sîneme çakdı
Türâbî ‘âşıkı odlara yakdı
Fitne-i mestâne sehhâre gözler

[39b]

[94]

KOŞMA-İ PÜR-KÂFİYE

[6+5]

1. Dü çeşm-i âfetüñ hoş nezâketin
Nihâl-i kâmetüñ serv-i revândır
Dil diler vuslatuñ rahm-ı şefkâtüñ
Yok mı ‘inâyetüñ hâlim yamandır
1. Severem dilberi rûy-ı enveri
Kaşları minberi şâh-ı kişveri
‘Aklımı serseri itdi ol perî
Gamzesi hançeri câna ziyândır
2. Böyle bir meh-likâ lebleri sahbâ
‘Âşıkâ istignâ ider dâ‘ imâ
Yolında cân fedâ eylemek revâ
Kıl derdime devâ vakt [ü] zamândır
3. **Türâbî** derdile kan doldı dile
Bir dili bülbüle ruhları güle
Ol saçı sünbüle bend oldı hele
Nigâhı velvele hûb nev-cüvândır

[40a]

³⁹⁹ Nârına: nârıyla Birol Azar neşrinde.

[95]

KOŞMA

[6+5]

1. Güzel mahbûbilen⁴⁰⁰ sevdiğim ‘ âşık
Koklaşmaklaşmaklık ne güzel olur
Gerdânı altına girince lâyık
Koklaşmaklaşmaklık ne güzel olur
2. Şöyle bir mahbûb-ı zamân olunca
Boyı servi nâzik civân olunca
H’âb-ı nâzda bile ‘ üryân olunca
Taklaşmaklaşmaklık ne güzel olur
3. Yakın olsam o dem ben ol meh-cebe
Dehânımı virsem hemân gab gaba
Meyânuñ âgûşa alub leb lebe
Yaklaşmaklaşmaklık ne güzel olur
4. Tûrâbî ol yâri virmezem yâda
Dediklerim cümle olsa âmâde
Sevdiğim dilberle vakt-i şitâda
Saklaşmaklaşmaklık ne güzel olur

[40b]

[96]

KALENDERÎ

[Mef’ûlü/ Mefâ’îlü/ Mefâ’îlü/ Fe’ûlün]

1. Cânım⁴⁰¹ senüñ ol rûhlaruñ⁴⁰² enverlediler mi
Hem cismüñi hoş⁴⁰³ misk-ile ‘ anberlediler mi
2. Dendân-ile çeksem de o fûlfülleri çıkmaz
Gerdânda siyâh beñleri enserlediler mi

⁴⁰⁰ Mahbûbilen: mahbûblan Vahit Lütfi Salcı, “Kızılbaş Şairleri”, *Halk Bilgisi Haberleri*, 9/105 (1905).

⁴⁰¹ Cânım: cana Vahit Lütfi Salcı neşrinde.

⁴⁰² Rûhlaruñ: ruyunu Vahit Lütfi Salcı neşrinde.

⁴⁰³ Hem cismüñi hoş: ol çeşmini hem Vahit Lütfi Salcı neşrinde.

3. Şol dâmeni⁴⁰⁴ pâkinde senüñ secde idenler⁴⁰⁵
Mihrâb-ı⁴⁰⁶ hilâl kaşları minberlediler mi
4. ‘Âlemde hele dersin unutmuş nice⁴⁰⁷ sûfi
Hüsnuñde olan hatları⁴⁰⁸ ezberlediler mi
5. Sordı baña ol şol civân⁴⁰⁹ kande urladuñ^{410*}
Yazık saña⁴¹¹ **Dehrî** seni hançerlediler mi

[97]

MURABBA‘

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

Derd-i hicrâna tabîbim bir devâ bilmez⁴¹² misin
Göz uciyla bir nigâhı âşinâ bilmez misin
Heb cefâ dersin mi ta‘lîm etdi üstâduñ*
Saña cefâ-cû netdigin semt-i vefâ bilmez misin*

[41b]

[98]

KOŞMA

[6+5]

1. Yeter hasretüñle kaddim dâl oldu
Dilber beni bu hicrâna düşürme
Âteş-i ‘aşkuñla sînem kal oldu
Cân ‘azîzdir âh efgâna düşürme
2. Saña üftâdeyem yüz biñ cân-ıla
Sen ugratduñ beni bu elvân-ıla
Siyâh zülûflerüñ tara şân-ıla
Tel tel olub her bir yana düşürme

⁴⁰⁴ Dâmeni: dâmen C.

⁴⁰⁵ idenler: ederler Vahit Lütî Salcı neşrinde.

⁴⁰⁶ Mihrâb-ı: Mihrâbı Vahit Lütî Salcı neşrinde.

⁴⁰⁷ ‘Âlemde hele dersin unutmuş nice: gör medresede dersin okur ol nice Vahit Lütî Salcı neşrinde.

⁴⁰⁸ olan hatları: görüp âyeti Vahit Lütî Salcı neşrinde.

⁴⁰⁹ ol şol civân: sevdiciğim sen Vahit Lütî Salcı neşrinde.

⁴¹⁰ Urladuñ: vuruldun Vahit Lütî Salcı neşrinde.

⁴¹¹ Saña: dedi Vahit Lütî Salcı neşrinde.

⁴¹² Bilmez: eylemez C.

3. Blbl gibi leyl [] nehâr zârım var
Derûnumda bir tükenmez nârım var
Kıl terahhüm yâd ellerden ‘ârım var
Nâm [u] şânım râyegâne düşer mi

4. Der **Hdâîm** yokdur zerre nigâhım
Gün-be-gün artmada figân [u] âhım
Lutf eyle bendeñe çesm-i siyâhım
‘Aşk âteşin şîrîn cânâ düşürme

[42a]

[99]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Meyl iderler nerede⁴¹³ bir mâh-tâbân görseler
Sıdk-ıla ‘âşık olurlar pâk-dâmân görseler
Ol Hak’ın emr eylediği yire gecdi⁴¹⁴ kavm-i Lt
Cân virirler mbtezel bir tâze oylan görseler
2. Gice gündüz bizim ile gel ol ‘aşkın⁴¹⁵ cengine
İzini inanub anuñ⁴¹⁶ salma kendin engine
Bu zamâne gzelinñ⁴¹⁷ cümle meyli zengine
Dndrrler yzlerin⁴¹⁸ ‘âşıkı ‘ryân görseler
3. Halk içinde turır⁴¹⁹ a‘ lâ menzil mâhirlerñ
Bir sözi hîç iki olmaz akcesi vâfirlerñ
İbtidâdan intihâya ‘âdeti şâ‘irlerñ⁴²⁰
Kande grse⁴²¹ medh iderler sâhib-ihsân⁴²² görseler
4. Gir bugün meydânına var ise sende sîm  zer
Yog-ise söyleme sakın ol civâna⁴²³ hayr u şer

⁴¹³ Nerede: bendeler Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴¹⁴ Gecdi: geçsin Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴¹⁵ gel ol ‘aşkın: ol adnn Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴¹⁶ İzini inanub anuñ: İnanıp andına sakın Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴¹⁷ Bu zamâne gzelinñ: Zamânenñ güzelleri C.

⁴¹⁸ Yüzlerin: yüzlerini C.

⁴¹⁹ Turır: gâyet Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴²⁰ şâ‘irlerñ: ‘âşıklarñ C.

⁴²¹ Görse: varsa Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴²² sâhib ihsân: pâk

⁴²³ Civâna: cenâna Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

Akcesiz aslâ bir yire gitme ey⁴²⁴ ‘Âşık ‘Ömer
Ugratamaz semtüne⁴²⁵ destünde fermân görseler

[42b]

[100]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Mecnûn olmakdan murâd Leylâ’yı bulmaktır hüner
Ehl-i ‘aşkın çekdiği sevdâyı bulmaktır hüner
Fi’l-hakîka bülbül-i şeydâyı bulmaktır hüner
Rengi solmaz bu gül-i ra‘ nâyı bulmaktır hüner
2. ‘Âşık-ı sâdık ile bî-hûde gavga eyleme
Cem‘ -i hatar ile cehd it halka igvâ eyleme
Zâhid [ü] ehl-i ‘ilmem deyü da‘ vâ eyleme*
Mushaf içinde ‘ilmü’l-esmâyı bulmaktır hüner
3. Ey ‘Ömer ‘âşık elbetde zâr itmekdedir*
Fehm idüb âzâd-ı ‘aşkı yine tak itmekdedir
Hacca varmakdan murâd bir tavâf itmekdedir*
Her nazarda Ka‘be-i ‘ulyâyı bulmaktır hüner

[43a]

[101]

KEREM

[6+5]

1. Kara gözlüm ne gezersin bu elde⁴²⁶
Gel bizim elleri gez kerem eyle
Niçe ‘âşık vardır⁴²⁷ ismi kalemde⁴²⁸
Beni de deftere yaz⁴²⁹ kerem eyle
2. Ben seni dileyüb âh-ıla geldim⁴³⁰
‘Aşkuñ âteşine odlara yandım

⁴²⁴ Akcesiz aslâ bir yire gitme ey: Ko inâdı akcesiz bitmez işin Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴²⁵ Ugratamaz semtine: uğramazlar yanına destinde Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴²⁶ bu elde: bu elde Ali Duymaz, “Karcaoğlan ile Âşık Kerem’in Şahsiyet ve Eser Bakımından Benzerlikleri Üzerine Bir Değerlendirme”, *Millî Folklor*, 11/4 (2014): 52.

⁴²⁷ ‘âşık vardır: kulların var Ali Duymaz neşrinde.

⁴²⁸ Kalemde: defterde Ali Duymaz neşrinde.

⁴²⁹ deftere yaz: yaz gel Ali Duymaz neşrinde.

⁴³⁰ Ben seni dileyüb âh-ıla geldim: ben bîcâre idim dinine inandım Ali Duymaz neşrinde.

‘ Akıl başda idi dîvâne oldum
Beni mecnûn etme⁴³¹ tez kerem eyle

3. Derd-i hasretüñle düşmüşem dile
Akan çeşmim yaşın bilmem kim sile
Beni ifşâ etme sakın yâd ele
Lutf [u] ‘ inâyet kıl sus kerem eyle

4. **Dertli Kerem** eydür karalar giyme
Gel Aslı’m sırlarım⁴³² yâdlara dime
Bir iylik eyle gel Hakkın yok dime⁴³³
Beni dertli⁴³⁴ etme kız⁴³⁵ kerem eyle

[43b]

[102]

KOŞMA

[6+5]

1. Felek bizi bir sevdâya düşürdi
Aglarım rûz [u] şeb gülmedim gitdi
‘ Aşkuñ gam deryâsın boydan aşırđı
Hâsılı bir çâre bulmadım gitdi
2. Biz severiz güzellerüñ hâsını
Aradım bulmadım bir vefâsını
Agladır sızladır ben ednâsını
Nedir <bilmem> kabâhatim bilmedim gitdi
3. Bizi Mansûr gibi çekdiler dâra
Anuñ içün düşdüm dil-zâra*
Ben Lokmân’a vardım yok didi çâre
Derdimüñ dermânın bulmadım gitdi
4. **Gevherî** der gögsüm yandı söküldi
Vîrân gönülümüñ tahtı yıkıldı
Tâkatim kesildi belim büküldi
Eridim billâhi kalmadım gitdi

⁴³¹ mecnûn etme: dertli itme kız gel Ali Duymaz neşrinde.

⁴³² Sırlarım: bizi Ali Duymaz neşrinde.

⁴³³ eyle gel Hakkın yok dime: eylersen vaktiyle eyle Ali Duymaz neşrinde.

⁴³⁴ Dertli: Mecnûn Ali Duymaz neşrinde.

⁴³⁵ Kız: kız gel Ali Duymaz neşrinde.

[44a]

[103]

KEREM

[6+5]

1. Elâ gözlerine kurbân oldığım
Ben senüñ derdüñden yanar aglarım
Yâ kime ‘arz idem karîb hâlim*
Yüzüm yerlere sürer aglarım*
2. Benden kaçır sevdiğim gayrdan kaçmaz
Gâyet nevrestedir bendesin seçmez
Yalvarırım Mevlâ’ya dileğim geçmez*
Ellerüñ yanında görür aglarım
3. **Kerem** der ki ben de böyle kalursam
Va‘dem tamâm olub ben de ölürsem
Hakkuñ dîvânına ben de varırsam
Kefenim boynuma dolar aglarım

[44b]

[104]

KOŞMA

[6+5]

1. Ey sâkî meykede nedür bu esrâr
Etdi bir katresi mestâne beni
Şarâb-ı la‘lûñde ne keyfiyyet var
Söyledir efsâne efsâne beni
2. Kaldır nikâbuñı ey vech-i kamer
Zulmetden göñlümüz olsun münevver
Şerbet-i leblerin lezzet-i dilber
Gezdirir meyhâne meyhâne beni
3. ‘Âşıkın biñ belâ gelür başına
Tahammül etmeli ‘adû taşına
Şem‘-i ruhsârûñla ‘aşk âteşine
Yanmada seyr etsün pervâne beni
4. Bakmazlar **Dertli**’ye alkındır deyü
Ol ‘aşkuñ bahrına talkındır deyü

Bir saç ı leylâya yankındır deyü
Yazmışlar deftere dîvâne beni

[45a]

[105]

KOŞMA

[6+5]

1. Mürüvvet kıl seni behey bî-vefâ
‘Âşıklar ‘aşkuñ-ıla yaza çıkmış
Mushaf-ı hüsnünde vâcib te‘âlâ
Teşne gönülümüz şîrâze çekmiş
2. Cihânda görmedim sen gibi güzel
Vasfın için yazdım biñ dürlü gazel
Kaşlarının nakşdan nakkâş-ı ezel
Pür güller çevirmiş endâze çekmiş
3. ‘Aşkuñ baña virmiş fikr etsün deyü
Baksun cemâline şükr etsün deyü
Ehl-i dil olanlar zikr etsün deyü
Dertlî defterini beyâza çekmiş

[45b]

[106]

KOŞMA

[6+5]

1. Yazub ‘arz-ı hâlim yâre sunmuşam
İçüb ‘aşkuñ şarâbından kanmışam
Pervâneler gibi nâra yanmışam
Komışam seri meydâna güzel
2. Ben seni seveli haylî zamândır
Derdüñe düşeli hâlim yamândır
Kipriklerin ok atar kaşlarıñ kemândır*
Ol çeşm-i siyâhım mestâne güzel
3. Bu dünyâya gelen bir dahı gelmez
Böyle yalancılığıñ‘âlemi olmaz*
Bu güzellik sende hîç bâkî kalmaz
Hemân sen mi geldüñ cihâna güzel

4. ‘Aşkuñ nûş ideli içmezem bâde
Göz görelî yârîmî virmezem yâde*
Senüñ sevdân ile bu **Kâtipzâde**
Tîmârhânelede dîvâne güzel

[46a]

[107]

KOŞMA

[6+5]

1. Efendim kuluña sen kerem eyle
Düşürdi ‘âkıbet nâra kaşlaruñ
Gelmişem kapuña meded lutf eyle
Koy virmez ki gidem kara kaşlaruñ
2. Başına çekinür yeşil yemeni
Mecnûna döndürdün efendim beni
‘Âşıkı görünce virmez amâni
Yandırıyor [beni] nâra kaşlaruñ
3. Karadır gözleruñ kiprigüñ okdur
Bilürem efendim ‘âşikuñ çokdur
Ben gibi kul olmuş hîç saña yokdur
Eylesün derdime çâre kaşlaruñ
4. ‘Âşık ‘Ömer sever hasbeten lillâh
Şehr içinde yokdur billâh*
Nûrdan halk itmiş yaradan Allâh*
Kudretinden çekmiş kara kaşlaruñ

[46b]

[108]

KOŞMA

[6+5]

1. Kadir Mevlâm seni ögmüş yaratmış
Serdâr etmiş güzelleruñ üstüne
Siyâh saçuñ⁴³⁶ tel tel idüb⁴³⁷ uzatmış
Salı-virmiş ak gerdânuñ üstüne

⁴³⁶ Saçuñ: zülfün Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴³⁷ İdüb: etmiş Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

2. Çekilür takdîrde⁴³⁸ yazılan yazı
Gel gönül idelim⁴³⁹ Hakk’a niyâzı
Âyete’l-kürsî ile sûre-i ihlâsı
Okuyub gidersün yoluñ⁴⁴⁰ üstüne
3. Siyâh kaşın mürekkeb ilen yazmışlar⁴⁴¹
Kiprigüñ altında⁴⁴² kalem düzmüşler⁴⁴³
Gerdânuñ⁴⁴⁴ üstüne tebbet yazmışlar⁴⁴⁵
Elif lâm okunur alnuñ⁴⁴⁶ üstüne
4. İnnâ fetehnâ’ya dönmüş gözlerün⁴⁴⁷
Söyle güzel beyit olsun sözlerün⁴⁴⁸
Yâsin sûresine dönmüş yüzlerün⁴⁴⁹
Ve’l-fecri okunur gögsün⁴⁵⁰ üstüne
5. ‘Âşık ‘Ömer eydür çeşmim çevresi⁴⁵¹
Yanaguñ bismillâh ve’n-necm⁴⁵² suresi
Er-rahmân yazılmış⁴⁵³ kaşuñ arası
Ve’d-duhâ⁴⁵⁴ okunur zülfün⁴⁵⁵ üstüne

[47a]

⁴³⁸ Çekilür takdîrde: gelir imiş başa Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴³⁹ Gel gönül idelim: gönül sen de eyle Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁴⁰ Okuyub gidersün yoluñ: okub gider ak gerdânın Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁴¹ kaşın mürekkeb ilen yazmışlar: kaşı kara gider zâr olur Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde. Bu mısranın vezni bozuktur.

⁴⁴² Kiprigüñ altında: gerdânın üstüne Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁴³ Düzmüşler: düzülür Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁴⁴ Gerdânın: dudağı Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁴⁵ Tebbet yazmışlar: beyit yazılır Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁴⁶ Alnuñ: dilin Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁴⁷ dönmüş gözlerün: benzer sözleri Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁴⁸ güzel beyt olsun sözlerün: dilber bize lezzet sözleri Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁴⁹ Yâsin sûresine dönmüş yüzlerün: sûre-i yâsine dönsün sözleri Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁵⁰ Gögsün: dilin Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁵¹ Çevresi: çâresi Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁵² Yanaguñ bismillâh ve’n-necmim: yanagı bismillâh isim sûresi Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁵³ Yazılmış:okunur Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁵⁴ Ve’d-duhâ: ve’n-necm Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

⁴⁵⁵ Zülfün: dilin Yakup Karasoy-Orhan Yavuz neşrinde.

[109]

KOŞMA

[6+5]

1. Merhamet eyleyüb ‘ âşık-ı zâra
Bâd-ı sabâ-ile peyâmi geldi
İbrâhîm-veş beni yakmayub nâra
“Küni berden” deyü selâmı geldi
2. Şems [ü] kamer gibi rûy-ı münevver
Ziyâsıyla tolı cihân ser-â-ser
Cemâlûñ görmege şems ü kamer*
Tulû‘ -ı fecr idi kıyâmı geldi
3. Beyt-i hazendeyem Ya‘ kûb-sıfat*
“Vebyeddet ‘ aynâhu” çekerim mihnet
Bûy-ı Yûsuf-ıla virildi ni‘ met
Çünkü beriden kelâmı geldi*
4. Subh-dem sabâya olundı nazar*
Şarkı garbı cümle cihânı gezer
Sâlik’e o mehden getürdi haber
Cihânda maksûdı merâmı geldi

[47b]

[110]

KOŞMA

[6+5]

1. ‘ Akl irmez ol Hudâ’nuñ işine*
Agam kaşlaruñ pek karalanmış*
Henüz girmiş on on dört yaşına
Kanlu zâlim ‘ aceb mekkârelenmiş
2. Gamzesi harâmî çeşmi celâlî
Gören ‘ âşıklaruñ kalmaz mecâli
Nakş olmuş yüzünde kalkan misâli
Lâle hindûlaruñ seyyârelenmiş
3. Yâr ile tenhâda yiyüb içerken
Kasâvet gönlümüñ gamını açarken
‘ Adûlar <duyub> diñmesün deyüb kaçarken

Ey meded sırrımız âşkârelenmiş

4. Âh ider taglar kulunmuş **Sinânî**
Âh ile sararmış solmuş Sinânî
Hayf hasta-hâl olmuş Sinânî*
Bugün gördüm yazık bî-çârelenmiş

[48a]

[111]

KOŞMA

[6+5]

1. Eger gider iseñ bizim ellere
Aña bir haberim var seher yeli
Nâzlı yâre bir çift selâmım vardır
Götür selâmımı vir seher yeli
2. İşitdim avâzuñ sehere yakın
Gül yapragı gibi var yâre dokun
Uyursa yârimi uyarma sakın
Uyanınca kadar dur seher yeli
3. Seher yeli seni yeller başısuñ
Ugrun ugrun yâre selâm taşırsuñ
Aç<ı>vir yorganı gerdânı üşüsüñ
Gerdânında beñlerin sor seher yeli*
4. Söyle **Seyyâhi**'ye etmesün nazlar
Kâr etdi bagrıma sitemli sözler
Karadır kaşları elâdır gözler
Gül gibi cemâlin gör seher yeli

[48b]

[112]

KOŞMA

[6+5]

1. Sakınsın ahımdan o perî kendüñ
Niçe bir agladır bir dermendüñ*
Virmesin yâdlara lebleri kandüñ
Meyl etmesün o gül hâr[a] böyle yaz

2. H'âb virmez oldu çeşm-i giryânım*
Halk râhat virmez âh u efgânım*
Efendim sultânım şâh-ı hûbânım
Rahm etsün bu dil-zâr[a] böyle yaz
3. Cemâlüñ gördikce arttı cünûnum
Âteş-i hicrâna yandı derdinem
Lutf idüb şâz etsün kalb-i mahzûnam
Yakmasun vücudum yâr[a] böyle yaz
4. **Gevherî'**nüñ cünûnı arttı be-gâyet
Düşmenüñ cevrine yokdur nihâyet
Şikâyet degildir kâtib hikâyet
Lutf eyle ol sitemkâr[a] böyle yaz

[49a]

[113]

KOŞMA

[6+5]

1. Bir kerre görünce cân [u] gönülden
Olmuşum hüsnüñe hayrân halîlim
Akar gözlerimden yaş yerine kan
Cevr itmesin baña amân halîlim
2. Beni yandırdı derd-ile gamuñ*
Tatlu muhabbetüñ? şîrîn kelâmuñ
Fino fes altında siyâh perçemüñ
Dayanur mı gören insân halîlim
3. Niçe medh itmeyem böyle mümtâzı
Helâk etdi beni meşakkati yazı
Altun mikyâsı ile gümüş endâzı
Keser biñ nâz-ile kaftân halîlim
4. 'Ömer der ki medhini iderem hâlâ*
Hatâdan saklasun Bârî te'âlâ
Şu cihân içinde ey gül-i ra' nâ
Saña hiç emsâl olur mı halîlim

[49b]

[114]

KOŞMA

[6+5]

1. Diyârı gurbetde eylendim kaldım
Göñül bir yavrınuñ mübtelâsıyım
Kendime münâsib civân bulmadım
Dönerim başına pervânesiyem
2. Tâyeler beslemiş yavru nâzıktır
Yârdan ayrılmışam bagrum eziktir
Kıyma kömür gözlüm baña yazıktır
Atanuñ ananuñ bir dânesiyem
3. **Gevherî**'yem bu diyâra gelmişem
Eylenmişem elüñizde kalmışam
Hânım bir kadehden ben mest olmuşam
Ben gurbet göñlümüñ mestânesiyem

[50a]

[115]

KOŞMA

[6+5]

1. Muhabbet ezelî severem cândan
Beni defterüñe yaz tûtû dillim
Hâtırım yıkmaga ummazdım senden
Nedir bu sitemli söz tûtû dillim
2. Gâh yeşil giyersüñ gâhî beyâzlar
Siz de böyle mi olur cilve nâzlar
Gözlerim kapuda cân seni gözler
Gâh sarılalım tûtû dillim*
3. **Fedâ**'î kahruñı çekerem çokdan
Gözimi sakınmam deyme budakdan
İbtidâ sıvtâhımız kiraz dudakdan*
Bizde böyle 'âdet bil tûtû dillim

[116]

BEYT

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Kevkeb-i mürgâb ta' mîr eyleyen Perverdigâr
Hâne-i murg-ı karîbi hazret-i Allâh yapar⁴⁵⁶

[50b]

[117]

KOŞMA

[6+5]

1. Feleküñ sitemi bilmem nedendir
Benim hûblar ile semâhım mı var
Çıkub yücesine seyrân itmege
Yanımda bir çeşm-i siyâhım mı var
2. Bir tâze civândır kanadım kolum
Her dâ'im 'âşıka itmekde zulüm
Harâmiler gibi baglatdı yolum
Benim ceng idecek silâhım mı var
3. Böyle ta' lîm etdi benim üstâdım
Bir hû çeksem 'arşa irişir dâdım
Güzel sevdi deyü dillendi adım
Benim o işlerden âgâhım mı var
4. **Yektâyî** der sen de bir ulu cânsın
Seni bilmeyenler odlara yansın
Murâdlar devrîmi ol Ganî sensin
Benim senden gayrı İlâhım mı var

[51a]

[118]

KOŞMA

[6+5]

1. Dilerem Bârî'den 'adû agyâra
Soñ nefesde î mân bulmasun gitsün
Hâlet-i nez' inde agzına bir su

⁴⁵⁶ Cöñkte yar alan bu beyit çeşitli internet sitelerinde şu şekilde geçmektedir: “Kebkebi mismâra tebdil eyleyen Perverdigâr/Lâne-i mürğ-i garîbi kul yıkar Allah yapar.”

Tamzırmaga insân bulmasun getsün

2. Katar sancusına ugrayub la‘în
Rûz [u] şeb eyleye âh ile enîn
Tomuz ölümünden getsün ol hemîn
Rûhı içün Kur’ân bulmasun getsün
3. Tolunsun dilerem kara yagmura
Elleri irmesün şehr-i ma‘ mûra
Yoranlar çevirüb ol mendebûra
Gizlenmege mekân bulmasun getsün
4. Kuyruğun kabardub ‘uş ‘uş? misâli
Agzı gözi egri ser-hoş misâli
Şehirden sürülmüş baykuş misâli
Siñlenege mekân bulmasun getsün
5. Der ki **Sâlim** gele bogazı ipe
Yiye boş bögrine biñ beşyüz zopa
Hiçbir şey<ler> dimem rakîb-i merkebe
Torbasında samân bulmasun getsün

[51b]

[119]

KOŞMA-İ TANZÎR

[6+5]

1. Dilerim Mevlâ’dan ‘adû agyâre
Mahbûb ile mihmân olmasun getsün
İlâhım<ı> düşürsin pelîd efkâra
Mahbûbdan bir ihsân bulmasun getsün
2. Dilerim vücûdın ugrasun verem
Kıyâmet haşre dek olmasun kerem
Mahbûblara rü’yet hem olmasun merhem*
Derdine bir dermân bulmasun getsün
3. Seherde niyâzım çok çeksün külfet
Şeytân-ı la‘în-le eylesün ülfet
Hallâk-ı cihân da etmesün rahmet
Du‘âları ez‘ân olmasun getsün

4. Ölmeden başında kopsun kıyâmet
‘Âşıklar elinden olsun selâmet
Der **Gedâyî** anda çokdur kabâhat
Âhirinde gufrân bulmasun getsün

[52a]

[120]

KOŞMA

[6+5]

1. Ben güzelim deyü hevâda uçma
İndirirler seni il yamân olur
Siyâh kâküllerüñ gerdâna saçma
Bâd eser tagıdır yel yamân olur
2. Güzelsüñ sevdigim sen de bilürsüñ
Etdigüñ işlere peşîmân olursuñ
Gel ahşamlayalım yolda kalursuñ
Karanluk gicede yol yamân olur
3. Güzelsüñ sevdigim sen seni sakın
Beyâz kollaruña kınâlar yakın
Sagiña soluña hamâyil takın
Taşları çatladır dil yemân olur
4. **Gevherî** aydur hâlimiz yamân*
Eksik olmaz taglar başından dumân
Sevdigim seni sardığım zamân*
‘Âşkımız artar da hâl yamân olur

[121]

BEYT

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

Mâla mülke magrûr olma diyen yok ben gibi
Bir muhâlif rûzgâr eser savurur harman gibi⁴⁵⁷

[52b]

⁴⁵⁷ Çeşitli internet sitelerinde şu şekilde geçmektedir: Mala mülke olma mağrur deme var mı ben gibi/ Bir muhâlif yel eser, savurur harman gibi.

[122]

KOŞMA

[6+5]

1. Ak gerdâna siyâh beñler yaraşır
Kudret-i nazar-gâh mıdır nedür bu
Yüzine bakmaga gözler kamâşır
Şems [ü] kamer [ü] mâh mıdır nedir bu
2. Sade f midir incü midir dişleri
‘Âşıkâ cevır ü cefâdır işleri
Tortob olmuş kirpikleri kaşları
Bir bölîcek sipâh<î> mıdır nedir bu
3. Gaflet göründi gözi gözime*
Belî didim ben de uydum sözine
Hüsn-i hat yazılmış mâh yüzine*
Satır bismillâh mıdır nedir bu*
4. **Gevherî**’yem bülbül konsa dallara
Aşabilsem ser-hadlere çöllere
Kandîl kandîl olmuş çok küllere*
‘Âşıklarun âhı mıdır nedir bu

[53a]

[123]

KOŞMA

[6+5]

1. Nedür bu bakışlar sende sevdiğim
Düşürdi gönlümü zâra gözlerün
Ne bâl u per kaldı ne vücûd kaldı
Yakdı her yerimiz<i> nâra gözlerün
2. Gâyetden güzelsin ey vech-i hasen
Senün hakkuñdadır takvîm-i ahsen
Kaşlarun cellâddır perçemün resen
Çeker ‘âşıkları dâra gözlerün
3. Kimdir kim hüsnünde kîl ü kâl iden
Rûşen gönülleri pür-melâl iden
Bî-çâre **Dertlî**’yi pâyimâl iden

Hilâl kaşlarıñdır kara gözlerüñ

[124]

KOŞMA

[6+5]

1. Sevdigim çıkarmış kenâre fesden
Açar bu sînemde yara perçemüñ
Kesdi beni tâb u dermân nefesden
Eylemez derdime çâre perçemüñ

2. Mukaddes kaşlarıñ uludur Yezdân
Saña bu güzellik Mevlâ'dan ihsân

[53b] Bir telini zâyî' idersüñ nev-civân
Bagımuñ başında ara perçemüñ

3. Göñül ülfet itmez gayrı ferd-ile
Degil nâ-merd ile yedi ferd-ile
Derd-mend **Dertlî**'yi böyle derd-ile*
Berbâd ider vara vara perçeüñ

[125]

KOŞMA

[6+5]

1. Senüñçün ' âlemde ey şâhlar şâhı
Düşdi bu göñlüme derd-ile efkâr
Sensin bu ' âlemde kalbim ferâhı
Koyma beni garîb eyleme nâ-çâr
2. Bu cismim var iden hazret-i Mevlâ
Sırrına bir kimse iremez hâlâ
Çâk çâk eyledi zemîn-i bâlâ*
Anda döner çarhı şems-ile her bâr
3. Bu ' âlemde hâlim ' ayândır saña
Kerem senden baña olsun Rabbenâ
Şükür birliğine eyledim senâ
Kuluñdur **Hikmetî** zikr ider hezâr

[54a]

[126]

KOŞMA

[6+5]

1. ‘ Akıl irmez bilmem nasıl tecellî
Kaldı n’idem bu dil efgân içinde
Divâne göñlüme benim tesellî
Virecek kalmadı cihân içinde
2. Göñül baykuş gibi bekler vîrânı
Hayli dem görmedim şâh-ı cihânı
Meded yâ Rabb baña göster cinânı
Gözlerim yaş toldı alkan içinde
3. Şây olub dillere düşdüm neyleyem
Bir cânım var aña kurbân eyleyem
Hâl bilür yok dahı nasıl eyleyem
Neyleyem ki kaldım gam-hân içinde
4. Kalmadı cihânın lezzeti dadı
Gelmez bu göñlümün zerre irşâdı
Neylesün **Hikmetî** arttı feryâdı
Garîb bülbül gibi nâlân içinde

[54b]

[127]

KOŞMA

[6+5]

1. Seyyâh oldum şu ‘ âlemi gezerken
Kâr etdi cânıma yeter ayrılık
Vasf eyleyem başa gelen hâlleri
Ölümünden zor oldu meded ayrılık
2. Bizi terk eyledi diyâr-ı gurbet
‘ Âşık ma‘ şûkuna kavuşur elbet
Kişi sevdigine eyler muhabbet
Ba‘ zı tondan tona atar ayrılık
3. ‘ **İrfânî** aglıyor yevm olunca*
Bülbül gül dalında feryâd kalınca
Ben gurbetde yâr hasretde kalınca

İster ölüm olsun ister ayrılık

[55a]

[128]

KOŞMA

[6+5]

1. Ey şâhîn bakışlım gökden bakma⁴⁵⁸
Hiç lutfuñ olmaz mı kula⁴⁵⁹ bir zamân
‘ Âşık-ı sâdıkı odlara yakma⁴⁶⁰
Kondurırlar seni⁴⁶¹ kula bir zamân
2. İdersin efendim⁴⁶² rakîbe ‘ izzet
Ben hemân bulmadım⁴⁶³ yanuñda ragbet
Rûzigâr elinden çekesin şiddet
Açılan güllerin sola bir zamân
3. ‘ Âşık itdigin başına⁴⁶⁴ fen gibi
Görmedim bir bağı âhen⁴⁶⁵ sen gibi
‘ Aşkuñ âteşine yanub⁴⁶⁶ ben gibi
Herkes itdigin bula⁴⁶⁷ bir zamân
4. Bir cevri yamâna göñül viresin
Ol hâk-i pâyna⁴⁶⁸ yüzler süresin
Başuña gelende⁴⁶⁹ sen de göresin
Gözlerüñe kanlar dola⁴⁷⁰ bir zamân
5. ‘ Âşık ‘ Ömer der ki ey nûr-ı çeşmim⁴⁷¹
Hilâle döndürdün sen benim çeşmim⁴⁷²

⁴⁵⁸ Ey şâhîn bakışlım gökden bakma: böyle yüksek uçma şâhin bakışlım Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁵⁹ Hiç lutfuñ olmaz mı kula: kondurular seni kola Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁶⁰ ‘ Âşık-ı sâdıkı odlara yakma: ‘ Âşık-ı sâdıkın oda yakışlım Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁶¹ Kondurırlar seni: hiç lutfun olmaz mı Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁶² Efendim: sevdiğim Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁶³ Ben hemân bulmadım: biz içte bulmadık Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁶⁴ itdigin başına: kıldığın başka Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁶⁵ Görmedim bir bağı âhın: bağı âhen görmemişim Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁶⁶ ‘ Aşkuñ âteşine yanub: aşk âteşi sinen yaka ben gibi Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁶⁷ Herkes itdigin bula: gözlerim kan-ile dola Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁶⁸ Ol hak-pâyına: düşesin pâyna Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁶⁹ Gelende: gele de Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁷⁰ Gözlerüñe kanlar dola: herkes ettiğini bula Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁷¹ ‘ Âşık ‘ Ömer dir ki ey nûr-ı çeşmim: Ömer zaîfinle yüz tuttu cismim Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁷² sen benim çeşmim: ey perî resmim Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

Şimdi ‘âr idersin dimege⁴⁷³ ismim
Hâtıruñdan gitmez ola⁴⁷⁴ bir zamân

[55b]

[129]

KOŞMA

[6+5]

1. Bir hûrî-zâdenüñ mâh yüzün gördüm
Kıymetine mülk-i cihân az gelür
Cihânda bulunmaz misli menendi
Yüz biñ baña az gelür*
2. Dilber saña mâ’îl oldum ezeli
Cihânda görmedim sen gibi güzeli
Gonca güller gibi dökmüş gazeli
Kişi sevdiginden niçe vaz gelür
3. Mâh yüzün görelî oldum dîvâne
Serim kurbân olsun sen gibi câna
Sol gözümden akan yaş-ıla kana
Tûna’nın ırmagı baña az gelür
4. ‘Âşık Sıdkî ider zâr [u] efgânı
Dîdemden akıtdım yaş-ıla kanı
Mevlâ’yı seversen gel yakma beni
Düşmân duyar ölüm baña az gelür

[56a]

[130]

KOŞMA

[6+5]

1. Nâzlı yârüñ hasretinden derdinden
Sarardı gül beñzim hâr oldu bugün
Benim derdim hiç bir derde beñzemez
Baña bir ‘acâyib derd oldu bugün
2. Deli gönül niçün melûl olursun
Saña bulunmayan yâr olsun*

⁴⁷³ dimege: anmağa Orhan Yavuz-Yakup Karasoy neşrinde.

⁴⁷⁴ Ola: ol C.

Bir gün murâduña nâ'il olursun
Hemân şu dünyâda serin sag olsun

3. Dostun bagçesinden bir gül kokundum
Hatâ etdim hâtıruña tokundum
Seni benim deyü elden sakındım
Şimdiki yârlaruñ mübârek olsun

4. Bil<e>medim ne derde düşürdin beni
Taşkun sular gibi çağlatduñ beni
Garîb ellerde aglatduñ beni*
Bencileyin işüñ âh u zâr olsun

5. Benim intizârım yerde kalmasun
Seni benden ay<ı>ran cennet bulmasun
Dünyâ murâdına nâ'il olmasun
Rakîbüñ cihânda gözi kör olsun

6. Her gice sabâhdan eylerem zâri
Yakdı vücûdımı hasretüñ nârı

[56b]

Beni hakîkatden sevmeyen yârı
Bir dahı sevmezem tevbeler olsun

[131]

KOŞMA

[6+5]

1. Mahbûb-ı devrânsın hûblaruñ şâhı
Gelmemiş cihâna emsâlin senüñ
Yeter çekdirdigüñ 'aşkuñla âhı
Gün-be-gün artmada kemâlüñ senüñ
2. Sensin bu 'âlemde Yûsuf menendi
Hasretüñle dahı dil 'aşka yandı
Rahm eyle hâlîme benim efendi
Gitmez derûnumdan hayâlüñ seniñ
3. Nûr-ıla gark etdi sizleri Gaffâr
'Âşikuñ göñline bırakduñ efkâr
Efendim hüsnüñde <bilmem> ne esrâruñ var

Yakdı **Hikmetî**'yi cemâlûñ senûñ

[57a]

[132]

KOŞMA

[6+5]

1. Ne fenâ zamânda ' âşık olmuşam
Bir gonca gül için aglar gezerim
Derd ü mihnet ile helâk olmuşam
Taşkın sular gibi çağlar gezerim
2. Tâlib olan arar bulur yârini
Derûnunda saklar gizli sırrını
Haylî demdir görmemişem serini
Anuñ Ferhâd'ıyam daglar gezerim
3. **Hikmetî** der bulam kâr [u] zârımı
Zâlim benim hâtırımı sorar mı
Sînem ortasında olan yaramı
Kendim tâlib olub bağlar gezerim

[57b]

[133]

KOŞMA 'İRFÂNÎ

[6+5]

1. Şunda bir dilbere gönül düşürdüm
Yanağı kırmızı ela gözlidir
Kok<u>lanmamış güldür aslını sordum
Dili bülbül gibi şîrîn sözlüdür
2. Bulunmaz güzeller içinde dengi
Olurum yoluna iderem cengi
Gül den ziyâdedir vechin[üñ] rengi
Niçe meyl vermeyem gül-i ahmerdir
3. Âb u kemân gibi kipriği kaşı
Düşdüm sevdâsına çıkar âteşi
Âhû gibidir gamzesi nakışı
Cefâya dayanmaz gâyet nâzlıdır

4. Düşdüm ben nârına itdim feryâdı
Dahı amân bilmez eyler ‘ inâdı
Kalbimde ‘ ayândır söylenmez adı
Hîç sormam adinîdilde gizlidir

[58a]

]134]

KOŞMA

[6+5]

1. Bir güzel perçemin çıkarmış fesden
Gülerek meclis-i rindâna geldi
Nûş etmiş bâdeyi bezm-i e[ze]lden
Dürr-i meknûn söyler mestâne geldi
2. Bende olan nârına yok<dur> hesâbı
Benim aşka devrân ayak türâbı
Nâgihân açıldı cennetüñ bâbı
Bir melek yavrusı cihâna geldi
3. Gâlibâ şehridir şirîndir sözi
Çarh-ı felek gibi raks ider gözi
Süriden ayrılmış bir körpe kuzı
Tekke-i ‘ aşk içre kurbâna geldi
4. ‘ Âşıkın agladan berhudâr olmaz
Bugünkü mey sâkîmiz yarına kalmaz*
Bir girdi destime bir dahı girmez
Uyan Şem‘î gedâ pervâne geldi

[58b]

[135]

KOŞMA

[6+5]

1. Gül yüzli yârimden olmuşam cüdâ
Rûz [u] şeb gözlerim kan aglar her gün
Âh-ıla zâr-ıla eylerim nidâ
Vücûdum şehrinde cân aglar her gün
2. Cânân cânımıza eylerdi fedâ
Ayırdı beni yârdan hazret-i Hudâ

Ehl-i dîn agniyâ hem dahı gedâ
İşidüb zârımı yanıklar her gün

3. Niçe beri çekeyim derd-ile kahrı
Bârî nûş ideyim yedinden zehri
Âteş-i ‘aşkuñla derdüñle cevri
Dîdem giryân idüb ten aglar her gün

[136]

KOŞMA

[6+5]

1. İşinden ayrılub abdâl olanlar
Ag yerine kara<lar> baglar dolanur
Sabr eyle tâ giceler subh olunca
Feryâd ider seher çağlar dolanur
2. Vîrândan gelür baygunuñ dâdı
Yanmakdadır pervânenüñ murâdı
Bir gül içün bülbül eyler feryâdı
Goncanuñ başına daglar dolanur

[59a]

3. Bu dünyâdan geçdi nice ‘âşık yâ?
Hiçbir[i] şâz olub gülmedi mi yâ
Şevkî gurbet elde yâr deye deye
Yaş döker gözünden aglar dolanur

[137]

KOŞMA

[6+5]

1. Âb-ı vaslın bizde olan yaraya
Melhem olur ammâ katı acısın
Cemâlin beñzetdim bir meh-pâreye
Velâkin ‘âşık istignâcısın
2. Ne hoş levendâne bir nâzik edâ
Kızarsa ruhları misâli elma
Bî-çârenüñ ‘aşkın bilürsüñ ammâ
Kadir kıymet bilmez pek cefâcısın

3. Ben bilürem bagrı yanığı dersüñ
Yolunda ser verir sâdıkam dersüñ
Aglatmam incitmem ‘âşıkam dersüñ
Yalandır sözlerüñ iftirâcısın

4. **Sâfi**’yi cânından usandırırırsuñ
Bıçagı kemüğe tayandırırırsuñ
Yalan da söyleseñ inandırırırsuñ
Gerçek de söyleseñ müsemmâcısın

[59b]

[138]

KOŞMA

[6+5]

1. Hey efendim çünkü benden geçmedüñ
Sen de bu edâ-yı şâhânelik ne
Meclis-i agyârda bâde içmedüñ
Süzülmüş gözlerüñ mestânelik ne
2. Bilmeyenler sanur dil-rübâsuñ sen
‘Âşık öldürici pür-cefâsuñ sen
Sicilli muhabbetli bî-vefâsuñ sen
Dahı bundan özge bîgânelik ne
3. **Murâdî** maksûda irenler irsün
Ne lâzım güllerin ‘adûlar dersün
Zamâne yârinden iylik umarsın
Ben ‘âşık sendeki dîvânelik ne

[139]

KOŞMA

[6+5]

1. Kime şekvâ idem senüñ elüñden
Onulmaz dertlere salduñ ayrılık
‘Âciz kaldı ‘âlem çeşmim selinden
Bu hâlîme sebep olduñ ayrılık
2. Bu ‘aşk u firkatüñ bu zulmüñ böyle
Kara bahtım mıdır vü tâli‘ im nola*

[60a] Ben saña bir kemlik etdim mi söyle
Yâ nice ‘aklını alduñ ayrılık

3. Hasret etdüñ beni dil-pesendimden
Kurtulmadım gitdi ‘aşk kemendinden
Elin çekmez cünûda ceddinden*
Yohsa baña mîrâs kalduñ ayrılık

4. Ezelki sürdigim dem ile safâ
Gündüz hayâl oldu yâr gice rü’yâ
‘Âkıbet cihânda karîb **Sırriyâ**
El kıran şeşverin? salduñ ayrılık

[140]

KOŞMA

[4+4]

1. Doldur vir içeyim bâde
Vir benim yârımı bâde
Temekkün olsam Bagdâd’a
Göñül eğlenmez eğlenmez

2. Doldur vir içeyim semi
Taglasun göñlümün gamı
Virselers Mısır’ı Şâm’ı
Göñül eğlenmez eğlenmez

[60b]

3. **Gevherî** dileyor dilek
‘Aşkuñdan olmuşdur helâk
Virse[ler de] hûrî melek
Göñül eğlenmez eğlenmez

[141]

KOŞMA

[6+5]

1. ‘Aceb merhamete gelse sevdigim
Benim bu derdime dermân olur mı
Yüzüm sürüb hâk-i pâyına varsam
Leblerinden pûse ihsân olur mı

2. Gine sitem geldi nâzlı yârimden
Agyâr kurtulmasun âh [u] zârımdan
Beni ayırdılar yüzi mâhımdan
Rakîbden özge düşmân olur mı
3. Sevdâ virüb alduñ ‘aklım ibtidâ
Göñül sevdiğimden olur mı cüdâ
Cânımı yoluña komuşam fedâ
Cândan gayrı saña kurbân olur mı
4. **Yektâ**’sıyam yada göñül virmedim
Geçdi ‘ömrüm bir murâda ermedim
Kuluñ oldum bir ihsânuñ görmedim
Kuluna keremsiz sultân olur mı

[61a]

[142]

KOŞMA

[6+5]

1. Bu tatlı cânımı kurbân eylemek
Murâd [u] maksûdum ol yâre karşı
Ne hâcet ‘aşkıma nihân eylemek
Döndürdüm niyyetim izhâra karşı
2. Çokdan berü derd-i ‘aşkıma saklaram
‘Âşıkларуñ erkânını yoklaram
Gayrı şimdengirü âhım oklaram
Uruñrın sîne-i agyâre karşı
3. Kimlere eylesem hâlimden güle
Ehl-i mürüvvet yok ahvâlim bile
Ne yamân aldılar bu beni dile
Yaradan Ganî [vü] Settâra karşı
4. Kim dile alursa **Sâlimâ** beni
Kudret kılıcına ugrasın teni
Ben cândan severem efendim seni
Saklamam söylerem hünkâra karşı

[61b]

[143]

KOŞMA

[6+5]

1. Bu nidâñ kesme bu kadd-i mehzûn*
Bir melek sîmâlî yâre bend oldum
Gül cemâlûñ görüb olmuşam meftûn
‘Andelîb misâli zâra bend oldum
2. Bî-çâre derdime çâre ararken
Yaralı sîneme merhem sararken
Gülşen-i hüsnüñde gonca dererken
Gâfil idim dostlar hâra bend oldum
3. Düşeli derdüñe dîvâne oldum
İçdim ‘aşkuñ meyin mestâne oldum
Cemâlûñ şem‘ine pervâne oldum
Yandırdım cismimi yâre bend oldum
4. **Sâlim** artırmada derd-ile gamın
Kimseler bilmedi dîdemüñ nemin
Dolayub boynuma perçemüñ telin
Çâk etdi bir dilber dâra bend oldum

[62a]

[144]

KOŞMA

[6+5]

1. Deli gönül ne karınca? durursuñ
Hevâya buluduñ agdıgı gibi
İliklemiş dü[g]melerin bendini
Şol kadr-i Mevlâ’nuñ öydigi? gibi
2. Kuzum aşıkларуñ seni anlamış
İl ‘ârifdir gezişüñden bellemiş
Yanaklaruñ burçak burçak terlemiş
Ak güle yagmuruñ yagdıgı gibi
3. Nedür nâzlı yârim ‘âşikuñ suçı
Gül bağçesi olmuş gerdânuñ içi
Taramış zülfünü dökmüş ibrişim saçını*

Mor menevşe boynun eydigi gibi

4. Mestâne hey deli gönül mestâne
Bir belgüzâr virmemiş dostuna
Kaşlaruñ hevâlanmış gözüñ üstüne*
Kırmızı güle bûlbûlüñ kondugı gibi*

[62b]

[145]

KOŞMA

[6+5]

1. Meded oldum günden güne perîşân
Görüb bu hâlimi eller agladı
Kalmadı cismimde bir nâm u nişân
Seherde açılan güller agladı
2. Şu serimde otdan gayrısı bitdi
Elüñ kötü sözi cânıma yetdi
Felek beni gurbet ellere atdı
Ayagım basdığım yollar agladı
3. Baykuş gibi vîrâne gecdi günüm
Yandı cesed ‘ arşa çıkdı tütünüm
Pîrler ikrârında ‘ ahdi bütünüm
İnsâf idüb esen yeller agladı
4. Der ki **Sabrî** bir murâda irmedim
Şu dünyâda şâdân olub gülmedim
Hiç derd ü belâdan hâlî olmadım
Akub giden çoşkun seller agladı

[63a]

[146]

KOŞMA

[6+5]

1. Başıñ içün olsun dîvâne Mecnûn
Dolandırma kûh-ı Leylâ’da meni
Degilem hûrî vü gılmâna meftûn
Gözetme cennet-i a‘lâda meni

2. ‘Âşık ister yâr yolunda ölmegi
‘Ârif ister bu esrârı bilmegi
Kendi tîşesiyle bagrın delmegi
Üstâd gönderdiler Ferhâd’a meni
3. Bihamdillâh her bir murâda yetdim
Dünyâyı ukbâyı küllî terk itdim
‘Âlem-i ervâhda ‘ilmi derc itdim
Kim ta‘lîm idecek dünyâda meni
4. Derd-mend-i Şem‘î der ‘aşkuñ mihengi
Âsitânı yârüñ bir belli sengi
Her kaçan kurulsa Kerbelâ cengi
Erenler gönderir imdâda meni

[63b]

[147]

KOŞMA RESÛLÎ

[6+5]

1. Ey güzeller şâhı senüñ elüñden
Âsmâna şikâyet eylemem yakîn
Bir gül lutf etmedüñ hüsnüñ bâğından
Gidüb gülistâna yaslanmam yakîn
2. Nâr-ı hicrûn-ile yandı bu cânım
‘Arşdan öne geçdi âh u figânım
Yine nâz eyledüñ kaş-ı kemânım
Derd-ile efkâra başlamam yakîn
3. Aldırdım ‘aklımı seni görünce
‘Aşkın deryâsına daldım boyumca
Elinden bir tolu bâde içince
Mekânım meyhâneye yaslanmam yakîn*
4. ‘Âşık Resûlî’nüñ çekdiği efkâr
Bağışla yârimi ey Ganî Settâr
Bu ‘aşk sevdâsından gel beni kurtar
Gidüb tîmârhâneye yaslanmam yakîn*

[64a]

[148]

KOŞMA

[6+5]

1. Varlıktan soyundum tekye-i ‘aşka
Ezelden bu bâb-ı rızâya geldim
Münderic it deyü hazret-i Hakk’a
Ben erenlerden ricâya geldim*
2. Sâyik türbânımı lâl eylediler
Bu yolda kaddimi dâl eylediler
Pûte-i ‘aşk içre kâl eylediler
Ben ancak bu kadar imlâya geldim
3. **Şükri** der cemâline olsam meftûn
Bülbül güle mecbûr Leylâ’ya Mecnûn
Kemâl-ı âdemi kesb etmek için
Ben ana rahminden dünyâya geldim

[64b]

[149]

KOŞMA

[6+5]

1. Gözlerim hasretle kanlı yaş döker
Felek gurbet ile saldıgı zamân
Kaddimi dâl idüb belimi bükür
Hasret kıyâmete kaldıgı zamân
2. Cemâl-i dil-dâra dîdeler kanmaz
Nâr-ı ‘aşkuñ-ıla var mıdır yanmaz
Sıla-ı vatânı şol kimse anmaz
Gurbet elde bir yâr buldıgı zamân
3. Hâlime rahm eyle benim sultânım
Ber-murâd it vasluñ-ıla cânım*
Mecnûn gibi daglar olur mekânım
Derd-i ‘aşkuñ beni aldıgı zamân
4. **Zarîfi** mahlasım ‘Ömer’dir ismim
Hayâl olmakdadır sûret-i resmim
Nâr-ı hasret-ile tutuşur cismim

Gözler[im] yaş-ıla doldığı zamân

[65a]

[150]

KOŞMA

[6+5]

1. Sığıran kolların boynuma*
Yüzüm ohşar boynuma al çalar*
Kahbe rakîb yâri bize çok gördi
Kâbil olsa gözlerime mîl çalar
2. Çokdan mâ'îl oldum gögsin agına
Bakma mısın bu sînemüñ dagına
Koyma rakîbleri hüsnüñ bâgına
Belki kâfir fırsât bulur gül çalar
3. Unutma efendim sen ikrâruñı
Hayliden çekerim intizâruñı
Söyleme 'adûya gizli sırruñı
İhtimâldir düşmânlaruñ dil çalar
4. **Gevherî** râhında çok çekdi emek
'Ömrümüz günümüz geçmekde gerek
Katı yalancıdır bu kahbe felek
Beş on yıldır agzımıza bal çalar

[65b]

[151]

KOŞMA

[6+5]

1. Elâ gözlerine kullar oldığım
Benim meylim saña düşdi nec' olur
Böyle sevdâ kul başına gelmesün
Ayrılması yamân olur güc olur
2. Sen beni güldür ki sen de gülesin
Hem murâda hem maksûda iresin
Korkarım yâdlara meyil viresin
Eldir duyar altun adın tuc olur

3. **Gevherî** der aman yandım firâkdan
Gerçek ‘aşk âteşi çıkmaz yürekden
Çokdan berü diler<i>dim seni Hak’dan
Virir ammâ <yâ> niteyim? ki gic olur

[152]

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

Hikmetî takdîr-i reyyânı budur ey müslimûn
İçmişem peymân-ı ‘aşk innâ ileyhi râci’ ûn
Gönlümi **lâ-taknetu min rahmeti**⁴⁷⁵ tefrîk ider
Her ne ‘isyân var ise **küllün ledeynâ muhda’rûn**⁴⁷⁶

[66a]

[153]

KOŞMA

[6+5]

1. Dâmenin tut ey dil bir ehl-i dilin
Yine ehli bilür dil kıymetini
Her murg-zâr bilmez feryâd etmeyin*
Yine bülbül bilür gül kıymetini*
2. Zülfin yanında lâ şeydir ‘anber
Dâne dâne olmuş yanagında ter
Gösterirseñ lebin sarrâfa göster
Gevher-fürûş bilür la‘l kıymetini
3. ‘Âşıklar dilinde medhin okunur
Yârim döner etrafına bakınur
Yel esdikce zülfi ‘anber kokınur
Bâd-ı sabâya sor tel kıymetini
4. Gel efendim cefâ eyleme câna
İdebilseñ nola lutf [u] ihsâna
Gevherî hizmet kıl bir ‘âdil câna
Yine sultân bilür kul kıymetini

⁴⁷⁵ “De ki: "Ey kendilerine karşı israf eden kullarım! Allah'ın **rahmetinden ümit kesmeyin**. Allah, suçların hepsini bağışlar. O, Çok Bağışlayıcı'dır, Rahmeti Kesintisiz'dir." Zümer suresi, 53.ayet (39/53).

⁴⁷⁶ “**Onların hepsi** de mutlaka toplanıp (hesap için) **huzurumuza çıkarılacaklardır**.” Yasin suresi 32.ayet (36/32).

[66b]

[154]

KOŞMA

[6+5]

1. Hakikat cemâlin ey nûr-ı dîdem
Görenler Allâhu ekber didiler
Yalnızın degilem mecmû' -ı ' âlem
Te' âlallâh bu ne dilber didiler
2. Bî-kusûr yaratdı hazret-i Mevlâ
Ol sebeb sâ'ildir bâbında gedâ
Cemâlin cennetdir kâmetüñ Tûbâ
Kaşlarıña mihrâb minber didiler
3. **Şükri** bâbından dûr etme ey yâr
'Înâyet mürüvvet eyleyüb her bâr
Mushaf-ı hüsününden leyl ü nehâr
Okur ' âşıkларуñ ezber didiler

[67a]

[155]

KOŞMA

[6+5]

1. Gel güzel beñlerüñ ta' rîf eyleyem
Siyâh beñler tende cânı bend etmiş
Bir beñüñ kaş ile göz arasında
Bir beñüñ beyâz gerdânı bend etmiş
2. Bir beñüñ sevdiğim başımuñ tâcı
Bir beñüñ sevdiğim gönül ' ilâcı
Bir beñüñ o rûhdan alur harâcı
Bir beñüñ şol Kırım Hânı bend etmiş
3. Bir beñüñ bahâsı Hindî Hindistân
Bir beñüñ bahâsı Gürcî Gürcistân
Bir beñüñ bahâsı çöl ' Arabistân
Bir beñüñ Bagdâd'ı Van'ı bend etmiş
4. Bir beñüñ bahâsı Şâmı Halebi
Bir beñüñ bahâsı Mûsul ' Ântebi

Bir bir vasıf olmaz böyle çelebi
Bir beñüñ de bu cihânı bend etmiş

[156]

KOŞMA

[6+5]

1. İdrîs terziligi îcâd etmeden
Endâzeden geçdi boyumuz bizim
Ânkâ yaradılub Kaf'a gitmeden
Biñ bir isme mazhar toyumuz bizim
2. Kalıbını değışdirirse <zâhid> birimiz
Biñ sene yıkansa çıkmaz kırımız

[67b]

- Hayâtda pâk ider bizi pîrimiz
Murdâr ölmek degil huyumuz bizim
3. Bir **Seyrânî** vardır başı feslimiz
Cengde çarkacı yokdur mislimiz*
Mümkire karışmaz bizim neslimiz
Mehdî [vü] Resûl'dür soyumuz bizim

[157]

KOŞMA

[6+5]

1. 'Aşkın rûzigârı esince serde
Dilüñ mevci gibi deryâ olur mı
Âdemi ugradırsañ dürlü derde
'Aşk-ı dilber gibi sevdâ olur mı
2. Rahm idüb bizlere kaş-ı kemânım
Garîb bendesine rûh-ı revânım
Ne mümkün dilerse virmemek cânım
Ol şûhuñ emrine hiç lâ olur mı
3. Dimedim 'âşıklar 'aşkuñla me'lûf
Tarf-ı dehânına sıgmaz bir hurûf
Güzeller içinde mânend-i Yûsuf

Saňa beñzer melek-sîmâ olur mı

[68a]

4. Muhabbet râhına irüb gitmege
Gevherî’yem ‘ aşk katarına binmege*
Dilberi kendüñe teshîr etmege
Sîm ü zerden özge esmâ olur mı

[158]

KOŞMA

[6+5]

1. Çekerem yâ Vedûd ismini yâre
Almasun âhımı yâr yeter oldı
Mansûr gibi çekdi neylerem dâra
Beni helâk etdi zâr yeter oldı
2. Hiç dimez ki yârim nerede kaldı
Perîşân göñlümi sevdâya saldı
Dîvâne eyledi ‘ aklımı aldı
Dükendi nâmûsum ‘ âr yeter oldı
3. Merhametsiz kalmadı sabra mecâlim*
Cihânda tuz etmek hakkın ararım
Rahm eyle sevdiğim çokdur zarârım
Yakdı vücûdımı nâr yeter oldı
4. **Hâfız** ‘ âşıklığın bildirdi saňa
Niçün rahm eylemeñ efendim baňa
Çevirdim yüzimi dergâhdan yaňa
Arada ayrılık var yeter oldı

[68b]

[159]

KOŞMA

[6+5]

1. Göñüller kapımı hercâ’î zâlim
Ne muhabbet bilür ne sevdâ bilür
Perîşân eyledi bî-çâre hâlim
Ne tesellî bilür ne vefâ bilür

2. Benim ‘aşk elinden şikâyetim yok
Kerem bundan özge hikâyetim yok
Bir sâkiye düşdüm selâmetim yok
Ne beni mest idüb ne ‘ayâ bilür
3. Kim tahammül eyler böyle ezâya
Yeñice dil düşdi ol kaşı yâya
Şöyle dûş olmuşam ‘aşk [u] sevdâya
Çekdigimi ancak bir Mevlâ bilür
4. ‘Aşkuña düşelden **Sâfi** bî-çâre
Oñulmadı gitdi sînemde yare
Bir olmaz derddeyim Hak ide çâre
Göñül ne şâh bilür ne gedâ bilür

[69a]

[160]

KOŞMA

[6+5]

1. Cemâlüñ bâgında hâl-i fülûle
Gerdâna dökülen teller hû çeker
Şeydâ bülbüllere düşdi gulgule
Lâleler sünbüller hû çeker*
2. Senüñ mislüñ gelmeyübdür cihâna
Kadd kâmetine bu kadar bahâne
Sünbül gîsûlar dönmüş tûfâna*
Vasfını söyleyen diller hû çeker
3. Karadır gözlerüñ kaşlaruñ kemân
Derd [ü] elem çekdim bir haylî zamân
Salınub sahrâya çıkdığın zamân
Gezdigin sahrâ [vü] çölleri hû çeker
4. **Gevherî** kapuñda olmuşdur sâ’îl
Lutf [u] ihsânuña olmadım kâ’îl
Cemâlini görüb olma da mâ’îl
Dîvânda duran kullar hû çeker*

[161]

KOŞMA

[6+5]

1. Diñle dilber añla âh [u] zârımı
Hiç bundan ziyâde âh [u] zâr olmaz
Cevr eyleyüb hakkın alma âhımı
‘Âşıkın agladan ber-hudâr olmaz

[69b]

2. Bir melek nesl[i]dir ‘aklımı alan
Beni deli dîvâne eyleyüb sevdâya salan*
Bizi zemm etmesün dîn-i İslâm olan*
Dîvânelenmişiz bizden ‘âr olmaz
3. Güli ayırmaga diken hâr ister
Bülbüli ayırmaga konca gül ister*
Bu yerlerde muhabbetli yâr ister
Hercâî yâr-ıla bunda durulmaz
4. Benim sardıcagım bir beyâz tendir
Hiç misli bulunmaz şöyle bir cândır
Tâli‘im yokdur bilmem nedendir*
Her kimi sevsem baña yâr olmaz*

[162]

DİĞER

[6+5]

1. Selâm virdim cümlesine aldılar
Göñlümde[ki] murâdımı bildiler
Bir kadehden âb-ı hayât virdiler
Vardığım kırklar yolıdır yolu*
2. Virüñ bir kadeh tolusu diyeyim
Dögeyim libâsa hırka giyeyim
İçeyim derdimi kime söyleyim
Ko disünler baña delidir deli

[70a]

[163]

KOŞMA

[6+5]

1. Keşîş bâgcesinde bir güzel gördüm
‘Aklımı aldı başımdan neyleyem
Taramış zülfünü dökmüş yüzüne
Seri sevdâya saldım neyleyem
2. Bende bildim bir keşîşüñ kızısuñ
Seherde açılmış dâne yıldızsuñ
Tarılmış[suñ] dilber gice küsmüşsüñ
Bu garîb hâlimi bilmez neyleyem
3. Hasreti çeker bekler agalar*
Mecnûnuñ başına kuşlar yuvalar
Çark-ı gûşenüñ güzeli yakarlar
Bulunmaz menend [ü] misli neyleyem
4. **Dertlî Kerem** eydür firkatim kanı
Keskindir kılıcı yürekdir anı
Ol ‘Îsâ’yî ben Muhammed ümmeti
Aceb dönmezse dînime <ben> neyleyem

[70b]

[164]

KOŞMA

[6+5]

1. Gözüm yaşı murâd mısın şâd mısın
Deryâlara akub gider sellerin
Elvân elvân olmuş akar sînemde
Kızıl kana boyatayım yolların
2. Gözüm yaşı ne pek coşkın akarsın
Talgalanub cigerimi yakarsın
Korkaram İskender seddin yıkarsın
Katı söyleñ hıfz etsün çöllerin*
3. Gözüm yaşını agladan yâr mıdır
Hicrûñ ile cihân yaşa tar mıdır
Bu bir özge sevdâ başka kâr mıdır

Var mı bencileyin derdi ellerin

4. Gözüm yaşı güle ‘aşıktır zevkine?
Deryâ hezâr olsa çıkmaz dikine
Derd-mend **Kerem**’i salduñ engîne*
Başda dürlü dürlü eser yellerin

[71a]

[165]

KOŞMA⁴⁷⁷

[6+5]

1. Kara gözli dilberüñ lezzeti*
Şeker midir şerbet midir bal mıdır
Dökülmüş[dür] ak gerdânuñ üstüne
Kâkûl midir zülûf midir tel midir
2. Kudretinden misk ‘anber saçılmışdır
Gerdânına çifte beñler saçılmışdır
Hüsnüñ bâğında çiçek açılmışdır
Lâle midir sünbül midir gül midir
3. Alçakları koyub yüksek uçmak*
Rakîbe nâsın sırrını açmak*
Yâdlara meyl idüb sevdiğinden kaçmak*
‘Âdet midir kânûn mıdır böyle midir*
4. **Kâtibî** eydür ‘aceb gördüğim düşü*
Dilber meyl etmek ‘âşıkun âteşi
Yoluñda harc olan gözümün yaşı
Degirmen midir deryâ mıdır göl midir*

[71b]

[166]

KOŞMA

[6+5]

1. Seni baña gâyet güzel dediler
Göster cemâlünü görmege geldim
Şeftâlünü derde dermân dediler

⁴⁷⁷ Çeşitli internet sitelerinde bu şiirin Kayıkçı Kul Mustafa’ya ait olduğu yazılmıştır.

Gerçek mi efendim sormaga geldim

2. Senüñ kâruñ yiyüb içmek dediler
‘Aşk-ıla konub göçmek dediler*
Gögüsde beñi cennet bağçesi dediler*
Hak nasîb ider<i>se görmege geldim
3. Seni baña yüze gülmez dediler
Akıtdığı göz yaşını silmez dediler*
Seni bir kez saran ölmez dediler
Ben seni sîneme sarmaga geldim
4. İncülü fesini giymiş başına
Kudret kalemini çekmiş kaşına
Tâze girmiş on üç on dört yaşına
Kapuñda kul olub turmaga geldim

[72a]

[167]

SEMÂ‘Î

[Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün]

1. Bu ser kurtulmadı gitdi zâr elinden zâr elinden
Bu şey varı yanub kondı nâr elinden nâr elinden
2. Âh u giryân oldu dilim sarardı gonca gülüm*
Zây oldu bâg bülbülüm hâr elinden hâr elinden
3. Yine bu ‘aşkla coşdum tîg-ı gamla bagrım deşdim
Mansûr gibi sıra düşdüm dâr elinden dâr elinden*
4. Neylesün bî-çâre **Basrî** dolaşır berri hem bahri
Çeker bu gurbetüñ kahrı yâr elinden yâr elinden

[168]

SEMÂ‘Î

[Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün]

1. Güzel sevsem hatâdır sevmesem âzâdedir derler
Su içsem kâse-i billûr içinde bâdedir derler

2. Vakâr-ı miskene ‘arz eyler isem haml idüb kibre
Tevâzu‘ eylesem bu derd-mend üftâdedir derler
3. Metâ‘ -ı ma‘rifet ‘arz eyleyüb ümîd-i feyz etsem
Ma‘ârif ehline ‘izzet hilâf -ı âdedir derler

[72b]

[169]

DÜ-BEYT

[4+4]

1. Ne bulduñ ey perî böyle
Bu rütbe-i vefâlıkdan
Peşimânlık mı var söyle
Bizimle âşinâlıkdan
2. Hemîşe âh [u] efgânım
Çıkar eflâka sultânım
Terahhüm kıl baña zâlim
‘Adûya ilticâlıkdan
3. Efendim bî-bedelsin sen
Güzellerden güzelsin sen
‘Aceb darb-ı meselsin sen
Hüsünde dil-rübâlıkdan
4. Dil [ü] cânım fedâ olsa
Yoluñda pâ-y-mâl olsa
Saña dünyâ bahâ olsa
Deger bu hoş edâlıkdan

[170]

DÜ-BEYT

[4+4]

1. Beni meftûn iden cânâ
Senüñ fikr-i hayâlüñdir
Seni hak eylemiş ra‘nâ
Benim cehdim visâlüñdir
2. Sen olduñ ‘âleme meşhûr
Kamu ‘âlem saña me’mûr
Cihânı eyleyen pür-nûr

Cemâl-i bâ-kemâlûndir

3. Tabîbim tâ ezel-i ‘âdet
Ola gelmişdir şefkat
Bu ben bîmârına şerbet
Senûñ kadd-i zülâlûndir

4. Kalubdur cây-ı gurbetde
Koma gel anı mihnetde
Yatur hâk-i mezelletde
‘Azîz-i pâymâlûndir

[73a]

[171]

DÜ-BEYT

[4+4]

1. Gel göñül gurbete gitme
Yâ gelinür yâ gelinmez
Her güzele meyl virme
Yâ sarılur yâ sarılmaz
2. Şu karşıki yüce daglar
Gözüm yaşı revân çağlar
Gurbet elde bize aglar
Yâ bulunur yâ bulunmaz
3. Bir ‘Arab atdır atımız
Şâm şerîfli zâtımız
Gurbet elde kıymetimiz
Yâ bilünür yâ bilinmez
4. Der **Gevherî** lebi gonca
Boyı uzun beli ince
Saña sence baña bence
Yâ bulunur yâ bulunmaz

[172]

DÜ-BEYT

[4+4]

1. Bizim sahrâlaruñ başı
Pâre pâre duman şimdi
Güzel sevmesi hoşdur ammâ
Ayrılması yamân şimdi
2. Gülüñ çevresi hâr m'ola
Çekdigim âh [u] zâr m'ola
‘ Aceb bizi añar m'ola
Ol kaşları kemân şimdi
3. Şimdi benim yârim çıkar
Çıkar da yollara bakar
Emrâh’ı odlara yakar
Boy[1] serv-i revân şimdi

[73b]

[173]

DÜ-BEYT

[4+4]

1. Bugün ben [bir] güzel gördüm
Bakar cennet sarâyından
Kamaşdı gözümüñ nûrı
Anuñ hüsn-i cemâlinden
2. Salındı bağçeye girdi
Çiçekler selâma turdı
Mor menevşe boyun egdi
Gül kızardı hicâbından
3. Bağçenüñ kapusın açdı
Sarmaşub güle tolaşdı
Yâr-ıla tenhâ buluşdı
Bir gül aldı yanagından
4. Bağçenüñ etrâfı güldür
Dalında öten bülbüldür

‘Âşık Garîb kuldur⁴⁷⁸
Bağışla gel günâhından

[174]

DÜ-BEYT

[4+4]

1. ‘Aşkuñladır zî-şân oldum
Hırka vü tâcımız yokdur
Kalursam gurbet ellerde
Bir kimse du‘ âcımız yokdur*
2. Efendim dîdem kan aglar
Akub gider oldu seyller
Bizi öldürse güzeller
Aslâ da `vâcımız yokdur
3. ‘Ömer der ki ider pinhân
Olvirir sînesi ‘üryân
Bizi dînsiz dimiş yârân
O yükde bacımız yokdur

[74a]

[175]

GARÎB

[6+5]

1. Gurbet elde baş yasdığa gelince
Akar gözlerinüñ yaşı karîbüñ
Gelen olmaz giden olmaz yanuña
Ne yamân müşkildir işi karîbüñ
2. La‘ net olsun şu gurbetüñ evine
Toyulmaz mı lezzetine dadına
Kavmi karındaşı düşer yâdına
Yasdığa gelince başı karîbüñ
3. Âmân şu gurbetüñ elinden âmân
Bunca yigit gitdi kaşları kemân
Şu gurbetde garîb öldiği zamân

⁴⁷⁸ Âşık Garip mahlası kullanılan şiir, çeşitli internet sitelerinde anonim olarak Tokat türküleri arasında yer aldığı yazılmaktadır.

Aglar feryâd ider eşi karîbüñ

4. Gurbet ellerinde baña kim baksun
Anam yokdur benim yasımı tutsun
Nişânlım yok mezâr taşımı diksün
İki çalı mezâr taşı **Garîb**'üñ

[74b]

[176]

KOŞMA

[6+5]

1. Nedir bilmem gönül cevân eyledi
Dillerimiz bülbül oldu söyledi
Gözlerimiz kanlu yaşlar agladı
Hâlîm kimse bilmez andan aglarım
2. Ayaklarım gerdân oldu yollara
Söyleyelim destân olsun dillere
Bizde garîb düştük gurbet ellere
‘Âkıl perîşândır andan aglarım
3. Sılâdan ayrılı birkaç zamândır
Çünkü gurbetüñ hâlî yamandır⁴⁷⁹
Bize lâzım olan ancak îmândır
Anuñ <da> şükrin aldım andan aglarım
4. Derd-ile ‘âkıl deryâsına daldım
Gitdi yârenlerim yalnız kaldım
Ayrılık derdiyle pervâne oldum
Sâdık yârân buldum andan aglarım

[75a]

[177]

KOŞMA

[6+5]

1. Vakti mürûr eyler harâb ehline
Meded senden ey şâh ey şâh diyerek
Recâ tonunda niyâz bâbında

⁴⁷⁹ Yamandır: Îmândır C.

Gecdi ‘ömrüm eyvâh eyvâh diyerek

2. Kadd-i kuddâm gibi bükmüş belini
Zabt etmiş cihânuñ dutmuş dilini
Gözün dikmiş göge açmış elini
Togmaz mı ola ol mâh ol mâh diyerek

3. **Dertlî** ‘aşk yolunda olmuştur üstâd
Cemâlün ‘aşkı eyledi âbâde
Tîşesin[i] taşlara urdı Ferhâd
Bi-sütûnda⁴⁸⁰ Allâh Allâh diyerek

[75b]

[178]

GAZEL

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Bülbül-i zâram gül-i ruhsâr-ı alüñden cüdâ
Tûtî-i lâlem şeker-nisbet⁴⁸¹ makâlüñden cüdâ
2. Dir idim sabr eyleyem olsam⁴⁸² cemâlüñden cüdâ
Bilmedim düşvâr imiş olmak visalüñden cüdâ
3. Tîre oldu rüzgârım zülf [ü] hâlüñden cüdâ
Oldu Sahra menzirim vahşi gazâlüñden cüdâ
4. Mûj-veş inceltdi tenim nâzik nihâlîmnden cüdâ*
Ham getürdi kâmetim müşgîn hilâlinden cüdâ
5. Çıkdı cân-ı nâ-tüvan şîrin zülâlinden cüdâ
Oldum el-kıssa ruh-ı ferhunde-fâlünden cüdâ

[179]

GAZEL

1. Yüz sürüb dergâha gelürem ey şefi’ül-müznibîn
Nice biñ ‘isyân-ile gelürem nebiyyü’l-mürselîn

⁴⁸⁰ Bi-sütûnda: Bir sütunda C.

⁴⁸¹ şeker-nisbet: şekere nisbet C.

⁴⁸² Olsam: olsa C.

2. Gösterüb ol vechini bu gedâ yüzi karaya
Kıl ‘inâyet sen baña ey rahmeten li’l-‘âlemîn
3. Hak virüb bu ‘âleme çün yâ imame’l müttakîn
Rûz-ı mahşerde irişüb anda dîzâr da nasîb

[76a]

[180]

SEMÂ‘Î

[4+4]

1. Merhâmetüñ yok mı ey yâr
Bu nasıl sabra tâkatdır
Beni cevrüñle yandırdıñ
Ânı sanma ‘inâyetdir
2. Kesb-i kârımız zâr eyle
Zikr-i intizâr eyleme
Bir pûse ‘âr eyleme
Öpülmek eski ‘âdetdir
3. Bir pûse yok mı himmet*
Usandım etmeden minnet
Düşdi amma fırsat*
Kabâhat utanmakdadır
4. Bu sûâlim kabâhatse
Eger eger ‘inâyetse
...⁴⁸³
Hakkıca bir işâretdir
5. Sözim sanma ihtilâfdan
Merâmım pûse al yanakdan*
Rahm idersüñ bal dudakdan
Bu derdime ifâkatdır
6. Bu bendeñe cefâ etme
Rakîblere vefâ etme
Beni cândan fedâ etme

⁴⁸³ Bu mısra eksik yazılmıştır.

Halk içinde rezâletdir

7. Efendim bu mudur*
Efendim ‘ aşkuñla sararub solayım*
Katı cefâlarla merâhim*
Hüsniyâ ‘ adâvetdir*

[76b]

[181]

KOŞMA

[6+5]

1. Bir perî peykerüñ derdin çekelden
Ne mecâlim kaldı ne harekâtım
Şarâb-ı ‘ aşkını nûş eyleyelden
Ne tâkatim kaldı ne liyâkatim
2. Bu bir özge sevdâ kimseler bilmez
Bilse de esrâr-ı ‘ aşk fâşa gülmez
Anuñçün derdinîbir ‘ âşık dimez
Hayret deryâsından var mı necâtım
3. Televvün mizâcdır sevdiğim âfet
Gâhî mihnetde kor gâhî selâmet
Ne çâre ziyâde etdim muhabbet
Söylemez mi sorsan sûret sıfâtım
4. Ne bu sendeki tahayyül-i efkâr
Bülbül-veş idersin feryâd-ile zâr
Var bul disem **Râ’if** mizâcuñca yâr
Mu‘ ammer olmagla var mı berâtım

[182]

[4+4]

1. Kâkülüñ gâyet uzanmış
Ey sanem dervîş misin*
2. Sordığım ‘ ayb eyleme*
Hiç kimseye virmiş misin

[77a]

[183]

KOŞMA

[6+5]

1. Söyleyin o nâzlı yârime sakın
Beni kölem deyü satıvirmesün
Dilber arasında nâmı ‘ âşıkın
Silinüb defterden unuddurmasun
2. Kim diyecek benim hâlimi yâre
Ne disem söylerler varır agyâre
Benden selâm idin nâzlı nigâra
Bizi de kalbinden atıvirmesün
3. Yârim yâdlar ile ‘ ıyş [u] ‘ işretde
‘ Âşıkın bıraktı derd [ü] mihnetde
Diyâr-ı gurbetde künc-i firkatde
Hışma gelüb kaşın çatıvirmesün
4. **Râ’ifâ** nasihat eyle o yâre
İşde gideyorsun gayrı diyâra
Gülerek koşavarub agyâra*
Aman birdenbire yatıvirmesün

[77b]

[184]

SEMÂ’Î

[Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün]

1. Görünmez gözime dünyâ benim ey meh-likâ sensiz
Tehî sanma beni cânâ çeker dil cefâ sensiz
2. Derûnumda yanar âteş çekilmez pür-derdinde
Cefâdır çekdigim heb dem ider sanma safâ sensiz
3. Şu ‘ âlemde güzel çokdır bakılmaz yüzine ammâ
Gönül her güzele mâ’ il olur mı mübtelâ sensiz
4. Bu cânı yoluña fedâ idem vallâhî billâhî

Efendim râzıyım dünyâ harâm olsun baña sensiz

5. Pür-figân feryâd zârım âsumâna ılgar ider
Bülbül-âsâ zâr ider her rûz [u] şeb **Râ'ifâ** sensiz

[185]

VALÎDESİNÜŦ?

[Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilâtün/ Fe'ilün]

1. Dil-i mahzûnumızı sanma ki ol şâh yapar
Yine lutf [u] kerem ile anı Allâh yapar
2. Hüsn-i ikbâl ile fahr eyleme bu 'âlemdir
Niçe bir magrûrların pür-âsârın âh yapar
3. Ey göñül harâb olduñ ise gam yeme kim*
Felekin 'âdetidir gâh yıkar gâh yapar
4. Bî-mürüvvetlere hâlûñi keşf eyleme zinhâr
Bir gün olur Bârî Te'âlâ seni vallâh yapar*
5. Yıkılub harâb oldu gerçi **Âminâ?** göñlûñ
Yapmaz kimse anı hemân Hazret-i Allâh yapar*

[78a]

[186]

KALENDERÎ

[Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ûlün]

1. Hüsn-ile felekde benim ol mihr-i dilâra
Kim benden ider kesb-i ziyâ gurre-i garrâ
2. Ben ol gül-i nevreste-ı gülzâr-ı cemâlem
Şevkimle hezâr olmadadır sad-gül-i ra' nâ
3. Bu cism-i latîf ile benim rûh-ı musavver
Kim sûretimi görmedi âyîne-i dünyâ
4. Mahfûza-yı nihâyethâne gencîne-i ham*
Ol cevher-fürûşuña bulunmaz baña hemtâ*

5. Gûyâ dehenim menba‘ ıdır âb-ı hayâtım
‘Uşşâkıma yek-pûse-i la‘ lim ider ihyâ
6. **Vehbî** bu gazel olsun o şûhuñ deheninden
‘Uşşâka hediye bir gonca gül-âsâ*

[78b]

[187]

KALENDERÎ

[Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlü/ Mefâ‘îlü/ Fe‘ûlün]

1. Bugün yâr-ile gezerken agyâre kavuşdum
Çatmış kaşını şöyle bir düşmâna kavuşdum
2. Bu dil güzelûñ hüsnini seyrân ider iken
Bakdıkca yandım şem‘ ine pervâne kavuştum
3. İrdirmezdi vaslına ol nazlı nigârım
Bir fend-i güftâr iderek yâre kavuşdum
4. Çünkü irdirsem vaslına ben nazlı cânânuñ
Ol sîm-tenûñ cismine merdâne kavuştum
5. **Hâfız** ‘**Alî**’nûñ derdinûñ dermânı irişdi
Ya‘ kûb del olub Yûsuf-ı cânâna kavuşdum*

[188]

[Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün]

Aşın<ı> bilen eşin<ı> bilen işin<ı> bilen devâm üzre
Hakîr olmaz fakîr olmaz zelîl olmaz cihân içre

[79a]

[189]

KALENDERÎ

[Mef‘ûlü/ Mefâ‘îlü/ Mefâ‘îlü/ Fe‘ûlün]

1. Cân deger ol dilber-i fettânı bir öpsem*
Cân pâresi ol gözleri mestânı bir öpsem*
2. İnce belini şâh sanur gibi koçsam*
Ol boyı uzun ser[v]-i hırâmânı bir öpsem

3. Nâzik teni gül harmanıdır koynuma koysam
Ol beste-dehen gonca-i handânı bir öpsem
4. Ol hâm gümüş bileğin boynuma salsam*
Ol agzı sadef hokka-i mercânı bir öpsem
5. Ağzı ağza yüz yüze hem sîne-ber-sîne*
Ol tatlu dil-i dertlere dermânı bir öpsem
6. Ey Dâgî aña biñ dil [ü] cân terk iderdim
Ol yanagı deste-i reyhânı bir öpsem*

[79b]

[190]

KALENDERÎ

[Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ûlün]

1. Bir şâha kul oldum yine âzâde gezerken
Yüz tutdı cefâya
Ugratdım aceb kendimi dünyâda gezerken
Biñ dürlü belâya
2. El çekmiş iken neyler idim ben yine ey yâr
Hûb sevmege tekrâr
Bend oldu gönül seyr ü⁴⁸⁴ temâşâda gezerken
Bir kaşları yâya
3. Eyyüb gibi gel gör ki benim her elem⁴⁸⁵ çok
Bir çâre meded yok
Döndürdi firâk âteşe⁴⁸⁶ sahrâda gezerken
Bu bagrımı nâya
4. Uçmuş-idi⁴⁸⁷ dil-murgu hü mâ⁴⁸⁸ gibi hevâda <gezerken>
Per kıldı küşâda
Cevlân iderek fahr ile bâlâda gezerken

⁴⁸⁴ seyr ü: - C.

⁴⁸⁵ Eyyüb gibi gel gör ki benim her elem: gül gibi açup gör ki benim yârelerim Sadettin Nüzhet Ergun, *Âşık Ömer-Hayatı ve Şiirleri* (Semih Lutfi Matbası ve Kitap Evi, 1967).

⁴⁸⁶ firâk-ı âteşe: firâk ateşi Sadettin Nüzhet Ergun neşrinde.

⁴⁸⁷ Uçmuş-idi: Uçmuş iken C.

⁴⁸⁸ Hü mâ: - C.

Düşdüm⁴⁸⁹ yine pâya

5. ‘Âşık ‘Ömer âteş-i ‘aşk eyledi ihrâk
Gel hâlîme bir⁴⁹⁰ bak
İzhâr idemem ‘âlem-i⁴⁹¹ ihfâda gezerken
Degme zürefâya

[80a]

[191]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Cân [u] dilden⁴⁹² mâ’îl oldum bir kaşı⁴⁹³ leylâya ben
Yitirdim ‘aklîm başdan düşeli⁴⁹⁴ sevdâya ben
Dostı beni terk eylemiş kezer başkası ile⁴⁹⁵
Agrıtmışım⁴⁹⁶ başım ancak⁴⁹⁷ bir kuru ince⁴⁹⁸ sevdâya⁴⁹⁹ ben
2. Biz de Mecnûn olduk ammâ bulmadık⁵⁰⁰ Leylâmızı
Bir⁵⁰¹ taraftan halk-ı⁵⁰² âlem seyr ider gavgâmızı
Bu cihânuñ hâkimleri görmüyor⁵⁰³ da‘ vâmızı
Rûz-ı mahşerde şikâyet eylerem⁵⁰⁴ Mevlâ’ya ben
3. Der ki ‘Ömer var mı şu cihânda sen ehl-i nazar⁵⁰⁵
Gurbet ilî meşk tutmuş âh ile zâr⁵⁰⁶
Kimisi zevk [ü] sefâda kimisi ‘üryân gezer

⁴⁸⁹ Düşdüm: Düştü Sadettin Nüzhet Ergun neşrinde.

⁴⁹⁰ Bir : - C.

⁴⁹¹ idemem ‘âlem-i: edemez sırrını Sadettin Nüzhet Ergun neşrinde.

⁴⁹² Dilden: gönülden Mirlan İbraev, “Âşık Ömer’in Taşkent’te Basılmış Divanı Üzerine Bir İnceleme”, (Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2007).

⁴⁹³ Kaşı: saç Mirlan İbraev neşrinde.

⁴⁹⁴ Yitirdim ‘aklîm başdan düşeli: bitirdim aklımı tüşmek ile bu Mirlan İbraev neşrinde.

⁴⁹⁵ Dostı beni terk eylemiş kezer başkası ile: Dost bendesin terk eylemiş salınur ağyar-ıla C.

⁴⁹⁶ Agrıtmışım: oğratmışım Mirlan İbraev neşrinde.

⁴⁹⁷ Ancak: - C.

⁴⁹⁸ İnce: - Mirlan İbraev neşrinde.

⁴⁹⁹ Sevdâya: kavgaya Mirlan İbraev neşrinde.

⁵⁰⁰ Bizde Mecnûn olduk ammâ bulmadık: ben de bie mecnun olmuşım bulmadan Mirlan İbraev neşrinde.

⁵⁰¹ Bir: er Mirlan İbraev neşrinde.

⁵⁰² Halk-ı: cümle Mirlan İbraev neşrinde.

⁵⁰³ cihânuñ hâkimleri görmüyor: dünyanın akimleri kormeyir Mirlan İbraev neşrinde.

⁵⁰⁴ Rûz-ı mahşerde şikâyet eylerim: maşer kuninde şikâyet iderim Mirlan İbraev neşrinde.

⁵⁰⁵ Dir ki ‘Ömer var mı şu cihânda sen ehl-i nazar: der ki Umer cian bunı yazan bir şairge zar Mirlan İbraev neşrinde.

⁵⁰⁶ ilî misk tutmuş âh ile zâr: ilge tüşken insan daim çeker ai-zar Mirlan İbraev neşrinde.

Bâkî mi kalsam gerek⁵⁰⁷ şu yalan dünyâyâ ben

[192]

BEYT

[6+5]

1. Yigitüñ başına üç devlet konar
Biri ‘akıl biri genclik biri şân
2. İki üç şey Hak katında zây‘ olmaz
Biri iyilik bir ‘ilim biri nân

[80b]

[193]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Derd-mend etdün beni sen derde dermân Ermeni
Cigercigim büryân etdün böyle bir cân Ermeni*
2. ‘Îsâ-yı Meryem hak-içün iktidârım kalmadı
Kalmadı sabra karârım böyle bir cân Ermeni
3. Ört görmesün gül cemâlin nâ-mahrem görsün*
Görenler döndi yolundan çok müselmân Ermeni*
4. Nerde birkaç ehli görsem beñzedirem şâhıma
Görmedim ben sencileyin derde dermân Ermeni
5. Yüri behey pût-perest kilîsâdan kogdın beni
Yarın rûz-ı mahşerde ‘Îsâ’ya direm seni*
6. Nesîmî müştâk etdün gül cemâlün görmege
Cennetde hûrî mi dersin yohsa Rıdvân Ermeni*

⁵⁰⁷ Bâkî mi kalsam gerek: bakiy kalmasam kerektir Mirlan İbraev neşrinde.

[194]

RUBÂ'î⁵⁰⁸

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Derde yâr olmak dilerseñ 'âşık ol
Odlara yanmak dilerseñ 'âşık ol
Gündüzün âvâre kalub giceler
Uykusuz kalmak dilerseñ 'âşık ol

[195]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Dün bir ehl-i 'aşka sordum çâresin 'aşkın didi
Yâ seferdir yâ tahammül ikiden hâlî degil⁵⁰⁹

[81a]

[196]

BÂKÎ

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Bî-çâre sevdim yine bir dilber-i ra' nâcığı
Şimdiden yanında vardır 'âşık-ı şeydâcığı
2. Takınur göz degmesün deyü hamâ'il boynuna
Neylesün yavuz nazardan sakınur anacığı
3. Küçükden yalnız seyr etmege korkar dahî⁵¹⁰
Kande gitse bilesince salınur lâlâcığı
4. Niçe şîrîn olmasun kim süd yerine anası
Sükker ile beslemiş ol tûtî-i gûyâcığı
5. Dünyâda öldüğüm acı mazdım Bâkiyâ⁵¹¹
Bir gice pehlûya çeksem ol melek-sîmâcığı
6. Ne kadar cevri ider ise âteş-i 'aşkındayım

⁵⁰⁸ Rubâ'î başlığı atılan bu şiir, tuyuğ nazım şekliyle yazılmıştır.

⁵⁰⁹ Cönkte yer alan beyitin çeşitli internet sitelerinde "Kırımlı Rahmi"ye ait olduğu yazılmıştır.

⁵¹⁰ Küçükden yalnız seyr etmege korkar dahî: Yalûñuz nev-rüstedür seyr itmege korkar dahî Sabahattin Küçük, *Bâkî Divânı*, (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı), 307.

⁵¹¹ Dünyâda öldüğüm acı mazdım Bâkiyâ: Dünyede öldüğüm hiç gam yimezdüm Bâkiyâ Sabahattin Küçük neşrinde.

Niçe etsün böyle öğretmiş anı hocâcığı

[197]

LEZİZÎ

1. Deprendi yine ol âteş-i hicrân içerden
Yakdı bu benim cismi[mi] sûzân içerden
2. Koydı hançerini sîneden alma kerem eyle
Cûş eylesün su gibi al kan içerden
3. Göz yaş-ıla nâmemiz yazılır takdîme
Çıkmaz ne ‘aceb ol şeh-i hûbân içerden
4. Kan aglamagı istemezdim kendime kalsa
Taşmasa eger dîde-i giryân içerden

[81b]

5. Haylî oldı yatır ferş firâşında **Lezîzî**
Az kaldı himmet çıkmaga bu cân içerden

[198]

ŞEMSÎ

[Fe’ilâtün/ Fe’ilâtün/ Fe’ilâtün/ Fe’ilün]

1. Zülf-i reyhânım efendim nerede ben nerede
Gül-i handânım o cânım nerede ben nerede
2. ‘Acabâ kimler ile seyr [ü] temâşâyâ gider
Şimdi ol serv-i revânım nerede ben nerede
3. Râh-ı ‘aşkında esîrem seni terk idemem
Bûm-veş şimdi vîrânım nerede ben nerede
4. ‘Aşk-ıla **Şemsî** niçe kan aglamasun*
Et[me]dim zevk [ü] safâ dem nerede ben nerede

[199]

SEZÂYÎ

[6+5]

1. Muhabbet odına her kim yanıktır
Tâ gice subh olunca uyanıktır
2. Biz girince bilinür bâzâr-ı ‘aşk
Muhabbet ehli beñzerinden tanıktır*
3. Eger deryâ-yı ‘aşka talmaduñsa
Degil sâfî derûnuñ bulanıktır
4. ‘Aceb bir kûçe-i şehr-i muhabbet
Yiter giren çıkılmaz dolanıktır
5. Tolandı murg-ı dil zülfine yârüñ
Çözölsün mi **Sezâyî** dolanıktır

[82a]

[200]

GEVHERÎ

[Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün]

1. Dime ey dil saña etdikleri cevır [ü] cefâdır bu
Seversin dilberi ammâ saña göre safâdır bu
2. Neler çekdi eger sorsañ selefden geçmiş ‘âşıklar
Saña bir bir beyân etsem tükenmez mâcerâdır bu
3. Geçilmez ‘aşk-ı dilberden muhassal bu kelâm*
Tâ kıyâmet haşır olunca çekilür bir belâdır bu*
4. Ne bahtından şikâyet kıl ne yâhûd cevır-i dilberden
Bakılsa ‘ayn-ı ‘ibretle kamu emr-i Hudâ’dır bu
5. **Gevherî** ragbet-i gayr-ı güzelden şimdi el çekmiş*
Hele vallâhi billâhi inanma iftirâdır bu

[201]

FERÂHÎ

[4+4+4+4]

1. Âh idüb dîdemde nemler çağladub da dökeyim mi
Ugruña hercâ'î dilber olan 'ömrüm süleyim mi
2. Ben aglarım yana yana yeter bu derd dertli câna
Mevlâm bu derdi sen baña virdin böyle çekeyim mi
3. Kimisin derdin âmâde kimi mihnet [ü] cefâda
Kimi şâz olub safâda [ben] boynum[1] bükeyim mi
4. Kâmil tanır gevher hâsın **Ferâhî** cümleden ednâ
Yakdı hâr kalbim binâsın vîrân olub çökeyim mi

[82b]

[202]

RE'FETÎ

1. Meded şehrine ol dilber-i mahbûb gelmez mi
Meded Ken'ân'a nûr-dîde-i Ya'kûb gelmez mi
2. O şûh-ı 'âlem-ârâ gelinür yâd ellerde
Dil-i cevri-âşinâyâ bârî bir mektûb gelmez mi
3. Yeter çekdüñ yeter derdi virdüñ câm-ı hicrânuñ
Bize min-ba'd o mahbûb-ı kazâ-âşûb gelmez mi
4. Nazlım cevri-i dilberden gönül mu' tâddır yohsa
Bize her çend sabr-ı vak'a-ı Eyyüb gelmez mi
5. Himmet sen mekteb-i mihnetde **Re'fetî** tahta-i remli
*** meşk eyleme tâlibe matlûb gelmez mi⁵¹²

[203]

'ÖMER

[4+4+4+4]

1. Gel benim gözimüñ nûrî saña kurbân olayım mı

⁵¹² Şiirin genelinde vezin bozukluklukları vardır.

Rûz [u] şeb daglar başında aglayub da gezeyim mi

2. Aramıza yâdlar katdın ben kuluñ yabana⁵¹³ atdın
‘Âşıkın odlara yakdın seni Hakk’a salayım mı
3. Pek severem cândan mıdır âh eylesem gamdan mıdır
Bu ayrılık senden midir yohsa Hak’dan bileyim mi
4. Der ki ‘Ömer cânım mürdesin ugratdın beni derde
Fırsatıñ buldugum yerde intikâmım alayım mı

[83a]

[204]

‘ÂRİF

[Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün]

1. Göñül ‘ummân-ı hayretde nihâyet nerde ben nerde
Zamîrim bahr-ı mihnetde selâmet nerde ben nerde
2. Hayâl-i rişte-i zülfüñle ser-gerdân olaldan ben
Halâsı bulmadım çâre muhabbet nerde ben nerde
3. O şûhuñ dâ’imâ meyli vefâsı oldı agyâra
Birakdı sûz-ı firkatde melâmet nerde ben nerde
4. Görelden Yûsuf-ı cânım tükenmez âh [u] efgânım
Hemân derd-ile giryânım ifâkat nerde ben nerde
5. Şehâ bu raddeli gamda karar itdiği dil ‘Ârif
Yanub yakılmada hergiz liyâkat nerde ben nerde

[205]

‘ÖMER

[4+4+4+4]

1. ‘Aceb ol âfet-i devrân cefâyı kimden öğrenmiş
Femi gonca lebi mercân edâyı kimden öğrenmiş
2. Oturmuş nâ-sezâlarla demi dildâr elinden câm
Ol agyâr ile etdiği safâyı kimden öğrenmiş

⁵¹³ Yabana: yabaya C.

3. Süzüb ol çeşm-i âhû nazar-ı yâr oldı etrafa
Murâdı teşrîf hâne[yi] edâyı kimden öğrenmiş
4. Sarılıb boynuma dilber virir gerdânıma agzın
Hele kaddi kemân şa' şa' ayı kimden öğrenmiş*
5. Ne mümkündür getürmek tâkat o nâz-ı mümtâza*
Aceb bilmem ki bu 'Ömer vefâyı kimden öğrenmiş

[83b]

[206]

HAYÂLÎ

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Hûblar sevdâsıdır ' âlemde mahbûbü'l-kulûb
Hamdülillâh kim nasîbim oldı bu sevdâ-yı hûb
2. Yâre ' âşık olduğum⁵¹⁴ ta' yîb ider halk-ı cihân
Nâ-bedîd etse rakîbi bârî Settârü'l-' uyûb
3. Her gün âhumdan benim rahm eylese etmeñ ' aceb
Her günâhımdan beni ' afv etse⁵¹⁵ Gaffârü'z-zünûb
4. Mevlevî gibi feleker üstine döner anuñ
Şems gibi başını ' âşık bu yolda atsa⁵¹⁶ tob
5. Kanlu yaşuñdan **Hayâlî** gibi etmezsen⁵¹⁷ vuzû
Câmi' -i Hakda⁵¹⁸ imâm-ı ' aşka neylersin uyub

[207]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Bulsa dem pür-mest ser-gerdân ider ' aşk âdemi
Bulsa dem togdugına pişmân ider ' aşk âdemi

⁵¹⁴ Oldıgum: geçdügüm Ali Nihat Tarlan, *Hayâlî Bey Dîvânı*, (Bürhaneddin Erenler Matbaası, 1945).

⁵¹⁵ ' afv etse: pâk etdi Ali Nihat Tarlan neşrinde.

⁵¹⁶ Atsa: kılssa Ali Nihat Tarlan neşrinde.

⁵¹⁷ Etmezsen:etmezsın C.

⁵¹⁸ Câmi' -i Hakda: Câmi' -i Hakkında C.

2. Bulsa dem Ferhâd gibi yardıır kayaları
Bulsa demde pîr ile yeksân ider ‘aşk âdemi
3. Bulsa dem Mecnûn-mânendi gezdırır sahrâları
Bulsa demde dillere destân ider ‘aşk âdemi
4. Bulsa bu ... çâr-nâ-çâr gezdırür
Bulsa demde Mısır’a sultân ider ‘aşk âdemi

[84a]

[208]

HÜSNIYÂ

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Mazhar-ı sırr-ı Hudâ’dır yıkma kalbin kimsenüñ
Ka’be-i ‘izz-i ‘ulyâdır yıkma kalbin kimsenüñ*
2. Bir nazar kıl cân göziyle dîde-i bünyâd etsüñ*
Gör ki ne kible-nümâdır yıkma kalbin kimsenüñ
3. Andadır mâh-ı münevver andadır zâtü’l-burûc
Hâsıl-ı seb’-i semâdır yıkma kalbin kimsenüñ
4. Çok dürüst olmaz bir kez sikeşt olsa zücâc*
Öyle bir nâzik binâdır yıkma kalbin kimsenüñ
5. **Hüsniyâ** incitme halkı Hak dahı incitmesün
Hâsılı işbu fenâdır yıkma kalbin kimsenüñ

[209]

NAKDÎ

[Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün]

1. Dilâ bu dehr-i dîn içre letâfet kalmamış eyvâh
Cihân halkı düşüb zulme zerâfet kalmamış eyvâh
2. Kamu zâlimlerüñ zulmi cihân bâgın vîrân itdi
Anı ma’ mûr iden şâhda ‘adâlet kalmamış eyvâh
3. Gerek erkek gerek ‘avrat nâmûsı ‘ârı terk etdi
Büyük küçük bilinmez hiç itâ’ at kılmamış eyvâh

4. Çıkub geşt [ü] güzâr etdim cihânı ser-te-ser ammâ
Nazar kıldım ki her yerde hîç râhat kılmış eyvâh

[84b]

5. Arardım kendime **Nakdî** muhibb-i dost [u] yârimi
Meger kalkmış kamu dostdan muhabbet kalmamış eyvâh

[210]

NEF'Î

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. 'Ârif ol ehl-i dil ol rind-i kalender-meşreb ol
Ne müselmân-ı kavî ne mülhid-i bî-mezheb ol
2. 'Akla magrûr olma Eflâtûn-i vakt olsañ eger
Bir edîb-i kâmilî gördükde tıfl-ı mekteb ol
3. Âfitâb-ı âlem-ârâ gibi sür hâke yüzüñ
Kevkebe basdır cihânı hem yine bî-kevkeb ol
4. Lâ-mekân ol hem mahallinde yerüñ bekle yine
Gâh mihr-i âlem-ârâ gâh mâh-ı⁵¹⁹ Nahşeb ol
5. Âşık ol ammâ 'alâyıkdan berî it gönlüñi
Ne ham-ı gîsûya meftûn ne esîr-i gabgab ol
6. ...
Lûle-i âb-ı hayât-ı feyz ile leb-ber-leb ol

[85a]

[211]

FUZÛLÎ

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün]

1. Vefâ her kimseden kim istedim⁵²⁰ andan cefâ gördüm
Kimi kim bu fenâ⁵²¹ dünyâda gördüm bî-vefa gördüm

⁵¹⁹ mâh-ı: -C.

⁵²⁰ Vefâ her kimseden kim istedim: her kimden bir vefâ istedimse Muhammed Nur Doğan, *Fuzûlî Leylâ ve Mecnun* (Yelkenli Yayınevi, 2015).

⁵²¹ Bu fenâ: bî-vefâ Muhammed NurDoğan neşrinde.

2. Kime kim derdimi izhâr kıldım bulmadım⁵²² dermân
Özümden hem⁵²³ beter bir derde anı⁵²⁴ mübtelâ gördüm
3. Mükedder hâtırımdan etmedi hiç kimseler def'in⁵²⁵
Vefâdan⁵²⁶ dem uran hem-demleri ehl-i riyâ gördüm
4. **Fuzûlî** 'ayb kılma yüz çevirsem ehl-i âlemden
Neden kim her kime yüz tutdum andan yüz belâ gördüm

[212]

BÂKÎ

[Mef'ûlü/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'ilü/ Fâ'ilün]

1. Fermân-ı aşka cân-iledir inkıyâdımız
Hükm-i kazaya zerre yokdur 'inâdımız
2. Baş egmeziz edânîye dünyâ-yi dîn için
Allâh'adır tevekkülümüz i'timâdımız
3. Zühd ü salâha eylemeziz ilticâ hele
Tutdı egerçi âlem-i kevni fesâdımız
4. Minnet Hudâ'ya devlet-i dünyâ fenâ bulur
Bâkî kalur sahîfe-i âlemde adımız

[85b]

[213]

MAR' AŞÎ

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün]

1. Açılısam goncalar-veş halk içinde bî-edeb dirler
Mecâlisde sükût etsem sakîldir pür-gazab dirler

⁵²² Bulmadım: isteyip Muhammed NurDoğan neşrinde.

⁵²³ Hem: biñ Muhammed NurDoğan neşrinde.

⁵²⁴ bir derde anı: derd ü belâya Muhammed NurDoğan neşrinde.

⁵²⁵ etmedi hiç kimseler def'in: kılmadı bir kimse def'i gam Muhammed NurDoğan neşrinde.

⁵²⁶ Vefâdan: safâdan Muhammed NurDoğan neşrinde.

2. Tefekkür eyleyüb gitdi umûrum eylesem tedbîr
... bulurlarsa tekebbür itdi heb dirler*
3. Etekler der-miyân idüb gezerken ser-sefil etsem
Görenler hâlimi lâyıık şuña beşyüz hatab dirler
4. Tevâzu‘ eyleyüb ‘âla vü ednâya kıyâm etsem
Bu müstehzî bir âdemdir fûrû-mâye neseb dirler
5. Eger birkaç papas görsem görüşsem da’im anlarla
Cezâsıdır anuñ çeksün ki bulmuş kelbi kelb dirler
6. İlâhî Mar‘ aşî emrin saña tefvîz ider her ân
Bu hâli bilmeyenler fikri yok heb bî-ta‘ab dirler

[214]

[Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün]

Cemâl-i yâr gördükçe kaçan ‘âşık dise hû hû
Sakın men‘ itme ey sûfî zamîrullâha râci‘dür

[86a]

[215]

SEMÂ‘Î

[Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün]

1. Bu dil bend oldı ol yâre canânım nerde ben nerde
Hayâlün ‘aşkıdır nâra figânım nerde ben nerde
2. Görüb cebheni ol şâhuñ düşürdi râh-ı sevdâya
Kaşuñ tugrâları fikr-i kemânım nerde ben nerde
3. Ne vaz gelmem güzel şâhım idersin sînemi mecrûh
Öldürür derdin dermân-ı Lokmânım nerde ben nerde*

4. Bu **Takrîfî** vefâ görmez kalur bu gurbet ellerde
Yaradan kısmet vîrândır vatanım nerde ben nerde*

[216]

SEMÂ'Î

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün]

1. Behey şâhâne hikmetdir cihân içre 'alâmet var
Nazar eyle şu 'âleme dürlü dürlü felâket var*
2. Zulmle 'âlem yıkıldı yüz suyu yere döküldi*
Ri'âyet göge çekildi 'alâmetde kıyâmet var
3. Ne kâdî 'adâlet eyler ne müftî hakkını söyler
Ne cemâ'ati gûş eyler ne imâmda tamâmet var
4. Ne 'âlimler 'ilim yoklar ne kızlar evleri⁵²⁷ bekler
Ne kız oğlan edeb saklar ne yigitde hakikat var
5. 'Ömer'im der derdim yeter gam-ı 'âlem benden beter*
Ne okumuş okur tutar ne câmi' de cemâ'at var

[86b]

[217]

HAKÎKÎ

[Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün]

1. Bu zamân dilberinüñ mihr [ü] vefâsın s**eyim
Tâze vaktinde gece zevk [ü] safâsın s**eyim
2. Göz göre pûsesin alub o perîden seheri
Gûşe başında baña nâz u edâsın s**eyim

⁵²⁷ Evleri: oldı C.

3. Varub kapusına meyl idüb yalvarır isem*
Böyle minnetle olan lutf [u] ‘atâ[sın] s**eyim

4. Bir iş ki olur dünyâda sîm ü zer ile*
Diyen makbûle geçer bâd-ı hevâsın s**eyim*

5. Ey **Hakîkî** mey-i mahbûb ile geçdi ‘ömr-i ‘azîz*
Bizi zemm eyleyen tâ şu anasın s**eyim*

[218]

1. Yâ Rab her umûrum saña emânet saña emânet ola
Zâyî‘ olmaz yâ Rab rızkımuñ kefilisün yâ Rab
2. Kendimüñ vekîli misin beni kendime inanma yâ Rab
Beni kendime beni nefsim e inanma yâ Rab

[219]

Subbet aleyye mesâibu lev ennehâ
Subbet ale’l-eyyâmi sırna leyâliyyâ⁵²⁸

[87a]

[220]

FENNÎ

[Mef’ûlû/ Mefâ’îlû/ Mefâ’îlû/ Fe’ûlûn]

1. Sahbâ-yı lebûñ bâde-i hamrâyâ degişmem
Ey ruhları gülgûn
Reftârûñı biñ serv-i dil-ârâyâ degişmem
Ey kâmeti mevzûn

2. Sen de bu siyeh⁵²⁹ çeşm-ile kâkûl ki vardır*

⁵²⁸ Çeşitli internet kaynaklarında bu beyitin Hz. Fatma’nın Hz. Muhammed’in kabri üzerinde söylediği bir mersiye de geçtiği bilgisi yer almaktadır.

⁵²⁹ bu siyeh: pûse-i C.

‘ Âlem saña kuldur
Leylâya degil ben seni dünyâya değışmem
Olsam dahı Mecnûn

3. Eflâke tutub velvele-i şevket-i hüsnüñ
Ey hüsrev-i hûbân
Ben bendeligiñ devlet-i Dârâ’ya değışmem
Ey baht-ı hümâyûn

4. Efgânımı gûş eyleyüb ol gonca-dehânım
Agyâre dimiş ki
Fennî hele ben bülbül-i şeydâya değışmem
Kıldı beni Mecnûn

[221]

PÛSELİK-İ ‘ AŞÎRÂN

1. Yandım deminden agyâr elinden
Halkın dilinden agyâr elinden
2. Fikr idüb daldım çâresiz kaldım
Billâh yandım agyâr elinden
3. Yâr-ıla ülfet cânıma minnet
Geçer mi fırsat agyâr elinden
4. Bu bâbda cânım âh etmek kârım
Yamandır hâlim agyâr elinden

[222]

MÜFRED

[Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilün]

1. Yok yire ni‘ metüñi halka [sakın] bezl etme
Dünyâda nâm nemek hakkını gözler yokdur

[87b]

[223]

MURABBA‘

[Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün]

Edâ-yı farz u sünnetde bizim ihmâlimiz yokdur
Sabâvetden berü şer‘ a muhâlif işimiz yokdur
Günâhımız hemîn dilber sevüb bâde[yi] nûş etmek
Şükr Hakk’a bundan başka bir ef‘ âlimiz yokdur*

[224]

[Fe’îlâtün / Fe’îlâtün / Fe’îlâtün / Fe’îlün]

Gâhî kıl Hakk’a ‘ ibâdet gâhî kıl kesb-i safâ
İşte meydân-ı muhabbetdir ‘ azîzim merhabâ*

[225]

[Fe’îlâtün / Fe’îlâtün / Fe’îlâtün / Fe’îlün]

Yazmadan mecmû‘ alar eglence ise ger garaz
‘ Ârife mecmû‘ a-ı âlem aceb eglencedir

[226]

Sakın dokunmasun ben hâke taraf-ı dâmen-i nâzik
Nümâ câ-kester sînemde dil dirler bir âteş var

[227]

Sanmañuz kim diyâr-ı gurbetde kişi râhat olub huzûr etmez
Dûr olur gerçi ahabbdan hele a‘ dâların yüzin görmez

[228]

BEYT

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün]

Ben keştî-i ...⁵³⁰ pîrehen yelken göñül deryâ*
Sütûn-ı dûd-ı âhımdan muvâfık rûzgâr eser

[88a]

[229]

BESTE

[6+5]

1. Gayrıdan bulmaz tesellî sevdiğim
Sendedir divâne gönlüm sendedir
‘Âşıkam eyle tesellî sevdiğim
Sendedir divâne gönlüm sendedir
2. Az değil hicrûñle olmuşam melûl
Çok mı bezm-i vasluña bulsam vusûl
Sen gerek redd it gerek eyle kabûl
Sendedir divâne gönlüm sendedir
3. Bezm-i vasluña olaldan dil-fürûz
Cân-ıla oldum yoluñda sîne-sûz
Haylîden ‘âşıkam sen sanma henüz*
Sendedir divâne gönlüm sendedir

[230]

PESENDÎDE

[5+5]

1. Ben saña bendim sensin efendim
Gel diñle pendim sensin efendim

2. Dil saña bende olmuş geçende
Bil şimdi sende sensin efendim
3. Cevrinde elbet etmem şikâyet
Dil sevdi gâyet sensin efendim
4. Gayrıya bakmam baksam da etmem
Göñül bırakmam sensin efendim
5. ‘İzzet geçerken haz etdi senden
Bilmez misin sen sensin efendim

[88b]

[231]

MÜSEDDES⁵³¹

[Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilâtün / Fe’ilün]

1. Her kimüñ var ise zâtında şerâret⁵³² küfri
İstılâhât-ı ulûm-ıla müselmân olmaz
2. Eyleseñ tûtîye ta’lim-i edâ-yı kelimât
Sözi⁵³³ insân olur ammâ özi insân olmaz
3. Ger⁵³⁴ kara taşı kızıl kan ile rengîn etseñ
Levni⁵³⁵ tagyîr olur⁵³⁶ la’l-i Bedahşân olmaz

⁵³¹ Müseddes başlığı atılan bu şiir kıt’a nazım şekliyle yazılmıştır.

⁵³² Şerâret: şerâr-ı C.

⁵³³ Sözi: nutkı

⁵³⁴ Ger: gör C.

⁵³⁵ Levni: tab’a

⁵³⁶ Olur: virüp

[232]

MÜSEDDDES

[Mefâ'ilün/ Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün]

1. Geçer zamân şitâ nev-bahâr olur giderek
O serv-kadd-ile seyr inkisâr olur giderek
2. Çemende bir bir olur gayrı goncalar zâhir
Dem-i nevâ-yı hazîn hezâr olur giderek*
3. Hayâl irdi dildâr-ıla felekde görûn*
Hilâl-veş dil tâlib-i nizâr olur giderek

[233]

MURABBA⁵³⁷

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Gerçi subhuñ ⁵³⁸uykusı lezzetlüdür
Uyumaz oldur başı devletlüdür
Tañla yatmak 'âdetidür konsuzlara*
Hem nişânıdır başı devletlülere

[234]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Tekye-i gam-hâne[yi] bekledigim sanma tehî
Mevlevîler tâze sîne ber-külâh etsem gerek

[235]

[Mef'ûlü/ Mefâ'ilü/ Mefâ'ilü/ Fe'ûlün]

Gülşende okur güllere bülbül bunu her bâr
Yâ rûşen[i] yâ gülşeni yâ **Ahmed-i Muhtâr**

⁵³⁷ Murabba' başlığı atılan bu şiir, tuyuğ nazım şekliyle yazılmıştır.

⁵³⁸ Subhuñ: sabâhuñ C.

[236]

[Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün]

Derûn[î] âşinâ ol taşradan bîgâne sansunlar
Bu bir ‘alâ revîşdür ‘âkıl ol dîvâne sansunlar⁵³⁹

[89a]

[237]

GÜFTE-İ KEMÂLPÂŞÂ-ZÂDE⁵⁴⁰

[Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün]

1. Hakîm-i mutlakuñ ger olmasa bir işde takdîri
Müfîd olmaz hezâr erbâb-ı ‘akluñ re‘y [ü] tedbîri
2. Hezârân cevşen-i pûlâd ile kat kat zırh giyse
Kişi ref‘ idemez kavs-ı kazâdan atılan tîri
3. Hazer men‘-i kader kılmaz ne deñlü gûşîş eylerse⁵⁴¹
Kazâ-yı mübremüñ mümkün degil sa‘y ile tagyîri⁵⁴²
4. Mukarerdür gînâ [vü] fakr [u] nîk [ü] bed elem çekme
Nedir “**nahnü kasemnâ**”⁵⁴³ âyetinüñ [añla] tefsîri

[238]

İnsân bir gemi
‘Akıl⁵⁴⁴ yelkeni
Fikir dümeni
Kullan gemiyi
Göreyim seni

⁵³⁹ Çeşitli internet sitelerinde bu beyitin Taşlıcalı Yahya’ya ait olduğu yazılmıştır.

⁵⁴⁰ Başlıkta Kemalpaşazade geçmesine rağmen şiir Derviş Çelebi Pirizade’ye aittir.

⁵⁴¹ Eylesen: eylesen C.

⁵⁴² Tagyîr: ta‘mîri C.

⁵⁴³ “Rabbinin rahmetini onlar mı bölüşüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında **biz paylaştırdık**. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır.” Zuhur Suresi, 32.ayet (29/32).

⁵⁴⁴ ‘akl: ‘âkil C.

[239]

BEYT

Yalvarınca Hudâ'ya bir ʿâşık
Hak visâle ider anı lâyük⁵⁴⁵

[240]

BEYT

Merkeb-i kibre binerseñ bir dem
Aksa bu renkden ʿâkıbet ...⁵⁴⁶

[241]

SULTÂN SELÎM

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

İstikâmet satmak ey servim baña lâf mı*
Yâ varub agyâr-ıla salınmalar insâf mı

[242]

NAZÎRE-İ ŞEMSÎ PÂŞÂ

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Ey zâlim va' de-i lutf etdigüñ heb lâf mı*
ʿÂşık-ı şûrîdeden sabr istemek insâf mı

[89b]

[243]

NAZÎRE-İ DÎGER

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Va' de-i vuslat hey âfet şimdi gerçek lâf mı
Hulf-ı va' d[e] eylemek ben bendeñe insâf mı

⁵⁴⁵ Çeşitli internet kaynaklarında bu beyitin Şair Azerioğlu'na ait olduğu yazılmıştır.

⁵⁴⁶

[244]

NAZÎRE-İ DÎGER

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Va' de-i vasl etdigün gerçek mi yohsa lâf mı
Hicrûn-ile öldüm behey insâfsız insâf mı*

[245]

BEYT

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün]

Didim ol gerden-i kâfûruñ üzre beñ midir cânâ
Didi ol bir harâmî zengîdir dâ'im bogar begler

[246]

KIT' A

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Fe'ülün]

1. Bu dehre dinilür dârü'l-mükâfât
Sezâsına göre olur cezâsı
2. Kişinüñ niyyeti hayr olmayınca
Gelür başına fî'l-i nâ-sezâsı

[247]

BEYT

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Hüsünüñ seyr eylesün bâg-ı gülistân isteyen
Sîneye sarsuñ seni derdine dermân isteyen

[90a]

[248]

‘AŞK NEDİR

Derd [ü] gam gussa [vü] elem zehr-i kâtil sem-i helâhil. Karın ağrısı, yürek yavrısı, cân kıssası, yürek oynaması. ‘İlletsiz hastalık, sebebsiz şikestelikdir.

[249]

‘ÂŞIK NEDİR

Başı zevâllü, hâli betlü, gözi yaşlu. O da bî-çâre, dil-dâra üftâde. Müşevveşü’l-hâl, münkesire’l-bâldir.

[250]

MA‘ŞÛK NEDİR

Cân pâresi, ciger yarası. Göñül eglencesi, cân diñlencesi. Nemgîn gözlerin nûrı, gamgîn göñüllerüñ serveri.

[251]

RAKÎB NEDİR

Cân alıcı, dîvâne olası, bogazından asılası. Mel‘ûn-ı ebedî, merdûd-ı sermedî.

[252]

ENGEL NEDİR

Sohbet baltası, ‘işret tahrası, ‘ömrüñ törpüsü, huzûr ekesi, vefâ sılası, safâ bıçkısı, tañrınıñ görünmez belâsı ve sayılmaz kazâsı ne gel diyebilürsüñ, ne git diyebilürsüñ. Hemân Allâh’uñ biñ dürlü belâsına ugrasın âmîn.

[90b]

[253]

MUAMMÂ⁵⁴⁷

‘Âşıkdır budak açar
Dü-kevnî budak açar
Topraksız yerde [açar]
Yapraksız budak açar [GÜNEŞ]

[254]

MUAMMÂ⁵⁴⁸

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Bir ‘acâyib nesne gördüm agzı dört
Her bir agzında olur gıdâsı dört
2. Bir bakarsuñ cüssesi sagîr olur
Gâh olur ki egrilür tavîl olur
3. Giydigi atlâsı yeşildir anuñ
Yaranur her işlerine insânuñ
4. Çârşûlarda hem alınur satılır
Gâh olur ki her diyârda asılır
5. Her sâ‘atde lâzım olur insâna
Pâdişâh da i‘tibâr eyler aña [PARA KESESİ- CÜZDAN]

[255]

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

Bir ‘acâyib nesne gördüm başı ile baş keser
Ne ‘acâyib nesnedir ki ne kurı ne yaş keser [MAKAS]

⁵⁴⁷ Muammâ başlığı atılan bu şiir, lügaz türünde yazılmıştır.

⁵⁴⁸ Muammâ başlığı atılan bu şiir, lügaz türünde yazılmıştır.

[256]

BİLMECE

Ol nedir ki atılır seslenmez. Yere düşer paslanmaz. Suya düşer ıslanmaz. [GÖLGE]

[91a]

[257]

MUAMMÂ

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Kaddi elîfdir rükû' ı dâl olur

Secde mîm oldu anı 'ârifler bilür [ÂDEM]

[258]

MUAMMÂ

Ol nedir ki elîf harfî misâl

Hâ rükû' ı secde oldu dâl [AHMED veya SALÂT]

[259]

MUAMMÂ

Ol nedir ki babaya değer anaya degmez. Bacıya değer kardaşa degmez. Degere degmez degmeze değer. Vallâh degmez billâh değer. [DUDAK]

[260]

MUAMMÂ

1. Ol nedir ki tınmasuñ tınmaz durur
Söyler olsuñ cihânı heb bilür
2. Her kim anuñ sözün inkâr ider
Cümle 'âlem ol kişiyi ikfâr ider

3. Sinni artar lebûñ agzımız hattı
Ey **Hulûsî** bu lügaz müşkil katı [KALEM]

[261]

MUAMMÂ

Beñin takısı düvâz çarh-ı şerâre
Kaşın takısı deger miskâl-i zerre

[262]

MUAMMÂ

Babam beline düdük
Biz hem mu^c ammâ didük [MISIR KOÇANI]

[91b]

[263]

BEYT

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Binmege atun kulası sâgrısı var olmasa
Yatmaga kaya gölgesi dibinde mâr olmasa*
Sevmege güzel kıyası fitne fücûr olmasa

[264]

Gelür takdîr-i **Fedâî** kismetim “**nahnü kasemnâ**”dan⁵⁴⁹
Bil ki rızkımı kat^c etsün eger istesem insândan

⁵⁴⁹ Rabbinin rahmetini onlar mı bölüştürüyorlar? Dünya hayatında onların geçimliklerini aralarında **biz paylaştırdık**. Birbirlerine iş gördürmeleri için, (çeşitli alanlarda) kimini kimine, derece derece üstün kıldık. Rabbinin rahmeti, onların biriktirdikleri (dünyalık) şeylerden daha hayırlıdır.” Zuhur Suresi, 32.ayet (29/32).

[265]

BEYT

El-hulm evveluh [e]merrûh mine'l-basal

Velâkin âhiruh ehlâ mine'l-‘asel⁵⁵⁰

[266]⁵⁵¹

BEYT

[Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün]

1. ‘Aşkdır cezbe-i sübhân-ı vedûd
‘Aşkdır gevher-i deryâ-yı vücûd
2. ‘Aşkdır cevher-i iksîr-i kemâl
‘Aşkdır lem‘a-i hûrşîd-i cemâl
3. ‘Aşkdır şu‘le-i bezm-i ‘âlem
‘Aşkla geldi vücûda Âdem
4. ‘Aşkdır silsile cenbâ[n]-ı Hudâ
‘Aşkla dil-beste olur şâh [u] gedâ
5. ‘Aşkla diñle ‘Atâyî sözini
Bildirir Âdem’e kendi özünü
6. Dikkat eyle dahı cânâneye bak
Sebak-ı mihr [ü] vefâdır bu varak

⁵⁵⁰ “Hayalin başı soğandan daha acı, sonu ise baldan daha tatlıdır.”

⁵⁵¹ Bu şiir Nev‘î-zâde Atâyî’nin Tûtînâme adlı eserinde geçmektedir.

[267]

BEYT⁵⁵²

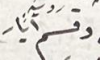
[4+4+4+3]

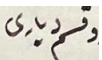
1. Çok beyâza gönül virme haftada bir kirlenür
Sever iseñ esmeri sev sevdikçe dilberlenür

[92a]

2. Haber virdim cihâna bir nev[‘]-i esrârı
Eger fehmüñ var ise diñle güftârı
3. Cifîrdir remzimi bilmez müneccim
Açar [‘]irfân olanlar bâb-ı gencim
4. Zuhûr eyler gayûrdan ...⁵⁵³
Ne örnekler çıkarır fitne-i küffâr
5. Hesâb etdim [‘]ayın mîm heft harfî
Taharrî eyledim çok [‘]ilm-i cifri
6. [‘]Adedde mahlası ismiyle birdir
Lisânen yâd olunmaz gerçi sırdır
7. Bu cengüñ evveli aslı [‘]ayın mîm
Soñra imdâda gelür nûn u cîm
8. İder sadr-ı hükûmet mîm hâda
Zuhûr eyler rumûzum tâ vü fâda
9. On iki er zuhûr eyler cihânı
Bunlardan feth olur ...⁵⁵⁴ diyârı

⁵⁵² Beyt başlığı verilen bu şiir, mesnevi nazım şekliyle yazılmıştır.

⁵⁵³

⁵⁵⁴

10. Olur mansûr muzaffer şâh bef bef?*

Çeker a‘dâya ‘askeri o saf saf

11. Bu hengâmda olur islâm gâzi

Yeter **Gaybî** bırak tolı dirâzı

12. Kırım fethine iden olur ise matlab

‘Ayn râ gayın bâ târîhi ‘argab

13. Gayûrdan soñra zuhûr eyler cân*

Ne Kırım kalur ve Tatar Hân

[92b]

[268]

NAZM⁵⁵⁵

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. İhtiyâcuñ olsa âb-ı rûyuñı rîzân idüb

Bir ganî bulsañ olursuñ sâ’il-i hâk-i deri

2. İntisâb etseñ kibâra ‘arz idince hâlûñi

Sen bizimsuñ dir o kavmuñ her müselleme dâveri

3. ‘Âdetuñ olsa tevâzu‘ ehl-i kibr ü nahvetuñ

Bezmine varsañ olursuñ her nazar ahkarı

4. Bî-niyâz olsañ iderler muztarib ehl-i niyâz

Saña ‘arz etdikçe ahvâl-i dil-i gam-perveri

5. Bezl-i cûd etseñ gedâ-yı kâse ber-kef ol kadar

Kim vefâ etmez virürseñ kîse-i sîm ü zeri

6. Bildürür haddüñ saña teng eyleyüb haddâd-ı çarh

Vüs‘at isterseñ kazâ-yı ‘âlem-i pehnâveri

⁵⁵⁵ Nazm başlığı atılan bu şiir, Kıt‘a nazım şekliyle yazılmıştır.

7. Bî-nevâ merd-i garîb olsañ bulunmaz âşinâ
Olmadıkça baht bir merd-i garîbün yâveri
8. Bî-kes olsan red idüb halüñden itmezler su'âl
Mâlik olsa dirler ammâ kande varsañ gel beri

[269]

BEYT

Hudâ melek teng nîst
Pây-ı fakîr leng nîst

[270]

BEYT

Ciger berâyî şümâr 'isyân küned
Dâver ber-ahed hezâr ihsân küned

[93a]

[271]

TAHMÎS-İ RAHÎMÎ

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Şükrülillâh kim nebîmiz Ahmed-i Muhtâr'dır
Kalbimiz sâdık ona hem dilimiz ikrârdır
[Sen] işit kavl-i te'âlâ câhidü'l-küffârdır
Kim kadem koysa selâmet min 'azâbi'n-nârdır
Menzîli "cennâtin tecrî [min] tahtehâ'l-enhârdır"
2. 'Âşık-ı sâdık kemer baglab gazâ niyyet ider
Gâh eyvân hâl-i me'vâyam dimez himmet ider
Cûş-ı 'aşkıdan diyârı terk idüb hicret ider
Hem 'ıyâl [ü] ehl-i beyt [ü] vaslıdan firkat ider
Yevm-i mahşer ol kime idhâl-i cennet rü'yet-i dîdârdır*

3. Bu tarîk-i hâver-i mühr-i risâlet mîre-i envâr idi
Bu tarîk-i dâver-i yevm-i şefâ‘ at lücce-i enhâr idi
Bu tarîk-i gevher-i bahr-ı nezâfet katre-i emtâr idi
Bu tarîk-i tûtî-i evc-i fesâhat nâka-i tâtâr idi
‘Andelîb-i gülşen-i bâg-ı letâfet gonca-i destârdır
4. Şîşe-i şevk-i musaffâ nûş idüb mestâne bul
Nagme-i zevk-i mecelle gûş idüb dîvâne bul
Nâle-i fevk-i mu‘ allâ kuş idüb pervâne bul
‘Ukde-i tavk-ı müzîli boş idüb peymâne bul
Sâgar-ı devr-i teselsülde tesellüs ser hem esrârdır

[93b]

5. Bu ‘acûz-ı kîne-verde kalmadı ecdâdımız
Leşker-i endûha kaldık gelmedi imdâdımız
Mürşid-i kâmil mükemmil virmedi irşâdımız
Çünkü şeytân farkına sokulmadı evtâdımız
Sâlik-i hâl-i hakikat şeyhine izhârdır
6. Vefâtuñ bil vefâsızdır hayâtuñ i‘tibâr etme*
Memâtuñ bil mehâsızdır ananuñ intizâr etme*
Sıfâtuñ bil safâsızdır kanaduñ intişâr etme*
Beyzâtuñ bil beyzâsızdır kıbâtuñ iftihâr etme*
Bilürsüñ hilkat-i insân **min salsâlin ke’l-fehhâr***⁵⁵⁶
7. Gözler ü baş üstine ammâ mukaddem eyleyen
İsm-i zâtuñ Mustafâ ile mu‘azzam eyleyen
Dört ashâb-ı güzînüñ hem mükerrem eyleyen
Altı isminüñ beyt-i evvelden mufahham eyleyen*
Lâ-cerem tersâ olur kim biriden inkârdır
8. Huşk-leb gezme **Rahîmî** ‘ömürler aslet? dudak*
Ceħd-i cidd eyle içüñ meyhânedен ke’s-i dihâk?
Bu gaddâr fettân-ı pür-fünûn fitne-engîzin bırak

⁵⁵⁶ “Allah, insanı **pişmiş çamur gibi bir balçıktan** yarattı” Rahman suresi, 14.ayet (55/14).

Nebîler hâtemi ef'âl ü târîhi budur bi'l-ittifâk
Biñ dü-sâd seb' in 'yürisün âkıbet bî-kârdır

[94a]

[272]

MÜNÂCÂT

1. Yâ Rabb bi-hakkın cemâl-i Mustafâ
Bi-sehl-keş? 'azâbdur rûz-i cezâ
Rûy-ı siyâham cürm-i bî-şümâr
Her rûz [u] şebânım güzeşt günâhâ
2. İn nefis hod râ dâ'im günâh-kârest
Cürm-i bisyâr kerdem şomâ gaffârest
Der-pîş-i Hak cevâb niyem kâdirest
Havf künem ten-i sûzân ez-sahîhâ
3. Her rûzî ki men günâhkâr bûdeîm
Âmürz-kâr pesend-kâr ne-bûdeîm
Çün zâhidî hıff-ı tâ'ât ne-bûdeîm
Celî pinhân kerdem 'isyân-ı to dâna
4. Mâ Feyzî'yem cürmhâ ez der-metâb
Mâ fethü'n-nâr güşâ behişt-i bâb
Vez mey-i kevser dil-teşnegân sîrâb
Ümmîd-dârem şefâ'at ez-peygamberâ

[273]

KOŞMA

[6+5]

1. Billâhi cihâna ben gibi Feyzî
Ne geldi ne gelür ne gelse gerek
Eflâtûn gibi lokmân olsam Feyzî
Ne bilindi ne bilünür ne bilinse gerek*

[94b]

2. Bu **Feyzî** gözin[i] açdı yabana
Lâle gibi ismim çıkdı meydâna
Bu cihâna gelmemiş ben gibi dîvâne*
Ne geldi ne gelür ne gelse gerek

[274]

KOŞMA

[6+5]

1. Fânî cihânda ser-gerdân olanlar
Bilmez kîl u kâlde ilişdi kaldı
Fitne-i pür-fettân olanlar*
Korkulmaz cenglere ilişdi kaldı
2. Ervâh-ı ‘âlemde yazılan yazı
Ehl-i kâmil olan eyler niyâzı
‘İrfân olanlar neyler tanbur sâzı
‘Âşıklar ma‘şuka ilişdi kaldı
3. Olursa bir gedâ ihsâna nâ’îl
Olur mı yâkût [u] mercâna kâ’îl
Kalursa bî gümân nâ-merd [ü] câhil
Telâş sevdâsında ilişdi kaldı
4. Cîfe-i dünyâyâ virdüñ emeli
Kâmiller etmez dilde sırrın celi
Ta‘mîr idegör **Feyzî** sen ‘ameli
Gavgâ-yı ukbâyâ ilişdi kaldı

[95a]

۱۸۵
 می
 تا ابد پیمان و عهد یکدگر داریم ما
 کرد خلد خاری با عیبه بر داریم ما
 جوده فقه در دی بر است با من آیه ضمیم
 بر سر بایده نشسته چشم نر داریم ما
 منما بزم کعبه و ظاهر تحقیق بر سر
 لبیک در تحقیق نه ما در یک پیر داریم ما
 خلقت ما نشسته در صند اکثبه و لب
 مفردا بنم یک کلام و یک خبر داریم ما
 لاف یک زبانی نه ده و شرط بگفتن کنیم
 تازه مانی سر خال نیه بر داریم ما
 هر که کویر این چنین بایه برادر آفرین
 کریمه با جاده و براسی هم یکدگر داریم ما
 صدق خود تقدیم بینی من ز تو تقدیم تر
 چونکی فی طاقت یسمع و نبیره داریم ما
 کریمینی تو مرا یکدم کز لاله من ترا
 شد بلا نشینه قبات آه قدر داریم ما
 کریمین سر بید داریم از غنچه منم
 دستها بر دست نهاده نه کدر داریم ما
 عند لب کلشنم و ضوف داریم از قرآن
 کی قضا فی حال ملک سیم وزیر داریم ما
 به ساقی بدست دهد و ملک یک کاه می
 کند و دوری میباید شان قدر داریم ما
 و

۱۸۶
 چون فرخ حاصل شود تبیل در خاکم عدم
 نقیمه سهری سر و رخ صدیران تر داریم ما
 هزاریم با هزار آیه ناز و کلزار دار
 میشود سمر در دهن کعبه شکر داریم ما
 الهی از کرم بر جای فرد وین فطاه
 التجالک ما اصحاب من نظر داریم ما
 ان سلاله بار میکی کیف حال فل جواب
 در نور آتشین لخت از فکر داریم ما
 و

⁵⁵⁷ Bu şiir, Rahîmî isimle şaire ait olup tamamen Farsça kaleme alınmış, 19 beyitten oluşmaktadır. Şiirde okunamayan kısımlar fazla olduğundan şiire yer verilmemiştir. Bu nedenle orijinal metnin görseli eklenmiştir.

[95b]

[276]

KOŞMA

[6+5]

1. Bilmem tecellîdir yohsa tâli‘im
Gezdirir diyâr diyâr mevlâm beni
Duragım yok dağlar olsa mekânım
Göstermez ider uçurur Mevlâm beni
2. ‘Aceb nedendir ikbâl-i ahterim
Ezelden kâtibîn yazmış muhterem
Kapuñda gedâyam ben de isterem
Düş etme kûh [u] sahrâ Mevlâm beni
3. Kimüñ ‘arz ideyim hâlden bile*
Görmedim ehl-i kâmil dermân bile
Gurbet elde murâd almayan dile
Gözlerim açık giderme Mevlâm beni*
4. ‘Âdetüñ midir felek **Feyzî** kula
Cevr idersüñ ‘aceb gülmez mi ola
Bunca gedâlar hem şâz olub güle
Halâs it kahr-ı bârdan Mevlâm beni

[96a]

[277]

DÎVÂN

1. Murg-ı dilim güzelüñ hüsnini seyrân iderken
Hem ruhında ol siyâh beñleri ...⁵⁵⁸ iderken
Kâkül-i zencîrin gerdânıma takmış nâ-gehân
Beni Mecnûn gibi çevirir yolumdan giderken

2. Ne katı müşkilmiş güzel sevmek başıma geldi
Derd-i ‘aşk ne belâdır yâ Rabb sabrı pek güc geldi
Aglamakdan gayrı cânâ dü çeşmimden kan geldi
Ugruña ser fedâ ideyim sen cefâ iderken
3. Kul olayım babuñda çekeyim mi nice hicrân
Söylesem ider mi merhamet hâlîme nev-civân
Nabzımı kılsa tecessüs derdim bilürdi ‘ayân
Meftûnuñ olmuş gönül cemâlûñ görüb giderken
4. Gel sıdk-ıla gûş it hem bu pendimi ey murg-ı zâr
Ben bendeñi agladırsañ eylerem çok inkisâr
Dahı bir âh çekerse **Feyzî** iñlersin zâr [u] zâr
Sakın inkisârımdan merhabâ kıl geçüp giderken

[96b]

[278]

SEMÂ‘Î

[Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün]

1. Behey yârân gönül şehri yapılmaz bir ‘alâmet var
Harâb oldu zâlim dehri ‘acabâ dürlü dürlü felâket var
2. Zulm-ile cihân yakıldı yüz suyu yere döküldi
Şerî‘ at göge çekildi kıyâmetden ‘alâmet var
3. Ne hâkim hakkı hak eyler ne müfti halkı şâd eyler
Ne ümmet i‘tikâd eyler ne imâmda temâmet var
4. Ne yerler ölümü yoklar ne ‘avratlar eri bekler
Ne kız oğlan edeb saklar ne yigitde sadâkat var
5. ‘Ömer dir ki derdim yeter kamu mahlûk bizden beter
Ne okumuş okur tutar ne mahbesde emânet var

[279]

KOŞMA

[6+5]

1. Felek sitemüñ ezelden çekerem
Bu avâre yamağı şâd etmedüñ
Rahmüñ nemâ olsun ey sâhib-kerem
Men bî-çâreyi hîç kez yâd etmedüñ
2. Ben miyim kamu ‘âlemüñ ednâsı
Nazar kılmaz bu şarkı garbuñ nâsı
Şikeste olmuş göñlümün binâsı
Bu harâb dilimi âbâd etmedüñ
3. Kapar şefkât yayını feth eylemez
Bâr-ı mihnet-keşem derd hâr eylemez
Nâ-murâd koy hâsılı handân eylemez*
Fânî içre aslâ berâd etmedüñ
4. Bu dil hâlî olmaz gam u kederden
Ger ammâ kâtibîn yazmamış Hak’dan
Tecellî böyle imiş **Feyzî** ezelden*
Ey felek bahtımı güşâd etmedüñ

[97a]

[280]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Bir güzeller şâhı gördüm rûy-ı ahmer kestirir
Kaşlarının arasını mihrâb minber kestirir
Subhla hammâma varmış gördüm o melek-sîmâ
Güneş düşmüş hammâm içre ruhları ter kestirir*
2. ‘Adû yanına varmış yanına varmasam didim*
O güzeller şâhının yüzini görsem didim*

Gel efendim bu sînemi senüñle sarsam didim*
Hışma gelüb gâhî hançer gâhî oku gösterir

3. Rûz [u] şeb Mecnûn misâli beklerem dâ'im yolları*
Hak nasîb ider sarsam ince belleri*
Billûr gerdânına düşmüş ol şeb kâkülleri*
Kokusu tutmuş cihânı misk [ü] 'anber gösterir

[281]

KOŞMA

[6+5]

1. Bir güzelüñ derdüñden hasretinden
Giceler h'âb girmez oldu 'aynıma
Bir kez der-âgûş idersem belinden
Üftâdeyim dermân olur derdime
2. Siyâh zülfüñ kıyar tatlı cânıma
Rahm idüb nazar kılmazsa hâlime
Şikâyet eylersem dilber zâlime
Bakışurlar halk-ı 'âlem seyrime

[97b]

3. Düşürdi şol kara beñler efkâra
Mansûr-veş çeksün şâh-ı zülfüñ dâra
Rahmuñ nemâ olmazsa derdime çâre*
Bârî öldür tîr-i müjgânuñ ur sîneme*
4. Ta'cîz etme âhuñla halkı **Feyzî**
Nev-civân himmet senden vasla muhtâcız*
Söyleyüb cânân geçerse recâñuz
'Üryânla alsam cismüñi koynuma

[282]

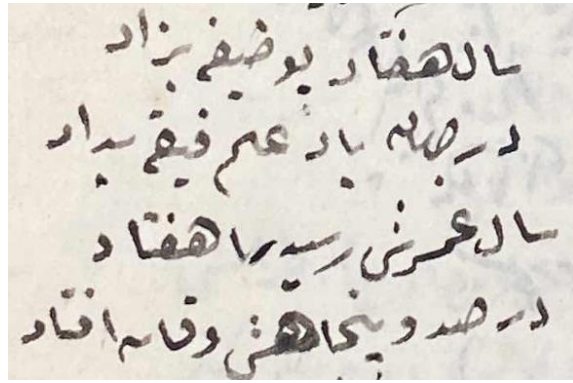
BEYT

[Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün]

Nâ-murâdım torâ be-ser yâdest
Âşinâgî her dermân ber yâdest*

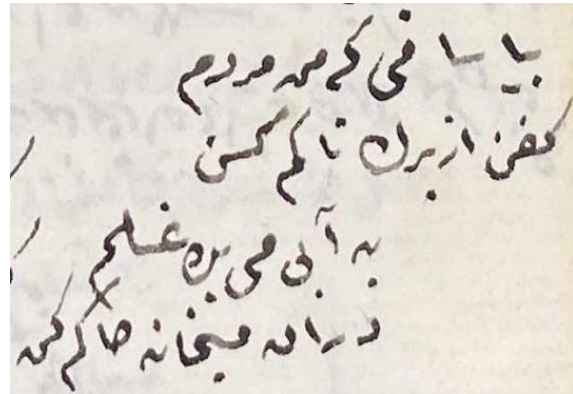
[283]

BEYT

[284]

BEYT

[285]

MÜFRED

Gök var iken yer yog-idi
Köy var iken yol yog-idi
Ol köyüñ imâmı kim-idi

[286]

MÜFRED

1. Ol nedir kim hak yaratmış mış mış
Beş dahı birbirini görmemiş
2. İkisine gün dokunur her zamân
Üçi dahı gün yüzini görmemiş [Göz- Kulak-Burun-Ağız-Deri]

[287]

MÜFRED

1. Ol nedir kim yokdur cisminde cân
Karnı içi tob tolu yalan çıbân
2. Dili yokdur yetmiş iki dil bilür
Başını kesince söyler ‘ayân [Kamış Kalem]

[98a]

[288]

KOŞMA

[6+5]

1. Bizim ile gurbet ile gidenler
Ogluñ gurbet elde kaldı diñ varuñ
Anamdan babamdan soran olursa
Şehîdler tonunu giydi diñ varuñ
2. Entârimi virüñ beni boyana
Gömlegimi virüñ suyumu koyana
Şu yigit de nerelidir diyene
Bu da bir garîbdır oldu diñ varuñ
3. Beş günlük dünyâda okundur? kırmam
Uluya benzerem seyl-âba varmam
Kavim [u] kardaşuñ yüzini görmem

Rûz-ı kıyâmete kaldı diñ varuñ

4. Beş günlük dünyâda kalmadı zâtım
‘Arşa çıkardı ünüm feryâdım
Ananuñ babanuñ kardaş kıymetim
Baş yasdığa düşdi bildi diñ varuñ
5. Anam çıkar yollarıma bakarsa
Hani yavrum der de beni añarsa
Tob tob ider zülifini yolarsa
Aglatmayuñ anamı yolda diñ varuñ*
6. Babam Mustafâ yâyını assun*
Anam taşlar alsun bagrına bassun
Kavim [u] kardaş[ım] ümîdüñ kessün
Soñraki kelâmıda öldi diñ varuñ

[98b]

[289]

DESTÂN

[6+5]

1. Ne ‘aceb <ne> hikmetdir yârân-ı safâ
Bulsa Âdem var ki ‘irfân beğenmez
Meclis-i ehıbbâya gelse hâliyâ*
Mey tolu su sâfî dendân beğenmez
2. Yaz olunca yayla göçenler*
Sakın⁵⁵⁹ korkusundan şehre kaçanlar
Mîşe yapragını koyub içenler
Yenice bokcası tütün beğenmez
3. Her bir nekbet ider esrârını fâş

⁵⁵⁹ Sakın: Sâlikin C.

Bî-hûde çeker ‘ âlemde savaş*
Yigirmi beş günde olmayan tırâş
Berber dükkânında oylan beğenmez

4. Okuyub ‘ ilm-ile ‘ âmil olmayan
Ehl-i kâmillikle kâmil olmayan
Bir eskice ‘ abâya nâ ‘ il olmayan*
Müsâfir olur da yorgan beğenmez

5. Bir çubugu vardır küçücek*
Anı sâ‘ atde keyfini çekecek
Kırık çanak bulamaz iden içecek*
Kahvehânede fagfûr⁵⁶⁰ fîlcân beğenmez

[99a]

6. Dahi ne söyleyem ben size yârân
Akar çeşmim yaşı misâl-i bârân
Bâğ ile bâğçeye fişkî taşıyan
Bûsitân öninde dükkân beğenmez

7. ‘ Iyş [u] ‘ işret ider ‘ akıllı görse
Pâyına yüz sürer kavuklu görse
Gevherî bilmez mi kâmilî görse
Elbetde dünyâyı nâdân beğenmez

[290]

SEMÂ‘Î

[Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün/ Mefâ‘îlün]

1. Bihamdillâh selâm aldık bugün cânânun agzından
Sanasın dökilür incü leb-i mercânun agzından

2. Yürekde bir harâret var yanar meş‘ al gibi her dem

⁵⁶⁰ Fagfûr: fahhûr C.

Görenler zann ider âteş çıkar külhânuñ agzından

3. ‘Adûlar yârimi tuymuş elimden almak isterler
Ne mümkindür şikâr almak gelüb arslan agzından
4. ‘**Azmî** ba‘ zı ahmaklar diline geleni söyler*
Çıkar mı kem kelâm kâmil olan insânuñ agzından

[99b]

[291]

‘ÂŞIK ‘ÖMER

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Ey gönül bu cân kafesden uçmaga şübheñ mi var
Melekü’l-mevtüñ şarâbın içmege şübheñ mi var
2. ‘Azrâ’îl gelür konar ‘arş yüzünüñ nûrına*
Kâfir olanı sürerler cehennemüñ nârına*
3. ...⁵⁶¹
Biñ bir ayak bir ayak üzre turmaga şübhen mi var*
4. Bindirirler seni bir gün şol agacuñ atına
Mümkün degil idi baña bu cân tatına*
5. Kıldan ince kılıçtan keskindir bizim yolumuz
Der ki ‘**Ömer** Hakka sırâtı geçmege şübhen mi var?

[292]

MU‘AMMÂ

Müftî nedir kâdî nedir bu dünyânın dâdı nedir
Nûh peygamber bir gemi yaptırmış ustasınıñ adı nedir [Akıl, Vicdan, İman,
Cebrail]

⁵⁶¹ Bu mısra eksik yazılmıştır.

[293]

MU' AMMÂ

Kes müderrisin ayagını hem mu'îdin başını
Ko ayagı başı yerine tâ bilesin adını [Muazzam]

[294]

MU' AMMÂ

Elifdir kâmeti dâl olur rükû'ı
Dökdi şından katreyi bildi zâtuñ adını [Esed]

[100a]

[295]

İLÂHÎ-Yİ NAZM-I KUR'ÂN

[Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün]

1. Râhat-ı cân ister iseñ her seher Kur'âna bak
Câna cânân ister iseñ her seher Kur'âna bak
2. Yoldaşım olsun dir iseñ kabır içinde eger
<İmdi> Gâfil iseñ olma gel kim Hazret-i Kur'ân'a bak
3. Baht-ı devlet tac-ı ' izzet ' ömr-i ' âlem dünyâda
Saña yâr olmak dilerseñ Hazret-i Kur'âna bak
4. Rûz-ı mâhşerde ölicecek Hakdan recâ eyler seni*
Oldı şâfi' hem müşeffi' Hazret-i Kur'âna bak
5. Görme misüñ emr ü nehy saña ...⁵⁶² bildirir
Kâmil kırâ't ile dâ'imâ Hazret-i Kur'âna bak*
6. Gör dilerseñ gözlerüñ nûrı tezâyüd eyleye
Mâsivâdan geç behey deli Hazret-i Kur'âna bak*

7. Dünyâ âhiret cümle maksûda ireyim dir iseñ*
‘Aşk-ıla eyle tilâvet her zamân Kur’ân’a bak
8. Diler iseñ Mevlâ’nuñ rızâsını cemâlini
Leyl nehâr gayret idüb şevk-ıla Hazret-i Kur’âna bak*

[296]

İLÂHÎ-Yİ MAKÂM-I SABÂHÎ

[4+4+4+4]

1. Dervîş olan ‘âşık gerek hem yolında sâdık gerek
Bagrı anuñ yanık gerek cân gözleri açık gerek

[100b]

2. Alçakdan alçak yüriye toprak içinde çüriye
‘Aşk âteşiyle eriye altun gibi sız<ıl>mak gerek
3. Dervîşlerüñ eñ alçağı yogdı içinde burçagı
Bu **Mısrî** gibi balçığı her bir ayak basmak gerek

[297]

İLÂHÎ

1. Gider oldum bu dünyâdan yâ İlâhî bir ‘amel işledim
Yumadım yüzüm karasın anuñ için aglaram
2. Sorıcılar anda hâzır su’âl itmege
Cevâb kâdir degilem anuñ için aglaram
3. Tururuz rûz-ı mahşer yerinde elli biñ yıl zâr u zâr
Hayrımdan şerrim ziyâde olsa deyü aglaram
4. Uzadır mevtü’n-nebiyyi? heybet ile benden baña
Koparub cânı bedenden alsa deyü aglaram

5. **Yûnus** eydür nola hâlim rûz-ı mahşerde benim
Habîbullâh şefâ‘ at etmiş deyü aglaram

[101a]

[298]

İLÂHÎ

[6+5]

1. Gaflet ile Hakkı buldum diyenler
Yarın Hakk dîvânında bellü olur
Âhiret ‘ azâbını gördüm diyenler
Yarın Hakk dîvânında bellü olur
2. Kimi sûfiyem der kimi dervîş
Eger dervîş iseñ takvâya yapış
Bu togrı yoldur gel Hakka ulaş
Yarın Hakk dîvânında bellü olur
3. Devletlüyem deyü fakîre gülme
Güleyim der iseñ kem nazar kılma
Bunuñ sonı ölüm<dür> gel gâfil olma
Yarın Hakk dîvânında bellü olur
4. Dervîş **Yûnus** söyler “**kâlû belâdan**”⁵⁶³
Mu‘ cizât Nebî’den kerem ‘ Alî’den
Bizler böyle işitdik uludan*
<Er olanlar> Yarın Hak dîvânında bellü olur

⁵⁶³ “Hani Rabbin (ezelde) Ademoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" demişti. Onlar da, "**Evet**, şahit olduk (ki Rabbimizsin)" **demişlerdi**. Böyle yapmamız kıyamet günü, "Biz bundan habersizdik" dememeniz içindir.” Araf suresi 172.ayet (172/173).

[299]

İLÂHÎ

[4+4]

1. Yanub derd-i ‘âlemlerde
Aglama gönül aglama egleme gönül
Gelür geçer geçer bu demler
Aglama gönül egleme gönül egleme

[101b]

2. İçim zehr ile toldı
Gül beñzim sarardı soldı
Ne aglarsın saña noldı
Aglama gönül egleme gönül egleme
3. Derd-ile geçdi evliyâ
Mihnetle geçdi enbiyâ
Dâr-ı fenâdır bu dünyâ
Aglama gönül egleme gönül egleme
4. Benden şaşırduñ kendüñi
Benden düşürdüñ kendüñi
...⁵⁶⁴
Aglama gönül egleme gönül egleme

[300]

İLÂHÎ

[Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün]

1. İlâhî yârî kıl baña ki⁵⁶⁵ senden gayrı yârim yok
Ne yüz ile varam saña günâhdan gayrı kârım yok
2. Ne dervîşem ferâgatde ne tâc [u] taht [u] devletde

⁵⁶⁴ Bu mısra eksik yazılmıştır.

⁵⁶⁵ Ki: -C.

Yudar derdi⁵⁶⁶ her gurbetde garîb oldum añarım yok

3. Göñül yâd etdi Sübhân'ı⁵⁶⁷ gözüm yaşı çeker⁵⁶⁸ kanı
Komuşam⁵⁶⁹ baş-ıla cânı bu yolda ihtiyârım yok
4. Yine bir menzile irdim⁵⁷⁰ nedâmet bahrına taldım
Hayâl-i 'aşka yâr oldum sabâ gibi karârım yok
5. Benim 'âsî yüzi kara garîb **Üftâde** bî-çâre
Tutuşmuşam ki bir nârâ yanımca bir⁵⁷¹ yanarım yok

[102a]

[301]

İLÂHÎ

[7+7]

1. Adım adım ilerü beş on 'âlem⁵⁷² içerü
On sekiz biñ hicâbı geçdim bir dag içinde
2. Yâ hû yâ men hû leyse'l-hâdi illâ hû*
Dünyâ fânî bâkî hû lâ ilâhe illâ hû
3. Vardım ilerü vardım Levhi elime aldım
Âyetlerin okudum yazdım⁵⁷³ bir dag içinde
4. Yâ hû yâ men hû leyse'l-hâdi illâ hû*
Dünyâ fânî bâkî âhiret hû lâ ilâhe illâ hû*
5. Gökler gibi gürledim yerler gibi inledim

⁵⁶⁶ Yudar derdi: yuvadan C.

⁵⁶⁷ Sübhân'ı: simânı: C.

⁵⁶⁸ Çeker: döker Duygu Kayalık Şahin, "Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mil Yz Cönk 193 Numarada Kayıtlı Olan İlâhî Cöngünün İncelenmesi", *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 2022.

⁵⁶⁹ Komuşam: koma işim C.

⁵⁷⁰ İrdim: ireyim C.

⁵⁷¹ nârâ yanımca bir: bir nice C.

⁵⁷² On âlem: âlemden Mustafa Özçelik, *Bursa'nın Yunus'u Âşık Yunus*, (Bursa: Uludağ Yayınları, 2013).

⁵⁷³ Yazdım: - C.

Sular gibi çağladım akdım bir dag içinde

6. Bir döşek döşemişler nûr-ıla bezemişler
Sordum bu döşek kime yatdım⁵⁷⁴ bir dag içinde
7. Kalbden büyük dag olmaz ol Allah'a doyulmaz
Mevlâm saña kanılmaz gördüm⁵⁷⁵ bir dag içinde
8. Âdem yaratılmadan şeytân merdûd olmadan
Rûh cesede girmeden gördüm bir dag içinde

[102b]

9. **Yûnus** oldum⁵⁷⁶ gezerim Mevlâm⁵⁷⁷ ile bâzârım
Ben⁵⁷⁸ Allâh'ıñ dîzârın⁵⁷⁹ gördüm bir dag içinde

[302]

İLÂHÎ

[4+4+4+4]

1. İlâhî cennet evine girenlerden eyle bizi
Varub⁵⁸⁰ anda cemâlünü görenlerden eyle bizi
2. Mahşer halkı ola nîrân cigerleri⁵⁸¹ ola büryân
‘Arş’in⁵⁸² gölgesinde seyrân idenlerden eyle bizi
3. Bu meclis ki olur ‘ârız gökde melekler sayısız
Beş vakt namâzı kazâsız kılanlardan eyle bizi
4. **Yûnus Emre’ın** dünyâ mihnet‘ âsîlere olur zâhmet

⁵⁷⁴ Sordum bu döşek kime yatdım: Dedim bu kimin ola sordum Mustafa Özçelik neşrinde.

⁵⁷⁵ Mevlâm saña kanılmaz gördüm: sohbetine kanılmaz erdim Mustafa Özçelik neşrinde.

⁵⁷⁶ Oldum: gezerim Mustafa Özçelik neşrinde.

⁵⁷⁷ Mevlâm ile: dost iledir Mustafa Özçelik neşrinde.

⁵⁷⁸ Ben: ol Mustafa Özçelik neşrinde.

⁵⁷⁹ Dîzârın: dîdârın Mustafa Özçelik neşrinde.

⁵⁸⁰ Varub:yarın Mustafa Özçelik neşrinde.

⁵⁸¹ Mahşer halkı ola nîrân cigerleri: mahşerde halk ola hayran Mustafa Özçelik neşrinde.

⁵⁸² ‘Arş’in: arş C.

Habîbullâh ile sohbet idenlerden eyle bizi

[303]

İLÂHÎ

[Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Fe'ûlün]

1. Kapuña geldiler ümmet Muhammed
Dilerler merhamet şefkât⁵⁸³ Muhammed
2. Nebîlerle velîler⁵⁸⁴ bâb-ı⁵⁸⁵ Hakda
Senüñle buldılar rıf'at⁵⁸⁶ Muhammed
3. Cihâna Hak Te'âlâ kıldı ihsân⁵⁸⁷
Vücûduñ bâ'is-i rahmet⁵⁸⁸ Muhammed
4. **Sezâyî** var kapusunda niyâz it
Seni red eylemez elbet Muhammed

[103a]

[304]

İLÂHÎ

[4+4]

1. Behey gâfil gözün aç bak
Uyan vakt-i seherlerde
Neler ihsân ider gör Hak
Uyan vakt-i seherlerde
2. Yaratdı Hak seni yokdan
Nasîbüñ gönderir çokdan
Cânân umarsın Hakdan

⁵⁸³ şefkat: şefâ' a C.

⁵⁸⁴ Velîler: velîlerle C.

⁵⁸⁵ bâb-ı: Bârî C.

⁵⁸⁶ rıf'atı: kurbet Ali Rıza Özüygün neşrinde.

⁵⁸⁷ İhsân: inzâl kurbet Ali Rıza Özüygün neşrinde.

⁵⁸⁸ bâ'is-i rahmet: âyet-i rahmet Ali Rıza Özüygün neşrinde.

Uyan vakt-i seherlerde

3. Seherde açılan güller
Öter mestâne bülbüller
Hakka niyâz iden diller
Uyan vakt-i seherlerde
4. Seherde açan gözleri
Dergâha koyun yüzleri
Karşular hûrî kızları
Uyan vakt-i seherlerde
5. Seherde kalkub aña yalvar
Tapusunda durub yalvar
Tez **Velî**'nüñ [elin] tut var
Uyan vakt-i seherlerde

[305]

İLÂHÎ

[6+5]

1. Ey Allâhım beni senüñ cemâlünüñden ayırma*
Seni benden beni senden ayırma
2. Şeyhim güldür ben anuñ parmagıyam
Îlâhî yapragı gülden ayırma
3. Balığın cânını sudan dediler
Îlâhî balığı sudan ayırma
4. Seni sevmek benim dînim îmânım
Îlâhî dîn îmândan ayırma
5. Ben ol dost bağçesinin bülbülüyem
Îlâhî bülbülü gülden ayırma

6. Sarardım soldum döndüm hazâna
İlâhî hazânım dilden ayırma

7. Eşrefoglu senüñ ‘âşık kuluñdur
İlâhî kulı sultândan ayırma

[103b]

[306]

İLÂHÎ

[4+4]

1. Vücûdum hoş ‘imâretdir
Harâb olmak ne müşkildir
Çürüyüb ol yer altında
Türâb olmak ne müşkildir

2. Yalanlar dahı ‘akrebler
Bir adamuñ cisimini
Siñekler ağız açub*
Serâb olmak ne müşkildir

3. Kurılur mîzân terâzî
Hak kendüzi ola kâdî
Sürerler mahşere bizi
Zebânîler ne müşkildir

4. ‘Avretler asılmış saçından*
Yer gök iñiler suçundan
Ol karañu kabır içinde
Yalñızlık ne müşkildir

5. Tutmaz olmuş tutan eller
Çürür kalur tutu diller
Şol yüce köşki sarâyı
Harâb olmak ne müşkildir

6. Halâyık kabrinden kalkar
Beyni başından kaynar
Muhammed'ün meclisinden
Ayrı düşmek ne müşkildir
7. Hûriler cennet içinde
‘Anberler kokular saçıında
Sâlih kullaruñ içinde
Ayrı düşmek ne müşkildir
8. ‘Âşık Yûnus eyle fikir
Ne hâldesüñ eyle şükür
Su’âl ider münkir nekir
Cevâb virmek ne müşkildir

[104a]

[307]

İLÂHÎ

1. Mahşerde bizi al ‘âsîler arasından
Yürekler tutuşub yanar bu zâlimler sadâsından
2. Çağrışurlar⁵⁸⁹ cümle ‘âlem kimseden olmaya dermân
İki kardaş birbirin bilmez kaçarlal akrabâsından
3. Analar oglun bilmez degil gayrı müsâhibler
Koyun kuzu gibi bir bir ayrılurlar anasından
4. Kimi feryâd idüb aglar nebîlerdir benim neslim
Cümlesi nefsî nefsî der ki korkalar belâsından
5. Cümle ‘âlem üryân kalıcak ki türâb içinde her yeri
Cigerler pâre pâre olub issi görenler sadâsından
6. Biñ ayak bir ayak üzre gelincek kalsuñ

⁵⁸⁹ Çağrışurlar: şağrışurlar C.

Kanı mahşer yeri sarsılır münâdîler sadâsından

7. Kaçan emr ola tamuya çıkarlar iderler sohbet
Mahşer yeri sarsılır zebânîler sadâsından
8. Uyan İblîs'e bunlardır nefesine oldılar tâbî
Yanub şimdi cehennemde 'uşşâklar hevâsından
9. Dürlüdür 'azâb içerler el-amân el-amân dirler
Âteşden gömlek giyerler kan dökerler yakasından
10. Niyâz ider bunu senden ey Bârî bağışla bu 'âsîleri
Bağışladım yâ Muhammed sadâ gelür Hudâsından

[104b]

[308]

İLÂHÎ

[4+4]

1. Bagrımdaki batan başlar
Efendim Muhammed'ün 'aşkındandır
Bu gözümden akan yaşlar
Efendim Muhammed'ün 'aşkındandır
2. Dahl itdiler devrânıma
İrmediler seyrânıma
Kıydığım tatlı cânıma
Efendim Muhammed'ün 'aşkındandır
3. Her şâm [u] seher yandığım
'Âlemlerden usandığım
Çarh-ı semâlar döndüğüm
Îmânım Muhammed'ün 'aşkındandır
4. Görün Seyfullâh'ın kasduñ
Sever ol Mevlâ'nuñ dostun

Sorariseñ niçün mestsün
Amânım Muhammed'ün 'aşkındandır

[309]

İLÂHÎ

[4+3]

1. Gel terk eyle dünyâyı
Cânım cânım dünyâyı
[Tevhîde gel tevhîde
Allâh cânım Mevlâ'yı]
2. Gel zikr eyle Mevlâ'yı *Mevlâ'yı*
Cânım cânım Mevlâ'yı
Tevhîde gel tevhîde
Allâh cânım Mevlâ'yı
3. Vakt-i seherde âh eyle
Vâh eyle cânım vâh eyle
Tevhîde gel tevhîde
Allâh cânım Mevlâ'yı
4. Velî dervîşlerün Ka'be'si*
Cânım cânım Ka'besi
[Tevhîde gel tevhîde
Allâh cânım Mevlâ'yı]
5. Olur ihyâ gicesi *gicesi*
Cânım cânım gicesi
[Tevhîde gel tevhîde
Allâh cânım Mevlâ'yı]
6. Budur **Yûnus** bâğçesi
Cânım cânım bâğçesi
Tevhîde gel tevhîde

Allâh cânım Mevlâ'yı

[105a]

[310]

İLÂHÎ

[5+5]

1. Bilürem bende sensin Allâh'ım
Cân-ıla tende sensin Allâh'ım
2. Ey derde dermân ey Ganî sübhân
Geç günâhımdan sensin Allâh'ım
3. Cennetde güller öter bülbüller
Zıkr iden diller sensin Allâh'ım
4. Mahv idüb kendimi⁵⁹⁰ bulsam seni*
Gayrı sensin Allâh'ım*
5. Bulmuşam cânân olmuşam şâdân
Bes derim her ân sensin Allâh'ım

[311]

İLÂHÎ

[4+4]

1. Şerî' at bâgınuñ güli
Tarîkat Ahmed'üñ yolu
Hakîkatde tutuñ eli
Şâhî sultân hû Nakşibendî hû yâ hû
2. Okurlar hatim hâcegân
Bulurlar vuslat-ı rahmân
‘Âşıkâ gül gibi burhân

⁵⁹⁰ Kendimi: benim C.

Şâhî sultân hû Nakşibendî hû yâ hû

3. Penâhsızlaruñ pehâhı
Vâkıf ol sırr-ı İlâhî
On iki tarîküñ şâhı
Sultân hû Nakşibendî hû yâ hû

[105b]

4. Erenler okur sâmi' ın
Mürşid-i kutbü'l- ' ârifin
Pîrimizdir Bahâe'd-dîn
Şâhî sultân hû Nakşibendî hû yâ hû

[312]

İLÂHÎ

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Ey Şehîd-i Kerbelâ'ya aglayan
Ağla<ma> mâtemdir Muharrem'dir bugün
Âteş-i hasretle sîne dâğlayan
Ağla mâtemdir Muharrem'dir bugün
2. Sînede serde cigerde dâğ ola
Kanlu yaşlar dîdeden ırmag ola
Ger dilerseñ menzilüñ uçmag ola
Ağla mâtemdir Muharrem'dir bu gün
3. Gice gündüz ey Muhammed ümmeti
İdelim cân-ı Yezîd'e la' neti
Dirseñ ire sana⁵⁹¹ Hakkuñ rahmeti
Eyzen
4. Kimdir ol Şâh-ı Şehîd-i Kerbelâ
Nûr-ı çeşm-i Murtazâ Âl-i ' Abâ

⁵⁹¹ Sana: - C.

Ebb ü ceddidir ‘ Alî hem Mustafâ
Eyzen

5. Her seherde sanma şafakla şebnemi
Anda⁵⁹² kan ağlar⁵⁹³ felekler ol demi
‘ Âlemi tutdı Hüseyin’üñ mâtemi
Eyzen

6. Çâr yâr-ıla Muhammed ey sa‘îd
Oldular tesmîm-i⁵⁹⁴ zehr-ile şehîd
Kıydılar rahm etmeyüb bunca ‘ anîd
Eyzen

7. Ey **Sezâyî** ol Şâh-ı Hüseyin
Cümleye sevmekdir anı farz-ı ‘ ayn
Şeksiz ehlullâha oldı nûr-ı ‘ ayn
Eyzen

[106a]

[313]

İLÂHÎ

[6+5]

1. Ey garîb bülbül diyâruñ kandedir
Bir haber vir gül-‘ izâruñ kandedir
Sen bu elde kimseye yâr olmaduñ
Var senüñ elbetde yârüñ kandedir
2. Artdı günden güne feryâduñ senüñ
Âh [u] efgân oldı mu‘ tâduñ senüñ
‘ Aşk içinde kimdir üstâduñ senüñ
Yâr senüñ leyl [ü] nehâruñ kandedir

⁵⁹² Anda: aındı Mehmet Arslan-Mehtap Erdoğan, *Kerbelâ Mersiyeleri*, (Ankara: Grafiker Yayınları, 2009).

⁵⁹³ Ağlar: - C.

⁵⁹⁴ tesmîm-i: Teslîm-i C.

3. Ne göründi güle karşı gözüñe
Ne büründi bakdıkça özüñe
Kimse mahrûm olmadı hiç zâruña
Bilmediler şeh-süvâruñ kandedir
4. Gökde uçar iken seni indirdiler
Çâr ‘unsur⁵⁹⁵ bendlerine urular
Nûrı iken aduñ **Niyâzî** virdiler
Şol ezel ki i‘ tibâruñ kandedir

[106b]

[314]⁵⁹⁶

KÂSÎDE⁵⁹⁷

1. İlâhî bu karîb ednâyı odına yakma bizi*
‘Âsîlere katma amân yâ Rabbi amân Allâh*
2. Günâhım çokdur ey Gaffâr dinildi ismine settâr
Bu nefsim eyleme rüsvây amân yâ Rab amân Allâh
3. Yüzüm karasın[ı] bildim esîrem kapuña geldim
Figânım göklere saldım amân yâ Rab amân Allâh
4. Ki ‘Azrâ’îl ala cânım kara yerde kala kanım
Açılmadan solan gülüm amân yâ Rab amân Allâh
5. Nokta-i yâr-ı hakîkat sensin ol şâh-ı likâ
Dört kitâbuñ âyeti vasfuñda olmuşdur edâ
6. Sûre-i Tâhâ vü Yâsin Hakdan olmuşdur ‘atâ
Ol mübârek vechüñ içün nâzil oldu ve’d-duhâ
7. Zülfine ve’l-leyli dedi kaşlarına besmele

⁵⁹⁵ Çâr ‘unsur: Çâre ensâr C.

⁵⁹⁶ Bu şiirin ilk dört beyitinde mefâ’îlün vezni sonraki beyitlerde fâ’ilâtün vezni kullanılmıştır.

⁵⁹⁷ Kâside başlığı atılan bu şiir, kıt‘a nazım şekli özellikleri göstermektedir.

Kaddine tûbâ dinildi bir de sidretü'l-müntehâ*

8. Hak te'âlânın kelâmın halka izhâr eyledi
‘İlm-i hikmet oldu nutkân sensin ol şekker-güşâ
9. Cümle ervâh arasında ismün oluşur beyân
Ahmed ü Mahmud Kâsım Mustafâ amân yâ Rab amân Allâh*

[107a]

[315]

İLÂHÎ

[Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün]

1. Beni bu nefsim⁵⁹⁸ eyledi hayrân
Gamm edüb ne etsem amân⁵⁹⁹ figân*
2. Bağrımı yâr gör anda ne var gör
Derd gamuñla amân toplu hicrân⁶⁰⁰
3. Âh âh amân yâ sübhân dost*
Dost meded yâ Gufrân*⁶⁰¹
4. Pervâneler var şem'a yonarlar
‘Ateş-i ‘aşka sen de yürü yan
5. Hay ne turursun nasıl yürürsün⁶⁰²*
Yollar ıssız amân⁶⁰³ kalmadı kervân*
6. Turma çalış git⁶⁰⁴ menziline yet*

⁵⁹⁸ Nefsim: nefis Canan Özdemir, “Seyyid Nizamoğlu Divanı”, (Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1996).

⁵⁹⁹ Gamm edüb ne etsem amân: gem mıdır itsen nâle ü Canan Özdemir neşrinde.

⁶⁰⁰ Derd gamuñla amân toplu hicrân: derd-i gamınla toptoludur kan Canan Özdemir neşrinde.

⁶⁰¹ Bu beyit Canan Özdemir neşrinde yer almamaktadır.

⁶⁰² nasıl yürürsün: ne asın yürürsün Canan Özdemir neşrinde.

⁶⁰³ ıssız amân: ıssızdır Canan Özdemir neşrinde.

⁶⁰⁴ Git: git – Canan Özdemir neşrinde.

Bâkî degildir amân⁶⁰⁵ saña bu devrân*

7. Seyyid Seyfî gel mürşid⁶⁰⁶ elin al*

Eyleye tâ kim amân⁶⁰⁷ derdine dermân*

[316]

İLÂHÎ

[5'li Hece Ölçüsü]

1. Ey cihân-arâ
Hâlim nic'olur
Perverdigâr[â]
Hâlim nic'olur [*hâlim güc olur*]
2. Oldı bedenim
Beytü'l hazenim
‘Acabâ benim
Hâlim nic'olur *hâlim güc olur*
3. Enbiyâ anda
Evliyâ anda
‘Alî dîvânda
Hâlim nic'olur *hâlim güc olur*
4. ‘Amelim günâh
Defterim siyâh
Allâh'ım Allâh'ım
Hâlim nic'olur *hâlim güc olur*
5. Tenim mihnetde
Dilim firkatde
Cânım hasretle

⁶⁰⁵ Amân: – Canan Özdemir neşrinde.

⁶⁰⁶ Mürşid: mürşidi C.

⁶⁰⁷ Amân: - Canan Özdemir neşrinde.

Hâlim nic'olur *hâlim güc olur*

[107b]

6. ‘Ahde turmazsam
Hakka irmezsem
Yâri görmezsem
Hâlim nic'olur *hâlim güc olur*
7. Tutmayan usûl
Bulur mu vusûl
Der bu Hakkı bul
Hâlim nic'olur *hâlim güc olur*

[317]

İLÂHÎ

[Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün]

1. Vire mi derd-i sanem derdime dermân vire mi
Vaktidi[r] yüregimüñ dem-be-dem artar⁶⁰⁸ elemi
2. Yüzimi yerlere sürüb giceler yalvarırım
Kâfire virir murâdın yâ baña virmeye mi
3. Yazayım dirse kalem kirpiginüñ şerhini ben⁶⁰⁹
Yarayım bıçag-ıla başdan ayaga kalemi
4. Hayli demdir ben anuñ⁶¹⁰ gözlerinüñ hastasıyım
Ol⁶¹¹ kızıl saña kim çekdi dikenden haremi
5. **Fazlî** sen mâhî dilerseñ yüzüñi göklere tut
Böyle⁶¹² mahrûm mı koya çoktur Allâh'ın ⁶¹³keremi

⁶⁰⁸ yüregimüñ dem-be-dem artar: dem-be-dem artar yüregimüñ Mehtap Aydın, “Bîçâre Dîvânı (İnceleme-Metin)” (Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 2007).

⁶⁰⁹ Ben: -C.

⁶¹⁰ Anuñ: anuñ için C.

⁶¹¹ Ol: ey Mehtap Aydın neşrinde.

⁶¹² Böyle: hâşâ Mehtap Aydın neşrinde.

⁶¹³ Çoktur Allâh'ın: çoktur O İlâh'ın Mehtap Aydın neşrinde.

[108a]

[318]

DESTÂN-I ŞEVKÎ

[6+5]

1. Şükür [ü] hamd olsun Ganî Mevlâ'ya
Da' imâ şükr-ile lisân bendedir
Kendi fuzuvsıyla? virdi me'vâya?
Zikir eylerim nice cân bendedir
2. Elime yazıldı ' aşkuñ defteri
Âb u âteş u hâk [u] bâddır yeri
Bî-hûş oldum "kâlû belâ"dan⁶¹⁴ beri
Çünkü mestâneye hayrân bendedir
3. Düşdi kalbime ma' rifet cem'în*
' Âlemden almışam bir hisse hemîn
Başım eflâkdadır ayagım zemîn
On dört kat yer gök bendedir*
4. Çün başım âlâ-yı ' arşda dutdılar
Ayagıma hâk-ı zemîn katdılar
Yer gök birbiriyle gavgâ itdiler
Bu kevn [ü] çarh kaçam? meydân bendedir
5. Gök yere söyledi bilmiş olsuñ*
Bu kadar zemîn âsumân bendedir
İsterseñ biñ yola tolsun boşalsuñ
Evvel âhir hükm-i zâmân bendedir
6. Yer göke söyledi büyük söyleme
Bilirsin ki zevk-i cihân bendedir

⁶¹⁴ "Hani Rabbin (ezelde) Ademoğullarının sulplerinden zürriyetlerini almış, onları kendilerine karşı şahit tutarak, "Ben sizin Rabbiniz değil miyim?" demişti. Onlar da, "**Evet**, şahit olduk (ki Rabbimizsin)" **demişlerdi**. Böyle yapmamız kıyamet günü, "Biz bundan habersizdik" dememeniz içindir." Araf suresi 172.ayet (172/173).

Benim ile sen iddi‘ â eyleme
Sende ne mi vardır zamân bendedir

[108b]

7. Gök söyledi şu ‘le virir mâhitâb
Zühre zuhâl yıldız ziynet-i kevkâb⁶¹⁵
On iki burc üzre kurulmuş mihrâb
Reftâr eyle çarh-ı devrân bendedir

8. Yer didi bendedir gavs-ı gayret*
On sekiz biñ ‘âlem bende sâkinât
Bu kadar ins [ü] cinn cümle mahlûkât
Yetmiş iki millet insân bendedir

9. Gök didi bilürem her işüñ vakti
Nûr tecellîsin ziynet-i rahmeti
Dördünci kâ‘ ide kurulmuş tahtı
‘Îsâ gibi nûr-ı Rahmân bendedir

10. Yer didi bendedir ziyâret-i cem
Dâ‘ im ‘ibâdetde heb benî-âdem
Dört kitâb dillerde ezberdir müdâm
İncîl Tevrât Zebûr Kur‘ân bendedir

11. Gök dedi Cebrâ‘îl virdi selâmı
Ki dört kitâb üzre çaldı kalâmı⁶¹⁶
Ben ifşâ eyledim cümle ‘âlemi
Kerâmetde gine feşân bendedir

12. Yer didi bendedir bu kadar kullar
Du‘âsı müstecâb Hakka makbûllar
Evliyâlar enbiyâlar resûller
‘Azîm peygamber-i zî-şân bendedir

⁶¹⁵ Kevkeb kelimesi kafiye zorunluluğuyla cönkte “kevkâb” şeklinde yazılmıştır.

⁶¹⁶ Kalemi kelimesi kafiye zorunluluğuyla cönkte “kalâmı” şeklinde yazılmıştır.

[109a]

13. Gök dedi evvelâ oldum ser-tâc*
Sende olan kullar heb baña muhtâc
Sidretü'l-müntehâ mihrâb-ı mi' rac
Görünse gel taht-ı revân bendedir
14. Yer dedi zerrece eylemezem âh
Mâl [ü] mülk [ü] emlâk hazîne [vü] câh
Bunca peygamberler hükm-i pâdişâh
Gûnâ gûnâ Şâh [u] Sultân bendedir
15. Gök didi zerrece kılsam ' azâbı
Aslâ saña virmem lutf [ü] sevâbı
Tokuz seferim var hükm-i savâbı
Söz geçer sâhib-i dervân bendedir
16. Yer didi yaz gelsün yürisün çaylar
Açılsun gülşânlı bâğ [u] bâğçeler
' Âlî renkli elvân çiçekli renkler
Bunca züzlü züzlü? seyrân bendedir
17. Gök dedi olmasun bu sözler umûr
Cem' idüb bulutlar<ı> yagduram yagmur
Üstüni başuñı iderem çamur
Yagmurda âb [u] lisân bendedir*
18. Yer didi bu sözi niçün idersin
Sen kendüñi mihnetlere katarsın
Benden alur yine baña satarsın
Dört çay ile yedi ' ummân bendedir

[109b]

19. Gök didi gözüñ aç hâlâ gör beni
Evüñe ki yapduram kâl' a bendini*

Çıkarır yıldırıram yıkarım seni*
Lutf eylerem gine ihsân bendedir

20. Yer didi benlige kimseler turmaya*
Bizim cengimize eller kurmaya
Gökden ne yagdı yer götürmeye*
Ben Mecnûn'am hâke yeksân bendedir

21. **Şevkî** yer gök ile şöyle güreşdi
Heb hâl idinüb su 'âl soruşdı*
Anlar birbiriyle gine barışdı
Ara yerde yahşı yamân bendedir

[319]

ŞARKI

[4+4+4+3]

1. Ey gâzîler yol göründi gine garîb serime
Taglar taşlar tayanamaz benim âh u zârıma
Ve billâhi kâ'il olmaz genc yaşımda ölüme
Hak selâmet kömür gözlüm bir yana sen ve bir de ben*
2. Ben hevâda uçar iken âl ile tutdın beni
Ben pahâmı bilür iken bir pula satduñ beni
Ne kapuñda kul idüb ne âzâd etdüñ sen beni
Kalk gidelim bir dânem bir yana sen ve bir de ben

[110a]

3. Dün gice yâr hânesinde yasdığım [bir] taş idi
Altım toprak üstüm yaprak gine gönüm hoş idi
İl beni yalnız sanur idi yâr baña yoldaş idi*
Kalk gidelim nazlı yârim bir yana sen ve bir de ben*

[320]

KOŞMA

[6+5]

1. Bir dilberün sevdâsı var başımda
Gündüz hayâlimde gice düşümde
Ulu kuşlar yuva yaptı başımda
Anuñ için tolaşırım bu dağı
2. Bâğcevân oldum gül dikdim gül bitirdim*
Kahramân oldum tağı deldim su getürdüm*
Mecnûn oldum ben Leylâ'mı yitirdim
Anuñ için tolaşırım bu dağı
3. Amân felek senüñ elüñden*
Söyledikce şeker akar dilüñden
Bülbül cüdâ düşmüş gonca gülünden
Anuñ için tolaşırım bu dağı
4. Bâğçelerde biten lâle degil mi
‘Aklımı alan siyâh beñler degil mi*
Benim kuzum gül fîdânım degil mi*
Anuñ için tolaşırım bu dağı

[110b]

[321]

DESTÂN-I HÂLÎME

[6+5]

1. Nice yatarsın sen gafletden uyan
Bu işlerden âgâh ol pâdişâh[ım]
Birkaç ricâ ile vâlide sultân
Mu‘ayyen kâfir eyle bil pâdişâhım*
2. Hîç haberüñ var mı Mısır elinden
İçinde kalmadı kızıdan gelinden
Almalı Mısır'ı kâfir elinden
Dîn[i] bütün vezîr sal pâdişâhım

3. Ne yazıklar oldu Mısır şehrine
Kilîse yapıldı mescîd yerine
İmdâd göndermedüñ İslâm yoluna
İslâm elden gitdi bil pâdişâhım
4. Suçumuz neydi bilmedik kusûr
Kız gelin kalmadı çekildi yesîr
Mizansız elinden almalı Mısır
Tâc u tahtı terk it gel pâdişâhım
5. Hâcî Bekdâş ocakları uyansun
Dalkılıçlar Fransız’a tayansun
Nîl-i mübârek al kanlara boyansun*
Kafîre bir kılıc çal pâdişâhım
6. Kötü kâfir hâs bâğçede göz gezdirir*
Dîne da‘ vet ider cândan bezdirir
Gice gündüz derdimizi azdırır
Koma hakkımızı al pâdişâhım

[111a]

7. Üç kız idik bir araya derildik
Gice gündüz kâfirlere erildik
İmdâd deriz Mevlâ’mıza sarıldık
Dîni bütün vezîr sal pâdişâhım
8. Bir yanımız ak denizdi[r] geçilmez
Bir yanımız kara dagdır kaçılmaz
Mevlâm izin virmeyince çıkılmaz
Koma hakkımızı al pâdişâhım
9. Beş vaktüñ beşi farzı ile sünnet
Küffârdan kurtulmasam cânıma minnet*

İslâm için hâzırdır cennet*
Dîn[i] bütün vezîr sal pâdişâhım

10. Adımı sorarsuñ **Beñli Hâlîme**

Mevlâm kâ‘ il olur mı böyle zulme
Bizden selâm eyleñ Sultân Selîm’e
Tâc [u] tahtı terk it gel pâdişâhım

[322]
BESTE

[4+4+4+4]

1. Kâr etdi cânâ cânıma zâlim senüñ şu gözlerüñ
Girerse gerekdir kanım zâlim senüñ şu gözlerüñ
2. Kâfir görür îmân ider hâlim bilür efgân ider
Her bakışın biñ kan ider zâlim senüñ şu gözlerüñ
3. ‘Âkîf saña dîvânedür ‘aşkuñ-ıla efsânedür
Âfet degüldür yâ nedür zâlim senüñ şu gözlerüñ

[111b]

[323]

TÜRKÎ-İ GURBET (KARACAOĞLAN)⁶¹⁷

[6+5]

1. Kal‘ anuñ kapısı daşdan demürden
Yanlarım çüridi yaşdan çamurdan
Anam babam yokdur dellâl çağırdım
Baña sılam da bir gurbet elde bir
2. Karşudan karşıya evlerim mi var
Kırmızı çubuklu bağlarım mı var
Gitme kardaş deyü aglarım mı var
Baña sılam da bir gurbet elde bir

⁶¹⁷ Karacaoğlan ifadesi metni tashih yapan kişi tarafından yazılmıştır.

3. Mektublar yolladım üsti turâlî
Okuyan hocanın bağı yaralı
‘ Aceb bu yigidiñ aslı nereli
Eyzen
4. Bir kuşcağaz kalkdı kondı dikene
Öte öte ömürçigi tükene
Koç yigitler ârzû çeker vatâna
Eyzen
5. Mektûbuñ ucu taşra çıkmasun*
Okuyan hocanın bağı yakmasun
Anam şimden soñra yola bakmasun
Eyzen
6. **Karacoglan** eydür gülleri satan
Tîmârsız oldu bâg-ıla bositân
Sılam çakır diken gurbet gülistân
Yasla tagların sılamı göreyin
Eyzen

[112a]

[324]

DESTÂN

[6+5]

1. Kudret-i Hallâk’a eyledim nazar
Arz-ıla semâvât ne güzel uymuş
Meleklerle tevhit insâna hüner
Hayvâna nebâtât ne güzel uymuş
2. Nebâtâta rahmet sarrâfa incü
Zâhidlere takvâ dervîşlere hû
‘ Âzâzile la‘ net kâfire tamu
Mü‘minlere cennet ne güzel uymuş

3. Âsumâna yıldız âfitâba nûr
Mikâ'il'e yagmur İsrâfil'e sûr
Sahrâlara çimen harâba ma' mûr
Ulu taglara duman güzel uymuş

4. Minâreye temcîd câmi' a hutbe
Fâsıka istigfâr günâh[a] tevbe
İsmâ'il'e kurbân Halîl'e Ka'be
Hüccâca 'Arafât ne güzel uymuş

[112b]

5. Dünyâda zâhidler zühd ile dâ'im
Ahmâka nasîhat câhile 'âlim
Eşkiyâya tagrîr iklîme hâkim
Pâdişâha saltanat ne güzel uymuş*

6. Bülbüle gülistân tûtûya kafes
Üstâda ma' rifet şâkirde heves
Yûsuf'a cemâl ü Davûd'a nefes
İskender'e mir'ât ne güzel uymuş

7. Hastalara şifâ dertlere dermân
'Ulemâya tefsîr tefsîre Kur'ân
Hatîbe hutbe mü'ezzine ezân
Müselmânlara salât ne güzel uymuş*

8. 'Âşık 'Ömer el bağlayub kendine
Pîrlerin serdârı geldi kendine
Cümle musahhar olub 'âlem kendine*
Süleymân'a mühür ne güzel uymuş

[113a]

[325]

DESTÂN-I HENGÂMÎ

[6+5]

1. Bir gemi yapdırdım ayırık kökünden<dir>
Biñ pâre tob dizdim tâze soganı
Mısr dârisındandır hesâbsız gülle
Niyetim fethetmek Frengistân'ı*
2. Biñ karga getürdüm gemiye bekci
Örümcekler el ipiyle yedekci
Yüz biñ serçe yazdım tobcı tûfengci
Sivri sinek oynar kılıç kalkanı
3. Emîr ördek kapudan kısa bacaklı*
Keklik de topcı başı kızıl ayaklı*
Kırk biñ karabatak yalın bacaklı
Martılar uzakdan sezer düşmânı
4. Hind tavuğu ak sakallı ihtiyâr
Eski 'Osmânlı'dan kaz pehlivân var
Horoz beg agzından âteşler saçar
Hânım tavuk virmez amân zamâna
5. Tavşan her işini koymaz ihmâle
Ne bakarsuñ sañsar ile çakala
Teyin ile tilki gelmez masala
Bunlaruñ cümlesi ceng pehlivânı
6. Geldi karıncalar çekdi serânı?
Kelebekler yile açdı yelkeni

[113b] Kertenkeler ...⁶¹⁸ urdu dümeni

Îşâret hocamız fındık sıçanı

7. Bir zamân enginde gezdüñ karayı
Yulâf tarlasında bulduk burayı
Leglek re'is özce kullan gemiyi
Bagdâd çöllerinde bulduk limanı
8. Kartal ile sığırcık and itmiş*
Çekirge 'askerin yemâna dökmüş
Şeyh camus efendi ceng idecekmiş
Okutdu tarlada tâtâr fermânı
9. İşiddi ayular geldi dîvândan
Şâh maymûn 'askerin çekdi meydândan
Kurd 'askeri püskürünce ormandan
Eşek gülbenk çeküb etdi figânı
10. Dizildi ordular karşı be karşı
Şahin beg saldırdı çıkdı yokuşu
Girince meydâna çekirge kuşu
Tagıtdı orduyu bütün her yanı
11. Akyavaş merdleri pusuya tıkdı
Çarkacı pireler ucıya çıkdı
Nuhuduñ güllesi tagları yıkdı
Kör köstebek atdı urdı nişânı

[114a]

12. Arslan beg ile gavgâ itmesi müşkil*
Bin deve gönderdim almadı öñdül
Sıyırdı kılıcın bokluca bülbül
Tahta kehlesinden dökdi al kanı
13. Aldı ortalığı bir kerîh koku
Çekmedim rüyâda böyle bir korku
Ceng heybetinden tagladı uyku?*
- Uyandım elin aldım şamdânı*

14. **Hengâmî** bu cengin medhin eyleyem
Uykusuz bıraktı beni neyleyem
Ahbâb diñler[i]se togrı söyleyem
‘Ömrümde dimedim hiç böyle yalânı*

15. **Hengâmî** dir merâmımız latîfe
Şi‘rimiz temsîldir bâg [u] şükûfe
Sefer virdük ‘Arabistân şerîfe
Fitnelik itdük biz bu destânı* (280 Rebiü’l-âhir 15)

[326]

BEYT

[Mefâ’ilün/ Fe’ilâtün/ Mefâ’ilün/ Fe’ilün]

Dirîg soñ nefese geldi devletüñ hâli
Sa‘âdet ol göze kim görmeye bu ahvâli

[114b]

[327]

GAZEL

[Müfte’ilün/ Fe’ilün/ Müfte’ilün/ Fe’ilün]

1. Yâr gelüb ‘âşıkun menzilini kılsa cây
İtmeye mi gün yüzi dîdemizi rûşenây
2. Yayub o kâküllerün gün yüze kıldun nikâb
Menzil-i ‘akrebde yâ ne husûf olmuşdur ay
3. Yanaşub ol mâh yâ hançer-i ser-tîz gibi
Eylese agyârınun sînesini hemçü nây
4. Yâr dilerse eger sînemizi kâ’iliz
Tek bizi ol mehlikâ lutfuna kılsun sezây

5. Yan virüb ey mehlîkâ kaçma bu gam-h'ârdan
Âteş-i hicrân-ıla yanmaga görme revây
6. Yan semender gibi yanmaga tâlîbligim
‘Arz-ı merâm it eger diler[i]se ol hümây
7. Yâver olursa eger lutf-ı Hudâ bir kulı
Bir kula muhtâc iken dehre olur pâdişây
8. Yaş düşüp dîdeden rûyuñ ider ‘ârzû
Kudretile gün yüzüñ olmada şebnem-rubây
9. Yâ meh-i rahşende mi dehre ziyâ-bahş olan
Tal‘at-ı rûyuñ mıdır ‘âleme viren cilây
10. Yâ lec idüb müdde‘î gün yüzüñ inkâr ider
Eyler idi ol dahı ‘âkıl ise zerre rây
11. Ya[p] reh-i tecrîdde ‘âkıl iseñ bir ribât
Kâfile-i ehl-i ‘aşk eyleye kârbân-serây
12. Yâre ider ehl-i ‘aşk turmayub ‘arz-ı hüner
Nevbet-i ‘arz-ı hüner sende mi **Şâhîn Girây**
13. Yâr-i ser-efrâz-ı men sende o kaş göz ki var
Katl[i] için ‘âşıkuñ yâ ne gerek ok [u] yây

[328]

[Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilâtün/ Fâ‘ ilün]

Tâlî‘imden öyle me’yûsam ki itmam i‘timâd
Kevkeb-i bahtım girîbânımdan eylerse zuhûr

[115a]

[329]

GAZEL-İ ŞEM'Î

[Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilâtün Fe'ilün]

1. Râzıyam her ne iderse baña serv ü semenim
Tîg-i cevri ile sad-pâre <pâre> kılursa bedenim
Beni kasd eylemiş öldürmege ol sîm-tenîm
Varayım yalvarayım boynuma takub kefenim
2. Hulle-i cennet olursa çekeyim çâk ideyim
Dem-i vuslatda baña hâ'il olan pîrehenim
Duyamaz girsem eger mûr-ı za'îfin gözine
Ey Süleymân-ı zamân şöyle hayâl oldu tenim
3. Gözimüñ yaşı gibi çıkdı gözümnden dünyâ
Yârdan gayrı görünmez gözüme kimse benim
Şem'îyem gûşe-i meyhâneyi virnem feleke
Cennet ü bâg-ı İremden baña yegdir vatanım

[330]

BEYT

Benim cânım benim 'ömrüm servi budagı
Yazanuñ agzına olsun okuyanuñ dudagı

[115b]

[331]

1. Allâh için olsun gel bana dahı naz eyleme
Bir tenezzül eyleyüb dahı gel sen hem ne var
Tamâm oldu cefâlar düşmânım şâd eyleme
Sevâbdır 'âşıka merhamet de kıl sen hem ne var
2. Cemâlündür aya benzer kaşlaruñ 'aynı hilâl
Cümle hüsnüñ hûb yaratmış kudretinden Zü'l-celâl
Hudânuñ emriyledir leblerüñ hem âb-ı zülâl
Deli oldum ey efendim bir 'ilâc kıl sen ne var

3. Zelâlet çekmişem çok derdine düşeliden ben
Râhatlık hiç görmedim ben za‘îf oldum tende cân
Zebânuñ ile cânım cevır idersin bana da sen
Selâmuñ bize bir kerre bârî hem göndersen ne var
4. Şübhesiz bir derde düşdüm hiçbir ‘ilâc bulamam
Sataşıram aglamaga çeşmim yaşın hiç silemem
Za‘îf oldum ey efendim kendi kendim bilemem
Tıfılsın hem nevâ cânım yaşımı silsüñ ne var
5. Zâlim rakîbde çokdur gâyetden mekr ile âl
‘Aynı hilâl dahı olsun ol rakîbi bî-kemâl
Ganî ol Hudâ’dan ayırmaya dünyâda bir zevâl
Fenâ dünyâda bana yâr-ı gâr hem olsañ ne var
6. Kıyâmet hiç kalmasun sevdiğim ‘ahd-i amân
Kifâyet eder ‘ömrüm hem âşinâlık etseñ hemân
Lutf idüb yüzünü görsem şâz olurum bir zamân
Meded nâzlı hünkârım yüzüme gülseñ nevâr

[116a]

7. Nazîrûñ hiç yok cihânda böyle yârim var benim var
Vefâsız dünyâya gelüb bir hayr iş itmedim
Hemân sensüñ derûnumda sevgili yârim benim
Elif lâm der ki melîl la‘l-i gül‘ izârım benim
Yeşil tonlu melekim kaddimi bilsen ne var

[332]

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

Sâ’im iken gelse dilber olsa savm-ı Ramazân
Dilber-i vuslât mı lâzım yoksa savm-ı Ramazân

[333]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Fırsat-ı fevt itme ey dil sür safâsuñ dilberüñ
Zîrâ oruc olur kazâ olmaz kazâsı dilberüñ*

[334]

BEYT

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün]

Gelenler heb sabî geldi gidenlerden hayır gelmez
Bu bir ahvâl-i 'âlemdir gelen bilmez giden bilmez

[335]

BEYT

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün]

Köpek sen benden a' lâsın ki kürküñ eskimek bilmez
Tabî' âtuñ beg ü hünkârîdir piriñ ü mercimek bilmez

[116b]

[336]

TEKERLEME

1. Ey dilber-i şîrîn-zamân
Kâmeti selvi revân
Bir gicecik bizim obaya
Gelesin hemân
2. Sen gelince ben tutayım
Seni oturdayım
İstedigüñ köşeye
Sevgili kaşı kemân
3. Sen oturunca ben saña
Az az koyayım

Elmâs tırâş kâse ile
Lâleni şarâb-ı erguvân

4. Şöyle bir içireyim
Mest edüb ben geçireyim
Gayrı degil ey şâhım
Parmagina hâtem-i zer-feşân

5. Şöyle bir yol sokayım
Kalmasun hiç taşrada
Düşmânuñ bagrına
Hançer ü tîg-i bürrân

6. Egil arkana sokayım
İki tutam çok mıdır
Başına lâleni
Sünbül hemân

7. Heb ‘âleme virirsin
Baña da virsen ne var
Hakkuñ selâmını hemân

[117a]

[337]

DÎVÂN

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Sarılıb yatsak efendim bir sen olsan bir de ben
Ey benim ten içre cânım bir sen olsan bir de ben
Ten tene olsak senüñle pûseler bahş eyleseydün*
Ey benim devletlü sultânım bir sen olsan bir de ben*
2. Bu dil-i bî-çâre çok râm oldu [her] fermânına
Bu garîbe sezâ kıl vaslına ihsânına*
Emsem ol kiraz dudaguñ sarılsam da beline*
Rûz [u] şeb tûtî lisânım bir sen olsan bir de ben
3. Etdigim işler senüñle halka izhâr olmasa

Şeftalüler ‘ âdet olsa zerrece‘ âr olmasa
İkimiz bir pîrâhen içre girüb agyâr olmasa*
Şakıya bülbül lisânım bir sen olsan bir de ben

4. ‘ Âşık ‘ Ömer sarabilse ol miyâne belini
Hem koklasam beyâz gerdâniyla sükker lebini*
Yatırub bir kez firâşa seyr ideyim boyunu
Kâmeti serv-i revânım bir sen olsan bir de ben

[338]

‘ ÂŞIK ‘ ÖMER

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Ey perî-peyker melek hûrî cânânım küsme gel
Şânına düşmez senüñ rûh-ı revânım küsme gel
Ben senüñ meftûnunam ey bî-vefâ küsme gel*
[117b]
Yolına kıldım fedâ bu tende cânım küsme gel

2. Dir imişsüñ kendime yâr eyledim ben elleri
Bâ-husûs ben ‘ aşkuñ ile olmuş iken serseri
Şöyle bil kim başına dâr eylerim ‘ âlemleri
Lâyık-ı insâfîdır kaşı kemânım küsme gel

3. Bendene gönderdigin zehr<i> sîneme virdi telâş
Nûş idecek doldı dîdem akıdub kan ile yaş
Sînem üzre göz göz oldu yaralar gösterdi baş
Hâlime kıl merhamet sâhib-kırânım küsme gel

4. Sen bilürsüñ hâlimi lâzım degil hiç söylemek
Küsme gel <ey> hûr-i cinânım yalvarub kıldım dilek
‘ Ömer seni elden bıragub geçmez tâ haşre dek*
Yok yire nâz eyleyüb şîrîn zebânım küsme gel

[339]

‘ ÂŞIK ‘ ÖMER

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Ey dirîgâ sevdiğim rûh-ı revânım gelmedi
Servi-kadd tâze fidan nevreste cânım gelmedi

Derd-i firkat cevri-i mihnet cânıma kâr eyledi
Nakş-ı hüsnî hûb hayâlî gülsitânım gelmedi

[118a]

2. İştîyâk-ı hasretinden aglarım leyl [ü] nehâr
Halk-ı ‘âlem içre oldı hem cânânım âşîkâr
Cânıma kâr etdi cevruñ kalmadı sabra karâr
Ey efendim yandı cânım nev-civânım gelmedi
3. Bî-vefâdır pür-cefâlardan ferâgat eylemez
Yagmalar ‘âşıkıların ‘aklın kanâ‘at eylemez
Hasta gönülüm eglenüb bir yerde râhat eylemez
Sarmaga derdin ümm-i hûb-ı zamânım gelmedi*
4. Ey ‘Ömer bilmem o hûb dilberden etdi ‘itâb*
Âteş-i hicrânla yandı cigerim oldı kebâb
Hâlimi ‘arz eylerim göndermedi şâfi cevâb
Saldı ferdâya beni şâh-ı cihânım gelmedi

[340]

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Dostlar seyrâna çıkmış bile bayrâm günleri
Ne aglarsın deli gönül güle bayrâm günleri*
Aradım halkuñ içinde hiç o<l> yârım yok benim
Boynumu egdim de bakdım ola bayrâm günleri
2. Ben senüñle yâr olalı çökdi serime duman
Elem çeken deli gönül böyle kalmaz bir zamân*

[118b]

- Korkmaz mısın ol yârdan kanı ‘ahd-ıla amân*
Didin mi hiç öpüşelim ola bayrâm günleri*
3. Ben senüñle yâr olalı kaddimi dâl eyledüñ
[Sen] yeter etdüñ behey dilber sitemle söyledüñ
Destini bûs eyler iken ne ‘aceb⁶¹⁹ hışm eyledüñ
Küsüliler barışırılar hele bayrâm günleri
4. Ben senüñle yâr olalı kalmışam böyle nâçâr
Bu dünyâ bâkî degildir çok dilber gelür geçer
Dört yanıma nazar kıldım cümle halk yiyüb içür

⁶¹⁹ Ne ‘aceb: ta‘accüb C.

Dir ki ‘Ömer gam içinde agla bayrâm günleri

[341]

TENBÎH-NÂME

[4+4]

1. Yine sabâh oldı nâzlı yâre*
Git benden selâm eyle*
İşbu nâme şîve-kâre
Vir benden selâm eyle*
2. Senüñ asluñ asıl-zâde
Virme beni gayrı yâde
Elinde gülgüli bâde
Sun da benden selâm eyle
3. Bak rakîbüñ oyununa
Gâh gül dolanmış boynuna
Bir fend-ile yâr koynuna
Girenden selâm eyle*
4. ‘Âşık senüñ yolun izler
Nedir sende ela gözler
‘Âşıkun yüzine güler
Sor da benden selâm eyle

[119a]

[342]

‘ÂŞIK ‘ÖMER

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Bir güzel sevdim didi sabra karârın yok mıdır
Ben didim ki leblerinden bir ihsânun yok mıdır*
Ol didi ki yâ senüñ gayrı civânun yok mıdır
Ben didim ki yâ senüñ ‘akl u izânun yok mıdır
2. Ol didi ki yâ ne yüzden mâ’il oldun sen bana
Ben didim ki seni alub kaçabilsem bir yana
Ol didi ki hiç de benden fâ’ide yokdur saña
Ben didim ki ey güzel tatlu lisânun yok mıdır
3. Ol didi ki bir ‘ilâc bulasın benden ayrılmaga*

Ben didim ki nâz idüben başladım yalvarmaga
Ol didi ki benim gönlüm yok saña sarılmaga*
Ben didim ki yâ senüñ ‘ahd-ı amânuñ yok mıdır

4. Ol didi ki ey ‘Ömer var yüri sağlıg-ıla*
Ben didim ki ister iseñ beni öldür igvâ’-ıla*
Ol didi ki seni katl iderim bıçag-ıla*
Ben didim ki yâ senüñ göğsünde îmânuñ yok mıdır*

[343]

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Görmedim lutfuñ senüñ âh dil-rübâ küstüm sana
Eyledin hâtır-şikenlik dâ’imâ küstüm sana
Bende-i hasret-keşin olmuş idi ez-cân [u] dil
Bilmedin kadrim benim âh meh-likâ küstüm sana

[119b]

2. Böyledir zann eylemek şân-ı mürüvvet sevdiğim
Eylemek mir’ât-nümâ âh al firkat sevdiğim*
Da’ vet etdim etmedi bir dem icâbet sevdiğim
Var yüri agyâre yâr ol âşinâ küstüm sana
3. Defter-i dilden çıkardım ismini yâd eylemem
Râh-ı refâtardan nazâr-gâh-ıla mü’tâd eylemem
Bizim agyâre dimişsüñ vuslata va’d eylemem
Bu kelâmı işidicek mutlakâ küstüm sana
4. Ben belâyı mübtelâyam gurbet-i âlâm iken
Mihre şâfi dil-rübâda **Hüsniyâ** âlâm iken
Semt-i ‘aşkuñ serimde gayrı dili var iken*
Kesî ger hukûkda rûşeni? ey dil-rübâ küstüm sana*

[344]

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

İsteme beş nesneyi beş kimseden olmaz revâ
Biri müfsidden nasihat biri müflisden ‘atâ
Hem dahı nâkısı kişiden zerre ihsân isteme
Hürmeti câhilden umma dahı ‘avratdan vefâ

[120a]

[345]

DÎVÂN

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Vâsf-ı hâlin 'arz idüb dildâra yalvarmalıdır
Belkim olur derde dermân çâre yalvarmalıdır
Bülbüle-veş zâr iderdim 'aynıma sarf gelmedi
Çekemem çirkin edâsın yâre yalvarmalıdır
2. Güzel sevmek pek belâdır göz görüb cân haz ider*
Sîmurg [u] 'ankâ misâli gön'lümüz pervâz ider*
Ben aña teslîm olalı ol şîve vü nâz ider
Pek üstüne varmamalı 'âra yalvarmalıdır
3. Ne çâre senden ayrılalı vücûdum vîrânedir*
Aldın 'aklım gitdi fikrim şimdi kasdın cânadır
Büyük yerden güzel sevmek şübhesiz dîvâne[dir]*
Varub akrânını bulub soñra yalvarmalıdır

[346]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Yâr-ıla sohbetim var gel kasâvet şöyle dur*
Bir taraftan olmuşsın engel kasâvet şöyle dur*
'Azım idüb mahfîce yârin semtine gitsem gerek
Tutma gel dâmeni çengel kasâvet şöyle dur*
2. Bahş-ı cânsın fikr ile güle yüze güldükce sen
Elleri gâhîce yoklarsın bize geldikce sen
Ben kasâvet degilim dersin yüze güldükce sen
Yıl geçer gitmezsin ey tenbel kasâvet şöyle dur

[120b]

3. Fikre sa'yuñ çok velî gitmezsin gâfilden yana
Âdem'i dîvâne eylersin karâr olmaz sana
İki üç beş gün ırak ol al gamuñ git bir yana
Sevmedi cânım seni engel kasâvet söyledür
4. Nice bir 'Âşık 'Ömer bu gamla geçsün günümüz
'Âlemi bîzâr ider tâ subh olunca unutmaz
Nice bir bu gamuñ aksun gözümüzden hûnumuz
Kandesin ey şâzılık sen gel kasâvet şöyle dur

[347]

KOŞMA

[6+5]

1. Gam-ı endîşeyle felek bir taraf
Dâg gibi üstüme benim yâr yıkar
A‘ dâ-y-ı zâlimle o da bir taraf
Dil-i mahzûnumı her dem yâr yıkar
2. Derc idüb derdimi saya derdim*
Çâresin bulmaga cehd idem derdim
Tabîbler elinden bu benim derdim
Ta‘ mîre gelse de gine yâr yıkar
3. Bir iki derdimi yetürdi yüze
Gün güne bastırır çıkarmaz yüze
‘Ummânlara talub her kim ki yüze
Elbetde ey **Behcet** anı yâr yıkar

[121a]

[348]

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Âgâh ol dilber sana dil mübtelâdır bilmiş ol
‘Ahdım olsun ugrına cânım fedâdır bilmiş ol
Çâre yok şimdengerü düşdüm muhabbet bendine
Senden ayrılmak efendim müşkil işdir bilmiş ol
2. Sen güzeller şâhısuñ eyle ‘adâlet sevdiğim
Girelim bâg-hüsnüne virir icâzet sevdiğim
Gel beni aglatmadan eyle ferâgat sevdiğim
‘Âşıkâ cevri eylemek gâyet fenâdır bilmiş ol
3. Sende hatm olmuş güzellik ey güzeller Ülkeri
Gelmemiş mislün cihâna belki Yûsuf’dan berî
Böyle teşbîh eyledim ki yâ hûrîsün yâ perî
Sana insân demek olmaz iftirâdır bilmiş ol
4. Yanma ey dil-pervâne yârün çerâğından sakın
Kurtuluş yokdur anuñ zülûf tuzagından sakın
Gâfil olma aç gözün zinhâr bucagından sakın
Yâr iseñ gönülün senün pek ‘eşkıyâdır bilmiş ol

[349]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Seyre çıkdı nev-civânlar bir iki üç dört bölük
Cem^ç olub kaşı kemânlar bir iki üç dört bölük
La^ç l-i hâtırla çemeni? ol felek zînet bulub
Zâhir oldı mihribânlar bir iki üç dört bölük
2. Bir araya cem^ç olub bir yere donandı tâzeler*
‘Azım-ı sohbet bezm-i vuslat eyleyüb mümtâzeler

[121b]

- Her taraftan bahş olundı nagme-i âgâzeler
Zinde oldı mürde cânlar bir iki üç dört bölük
3. Beni teklîf sâdıklık etdi gözi mestâneler*
Sîm bileginde dura geldi bâde-peymâneler
Birbirine pûse ihsân etdiler cânâneler
Zînet buldı hûb zîbâlar bir iki üç dört bölük*
 4. ‘Âşıkun meh-pâreleri dün safâlar etdiler
Yâd olunca birbirinden merhabâlar etdiler
Her biri biñ nâz-ıla kenz-i du‘âlar etdiler
Salınub serv-i revânlar bir iki üç dört bölük

[350]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Ey dilâ mihnet çeker dünyâda yârân akçesiz
Âşinâlık eylemez insâna yârân akçesiz
2. ‘Aklım ile şöyle buldum öldigim vakit bile
Okumazlar rûhuñ için sana Kur'ân akçesiz
3. Gözlerinden yaş yerine kan döker aglar mısın
Eylemez derdine dermân aslâ Lokmân akçesiz
4. Varuben ‘arz eyleseñ sen ihtiyâcuñ yok iken
Pâdişâhlar bile virmezler sana fermân akçesiz*
5. Ey **Lisânî** kimseye sakın dime hâlîm şudur
Her ne istersen virir ol Ganî Yezdân akçesiz

[122a]

[351]

‘ÂŞIK ‘ÖMER

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Bu vücûdum şehrine düşdi gine nâr ayrılık
Gice gündüz aglamak oldu bana kâr ayrılık
‘Âşık olmayan ne bilsün ‘aşkı sevdâ nidüğün
Virmesün Hak bir kuluna böyle her bâr ayrılık
2. Derdimüñ dermânını buldum deyü şükr eyledim
Hakkuñ ismini dilimde okuyub şükr eyledim
Gezdiğim yerlerde cânım düşünüb fikr eyledim
Ne kadar olsa muhabbet ‘âkıbet var ayrılık
3. Göñlümüzüñ tabî‘ atı gayrıya mâ’il degil
Yârüñ hayâli gözümde bir nefes zâ’il degil
Severim oldukça ‘ömrüm ayrılık kâyil degil
Korkarım ki fitneyi agyâr ider yâr ayrılık
4. ‘Âşık ‘Ömer kıl dünyâda al-i ‘Osmân ülkesüñ
Hazret-i Yûsuf makâmuñ bekleyelim diyesüñ
Seyr idelim şimden gerü ‘Arabistân ülkesüñ
Elvedâ‘ şimden gerü ey sevgili yâr ayrılık

[352]

BEYT

[Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün]

Zararsız bir duhân hakkında neyler bunca dikkatler
Hüner oldur duhân-ı âh-ı mazlûmâtı görsünler

[122b]

[353]

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Ey felek derdim yegin dermânı gözler gözlerim
Niyyetim ‘azm-ı vatandır gerdânı gözler gözlerim
2. Bir ‘acâyib derde düşdüm rûz [u] şeb yanmakdayam
Anı tezkin eyleyen ‘ummânı gözler gözlerim
3. Gözlerim kan aglamakdan lâle döndi her yeri

Nedir suçum hem günâhım bana bildir ey perî

4. Yaralar işler onulmaz tîr-i müjgânûn yeri
Sîneni merhem saran Lokmân'ı gözler gözlerim
5. Yâ İlâhî kıl ' inâyet bu garîb bî-çâreye
Yok mıdır bir yâr-ı sâdık merhem ursun yaraya
6. Kimseler itmez terahhüm <ben> ' âşık-ı bî-çâreye
Gezerim Mecnûn gibi Leylâ'yı gözler gözlerim

[354]

[6+5]

Şehâ itmek gerek ihsân birine
Birine düşmeyen ihsân yerine
Ekilen dâne çün bitmez degildir
Yerine biñ biter düşse yerine

[355]

BEYT

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Şeyh-i murgânest lek lek lek lekeş dâni ki çîst
El-emru lek ve'l-mülkü lek ve'l-hamdü lek yâ müste'ân^{620*}

[123a]

[356]

' ÂŞIK ' ÖMER

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Ey güzel tîmâr senüñ dil hasta bîmâr benim*
Derd benim merhem senüñ hasret benim dermân senüñ
' Andelîbem bâg-ı hüsnüñ mâ'il-i ruhsâr benim
Âh benim bülbül senüñ efgân benim gülşân senüñ
2. Gamze-i ser-tîzüñ eylerse vücûdum dâg dâg
Âteş-i firkat yakarsa hâne-i dilde çerâg
' Âşıkam biñ pâre etseñ etmezdim senden ferâg*
Sen benim cânım senüñ kurbân benim fermân senüñ

⁶²⁰ Bu beyit Mevlânâ'nın Divân-ı Şems isimli eserindeki gazelde geçmektedir. Beyit, Divan'da "arif-i mugânest lek lek lek lekeş dâni ki çîst/ mülkün lek ve'l-emrû lek ve'l-hamdü lek yâ müste'ân" şeklindedir.

3. Dil düşelden sen birine görmedim bir dem huzûr
Ben esîr-i künc-i hasret sen şeh-i mülk-i huzûr
Cevr-i zulm etmekde hakkâ etmedüñ ammâ kusûr
Gam benim ‘âlem senüñ giryân benim devrân senüñ
4. Bunca dem cânımda derdin saklar idim ey perî
Gitdi sabr ile karârım ihtiyâr şimden geri
Dâmen-i hüsnüñde umar dest-i niyâz ‘Ömerî
El benim dâmen senüñ feryâd benim ihsân senüñ

[357]

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

Haşre dek âyine tursa hod-be-hod olmaz şikest
Bir zamân mir’ât-ı dil kendi kırılmaz el kırar

[123b]

[358]

‘ÂŞIK ‘ÖMER

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Bir güzel medh eylesem meclisde icâzet var mıdır
Zamâne dilberlerinde böyle bir ‘âdet var mıdır*
Analar beşer togursun sen gibi dilberleri
Remz ile añlar didim bana irâdet var mıdır
2. Kalkuben yukarı çözssem ben anuñ kuşagını
Dahî ‘akl-ı nev-civândır henüz bulmuş çağını*
İlk ahşamdan bıraktım gül gibi döşegini*
Soyunub koynuna girsem disem hıdmet var mıdır*
5. Koynuna girüb bana teslîm eylese her yanını*
Gel berü a cânım dise emsem beyâzî gerdânını*
İlk ahşamdan subha dek görsem ihsânını*
‘Âşıka bundan ziyâde bir mürüvvet var mıdır
6. Ey ‘Ömer uykudan uyandırısın seni ol perî*
Giyüben bir câmesüñ taksa beline hançeri
‘Azm-ı hammâm eyleyüb çıksa yap yap ol perî
Ben disem cânım gine gelmege niyyet var mıdır

[124a]

[359]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Politika koydı ad şimdi müdârâ-yı kibâr
Ser-fürû eylemek Efrenc'e dirâyet gibidir
2. Tab' -ı etvâr ile meşrebde bakılsa küberâ
Ya' nî Efrenc ile hem-mezheb ü millet gibidir
3. Mekteb [ü] medresede fikh [u] ferâ'iz yerine
Okumak şimdi Fransızca 'ibâdet gibidir
4. Hükm olur haklı deyü hele da' vâsında*
Pasaportlı bu hân sâhib-i hüccet gibidir
5. Ne güzel tab' -ı muvâfık yine bu kâfiyede
Kâzım'uñ hâsılı her nutkı kerâmet gibidir
6. Kalmadı şimdi müzekkerle mü'ennesde hicâb
Bakılırsa görünüş rûz-ı kıyâmet gibidir
7. Ne salât ü ne namâz [ü] ne zekât ü ne sıyâm
'Asrımız sâye-i şâhânede cennet gibidir
8. Yazmadım mahlasımı belki görürse vüzerâ
Hakkıma? va' z? gerek dâr ser-'adâlet gibidir*

[360]

Bir sühen söyleyem diñler iseñ dûr olmaz
Herkesi magrûr ola elbetde o Mansûr olmaz

[124b] Ne söğütde ayvâ biter ne kavakda olur nar
Ne puşdan vefâ gelir ne kahbede olur 'âr

[361]

KOŞMA

[6+5]

1. Bu 'âşıklık yolu bir yoldur anca
Her zamân cevri der bir gül gonca*

Bir güzelüñ kendi göñli olunca
Tenhâca yerlere gelmesi vardır

2. Deli göñül melûl olub eyleme âhı*
Bu aglamanuñ elbet bir gülmesi vardır*
‘Adûya intikâm kalur mı böyle
Herkes etdigini bulması vardır

3. Bu eski sözdür söylenür de ezel
Dilber anca ister diñlemez gazel
Zengince ‘âşıkı bulursa güzel
Zügürdi sevdâya salması vardır

[362]

BEYT

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

Ey dirîgâ gün gibi ‘ömrüñ zevâle irmeden
Derdüñe bir çâre gör bugün de ahşam olmadan

[125a]

[363]

BEYT

[Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün]

Didim ol gerdân-ı kâfûruñ üzre beñ midir cânâ
Didi ol bir harâmî zengîdir dâ’im bogaz bekler

[364]

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

Mâzîye kılma te’essüf çekme müstakbele gam<ı>
Bu demi hoş gör ki ‘ömrüñ hâsılı imrûzdur

[365]

1. Câhile mes’ele söylemek hımâr boynuna incü takmaga beñzer
Ahmaga mes’ele söylemek sagır kulagina ebyât okumaga beñzer
2. Şirrete mes’ele söylemek yol kesiciye kılıc virmege beñzer
Hakkı kabûl itmeyene mes’ele söylemek hınzır bogazına cevâhir takmaga beñzer

3. ‘Âlem kadrini bilmeyene mes’ele söylemek güllâb agzına nebât şekkeri virmege beñzer
Telbîse mes’ele söylemek ‘adû eline ok virmege beñzer
4. Münâfika mes’ele söylemek câsûsa haber virmege beñzer
‘Âlime mes’ele söylemek güne karşı mum yakmaga beñzer
5. Ehl-i dünyâyâ mes’ele söylemek mezâr taşına va‘z itmege beñzer
Ehl-i âhirete mes’ele söylemek marâzlı âdeme devâ itmek gibidir

[125b]

[366]

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

1. Bâg-ı ‘aşkuñ ‘andelîbi hazret-i Üftâde’dir
Dertli ‘âşıklar tabîbi hazret-i Üftâde’dir
Vâsıl-ı kâmil odur tevhîd-i zâta şübhesiz
Dost elinüñ reh-nümâsı hazret-i Üftâde’dir
2. Eyleyen rûhundan istimdâd irişür matlaba
Hall iden her müşkilleri hazret-i üftâdedir*
Sıdk-ıla kul ol **Hüdâyî** eşiginde dâ’imâ
Bil hakikat kutb-ı aktâb hazret-i Üftâde’dir

[367]

[Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilâtün/ Fâ’ilün]

Çeşm-i ‘ibretle nazar kıl dünyâ müsâfir-hânedir*
Bir mukîm adam bulunmaz ne ‘aceb kâşânedir
Bir kefendir ‘âkıbet sermâyesi şâh u gedâ
Pes magrûr olan Mecnûn degil de yâ nedir*

[368]

Kes zi Mecnûn su’âl Kur’ân kerd
Güft esrâ ba‘ide Leylâ

[369]

[Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün/ Mefâ’ilün]

Yıkub âzâr-ı kahruñla bu dil mülküñ harâb itme
Göñül bir şişedir cânâ kırılursa kenet tutmaz

[126a]

[370]

BEYT

Âgâz idecek bahse cehennemden açarsın
Vâ' iz der dûzah mı yohsa dehânuñ

Mey ile mâl-ı yetîmi ele almalı degil
Eger almalı olursa meyi al mâlı degil

[371]

BEYT

[Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün]

Yüzüñe bakmak ile nefse kanâ' at gelmez
Otaya gel behey âfet saña derdim dökeyim

[372]

Olunca bir kişinüñ bahtı kavî ikbâl-i yâr
Kehlesi dahı vaktinde işe yarar

[372]

Her şeyde teceddüd tarafdârı olan bir adama hiçbir şeyüñ eskisini sevmez misüñ
deyü sormuşlar. Hamr ile dostuñ cevâbını virmişdir.

[373]

Hâside besdir gam-ı bî-hûdesi
İntikâmına ihtiyâc eylemez seni

Hîç safâyî vaktâ ki virme keder
Derddir bed-hûyı helâk eyler anı

[126b]

[374]

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Fe'ülün]

1. Göñül hakkuñ evidir bî-gümân bil
Dudak anuñ gülidir anı bil*
2. Çü hükmünde kişinüñ olmaya dil
Sen ol dili bıçak ile iki dil

3. Eger dilim hatâ söylerse ey dil
Dilim dilim dilim dilim dilim dil

[375]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Hasretüñ gön'lüm çeker dildür gören ruhsâruñı
Allâh Allâh kâm olan kimdir çeken kimdir ta' ab

[376]

[Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün]

Ney gibi yaşımı kes sînemi del bagrımı oy
Hizmetinde gine beste-miyânım ne isem*

[377]

Halâyıkdan hânım olsa hamâm yıkar taşıyla
Çinganeden mü'ezzin olsa câmi' yıkar sesiyle

[378]

[Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün]

Eyledi iştişâre emrini Hak
Zîb-bahş-ı sahâyif-i Kur'ân
Lâyık oldu ki her umûrunda
Meşveret eyleye hîred-mendân

[127a]

[379]

KOŞMA

[6+5]

1. Her kim ki görse cânım eyvâh dirler
Hâl-i perîşânım gurbet ellerde
Dâ'im durmaz akar misâl-i deryâ
Dîde-i giryânım gurbet ellerde
2. Var mı benim gibi dûş olmuş derde
Ne çâre çekmeli yazılmış serde
Sorsalar bilmezim vatanım nerde

Şimdicek miskinem gurbet ellerde

3. Gice gündüz yanar aglar sızlarım
Aglamakdan kan büridi gözlerim
Tutmaz oldu el ayagım dizlerim
Çüridi her yanım gurbet ellerde
4. Gider her demimiz âh vâh iderek
Bir kolaylıkla efendiye? sevilerek*
İlhâmî hasretle sılaya giderek*
Çıkacaktır cânım gurbet ellerde

[127b]

[380]

‘ÂŞIK KEREM

[6+5]

1. Geze geze bir sinege dûş oldum
Bakın görüñ şu sinegin işini
Tutdum kılıc ile kesdim kellesin
Yedi dâg üstüne serdim leşini
2. Sinek vızladı uçdı hevâya*
Yagın süzdük üç yüz altmış tavaya
Yükletdik taksan katır da deveye
Peşkeş etdik Kayserî’ye düşeni
3. Sinegi tutub meydâna atdılar
Beş yüz kîse akçelik yagın satdılar*
Kemiklerinden bir köpri çatdılar
Hesâb etdik iki biñdür yaşını
4. Karışladım yedi karış dizi var
Otuz harmandan büyücek gözi var
Seksen kantar iç yagınuñ gözi var
Hayıf görmüş zemherinüñ kışını
5. Derisini çadır etdik oturduk
Etin kesdük dört gûşeye yetürdük
Gürcistân’da bir imrâhora götürdük*
Açdı ağızını saydı dişini

[128a]

6. Ol sinegi gören kaçdı giriye
Karşu koydı beş yüz ‘askere*
Kanadın yelken etdik çekdirmeye
Fil burnundan uzun gördüm kaşını
7. Ben bilürem karanlıkda kalanı
Gelüb gelüb tatlı cânım alanı
Dertli Kerem söyler büyük yalanı
Yâ kim gördi o sinegüñ işini

[381]

[7+7]

1. Hastadır göñlüm dermâna muhtâcam yâ meded
Derde devâsuñ ihsâna muhtâcam yâ meded
Mihnet-keşândır göñül yâd elinden her zamân
Dil diler râhat meydâna muhtâcım yâ meded
2. İlâhî dil virândır kıl ta‘mîr etme mahzûn
‘Âkıbetle bu vücûdum ile ‘ömrüm efzûn
Sığınub sundum ‘arz-ı hâlim huceste mevzûn
Kâmiyâb it şâdumâna muhtâcam yâ meded
3. Görüb bu hüzn [ü] perîşân hâlimden sordılar
Biri bahri gezerken kalmış nâ-şâd didiler
Hayf karâbet itmiş çağını mürûr didiler
Vakt [ü] zamândır sâmâna muhtâcım yâ meded

[128b]

4. Ser-nigûn olub yiterse insânuñ varlığı
Hem dahı ‘âkıbetde hâzırdır şaşkınlığı
Yüz çevirir ahbâb yok dirler insânlığı*
Kesmem ümîd mâl mezâdâta muhtâcam yâ meded*
5. Var mıdır hem karâbetden kimse görmüş hayır
İnsân hîle-bâz fendî bilinmez bilsem cifir
Varım yagma i‘tibârım hebâ bilmem takdîr
Devâsı şâfî Lokmân’a muhtâcam yâ meded
6. Diñle **Feyzî** pendim sakın kendini sâlûsdan
Neylesse karâbetdir hem kıl hâzer kardaşdan

[382]

BEYT⁶²¹

[Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün]

Bulandı yevm-i ' âşûrada çarhuñ tab' -ı nâşâdı
Zemîn ü âsumân bu hüzn-ile deryâ-yı Nîl oldı

Semâvât ehlinüñ göz<i> yaş[ı]dır bârân zann etme
Şehîd-i Kerbelâ'nuñ rûh-ı pâkiyçün sebîl oldı⁶²²

[383]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Fâsıka sık sık irişür mihneti
Kâfiri fır fır çevirir nikbeti

[384]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Erlik ondur tokuzı hîle onuñ
Biri merdlik tokuzı hîle onuñ⁶²³

[129a]

[385]

GAZEL-İ NASÎHAT

[Mef'ûlü/ Mefâ'îlü/ Mefâ'îlü/ Fe'ûlün]

1. Bî-gâneye aldanma ki bîgâne 'adûdur
Elmas ise seng-i güheri zıdd-ı sebûdur
2. A' dâyı zebûn sanma za'îf olsa da hâli
Cevlânına mâni' kılmasañ bir ser-hûdur
3. Yüz virme girer çeşm-i cihân-bîn ki nâdân
Yok şübhe mekes tıynetinüñ meşrebi budur
4. Bezl eyleme sen lutfuñı her şahs-ı le'îme
Heb lutfu bezl-i 'unf fûrû-mâyeye hûdur

⁶²¹ Beyt başlığı verilen bu şiir, rubai nazım şekliyle yazılmıştır.

⁶²² Bu şiir, Şeyh Galip Divanı'nda geçmektedir. Yevm-i Âşûrede Koca Mustafa Paşa Câmiinde âyîn-i şerîf okunurken söylenen rubâ'îdir.

⁶²³ Bu şiir, Abdussamed Diyarbekrî tarafından yazılan Nevâdirü't Tevârih adlı eserde geçen atasözleri arasındadır.

5. Zinhâr çalış olma emîn-i mekr-i ‘adûdan
İklîm-i dil ü câna ‘adû müfside cûdur
6. Tedbîrde taksîr iderek söyleme takdîr
Hükm-i kadere ‘izz ü hatâ mahz-ı gulûdur
7. Tâcîmdan işit heb gel vak‘ a-ı hârî*
Gûş eyleme sen bülbül[i] kim laklaka-gûdur

[386]

[Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Fe‘ûlün]

Meseldir ki dimişler erlik ondur
Tokuzı hîle vü mekr u füsûndur

[387]

[Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün]

Şecâ‘ at resmini sanmañ ki ancak zû-feşânlıktır?
Sipâhîler içinde hîle kılmak pehlivânlıktır

[129b]

[388]⁶²⁴

Derdim **ondur**
Dokuzun agyâre dimezem ben
Sekizinde kaldı ‘aklım
Yediye âvâre ben
Altı bende olsaydı
Beşde çekmezdim elem
Dördine lutf ider ise
Üç belki bulam çâre ey **Nesîmî** çünkü
Hâlûñ **iki**den hâlî degil
Anuñ içün gice gündüz yalvarırım **bire** ben

[389]

[Müfte’îlün/ Müfte’îlün/ Fâ’îlün]

‘Ayn-ı ‘inâyetle iderse nazar
Bir kulını şâh-ı vilâyet ider

⁶²⁴ Aşağıda bold yazılmış rakamlar, cönkte o rakam değeri kadar nokta koyularak gösterilmiştir.

[390]

[Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün/ Mefâ'îlün]

1. Tasavvur eylemek sanma kim a' lâ-yı nesebdendir
Oturmak zîrde merdümde hayâ vü hem edebdendir
2. Tekaddüm itdi İhlâs-ı şerîfi sûre-i Tebbet
Bu ki vâsf-ı Hudândır o ki zemm-i Lehebdendir

[391]

BEYT

[Mef'ûlû/ Fâ'ilâtü/ Mefâ'îlû/ Fâ'ilün]

İnsândır muharrer-i vukû'ât-ı nîk ü bed
Sabr it kemâl-i mihnete îñ tîz bûgzered?

[130a]

[392]

BEYT

Sabr kıl maksûdına sabr ehli yeter
Sabr iden hayrla ser-rîşte-i maksûda tutar

[393]

Yûsuf'ün hakkında dellâlûñ söylediği: "Hazâ gulâmın min Ken'ân ve'l-^c Azîzu
'aleyhi gazbân".⁶²⁵

Zelîhâ hakkında Yûsuf'ün cevâbı: "Hazâ hayrun min gazabî'r-rahman ve
musîbeti'd-deyyân ve duhûli'n-nîrân ve serâbili'l-katrân".⁶²⁶

[394]

Gicenûñ tâli'^c i dört üstüne eyler şu felek
Kimi hâne-i vahdetde kalur âh iderek
Kimi seyrân-gâha çıkar atlâs-ı dîbâ giyerek
Kimi mendîl bulamaz dîde-i eşkin silecek

⁶²⁵ "Bu, Kenan diyarından bir köledir (delikanlıdır) ve Aziz ona öfkeli." "

⁶²⁶ "Bu (durum/şey); Rahman'ın (Allah'ın) gazabından, Deyyân'ın (herkesin hesabını gören Allah'ın) musibetinden, cehennem ateşlerine girmekten ve katrandan gömlekler giymekten daha hayırlıdır."

[395]

1. Ben saña mecbûr olmuşam ey kuzıcagım
Gir koynuma kurd kapmasun gel yavırcagım
Saña yatak işde sînem işde kucagım
Gir koynun kurd kapmasun gel yavırcagım

[130b]

2. Sözlerim var diñler iseñ nush [u] pendimi
Sevildigim sevdigim içün efendimi
Saña feda her kişi hem de kendimi
Gir koynuma kurd kapmasun gel yavırcagım
3. Tagda duman insânda hâl eksik olur mı
Derelerde sular uyur düşmân uyur mı
Herkesüñ etdiği yanına kalur mı
Gir koynuma kurd kapmasun âh kuzıcagım vâh yavırcagım

[396]

[Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün]

Sünbül-zâde Vehbî Efendi'nüñ söylediği

1. Peder vü mâdere ta' zîm eyle
Ya' nî ifrât ile tekrîm eyle
2. El-hazer olmayasın ehl-i ' ukûk
Ki odur ekber-i erbâb-ı füsûk
3. Öf dime başuña ursa farazâ
Dâ'imâ eyleye gör celb-i rızâ
4. Var imiş cennet-i a' lâ yerde
Ya' nî taht-ı kadem-i mâderde
5. Bilesin ed' iye-i ümm ü ebi
Oldı mânende-i da' vât-ı Nebî
6. Kim du' â etse bulur fevz ü felâh
Bed-du' âsın alan olmaz iflâh

[131a]

[397]

Engürî'den Çankırı'ya her ne gelürse kelem gelür
Taş Köpri'yi virilmezseler yüregim elem gelür

[398]

DİGERİ

[Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün/ Mefâ'ilün]

İrilmez kûh-ı maksûda cihânuñ izdihâmından
Didem yaşı geçid virmez eger olmazsa Taş Köpri

[399]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Her kılım cismimde olsa bir dehân*
Her dehânı üzre olsa biñ zebân
Her zebânı söylese yüz biñ kelâm
İdemem şükrin senüñ yâ müste'ân

[400]

[Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilâtün / Fe'ilün]

1. Bâgda meyler içilür nâleler ile neyler
Sesi çıkmaz 'acabâ bülbül uyur mı neyler
2. Güle gûş etdiremez yok yere bülbül iñler
Varak-ı mihr [ü] vefâyı kim kim diñler*

[401]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün]

Kim ki hâlıkı koyub mahlûkdan rızkını diler
Vây anuñ âmentü billâh didigüñi ikrârına

[131b]

[402]

ŞEM'Î

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

1. Mübtelâ-yı derd olandan bir tabîb bulduñ mı sen
Dâ'imâ aglar gezersin biñde bir güldüñ mi sen

2. Vaktüñ Eflâtûn olsuñ da bahâñ bir akçedir
Ey del[i] dîvâne göñlüm haddüñi bildüñ mi sen
3. Turmayub bâb-ı tevekkülde kanâ‘ at itmeyüb
At sürüb meydân yerinde mât olub kalduñ mı sen
4. Yogıken ‘aczüñ geçinmekde kût-ı lâyetmût*
Her taraftan destine umdığın alduñ mı sen
5. Hak seni halk eylemezden virdi rızkuñ evvelâ
Elli beş yaşına girdüñ Şem‘î aç olduñ mı sen

[403]

LEYLÂ HÂNİM

[Me‘ûlû Me‘û‘lû Me‘û‘lû Fe‘ûlûn]

İncitme sen ahabbunı incinmeye senden
Bu ‘âlem-i fânîde zarâfet budur işte

[404]

[Me‘ûlû Me‘û‘lû Me‘û‘lû Fe‘ûlûn]

Her tıfl-ı nev-âmûza göñül bağlama zinhâr
‘Aşk oğlan oyuncagı degildir sakın ey yâr

[405]

[Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilâtün/ Fâ‘ilün]

Sevk-i istignâda cânâ isteme ağır bahâ
Sen metâ‘-ı vuslatuñ göster de kıymet bellüdü

[132a]

[406]

Cenâb-ı Haydar-ı Kerrâr hakkında şîr-i şer nerre-i gâb dirler
10 yaşında olan çelik çomak oynayana ...⁶²⁷ dirler
20 yaşında olana tâlib-i nisvân bâg-i nisîn dirler

30 yaşında olana ...⁶²⁸ dirler
40 yaşında olana ebtaşü'l-bâtişîn dirler
50 yaşında olana leysü'l 'İfirrîn dirler
60 yaşında olana mûnisü'l-celisîn dirler
70 yaşında olana ahkemü'l-hâkîmîn dirler
80 yaşında olana esra' ü'l-hâsibîn dirler
90 yaşında olana ahâdü'l-erzelîn dirler
100 yaşını bulana enseb-i akvâle göre ne kadın ne erkek demek olana

[132b] Lâ-hâu ve'l-esâu ' unvânı virilür.

[407]

El uzatma mîrî mâlına altun olsa parası.Üstühân-ı mâdır turdukca artar yarası.
Fukarânuñ bagrı bâğından sirâc-ı devletüñ pertevi zulmetdir. Reşk etme görüb
sürh-ı pilavın ümerânuñ. Hûn-ı cigeri gözi yaşıdır fukarânuñ.

[408]

MÜNÂCÂT

[Fe'ilâtün/ Mefâ'ilün/ Fe'ilün]

1. Âb-ı rûy-ı habîb-i ekrem için
Kerbelâda revân olan dem için
2. Şeb-i firkatde aglayan göz için
Reh ' aşkuñda sürinen yüz için
3. Ehl-i derdüñ dil-i hazîni için
Câna te'sîr iden enîni için
4. Eyle yâ Rabbi lutfuñı hem-râh
Hıfzuñı eyle bize püşt ü penâh
5. Ehl-i İslâm'a ol mu'în ü nasîr
Dest-i a' dâyı bizden eyle kasîr

[133a]

[409]

BEYT

[Mef' ûlü/ Mefâ'ilün/ Fe'ûlün]

Bâg ü gül [ü] mül hoşest lîkin
Bî-sohbet-i yâr hoş ne-bâşed

[410]

MA'NÂSI

Bâg ve gül mül hoşdur yârûñ sohgetsiz hoş olmaz ya' nî hoş olmaz.

[411]

BEYT

[Fâ' ilâtün/ Fâ' ilâtün/ Fâ' ilün]

Kimisine <devlet> el virir bî-kahr u renc
Mâr ararken bulur ol gizli genc

Kimse kim el virmeye bu rûzgâr
Genc ararken o bulur gencîde mâr

[412]

[Fâ'ilâtün/ Fâ'ilâtün/ Fâ'ilün]

Himmet-i ihvân sadâkat-simât
Eyleseler zerre kadr [ü] iltifât
Seng-i siyeh la' l-i Bedahşân olur

[413]

[Mef' ûlü/ Fâ' ilâtü/ Mefâ' ilü/ Fâ' ilün]

‘Âkıl bu cihânda ne şâd olur ne gam çeker*
Câhil hemîşe şâd olayım dir elem çeker

[133b]

[414]

1. Rûz [u] şeb ol ulu Mevlâ vü Hudâyı severem
Lâ-mekândır Ganî sübhân ol sultânı severem
2. Kerîm ü Rahîm hayy ü bâkî lâ yezâl

Cümlemize mu‘în olan ol kerîmi severem

3. Şerîkden ol müberrâdur kendüsi Ulu Samed
Birligine şübhemiz yok kul huvellâhu ahed
4. Rahmân ü deyyân tabîb ü gufrân ân izid
İns ü cinnüñ Rezzâkı ol Rezzâkı severem
5. Zemîn ü semâ her eşyanuñ Hâlıkı
Cümle nâsuñ Rabbîsi olan Hallâkı severem
6. ‘Âlâmü’l-gûyubdur ol Settârü’l-‘uyûb
Cümlemizün ma‘bûdı ol Settârı severem
7. Gaffârü’z-zünûb hayy u dâ’im lâ-yemût
Dü cihânuñ ilâhı ol gufrânı severem
8. Kû seng ü hâk ü hayvân ben gedânuñ Rabbîsi
Bizi yokdan var iden ol rahîmi severem
9. Dâ’imâ ‘aşk u şevk-ile ben severem Hâlıkı
Hezârân dil-i sıdk-ıla ol Cebbârı severem
10. Her kim ki hakkı sever dergâhına yol bulur
Hûrşîd-i bî-nevâyam ben cândan hakkı severem

Sene 1216 sa‘ât 5

Sene 1240 Recep 23 nüshasında? böyledir târîh.

[134a]

[415]

Kabasakalzâde Köse Beg ‘unvânlı bir şâ‘ir lihye-dâr Akbıyık taraflarından âtîdeki
bedî‘î ma‘lûmâta göndermiş olduğu

Tob tob tob, tob tob tob, tob tob
Dekâdân-vârî kurulmuş üslûb
Lub lub lub lub lub lub lub lub
Tarz-ı tahrîrine oldum meclûb
Hub hub hub hub hub hub hub hub
Ne güzel manzara ‘arz itdi gurûb
Rub rub rub rub rub rub rub rub
Göñlümi itdi bu levha meczûb
Zub zub zub zub zub zub zub zub

Sarı hülyâlara talmış mahbûb
Bub bub bub bub bub bub bub bub
Görerek rengini olmuş mahcûb
Cub cub cub cub cub cub cub cub
Terli terli içerek karlı şurûb
Rub rub rub rub rub rub rub rub
Sıtma-ı tîrşeye oldu maglûb
Lub lub lub lub lub lub lub lub
Tahıl dânesi ider gibi degil mi

[134b]

[416]

Teceddüdüñ bir ma‘nâsı da huylamak olduğına göre sâhib-i şî‘rüñ hevâ-yı mürekkasına? aldanmayacak kimse bulunamaz zann iderim.

[417]

1. Nesüñ sen a dudak nesüñ
Bal mısuñ yâ şekker misüñ
Susarsañ emer misüñ
Emersen şişer misüñ
2. Âmân â cânım âmân â gülüm
Nedir bu cefâ nedir bu edâ
Nedir bu ezâ âmân efendim

[135a]

[418]

‘Uşşâk-ı hâremeyn-i mahremeyn olanlaruñ ‘aşk ve şevkinüñ ziyâde olmasına vesîle olmak olmak için tertîb olunmuş ebyâtdır.

[Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün/ Mefâ’îlün]

1. Gelüb âdâb-ıla ruh-sûde ol beyt-i Hudâdır bu
Gürûh-ı enbiyâ vü evliyâyâ mültecâdur bu
2. Hulûs-ı kalb-ile turma tavâf u sa‘ y kıl zîrâ
Sarây-ı nûr-bahş-ı bî-adîl-i kîbriyâdır bu
3. Bulan bunda bulur takviye-i iksîr-i gufrân
Ticâretgâh-ı ehl-i çark bâzâr-ı minâdır bu

4. Olur ruh-sûdegânı vâsıl-ı ser-menzil-i maksûd
Usât-ı rûz-ı haşre bâb-ı ihsân-ı Hudâdır bu
5. Gubâr-ı âsitânı sürme-i havrâ-yı cennetdir
Dü-çeşm-i ‘âsiyâna kuhl-ı iksîr-i cilâdır bu
6. Edâ-yı şükr mümkün olmayan ni‘metdir ey gâfil
Yüzüñ sür pîşgâh-ı beyte kim hamda sezâdır bu
7. Siyeh-pûş olduğında nükte-i esrâr-ı kudsiyye
Vefât-ı Mustafâ’ya câme-i mâtem nümâdır bu
8. Behişt-i câvidândır bu harem beyt-i ilâhîdir
Duhûlî olmaya bâg-ı ‘Aden’e ibtidâdır bu

[135b]

9. Gözün bunda açar nâ’il olanlar gufrâna*
Darîr-i ehl-i cürme ey **Refî** ‘ayn-ı şifâdır bu

SONUÇ

Halk biliminin en nadide kaynakları arasında yer alan cönkler, sözlü kültür ortamında doğup yazılı kültüre taşınan özgün eserlerdir. Bu çalışma kapsamında incelenen UCLA Kütüphanesi Türkçe El Yazmaları Koleksiyonu 2395 numaralı cönk, söz konusu mirası somut biçimde yansıtmaktadır.

Cöngün şekil özellikleri incelendiğinde karşımıza çıkan en belirgin hususlardan biri, eserin hem aruzlu hem de heceli nazım şekillerini bünyesinde barındırmasıdır. Gazel, murabba ve beyit/müfret aruzlu; koşma ise heceli nazım şekilleri arasında en fazla tercih edilmiş biçimlerdir. Bu tablo, cöngü derleyen kişinin ve dolayısıyla cöngün hitap ettiği çevrenin hem divan hem de halk edebiyatı geleneğine aşina olduğunu ortaya koymaktadır.

Muhteva zenginliği bakımından ele alındığında, beşerî aşk şiirleri, tasavvuf ve ilahi aşk metinleri, naatlar, münacatlar, ilahiler ve Ehl-i Beyt merkezli dinî şiirler bir arada yer almaktadır. Bu birliktelik, cöngü derleyen kişi ya da kişilerin Sünni, Alevi-Bektaşî ve tasavvuf kültürlerinin kesişim noktasında durduğuna ve bu üç geleneği birbirinden bağımsız değil birbirini tamamlayan unsurlar olarak benimsediğine işaret etmektedir. Özellikle Hz. Ali ve Ehl-i Beyt sevgisini konu alan şiirler, On İki İmam'ın sırayla zikredilmesi ve Kerbelâ matemi eksenindeki içerikler, cöngün Alevi-Bektaşî geleneği ile bağlar kurduğunu ortaya koymaktadır.

Cöngün dikkat çekici özelliklerinden biri, klasik ve halk edebiyatı geleneğine ait şiirler arasındaki köprü işlevi görmesidir. Fuzûlî'nin gazelleri ile Âşık Ömer'in koşmaları, Yûnus Emre'nin ilahileri ile Karacaoğlan'ın gurbet temalı şiirleri ve Bektaşî nefes geleneğine ait ürünler aynı eserde bir araya gelmektedir. Bu durum, cönk derleyicisinin belirli bir edebî anlayışı değil yaşanan hayatın tüm boyutlarını kucaklayan bir derleme anlayışını benimsediğini göstermektedir. Cöngü sadece bir şiir mecmuasından öte, halkın kolektif belleğini, inancını ve estetik zevkini kaydeden yaşayan bir arşiv hâline getirmektedir. Dil ve imla özellikleri açısından değerlendirildiğinde cönk, tek düze bir görünüm sergilememektedir. Divan geleneğine ait şiirlerde yoğun Arapça ve Farsça unsurlar hâkimken halk şiiri örneklerinde yerli sözcükler ve yerel ağız özellikleri öne çıkmaktadır. İmla tutarsızlıkları, harf kullanımındaki hatalar ve vezin bozuklukları, mürettibin belirli bir eğitim sürecinden geçmemiş olabileceğini ya da şiirlerin sözlü ortamda anlık olarak kaleme alındığını

düşündürmektedir. Farklı yüzyıllara ait şiirler arasındaki dil farklılıkları ise cöngü sadece edebiyat tarihi için değil dil tarihi araştırmaları açısından da değerli bir kaynak kılmaktadır.

Hiciv ve toplumsal eleştiri içeren şiirler de cöngün önemli muhteva unsurları arasında yer almaktadır. Dönemin zenginlerine ve yöneticilerine yönelik eleştirel tutum, adaletin ortadan kalktığını dile getiren şikâyetler, Batılılaşma sürecine ilişkin kaygılar ve Dekadanlık tartışmalarına dair içerikler, cöngün salt dinî ya da lirik bir derleme olmadığını, aksine toplumsal gerçekliği de yansıtan bir belge niteliği taşıdığını ortaya koymaktadır. Bu şiirler, cöngün yazıldığı dönemin sosyal ve kültürel atmosferini anlamlandırmada değerli ipuçları sunmaktadır.

Sonuç olarak çalışmaya konu olan cönk; halk şiirini, divan şiirini, tasavvufu, dinî metinleri, sosyal eleştiri ve yaşanmış tarihi bünyesinde bir araya getiren özgün bir kültür arşividir. Bu tür eserlerin bilim dünyasına kazandırılması sadece Türk halk bilimi ve edebiyatı alanına değil tarih, dil ve kültür araştırmalarına da doğrudan katkı sağlamaktadır. Yurt dışındaki kütüphanelerde muhafaza edilen bu tür el yazmalarının tespit edilmesi, transkripsiyonu ve akademik incelemeye tabi tutulması, kültürel sürekliliği koruma ve geçmişle gelecek arasındaki bağı güçlendirme açısından büyük önem taşımaktadır. Çeşitli cönklerin tespiti ve günümüz alfabesine aktarılması, alanda yapılacak çalışmalara katkı sunmakla birlikte halk kültürünü kıymetlendirerek korumaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, Ali Cem. “Âşık Sıdkî’nin Hayatına Dair Yeni Bilgiler ve Bilinmeyen Bazı Şiirleri”. Ankara: *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırmaları Dergisi*, 2010.
- Akkuş, Metin. *Nefî Divanı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018.
- Aldemir, Hüseyin. “Hâfız Halil İbrahim Efendi Cöngü Üzerine Mukayeseli Bir İnceleme”. *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara 2019.
- Alparslan Yaşar, Serdar Yakar. *Muhtelif Cönklerden Maraş Halk Şâirlerine Âit Şiirler*. Kahramanmaraş: UKDE Kitaplığı/Yayımları, 2009.
- Alptekin, Ali Berat. “Fırat Havzası ve Doğu Anadolu’da Yazılmış Cönkler”. *Fırat Havzası Yazma Eserler Sempozyumu*, Elazığ: Fırat Üniversitesi, 1987.
- Alptekin, Ali Berat. *Türk Saz Şairleri Antolojisi*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2006.
- Altınışik, Muhammet Emin. *Türk Halk Bilimi Araştırmalarında Cönkler: (Biçim ve İçerik)*. Erzurum: Fenomen Yayıncılık, 2023.
- Arslan, Ensar. “Âşık İrfânî”. *Köz: Atatürk Üniversitesi Mediko-Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı’nın Folklor-Haber Dergisi*. 2/5 (1980): 23-34.
- Arslan, Mehmet, Mehtap Erdoğan. *Kerbelâ Mersiyeleri*. Ankara: Grafiker Yayınları, 2009.
- Arslan, Mehmet. *Mehmed Sirâceddîn Mecma’-ı Şu’arâ ve Tezkire-i Üdebâ*. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018.
- Arslan, Mustafa Uğurlu. “Klasik Türk Edebiyatı’nda Şahin Giray Üslubu”. *Edebî Eleştiri Dergisi*, 2019.
- Aydemir, Yaşar. *Ramazan Behiştî Divanı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018.
- Aydemir, Yaşar. *Ramazan Behiştî Divanı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2018.
- Aydın, Mehtap. “Bîçâre Dîvânı İnceleme-Metin”. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, 2007.
- Azar, Birol. “Türabî Divânı (İnceleme- Metin)”. Doktora Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2005.
- Cevlek, Enes. “Aziz Mahmud Hüdâyî’nin Hayatı ve Bestelenmiş Eserleri”. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2021.

- Çanaklı, Levent Ali. “Türabî Divanı Metin İnceleme”. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, 2002.
- Çavdar, Yıldray. *Âşık Ömer’in Divanında Olmayan Şiirleri*. İstanbul: Çizgi Kitabevi, 2023.
- Çavuşoğlu, Ali. “Kırım Hanı Şahin Giray (Ö. 1787) ve “Gazel-i Müdevver’i”. *Turan-Sam*, 2010.
- Çelepi, Mehmet Surur. “Âşık Ömer Divânı’nın Tahlîli”. Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta 2005.
- Çobanoğlu, Özkul. *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2000.
- Çobanoğlu, Özkul. *Halk Edebiyatına Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayını, 2009.
- Develioğlu, Ferit. *Osmanlıca- Türkçe Ansiklopedik Lûgat*, Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları, 2013.
- Dilçin, Cem. *Yeni Tarama Sözlüğü*. Ankara: TDK, 2009.
- Diñçer Arslan, Sedanur. “Nev’î Divanı Sözlüğü (Bağlamsal Dizin ve İşlevsel Sözlük)”. Doktora Tezi, Ardahan Üniversitesi, 2017.
- Doğan, Muhammet Nur. *Fuzulî Leyla ve Mecnûn: (Metin Düzyazıya Çeviri, Notlar ve Açıklamalar)*. İstanbul: Yelkenli Yayınevi, 2015.
- Donuk, Suat. “Bilinmeyen Bir Şair: Su’âlî ve Şiirleri”. *Turkish Studies*. 8/9 (2013).
- Duymaz, Ali. “Karacaoğlan ile Âşık Kerem’in Şahsiyet ve Eser Bakımından Benzerlikleri Üzerine Bir Değerlendirme”. Ankara: *Millî Folklor Dergisi*, 1999.
- Elçin, Şükrü. *Âşık Ömer*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 1987.
- Elçin, Şükrü. *Cönkler ve Mecmualar Üzerine*. İçinde Halk Edebiyatı Araştırmaları, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 1988.
- Elçin, Şükrü. *Gevheri*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 1987.
- Elçin, Şükrü. *Halk Edebiyatına Giriş*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.
- Elçin, Şükrü. *Halk Şiiri Antolojisi*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 1988.

- Erkal, Abdulkadir. *Âşık Sümmâni Divanı*. Erzurum: Erzurum Büyükşehir Belediyesi, 2015.
- Erten, Saniye Rukiye. “Kayseri Raşit Efendi Eski Eserler Kütüphanesi’ndeki Bağdatlı Rûhî Dîvânı Nüshası (Metin-İnceleme)”. Yüksek Lisans, Yozgat Bozok Üniversitesi, 2018.
- Gıynaş, Kamil Ali. *Pervâne Bey Mecmuası*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Gökçek, Fazıl. *Bir Tartışmanın Hikâyesi Dekadanlar*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2014.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Alevi Bektaşî Nefesleri*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1963.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Mevlânâ’dan Sonra Mevlevîlik*. İstanbul: İnkılap ve Aka Kitapevleri, 1983.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. “Niyâzî-i Mısırî”. *Şarkiyat Mecmuası*. 7 (1972): 183-226.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Niyâzî-i Mısırî*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Basımevi, 1972.
- Gölpınarlı, Abdülbaki. *Yunus Emre Hayatı ve Bütün Eserleri*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Güfta, Hüseyin. “Sâlim (Mirzâ-zâde) Hayatı- Edebi Kişiliği- Eserleri ve Divanının Karşılaştırmalı Metni, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1995.
- Gürel, Rahşan. *Enderunlu Vâsıf Divanı*. İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2019.
- Güzel, Abdurrahman. *Dinî- Tasavvufî Türk Edebiyatı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2006.
- Güzel, Abdurrahman. *Türk Halk Edebiyatı El Kitabı*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2003.
- İbraev, Mirlan. “Âşık Ömer’in Taşkent’te Basılmış Divanı Üzerine Bir İnceleme”. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir 2007.
- İlhan, Derda. “Üftâde Divanı (İnceleme – Metin)”. Yüksek Lisans Tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi, 2020.
- İnal, Mahmud Kemal. *Son Asır Türk Şairleri*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- İpekten, Haluk. *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz*. İstanbul: Dergâh Yayınları, 2004.

- Kaçar, Burhan. “Gevheri Divanı Metin Tahlili”. Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 1994.
- Kaplan, Yunus. *Fevzî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2012.
- Kara, Ahmet. “Dînî Tasavvûfî Şiirler Mecmuası (İBB Kütüphanesi Atatürk Kitaplığı No: K.000351) İnceleme-Metin-Dizin”. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2019.
- Karaköse, Saadet. *Nev‘izâde Atâyî Dîvânı*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2017.
- Karaman, İbrahim. “Leylâ Hanım Dîvânı’nın Tahlili”. Yüksek Lisans Tezi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2019.
- Karasoy, Yakup, Orhan Yavuz. “Âşık Ömer Divanı’na Katkılar-I”. *TÜBAR*. (2017).
- Karasoy, Yakup, Orhan Yavuz. *Âşık Ömer Divanı*. Konya: Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, 2015.
- Karavelioğlu, Murat Ali. *Şem’î Dîvânı (İnceleme- Metin- Tıpkıbasım)*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2014.
- Kaya, Doğan. *Anonim Halk Şiiri*. Ankara: Akçağ Yayınları, 1999.
- Kaya, Taha Tuna. “Virâni Divanı (İnceleme-Metin)”. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2022.
- Kayabaşı, Ayfer. “Sarban Ahmet Divanı”. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya 1995.
- Kayalık Şahin, Duygu. “Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 06 Mîl Yz Cönk 193 Numarada Kayıtlı Olan İlâhî Cöngünün İncelenmesi”. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 8 (2022): 345-394.
- Kemikli, Bilal. “Sun’ullâh-i Gaybî Divanı İnceleme-Metin”. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, 1998.
- Kılıç, Filiz. *Âşık Çelebi Meşâ’irü’ş-Şu‘arâ*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü, 2018.
- Kılıçarslan, Orhan. “Hayâlî Bey Dîvânı’nın İncelenmesi-Bağlamı Dizini ve İşlevsel Sözlüğü”. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, 2016.

- Kılınç, Abdülhakim. *Fuzûlî Dîvânı (İnceleme – Tenkitli Metin)*. İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yayınları, 2021.
- Kırkıl, Harun. “Halîl Hayatı Eserleri ve Ravzatü’l-Îmân İsimli Eserinin Metin Tetkiki”. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2005.
- Kocatürk, Vasfi Mahir. *Saz Şiiri Antolojisi*. Ankara: Ayyıldız Matbaası, 1963.
- Köprülü, Fuad. *Saz Şairleri*. Ankara: Akaçağ Yayınları, 2004.
- Köprülü, Fuad. *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, 1976.
- Kunt, İbrahim, Mehmet Ali Özkan. *Molla Murad en-Nakşibendî Aşk Bağından Öğütler Mâ Hazar Pendnâme Şerhi*, İstanbul: Semerkand Yayınları, 2013.
- Kut, Günay. “Ahmedî”. Tdv İslâm Ansiklopedisi, Erişim Tarihi 25.05.2026,
- Küçük, Sabahattin. *Bâkî Divanı*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, 1994.
- Memiş, Yavuz Selim. “Âşık Şeref Taşlıova’dan Derlenen Halk Hikâyelerinde Değerler Eğitimi”. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, 2013.
- Mermer, Ahmet
- Mutlu, Serpil. “Milli Kütüphane 06 HK 578, 06 HK 591 Numaralarında Kayıtlı Mecmuaların Sistematiik Tasnifi Projesine (Mestap) Göre Tasnifi”. Yüksek Lisans Tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırşehir 2014.
- Nerkiz, Ummuhan. “Ahmer Rasim’in Rumuz ve Müstear İsimleri”. *Uluslar Arası Sosyal Bilimler Dergisi*, 30/7 (2023).
- Özdemir, Canan. “Seyyid Nizamoğlu Divanı”. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996.
- Özer, İlkunur. “Mecmû’a-i Nezâir (VR. 100b-150a H. Hüsnü Paşa 1031) İnceleme-Tenkitli Metin”. İstanbul: Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, 2012.
- Öztelli, Cahit. “Benli Halime Adlı Ozan Var mıdır”. *Türk Folklor Araştırmaları*. 16/309 (1975): 7280-7281.
- Öztürk, Yıldırım Alper. “Niyâzi Mısırî Divânı”. *Academia.edu*. s. 1-27. https://www.academia.edu/9807789/Niyâzi_Mısırî_Divânı.

- Özüygun, Ali Rıza. “Hasân Sezâyî’nin Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri, Dîvanı’nın Tenkitli Metni ve İncelemesi”. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum 1999.
- Parlatır, İsmail. *Fuzulî Türkçe Divan*. Ankara: Akçağ Yayınları, 2012.
- Parlatır, İsmail. *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü*. Ankara: Yargı Yayınevi, 2016.
- Salcı, Vahit Lutfi. “Kızılbaş Şairleri”. İstanbul: *Halk Bilgisi Haberleri*. 1940.
- Sâmi, Şemseddin. *Kamûs-ı Türkî*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi, 2017.
- Sever, Mustafa. *Türk Halk Şiiri*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi, 2013.
- Sona, Fatih. “İsmail Hikmetî ve Dîvânı”. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2012.
- Şen, Uğur. “Yozgatlı Mehmed Saîd Fennî Dîvânı Gazellerinin Şerhi”. Yüksek Lisans Tezi, Yozgat Bozok Üniversitesi, 2018
- Tatcı, Mustafa, Musa Yıldız. *Azîz Mahmûd Hüdâyî Divân-ı İlâhîyât*. İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı, 2005.
- Tatcı, Mustafa. *Yûnus Emre Dîvân – Seçmeler –*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2021.
- Tatcı, Mustafa. *Eşrefoğlu Rûmî Dîvân-ı İlâhîyât*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yay., 2014.
- Tek, Recep. “Türk Edebiyatında Dertli Olgusu Âşık Dertli ve Eserleri (İnceleme-Metin)”. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011.
- Tercüman 1001 Temel Eser Heyeti. *Eşrefoğlu Dîvânı*. İstanbul: Kervan Kitapçılık Yay., 1972.
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Ahmedî/Kaygusuz”. Erişim Tarihi 06.05.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ahmedi-kaygusuz-sarban-ahmed>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Âkif, Mîrâlem Mehmed Bey-Zâde Enderunlu Mehmed Âkif Bey” Erişim Tarihi 08.12.2020, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/akif-miralem-mehmed-beyzade-enderunlu>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Ârif, Süleyman”. Erişim Tarihi 05.05.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/arif-suleyman>

- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Basrî, Hasan Basrî Efendi”. Erişim Tarihi 05.05.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/basri-hasan-basri-efendi>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Çelebi-Zâde Âsım, İsmâ’il”. Erişim Tarihi 05.05.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/celebizade-asim-ismail>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Dâgî”. Erişim Tarihi 09.06.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/%20madde-detay/dagi-seyh-mehmed>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Dehrî”. Erişim Tarihi 05.05.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/dehri>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Dervîş Çelebi, Pîrî-Zâde”. Erişim Tarihi 05.05.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/dervis-celebi-pirizade>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Halîlî, Halîl-i Mar’âşî”. Erişim Tarihi 06.05.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/halili-halili-marasi>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Hâsîlî”. Erişim Tarihi 06.05.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hasili>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Hengâmî”. Erişim Tarihi 06.05.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/hengami>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “İlhâmî, III. Selim”. Erişim Tarihi 07.05.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ilhami-iii-selim>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “İşretî”. Erişim Tarihi 07.05.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/isreti>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “İzzet”. Erişim Tarihi 07.05.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/izzet>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Kâzım Paşa, Mûsâ Kâzım, Koniçeli”. Erişim Tarihi 20.06.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/kazim-pasa-musa-kazim-koniceci>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Lisânî”. Erişim Tarihi 07.05.2026, <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/lisani>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Manzûme-i Hakîkiyye/ Dîvân-ı Feryâdî (Feryâdî)”. Erişim Tarihi: 28.05. 2026, <http://tees.yesevi.edu.tr/madde-detay/manzume-i-hakikiyye-divan-i-feryadi-feryadi>

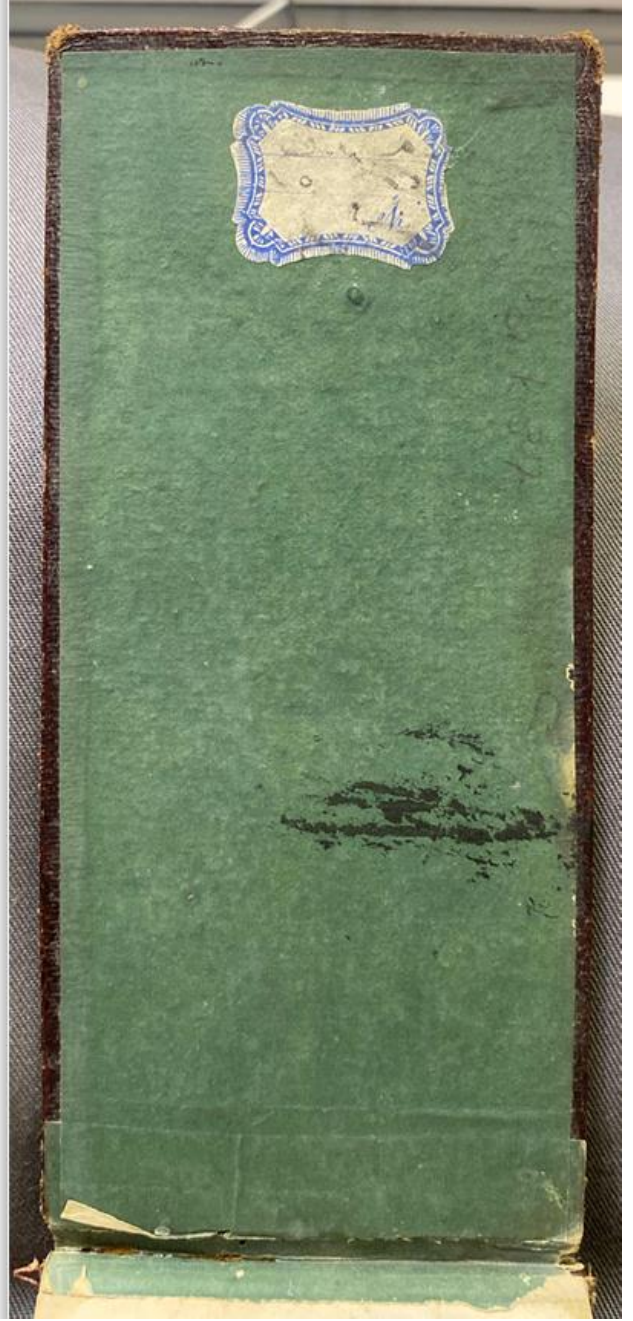
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Nakdî”. Erişim Tarihi 07.05.2026,
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nakdi>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Niyazi”. Erişim Tarihi 07.05.2026,
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/niyazi-mdbir>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Niyâzî-i Mısırî”. Erişim Tarihi 07.05.2026,
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/niyazii-misri>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Rahîmî, Rahîmî Bey”. Erişim Tarihi 09.06.2026,
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rahimi-rahimi-bey>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Ref’î”. Erişim Tarihi 09.06.2026,
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/refi>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Refî/Sa’îd, Kâtib-Zâde Mehmed Refî Efendi”. Erişim Tarihi 08.05.2026,
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/refi-said-katibzade-mehmed-refi>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Resûlî”. Erişim Tarihi 05.05.2026,
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/resuli>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Sun’ullah Gaybî, Kütahyalı”. Erişim Tarihi 08.05.2026,
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sunullah-gaybi-kutahyalı>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Şahin Giray”. Erişim Tarihi 20.06.2026,
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sahin-giray>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Şevkî”. Erişim Tarihi 08.05.2026,
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/sevki-ahmed-sevki-efendi>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Tâlî’î”. Erişim Tarihi 08.05.2026,
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/talii>
- Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü. “Zarîfî”. Erişim Tarihi 08.05.2026,
<https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/zarifi-seyh-hasan-zarifi-efendi>
- Yavuz, Orhan, Fatih Numan Küçükballı. “Âşık Ömer Divanı’na Katkılar VII”. Sivas: *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. (2020).
- Yavuz, Orhan. “Bilinmeyen Saz Şâirlerinden Biri Âşık Cevâbî”. İstanbul: *Türk Dünyası Araştırmaları*. (1990).

Yılmaz, Meltem. “Cönkler Üzerine Yapılan Çalışmalar Bibliyografyası”. Konya: *SEFAD*. (2016).

Yurtsever, M. Murat. “İsmâil Hakkî Dîvânı (İnceleme-Metin)”. Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa 1990.

EKLER

EK-1.: Tıpkıbasım

#890
BX 199/2395

۱۲۷۸
قمری

فطری

باد صبا که او طهره رفعت سوره
بهر باد صبا که او طهره رفعت سوره

آشینه بین آشنی بین آشنی بین دوام
هفیر او طهره رفعت سوره

آشینه بین آشنی بین آشنی بین دوام
هفیر او طهره رفعت سوره

سازمانه جمع السور ایضاً مجموع
در روز پنجشنبه اولی و سببی مجموع
اولی و سببی ایضاً و سببی مجموع
اولی و سببی ایضاً و سببی مجموع

برای
زهی مجموع یکم از این و یکم کوف
و بره طبع کتابت و سببی مجموع
در روز پنجشنبه اولی و سببی مجموع
اولی و سببی ایضاً و سببی مجموع

برای
استاد و طهره رفعت سوره
مجموع یکم از این و یکم کوف
و بره طبع کتابت و سببی مجموع
در روز پنجشنبه اولی و سببی مجموع
اولی و سببی ایضاً و سببی مجموع

غزل

بکامه ای که در این روزها
نفاخت دست تفتت رسول کبریا
عطا و لطف بخش خالق کوفی مکانگر
و لایب بود صانع سر بوسه بیکم و دانگر

از ندرده امید که هست اولیا
فوق کل قیل و صالی باراجوده ویرانگر
بلا وادی سبک مجنون او طهره رفعت سوره
و لایب بود صانع سر بوسه بیکم و دانگر

از ندرده امید که هست اولیا
فوق کل قیل و صالی باراجوده ویرانگر
بلا وادی سبک مجنون او طهره رفعت سوره
و لایب بود صانع سر بوسه بیکم و دانگر

غزل

بکامه ای که در این روزها
نفاخت دست تفتت رسول کبریا
عطا و لطف بخش خالق کوفی مکانگر
و لایب بود صانع سر بوسه بیکم و دانگر

از ندرده امید که هست اولیا
فوق کل قیل و صالی باراجوده ویرانگر
بلا وادی سبک مجنون او طهره رفعت سوره
و لایب بود صانع سر بوسه بیکم و دانگر

از ندرده امید که هست اولیا
فوق کل قیل و صالی باراجوده ویرانگر
بلا وادی سبک مجنون او طهره رفعت سوره
و لایب بود صانع سر بوسه بیکم و دانگر

طاهای عالم بقیود اینهمه دخل بر فردی
 هیکل در جلم و کل جلم بروی فردی
 کندی جانفیه اولور هر کیتیک بر فردی
 دو کندی فی فطال محنت کوی و سردی
 اربضا
 بر ز مننه نغمه فی ناله خست نه ایدی
 تابش مهری محنت ایله یلغم ایدی
 زنده فزانه ایلامک عمره دیو کویله دیو کیتیک
 اربضا
 د کلک بر برنی ناسلک علاید رضایی
 فاسون رنگ مزاحله در رنگ پای
 الملک عمره اصلی عاقله اعلی اهلای
 واصفا زوقه یادم بو عینک اصلی رضایی
 اربضا
 غزل
 بدو کی عکس اهدی فضا الملک اولم
 سر سوزنی ختمه بیانه الملک اولم
 کیمینه عثانه نه یانه الملک اولم
 سر دیه ملک اولور سزی علیه الملک اولم
 د

راه عرفانه مصیقه بودر ز آب اوصول
 مطلبی نراک ایله دیر منزل مقصود موصول
 نه آیش خانه اولر طمع امیدیه معلول
 بار ایله بشک عفتک سوزنی ایله قبول
 اربضا
 طورت راهی عتقاد یستی منزله ابر رهبره اوی
 یولم کل رند قلندر دوشی اولر یندی سخی طوی
 جامه فکری سوادنه دلی دیوانه صوری
 کشفه کوی غمی کیمدر که سلا کوشک کوی
 اربضا
 شی واصل این مرشد برام بو کید یستی
 مجلس عشقی محبتیه ادب اولور نوب القی
 قوی بیخانه کلی مرشد راه ایله بلیدی
 بار اولر فطر اهل دیله شکو و کل ایستی
 اربضا
 مراد اولانه صحت الای دیلینه طوط
 دله اهدله غم انکسورده یول بول
 طولس عاظم غم ایله فطری عاظم طوط
 عاظمی زوقه بولنده مرشد زوقه اولر
 اربضا
 د

بیز خوش ایچیز یوی فکله طاهای برستم
 صدم اولور نراک جامه جسم
 یوقدر سوخیز زای ویر اولم دو عالم
 اربضا
 هست ایله لی رودی باده و صدف
 بیز فاشانه دله ایچیز بایله صفت
 مهر اولور دی برنم انجیرن خانم ندرت
 اربضا
 بیرینه عمره صفا اندی بیخ لطفله اولر
 بزدل نه نومارینی دوری ای اهد هشیار
 محرم ایرینوبد بر زری اسرارینه دلدار
 اربضا
 نه اهد سوزنی فضا افسانه می همانک
 دل فانه سنی بر فردی ویرانه می همانک
 بزدل نه نومارینی دوری دیوانه می همانک
 اربضا
 مفراص غمک بغیر می یلک باه ابرسم
 نکور سوزنی دوفون غمزیله ابرسم
 به تاضیم آسون یکهاده غمینه ابرسم
 اربضا
 د

هیر آتشم جانمی جانانه باقرسه
 بازار غمک کیمی التوب اسرسم
 مفراص بلا ییله بزم دلی کسرسم
 سرور ملک اربضا
 جانانه اچوید فغیر بیانه دوشرسم
 در دانه کیمی لیم عثانه دوشرسم
 پروانه کیمی آتشی سوزانه دوشرسم
 اربضا
 قسم اول در دیله قیلدی نصیب
 دل در دینه اولور ینه عالم صیب
 اهد یارچی دایره قولای غم صیب
 اربضا
 جود قسه نور جانم محبوبی زمانه
 دست سخی قدیمی دونه دی کمانه
 نه موزیک جانمی ابرسم فشانه
 اربضا
 سزا غمیه اهد قلبی صیقه
 قادی کوی بی آتشی سوزنه یقرسه
 مهر کیمی جانمی یلک کوه جقرسه
 اربضا
 د

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Hazal GÜNEY KORKMAZ	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi
Fakülte	Fen Edebiyat Fakültesi
Bölümü	Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Yüksek Lisans	
Üniversite	
Enstitü Adı	
Ana Bilim Dalı	
Programı	
Makale ve Bildiriler (Varsa)	
1.	
2.	